

JOAQUIM PALLÀS VILLARONGA

EL GREMI DELS PERXERS.

UN EXEMPLE DE COHESIÓ I D'INTEGRACIÓ

A LA BARCELONA MODERNA.

(Segles XVI, XVII i XVIII)

Tesi doctoral dirigida per la Dra. Rosa M^a. Alabrús

Universitat Abat Oliba CEU
FACULTAT DE CIÈNCIES SOCIALS
Programa d'Humanitats i Ciències Socials

Departament d'Humanitats i Ciències de l'Educació

2014

Dedicatòria:

A la Maria, que sempre m'ha donat suport davant els projectes i dificultats, compartint les penes i alegries de cada dia, sempre estimant.

A la Berta, La Mònica i la Natàlia, que m'han fet creure en el futur i m'han animat a seguir treballant amb il·lusió.

Als meus pares, que des de la vida plena amb Déu, sempre van donar l'exemple de fermesa, constància i coherència.

Als tots els meus germans, Albert, Jordi, Oriol, a la meva germana preferida, Mª Rosa i Ignasi, que m'han recolzat per seguir endavant, especialment l'Oriol, que ha estat molt crític i precís amb els seus consells i observacions. La seva recerca en medicina i aquesta recerca històrica, han tingut un recorregut semblant.

A la Judith i la Sara, les dues netes que m'han ensenyat, encara més, que la dedicació i la tendresa, sempre donen els fruits esperats.

Dedicatoria:

A María, esposa, compañera y madre, que siempre me ha apoyado en mis proyectos y en las dificultades, compartiendo siempre, las penas y alegrías cotidianas.

A mis hijas, Berta, Mónica y Natàlia, que me han impulsado a creer en el futuro y me han animado a seguir trabajando con ilusión.

A mis padres, que desde la vida plena con Dios, siempre dieron ejemplo de fortaleza, constancia i coherencia.

A todos mis hermanos, Alberto, Jorge, José Oriol, a mi hermana preferida, Mª Rosa y a Ignacio, que me han apoyado para seguir adelante, especialmente Oriol, que ha sido muy crítico y preciso con sus consejos y observaciones. Sus investigaciones en medicina y las mías, han padecido un recorrido similar.

A Judith y Sara, mis dos nietas que me han enseñado, aún más, que la dedicación a una causa y la ternura en el trato, siempre dan los frutos deseados.

RESUM

Aquesta recerca vol presentar el gremi de Perxers com un element de cohesió social al llarg de l'època moderna. Aquesta tesi presenta la història d'un gremi seder, durant tres segles, amb els canvis temporals però amb unes característiques que s'han mantingut al llarg dels anys.

Els Perxers van ser un gremi seder de gran importància a la Barcelona moderna. Des de la seva trajectòria hem analitzat la vida corporativa i l'organització del gremi, per demostrar que els gremis eren un factor d'estabilitat. Ho demostren els objectius d'unitat, els ajuts als desfavorits i la feina regulada des del gremi, amb el control dels agremiats i llurs activitats.

Per això vam estudiar la trajectòria dels Perxers des de 1505, llur col·laboració continuada amb la ciutat, en situacions de crisi bèl·lica o econòmica, les relacions amb els altres gremis, els plets i concòrdies. Els documents d'arxiu han donat continuïtat a la recerca per arribar a unes conclusions coherents. S'ha fet referència al treball de les dones, regulat dins el gremi. Els Perxers van ser capdavanters. També ho foren amb els ajuts als pobres del gremi i de la ciutat. Aquests ajuts estaven regulats molt abans de les polítiques assistencials del segle XIX.

La concreció dels continguts era obligada perquè és una recerca d'un gremi tèxtil seder, no de la institució gremial. Les conclusions són un recull de la recerca, amb unes característiques específiques dels Perxers. Aquesta recerca ens aproxima als gremis i a la Catalunya moderna fins a l'inici de la industrialització. Està centrada en els segles XVII i XVIII, perquè gran part de la documentació analitzada pertany a aquesta etapa, sense oblidar altres referències anteriors i posteriors.

PARAULES CLAU: Perxers - Prohoms - Cohesió - Unitat – Penyoraments – Plets - Col·laboració ciutadana – Socors – Ajuts - Misteri.

RESUMEN

Esta tesis presenta un gremio sedero, los Galoneros, como un factor de cohesión. Es una trayectoria de tres siglos, con unos cambios temporales pero con unas características que se han mantenido a lo largo de los años.

Los Galoneros eran un gremio sedero de gran peso en la Barcelona moderna. Desde su evolución se ha analizado la vida corporativa y su organización, para demostrar que los gremios fueron un factor de estabilidad. Lo demuestran los objetivos de unidad, las ayudas a los más necesitados y la regulación del trabajo gremial, con el control de los agremiados y sus actividades.

Por eso hemos analizado la trayectoria de los Galoneros, desde su creación en 1505 y su colaboración en las necesidades ciudadanas, las relaciones con otros gremios, los pleitos y los acuerdos. Los documentos de archivo han dado continuidad a la investigación para poder llegar a unas conclusiones coherentes. Se ha hecho referencia al trabajo femenino, regulado por el gremio. En eso, los Galoneros fueron unos pioneros. También lo fueron en las ayudas a los pobres del gremio y de la ciudad. Estas ayudas estaban reguladas mucho antes de las políticas asistenciales del siglo XIX.

La concreción de los contenidos era obligada porque se trata de un trabajo sobre un gremio textil sedero, no de la institución gremial. Las conclusiones son el resultado de toda la investigación, con unas características específicas de los Galoneros. Este trabajo nos aproxima al mundo gremial y a la Cataluña moderna hasta los inicios de la industrialización. Lo hemos centrado en los siglos XVII i XVIII, porque gran parte de la documentación analizada pertenece a esta época, sin olvidar otras referencias anteriores o posteriores.

PALABRAS CLAVE: Perxers – Prohoms – Cohesió – Unitat – Penyoraments – Plets - Col·laboració ciutadana – Socors – Ajuts - Misteri.

ABSTRACT

This thesis presents a Mercer guild, the Perxers, as a factor of cohesion. It is a history of three centuries, with some temporary changes but with features that have been maintained over the years.

The Perxers (Mercers) were a guild of great weight in modern Barcelona. Since its evolution has been analyzed corporate life and your organization, to demonstrate that the unions were a stabilizing factor. We demonstrate the objectives of unity, aid to the needy and the regulation of trade union work, control of union members and their activities.

So have analyzed the trajectory of Perxers, since its inception in 1505, the collaboration to citizen needs of Barcelona, yours relations with other guilds, lawsuits and agreements. The records have been continued research to reach coherent conclusions. Reference has been made to women's work, covered by the guild. In that, the Perxers were pioneers. So were in aid to poor guild and city. These grants were regulated long before the welfare policies of the nineteenth century.

The realization of the contents was required because it is a work on a silk textile guild, not the guild institution. The findings are the result of all the research, with specific characteristics of Perxers. This work brings us closer to union world and modern Catalonia until the beginning of industrialization. We have focused on the XVII i XVIII centuries, because much of the documentation analyzed belongs to this time, not to mention other prior or subsequent references.

KEYWORDS: Perxers – Prohoms – Cohesió – Unitat – Penyoraments – Plets - Col·laboració ciutadana – Socors – Ajuts - Misteri.

SUMARI

INTRODUCCIÓ	1
I. LA TRAJECTÒRIA HISTÒRICA DEL GREMI DELS PERXERS EN ELS SEGLES XVI i XVII. L'ACTIVITAT DELS PERXERS I PASSAMANERS	29
1.1 La gestació del Gremi de Perxers de 1505 fins a 1599	33
1.2 Les Ordinacions de 1599 i la delimitació de les feines entre Perxers i Passamaners	35
1.3 La consolidació del gremi de Perxers al segle XVII	39
1.4 La recuperació de finals del segle XVII tallada per la Guerra de Successió	44
II. ELS GREMIS I LA SEVA COL-LABORACIÓ EN LA DEFENSA DE LA CIUTAT	50
2.1 A finals del segle XVII, quan els setges de Lluís XIV	50
2.2 Els gremis a la Guerra de Successió. Col·laboració en la defensa de la ciutat	54
2.3 Els Perxers a la primera meitat del segle XVIII	61
2.4 La col·laboració en la defensa i les seves conseqüències a la 2 ^a meitat del XVIII	64
III. LES DISCREPÀNCIES ENTRE ELS GREMIS. ELS PLETS ENTRE ELS PERXERS I ELS PASSAMANERS	72
3.1 Característiques generals	72
3.2 Les situacions de conflicte al segle XVII	74
3.3 Els plets i els intents de conciliació al llarg del segle XVIII	81
IV. L'ORGANITZACIÓ INTERNA DELS PERXERS	87
4.1 Característiques generals i règim intern del gremi dels Perxers	87
4.2 Les ordinacions gremials, una referència obligada de l'organització interna	90
4.3 Els objectius de l'Organització interna dels Perxers en el segle XVII	96
4.4 Els càrrecs i les funcions dels Perxers en el segle XVIII	100
V. APRENENTS, FADRINS I MESTRES	104
5.1 L'aprenent i la seva formació	104
5.2 El jove perxer o fadrí i la seva formació o aprenentatge	107
5.3 El paper dels mestres dins el gremi	111
5.4 Les relacions entre mestres i fadrins	116
VI. EL TREBALL DE LES DONES	124
6.1 Característiques generals	124
6.2 Les ordinacions dels Perxers i el treball de les dones	125
6.3 El treball de les dones. Els efectes de la Concòrdia de 1685	127
6.4 Els gremis i el treball de les dones en el segle XVIII. L'actuació dels Perxers	132

VII. ASSISTÈNCIA I SOCORS ALS DESVALGUTS	140
7.1 Introducció general	140
7.2 Processons, festes, culte als difunts i actituds davant la mort	141
7.3 Les ordinacions i els ajuts assistencials i espirituals del gremi de Perxers fins a la Guerra de Successió	145
7.4 Les ordinacions, els ajuts materials i la pobresa després de la guerra	150
7.5 L'assistència mèdica dins del gremi de Perxers	154
7.6 La Germandat de Joves Perxers. Ordinacions i atribucions	157
VIII. LA CONFRARIA RELIGIOSA DELS PERXERS	160
8.1 Característiques generals	160
8.2 El Sant Misteri. Càrrecs, administració i manteniment	162
8.3 Ordinacions específiques del Sant Misteri	165
8.4 El Misteri de Sant Simeó de l'any 1692	166
8.5 El Misteri de la Santa Espina	174
8.6 El Misteri a mitjans del segle XVIII	176
8.7 La Processó	184
8.8 La festa de la patrona: la festa de l'Assumpció	196
IX. LA MENTALITAT DELS PERXERS	202
9.1 Plantejament general	202
9.2 La defensa i valoració de les ordinacions dels agremiats	203
9.3 L'organització interna i la mentalitat corporativa	207
9.4 La feina com a eix vertebrador de la identitat dels menestrals	210
9.5 La mentalitat compartida amb els altres gremis. Els memorials	212
9.7 Honorabilitat, prestigi del gremi, imatge pública	218
CONCLUSIONS	221
BIBLIOGRAFIA GENERAL	237
Articles i capítols de llibres	248
Fonts documentals. Fonts Primàries. Material d'arxiu	254
Institut Municipal d'Història de Barcelona. IMH	255
Arxiu Històric de Protocols de Barcelona. AHPB	255
Biblioteca de Catalunya. BC. Secció Reserva. F. Bonsoms	259
Arxiu Villaronga de Barcelona. AV	261

INTRODUCCIÓ

Els Perxers són un dels gremis tèxtils de la branca de la seda, amb una trajectòria més definida, però amb les seves peculiaritats concretes, dins els gremis de la Barcelona moderna. Podem definir-los com una institució privada que actuava a la vida pública de la ciutat i que es relacionava amb els organismes oficials. La seva organització interna ens permet esbrinar molts aspectes del món gremial que estan estretament relacionats, com: l'administració del gremi; els òrgans i càrrecs de govern; el procés d'elecció dels càrrecs; la participació en la vida ciutadana; la defensa de la ciutat quan els conflictes bèl·lics, gairebé continuats, ho requerien; els ajuts diversos en les èpoques de fam i manca de queviures; el suport a la ciutat per mantenir la cohesió ciutadana enfront d'aldarulls que feien trontollar l'estabilitat; la contribució obligada i molt gravosa, a l'Hisenda Pública; el registre rigorós dels agremiats dins els llibres oficials del gremi; la selecció dels aspirants per formar part del gremi, amb llibres separats pels aprenents, pels oficials i pels mestres; la comptabilitat (passament de comptes) interna, detallant les entrades i les despeses gremials; la responsabilitat dels càrrecs i de llur gestió en acabar el mandat; el sentiment religiós corporatiu i particular, amb l'administració dels sagraments i la cura espiritual dels agremiats, especialment dels malalts; també, el compromís signat amb alguna confraria religiosa per fer-se càrrec d'un Misteri per anar a la processó; la col·laboració amb les institucions religioses i benèfiques de la ciutat; l'organització de socors mutus, un precedent del mutualisme del segle XIX, destacant la previsió i ajut en casos d'orfandat; els ajuts a les vídues i jubilats; l'ajut i la previsió dels impedits; l'organització del treball dels oficials i aprenents del gremi; l'assistència mèdica, molt regulada; l'intent d'autofinançament; el control de la qualitat de la feina; el control de l'intrussisme professional; els nombrosos plets per defensar les ordinacions i els drets gremials; els recursos i memorial davant les autoritats; les companyies de comerç dels perxers més actius; la creació d'una "botiga" per accions, des del 1616; algunes innovacions tècniques fetes per mestres perxers; la relació i associació amb altres gremis; la regulació del treball de les dones; el registre minuciós de tota la vida corporativa i fins i tot de les situacions particulars i un llarg etcètera.

Tal com vam justificar a la tesina de Llicenciatura, *Aproximación al corporativismo barcelonés: el gremi de Galoneros, 1505-1836*, presentada el mes de setembre de 1978 a la Universitat Autònoma de Barcelona, amb la qualificació d'Excel·lent per unanimitat, no es tractava d'un treball desmitificador, sinó de l'anàlisi d'una realitat social i econòmica sobre la qual s'han escrit molts tòpics, sovint repetitius, l'acceptació dels

quals ha estat provocada per aquesta reiteració, amb connotacions romàntiques, sense aprofundir les arrels. No es podia donar res per suposat, d'entrada. La realitat és molt més variada i complexa i per aquest motiu ens havíem proposat fer aquesta tasca, pas a pas, encara que com així ha estat, tingués una extensió en el temps, una dedicació i un treball escrit, que, per imperatius del contingut i, de les interrupcions habudes, hagué de ser reconduït diverses vegades fins a arribar al final.

Des de l'estudi de la trajectòria del gremi de Perxers s'ha pogut analitzar amb tota mena de detalls, la vida corporativa, perquè la riquesa de la documentació d'arxiu ho ha permès. Des de fa uns anys, s'han publicat articles i monografies sobre aspectes concrets que fins ara no s'havien plantejat o el seu plantejament semblava accessori, però la importància dels quals, ara, està fora de tot dubte.

Moltes de les publicacions antigues i modernes, treballen el món dels gremis com una reminiscència nostàlgica d'un passat perdut, específic de les ciutats medievals. Els gremis serien només, unes petites associacions que defensaven l'ordre tradicional i certa estabilitat social en un moment determinat, sense més pretensions. Aquest ha estat un plantejament massa simplista, sovint moralitzant, que volia refermar uns valors perduts amb els canvis socials i econòmics dels segles XVIII i XIX.

Altres publicacions estudiaven els gremis des d'una perspectiva jurídica i econòmica i ens els plantejaven com unes institucions perfectament reglamentades on tot estava regulat fins al més petit detall, cosa que en part és certa, però on no hi havia cap mena de problema ni defecte, encara que quan aparegué el canvi social i econòmic de la industrialització, els gremis havien arribat a un límit i estaven condemnats irremissiblement a desaparèixer perquè, entre d'altres raons, no s'havien renovat a temps i mantenien unes formes d'organització anacròniques.

L'objectiu d'aquesta recerca no és denigrar els gremis ni fer-ne una lloança nostàlgica, sinó exposar i analitzar uns fets i una evolució de segles, d'una institució concreta, un gremi seder, els Perxers, que van tenir un veritable pes dins la vida dels gremis barcelonins, des de la seva creació el 1505, fins a finals del segle XVIII.

D'entrada, semblaria que el gremi com a institució, no havia evolucionat gaire, però veient la seva trajectòria, els Perxers van mantenir llur identitat lligada a les ordinacions, sinònim de privilegis, van anar fent canvis i modernitzant les situacions de règim intern que es presentaven i evidentment, mantingueren les relacions amb els altres gremis i amb les autoritats, cercant en tot moment, una solució als conflictes plantejats.

No podem generalitzar sobre els gremis perquè la diversitat està marcada per la pròpia feina, per l'associació amb els altres gremis, per la situació geogràfica, pel moment històric i per la legislació que canviava constantment i els obligava a una renovació, sovint teòrica.

Per totes aquestes raons, la nostra tesi s'ha de justificar: *El gremi dels Perxers. Un exemple de cohesió i d'integració a la Barcelona moderna. Des de 1505 fins a finals del segle XVIII*. Els Perxers van ser una corporació necessària a la Barcelona moderna, especialment al segle XVII i durant bona part del segle XVIII, jugant un paper molt important pel desenvolupament industrial posterior. L'organització i activitats dels Perxers ens demostren la necessitat de les associacions de conciliació, com els gremis, que actuaven com un punt d'enllaç i com una referència necessària per arribar als objectius de benestar social i del bé comú, un terme d'aplicació moderna però d'un origen secular. Els objectius de la unitat i la cohesió interna, juntament amb els ajuts als més desfavorits i la vigilància de la feina ben feta i regulada des del gremi, juntament amb el control dels agremiats i llurs activitats, són fonamentals per explicar l'evolució dels Perxers.

Els gremis han estat considerats, generalment, unes associacions endogàmiques i privilegiades. Se'ls considerava unes institucions massa tancades i jerarquitzades, sense tenir en compte altres factors. En el nostre cas, no es tractava de criticar o defensar els gremis sinó de plantejar i analitzar llur importància, llur pes específic fins al segle XVIII, especialment a Catalunya. Els Perxers són el reflex d'una època, d'una mentalitat que anirà canviant al segle XVIII i d'unes formes de vida tradicionals que ja no seran úniques; per aquest motiu, es provocarà una devallada dels fonaments que fins aleshores s'havien considerat gairebé permanents, com un senyal d'estabilitat.

Amb aquesta recerca sobre el gremi dels Perxers, volem demostrar que els gremis han estat un dels suports de l'estabilitat necessària en moments de canvi, perquè el procés de la industrialització avancés cap a la modernitat i ajudés al desenvolupament social i comercial, venint a demostrar que és més factible, que la indústria esdevingui una realitat allà on hi havia unes infraestructures i una mentalitat de treball des de segles.

Ens interessava esbrinar la importància dels Perxers en un món canviant, el seu paper en aquella societat que s'obria cap a noves formes d'organització econòmica i social. Ens interessava veure si els Perxers van saber amotllar-se als canvis o van ser una rêmora. Si la institució es corresponia amb els agremiats i si la seva mentalitat

institucional reflectia la mentalitat i les inquietuds dels associats. És important remarcar quina va ser la resposta dels Perxers a les innovacions materials i ideològiques i com els van afectar. També ens interessava posar de manifest la manera amb la qual les institucions gremials es relacionaven amb l'Estat en primer lloc i amb els propis gremis en segon lloc, com van reaccionar o col·laborar davant de moments de conflicte o de crisi.

Havíem de començar la redacció d'aquesta recerca, amb un primer capítol, ubicant la trajectòria històrica dels Perxers des de la seva creació el 1505, la consolidació al segle XVII i les diferents etapes d'expansió i retrocés derivades dels conflictes polítics i bèl·lics. Aquesta trajectòria ens apropa a la relació dels Perxers amb altres gremis com els Passamaners i amb les autoritats de la ciutat. Aquesta evolució va marcant les etapes històriques dels Perxers, llur evolució i els canvis, tan interns com derivats de la conjuntura que els tocava viure en cada moment.

En un segon capítol, havíem d'analitzar la col·laboració continuada dels Perxers en la vida de la ciutat, els ajuts en situacions d'emergència com la fam, la pirateria, diferents aldarulls i especialment els ajuts militars obligats, amb homes i material, un fet que marcava moltes de les actuacions del gremi, especialment en moments de guerra, perquè la guerra afectava tota la població i els setges continuats frenaven les activitats i provocaven inestabilitat, danys i destrucció de vides humanes i de propietats, paralitzant la feina.

En un tercer capítol, analitzem les relacions entre els Perxers i els altres gremis, especialment amb els que hi havia més afinitat en la feina, sigués per pledejar o per unir-se defensant interessos comuns. Seria el cas dels plets continuats amb els Passamaners, degut a una afinitat originària i també amb l'antiga Confraria dels Julians Mercers, de la qual s'havien deslligat moltes de les activitats tèxtils i comercials, formant nous gremis des del segle XVI, com és el cas dels Perxers. Sempre hi havia motius per pledejar, perquè les ordinacions i privilegis atorgats en comú, degut a les separacions posteriors, cada gremi les tenia com a pròpies, provocant situacions de conflicte inacabables, derivades d'una interpretació subjectiva i interessada de les ordinacions i lleis. Pel que fa referència a les unions, destaquem les concòrdies i acords, en especial la Concòrdia signada entre els Perxers, els Velers i els Velluters, l'any 1685, així com la col·laboració dels Perxers amb els altres gremis i amb les institucions. Aquesta col·laboració és una constant especialment al segle XVII i durant tot el segle XVIII, on centrem una bona part del temps històric del treball degut a la quantitat i a la importància de la documentació trobada. Aquesta relació intergremial i les aliances amb

altres gremis era fonamental per analitzar la trajectòria dels Perxers, amb l'evolució de les ordinacions i privilegis, que ens permeten remarcar els canvis i l'expansió del gremi al llarg de l'època moderna.

En un quart capítol, era fonamental plantejar l'organització interna dels Perxers, llurs càrrecs i atribucions, el paper de cadascú dins el gremi i les jerarquies professionals, com els aprenents, els fadrins, també anomenats "jove" i "oficial" i els mestres, el punt més alt de la jerarquia gremial, amb llurs atribucions i obligacions, tot controlat des del Consell, màxima representació de l'autoritat gremial. Era necessari un capítol dedicat específicament a l'organització interna dels Perxers, on destaquem l'estructura, la importància de les ordinacions, l'evolució dels càrrecs i llurs funcions, la normativa interna i les possibles sancions, els plets amb particulars i amb altres gremis degut a l'afinitat de les feines i a l'aplicació de les normes de règim intern, sovint amb un excés de zel. Es tracta d'un contingut essencial, amb una extensa i detallada normativa. L'organització interna i les diferents normes del gremi, remarquen els conflictes amb els agremiats i amb altres gremis o amb les institucions i proposen les solucions adequades, sempre amb l'objectiu de defensar la unitat i el principi d'autoritat dels prohoms i del Consell general del gremi. Per analitzar i exposar tot això, hem tingut el recolzament inestimable dels plets, de les sentències i dels llibres de Consells i de cartes del gremi, on des d'una informació de primera mà, hem pogut concretar i definir aquesta organització.

S'ha dedicat un cinquè capítol a l'evolució i les característiques de les jerarquies del gremi. Ens referim als aprenents, oficials i mestres. S'ha treballat el registre de personal per etapes, la procedència i les valoracions que es poden fer, les característiques de cada situació i com a punt culminant de tot el procés, les proves per arribar a mestre, amb exemples ben significatius, amb els compromisos adquirits mitjançant jurament, tant amb la confraria religiosa com amb el gremi professional. Tan important era la feina com les activitats assistencials i de pietat. Ens ha semblat essencial poder provar que els Perxers no eren tan exclusivistes com altres gremis, per això s'analitzen els càrrecs i persones agremiades, llur procedència, l'ofici dels pares, les condicions d'accés, els exàmens proposats a cada candidat i els parentius entre fadrins i mestres, perquè els parents gaudien d'avantatges en les proves, en la durada i dificultat dels exàmens i en el pagament dels drets a la confraria religiosa i al gremi. L'anàlisi específica i documentada dels aprenents i llur trajectòria, dels oficials-fadrins i especialment dels mestres, demostren que, a més dels avantatges de la seva situació professional, els mestres també tenien unes obligacions inherents a llur condició, unes obligacions personals, familiars i gremials, amb el compromís de col·laboració amb el gremi davant

les autoritats. Totes les activitats i decisions anaven lligades per mantenir la unitat de la vida corporativa i en principi, el gremi defensava tothom, formant una unitat de criteri entre la institució i els agremiats. La casuística és molt variada i extensa. Hem analitzat les situacions més rellevants per concretar les solucions que des dels càrrecs i les decisions del Consell general, s'aplicaven a cada cas.

En un sizè capítol, analitzem una de les problemàtiques més punyents del gremi, el treball de les dones, on podem diferenciar entre les parentes i familiars dels mestres perxers i les altres dones vingudes de fora o que treballaven pel seu compte sense l'autorització i el control gremial, causant un greu dany a les activitats corporatives. Va ser motiu d'una constant preocupació i de molts penyoraments. Com una solució parcial, els Perxers van signar una Concòrdia (1685) amb dos altres gremis, els Velers i els Velluters, per fer front al problema. Queda ben palès que des dels seus inicis, amb les ordinacions de 1582, els Perxers havien regulat la feina de les dones emparentades amb els mestres del gremi, sent capdavanters en aquesta qüestió del treball femení i demostrant un sentit pràctic davant les situacions de necessitat.

En un setè capítol, ens havíem de referir a un dels objectius fundacionals dels Perxers: l'assistència i ajut als pobres i necessitats del gremi. Seguint una tradició medieval, els Perxers s'avançaven a les prestacions i socors, derivats d'una política de beneficència, sota el patronatge de les autoritats estatals. Amb la seva resposta omplien un buit que permetia solucionar les situacions de pobresa i malaltia i estalviava molts maldecaps als poders públics, perquè els gremis s'encarregaven de la salut i les necessitats materials dels seus associats i dels altres ciutadans, donant cohesió a la societat en moments de crisi i quan les dificultats econòmiques i bèl·liques encara escanyaven més la població. Com un complement d'aquestes preocupacions materials i de salut, treballam l'exercici de la medicina dins el gremi, una feina molt relacionada amb l'administració dels sagraments, els ajuts materials i els encàrrecs d'oracions pels malalts i moribunds. Aquesta activitat mèdica estava reglamentada amb unes ordinacions específiques on consten les funcions i obligacions dels metges del gremi. Juntament amb les germandats organitzades pels joves-fadrins del gremi, serien un clar precedent del mutualisme i dels socors mutus del segle XIX. Analitzant la documentació gremial i notarial, hem trobat un associacionisme paral·lel dels fadrins i aprenents dels Perxers, que obrien les prestacions a altres gremis i plantejaven unes millores i peticions socials molt àmplies. Podem constatar que els Perxers tenien una mena de socors mutus molt abans de l'aparició de les polítiques assistencials del segle XIX. No podem parlar de reivindicacions perquè encara no hi havia consciència de grup, ni existia una càrrega ideològica, tal com es plantejarà al segle XIX, però les inquietuds sí

que eren presents dins el gremi. Degut a això, els associats més vulnerables, com els fadrins i els aprenents, s'organitzaven per reclamar una major representació i una millora de llurs condicions, sense que això els representés cap ruptura ni cap separació.

Un vuitè capítol treballat ha estat la Confraria religiosa i el Misteri del gremi, per anar a la processó. Aquesta devoció pública va començar a finals del segle XVII, mitjançant un contracte amb una confraria religiosa externa per fer-se càrrec del pas processional, el Misteri, per anar a la processó. Evidentment, s'havia de mantenir i adornar cada any, preparant les celebracions públiques i elegint uns càrrecs encarregats d'aquestes funcions, amb una activitat pública que provocava unes despeses importants per a l'economia del gremi. De totes maneres, era un motiu d'honorabilitat i de mantenir una imatge pública davant dels altres gremis, de les autoritats de la ciutat i dels mateixos agremiats, que no van estalviar esforços per seguir aquesta pràctica durant més d'un segle.

Per tot això, s'han de diferenciar les pràctiques religioses i els sacraments administrats als agremiats, com un complement dels ajuts als més pobres del gremi, de la devoció pública, amb la qual els Perxers, seguint el costum de les antigues confraries medievals, s'havien encarregat, a finals del segle XVII i durant tot el segle XVIII, de diferents "Misteris", passos de confraries, amb el compromís del manteniment i ornamentació, assistint a les festes i processons de la ciutat. Tot estava reglamentat i amb un grau considerable de despeses, sovint necessàries per mantenir el prestigi davant les autoritats i els altres gremis. Com es tractava d'unes activitats específiques, hem cregut més convenient dedicar-hi una bona part d'aquest capítol.

De tota la documentació treballada, en podem extraure unes consideracions generals sobre la mentalitat corporativa que se'n desprèn. Aquest és l'objectiu del capítol novè on donem unes pinzellades sobre aquesta qüestió. No es tractava d'una recerca sobre la mentalitat. És només la conseqüència del que des de l'organització, les ordinacions, les resolucions, escrits i cartes dels Perxers, es plantegen com les inquietuds institucionals i la imatge corporativa que es volia defensar i projectar. No oblidem la feina com a eix vertebrador, ni la mentalitat compartida amb altres gremis, des dels escrits i memorials, que també formen part de la trajectòria dels Perxers al llarg dels anys.

Metodològicament, abans de palesar les fonts d'arxiu d'aquesta recerca s'han consultat tots els estudis fets fins ara sobre els gremis a la Catalunya moderna i, sobretot, els que fan referència als seders.

Les confraries i els gremis han estat poc treballats a casa nostra en comparació amb altres qüestions. Tampoc no s'havia fet una anàlisi de la mentalitat, a excepció de l'obra de Manuel Arranz, *La menestralia de Barcelona al segle XVIII. Els gremis de la construcció*, (Barcelona, 2001), centrada en el gremi de la construcció. Semblaria que el gremi com institució, no havia evolucionat gaire, però veient la seva trajectòria amb una perspectiva de segles, els Perxers varen mantenir la seva identitat lligada a les ordinacions-privilegis i a l'ensems, varen anar fent canvis modernitzant i adaptant certes situacions de règim intern i evidentment, la seva actitud en la relació amb els altres gremis i amb les autoritats.

Començarem per les obres de caràcter general que ens situen la qüestió gremial des de diverses perspectives.

Moltes de les publicacions treballen els gremis com una reminiscència nostàlgica d'un passat ja perdut, con una activitat d'algunes ciutats a finals de l'edat mitjana, una activitat que va desaparèixer amb la modernitat. En aquest sentit tenim les publicacions que presenten una visió idealitzada dels gremis i molt moralitzant. Les obres i escrits sobre els gremis ja aparegueren al segle XVIII, quan d'una banda se'ls defensava i d'una altra, se'ls criticava com a institucions anacròniques, que estaven en decadència. Els defensors més destacats són Francesc Romà i Rossell amb *Las señales de la felicidad en España y medios de hacerlas eficaces* (1768). També la seva *Disertación histórico-político-legal por los Colegios y gremios de la ciudad de Barcelona y sus Privativas* (1766) i Antoni de Capmany, amb les *Memorias históricas sobre la marina, comercio y artes de la ciudad de Barcelona* (4 vols, Madrid, 1779-1792). Com a detractors destacats, Campomanes i els seus informes contraris als gremis (*Discurso sobre el fomento de la industria popular*, 1774 i *Discurso sobre la educación popular de los artesanos y su fomento*, 1775). Molt després, Ernest Lluch va treballar aquests autors, entre d'altres, a *El pensament econòmic a Catalunya (1760-1840). Els orígens ideològics del proteccionisme i la presa de consciència de la burgesia catalana*. (Barcelona: Edicions 62, 1963)

Romà i Rossell, va ser un advocat d'origen figuerenc, cridat el 1766 per la Comissió de Col·legis i Gremis per fer-se càrrec de la redacció d'un document en defensa dels gremis. Va escriure, *Las señales de la felicidad de España y medios de hacerlas eficaces*. Hem consultat l'edició de la Diputació de Barcelona, de 1989. En aquesta darrera obra, Romà i Rossell puntualitza la seva teoria de defensa dels gremis i justifica d'entrada, la redacció de la seva *Disertación histórico-político-legal por los Colegios y Gremios de la ciudad de Barcelona y sus Privativas*, lloant la sociabilitat humana, com un element natural. Creu en el benefici de l'existència dels col·legis i gremis amb llurs

ordinacions exclusivistes. Realment, totes aquestes consideracions, estaven basades en les lleis vigents, però la realitat no era com Romà desitjava i plantejava. Per altra part, també defensava el sistema assistencial dels gremis, que considerava necessari i positiu, un bé per a tota la societat.

Romà va repassant tota la jerarquia gremial i troba lloança per a tot. Defensa el sistema gremial de posar taxes per tot els agremiats, així podrien satisfer les necessitats pròpies i les de l'Estat. Defensa els privilegis dels gremis, perquè considera que són útils i no perjudiquen ningú. Aquests privilegis permetien que fossin els encarregats de llur organització. Amb això pretenien descarregar funcions de l'Estat. Al mateix temps, els gremis serien els defensors d'uns valors i costums, ajudant els pobres i els malalts, sent un remei contra la misèria i l'atur, amb la possibilitat de que els gremis monopolitzessin certes feines a les ciutats més importants, per assegurar-ne el mercat i la producció, garantint l'estabilitat de la feina.

Per altra part, a Antoni de Capmany se'l considera el màxim defensor dels gremis davant els atacs dels il·lustrats, sobretot de Campomanes, a qui Capmany li dedicà el seu *Discurso*. Capmany va ser una persona molt relacionada amb els organismes econòmics de Catalunya, encara que va estar absentat de Catalunya quasi tota la seva vida i passà força temps a Madrid, envoltat de càrrecs i de gestions oficials, els quals, li van permetre tenir una visió més analítica de la situació, un fet habitual entre els intel·lectuals i científics catalans, que fugien del provincianisme on creien que havia caigut Catalunya a la segona meitat del segle XVIII. Capmany va estar molt relacionat amb la Junta de Comerç de Catalunya que li confià l'encàrrec de les *Memorias Históricas sobre la marina, comercio y artes de la ciudad de Barcelona*(1779-1792).

Va ser el potenciador dels esquemes de Feliu de la Peña i de Romà i Rossell. Relacionava el desenvolupament de Catalunya amb el comerç i, per lògica, la seva decadència, amb la crisi del mateix. Tenia molt clar que l'obligació de l'Estat era la protecció del comerç i de la pròpia indústria. Refutava els arguments donats per Campomanes i defensava el protagonisme dels gremis en el comerç i la indústria del Principat. Capmany era lleugerament reformista, partidari de certa llibertat dels oficis poc qualificats, que no necessitaven preparació prèvia. Així, defensava el sistema gremial recolzant els seus arguments en els avantatges dels gremis. Per això, propugnava la seva tutela i conservació. Creia necessari un ordre i una autoritat per mantenir i organitzar la societat i perquè els bons costums i els valors dels ciutadans es desenvolupessin. Defensava l'honoradesa professional dels individus que tenien càrrecs i creia que estaven obligats a "*cierta decencia*" i a "*compostura exterior*", unes qualitats

que els treballadors no agremiats, no podien tenir. Com a conseqüència, va fer una defensa contundent dels privilegis dels gremis davant dels atacs provinents de Campomanes i de gran part dels il·lustrats. És important aquesta actitud de defensa dels gremis per part de Capmany, que, lluny físicament de Catalunya, estava al corrent del que succeïa al Principat, sabent copsar el que estava passant a Barcelona com: la vida quotidiana a la ciutat i la visió de com havia estat en altres temps.

Un gran detractor dels gremis va ser Pedro Rodríguez Campomanes. Quan Carles III arribar al tron, Campomanes pujà de grau ràpidament, des del 1759: Fiscal del Consell de Castella el 1762 i més tard, President de la Reial Acadèmia de la Història, President de la Mesta i el 1786, President del Consell de Castella. Segons algun dels seus biògrafs que també han treballat llurs escrits, J. REEDER, *Estudi preliminar a "Discurso sobre el fomento de la industria popular"* i *"Discurso sobre la educación popular de los artesanos y su fomento"* (Madrid, 1975). Campomanes era una persona tímida, reservada i desconfiada, de gran erudició, en una època on entraven les noves corrents intel·lectuals i les innovacions filosòfiques i experimentals.

Per això, en el seu *Discurso sobre el Fomento de la Industria Popular* (Madrid, 1774) fa una lloança de les *Sociedades Económicas de Amigos del País* i defensa les innovacions com a part essencial per a l'economia, demanant un estímul, premi o ajut a totes les innovacions en detriment dels gremis. Aquest argument crític el repetirà en el *Discurso sobre la Educación Popular de los artesanos y su fomento* (1775). Campomanes atacava els gremis com un sistema tancat i monopolístic. Era enemic dels privilegis gremials i només acceptava les ordinacions de caràcter institucional. Defensava la llibertat de treball amb la lliure admissió i contractació dels aprenents. Es mostrava contrari als sistemes de producció tradicionals i a la gestió econòmica dels gremis, la qual considerava obsoleta i causant de les quantioses despeses dels gremis, per això, d'aquest punt va fer-ne una forta crítica i l'objecte principal del seu atac.

Campomanes atacava les despeses gremials que considerava massa quantioses i superflues, amb un abús de les festes patronals, celebracions i banquetes, processons i una llarga llista. Aquest atac al sistema econòmic, poc racional i dispendiós dels gremis, era contundent, però no era gaire coherent perquè el primer en mal administrar les despeses era l'administració de l'estat, també necessitada de reformes en profunditat, unes reformes que havien de ser aplicades amb urgència per tallar el luxe i la improvisació, amb unes despeses difícilment controlables, amb una burocràcia creixent, la sangonera de les guerres, la política tributària sempre per darrere de les necessitats

reals, els crèdits nombrosos i el deute permanent, l'administració dels territoris d'ultramar...

No podem deixar de banda a l'escriptor i ministre Jovellanos. D'entrada, Jovellanos sembla la tendència oposada a les teories de Capmany. Era enemic declarat del mutualisme i defensor d'una liberalització econòmica, on l'Estat hauria d'eliminar qualsevol entrebanc a la iniciativa privada. Considerava que el sistema gremial era incompatible amb un sistema comercial, obert i modern. L'intel·lectual d'origen asturià defensava una major flexibilitat laboral, s'enfrontava al sistema gremial, perquè posava massa impediments al progrés i a la industrialització del país. Jovellanos considerava que les ordinacions gremials eren injustes, rígides i excloents. Les lleis i normes dels gremis eren contràries al dret de treballar, vulneraven la llibertat natural i la llibertat civil, lligaven les iniciatives de les persones frenant el progrés i les millores i limitaven les normes de cada feina, els productes i llur fabricació. Aquestes institucions d'origen medieval les considerava com a cercles tancats que no deixaven entrar cap mena d'innovació tècnica, limitaven la creativitat dels agremiats dins un cercle repetitiu sense cap mena d'al·licient laboral. Com a ministre propugnava que els gremis havien de ser dirigits per l'Estat, la matrícula havia de ser general, gratuïta i lliure, amb la possibilitat de pertànyer a diferents oficis, l'aprenentatge lliure i el contracte, també lliure, exigint només uns requisits generals, comuns a totes les feines, com una mostra de l'habilitat en aquella feina: bona conducta, una edat mínima, un estímul als artesans amb premis a la feina ben feta, exempció d'impostos a certes feines i establiments de crèdit a la indústria. En resum, un intervencionisme sobre la vida corporativa i un control generalitzat, de tota la vida social i econòmica. Eliminava tota iniciativa que no sortís directament de l'Estat o de la voluntat individual de cadascú, sense límits i creava un conflicte entre llibertat i propietat, com va succeir a França amb l'aplicació de les reformes econòmiques sorgides dels principis revolucionaris.

Al llarg del segle XIX, degut al corrent del Romanticisme, quan es tractava sobre els gremis, sempre hi havia la contraposició entre les teories que els defensaven i les noves corrents del liberalisme econòmic. N'és un exemple Manuel Comeiro, *Historia de la Economía Política en España* (1863), on es defensava el liberalisme econòmic i la incompatibilitat dels gremis amb la llibertat de treball. Es considerava que aquests eren unes institucions amb moltes ordinacions però poc organitzades i amb molt poc control, cosa que permetia molts abusos. Segons Colmeiro, els gremis eren reminiscències de temps passats. Colmeiro emfasitzava com la mesura del rei Felip IV, a les Corts de 1626, liberalitzant la producció, va dur la indústria aragonesa al desastre perquè els gremis varen ser considerats anacrònics. També considera que, a Catalunya, el segle

XVII va ser un retrocés comparat amb el desenvolupament anterior de finals del segle XVI. Atribueix la decadència catalana al XVII, a la guerra des de 1640 fins 1652 i a la voracitat econòmica dels estrangers. Remarca la manca de competència i la pèrdua dels mercats estrangers i dels mercats propis, encara que Carles II va dictar diverses lleis per fer venir els tècnics estrangers a ensenyar les feines als espanyols des de 1679, amb privilegis, avantatges i exempcions d'impostos. Segons aquest autor, Carles II va crear un país de subsidiats i va perjudicar l'economia. En realitat aquests ajuts, no eren tal com s'havia previst perquè els gremis perseguïen els estrangers, considerats un perjudici per a la feina corporativa. Colmeiro canvia part del plantejament quan es refereix a l'economia del segle XVIII amb l'arribada dels Borbons. Diu que això va canviar l'administració econòmica, eficaça a França i va organitzar la base per desenvolupar la indústria i el comerç. Va potenciar la seda, la llana i tots els teixits, encara que la seda havia resistit millor la competència i els problemes econòmics, perquè hi havia qualitat, tot i que la producció de seda havia minvat. Carles III, el 1783, va declarar dignes totes les feines i oficis que, fins aleshores eren considerats denigrants i indignes i va encetar tot un seguit de reformes, enfrontant-se amb l'oposició dels gremis, obrint el món del treball a les dones, deixant llibertat de treball, eliminant els tràmits de mestries i títols per poder treballar, sense cap limitació de material ni de maquinària i sense cap mena de fre a les innovacions.

Els primers anys del segle XX aparegueren algunes obres que dedicaren el seu anàlisi als gremis com unes institucions medievals, amb estudis monogràfics i uns intents de recopilació de tots els gremis de Barcelona, per part de Miquel González Sagrañes, una obra inacabada, *Contribució a la història dels antics gremis dels Arts i Oficis de la Ciutat de Barcelona*, (Barcelona, vol. I, 1915 i vol. II, 1918). Els autors francesos havien estat molt crítics amb els gremis, segurament influenciats pels corrents liberals i pels principis de llibertat de treball i de comerç després de la revolució francesa i les primeres dècades del XIX. No hi havia massa obres de conjunt, excepció feta de George Desdèvises du Dezert, amb *L'Espagne de l'Ancien Regime*. 3 vol. París, 1899, amb traducció castellana *La España del Antiguo Régimen*, Madrid: FUE, 1989. També, el treball específic de Ruíz i Pablo, a casa nostra, sobre *La Junta de Comercio*, l'any 1919 i l'obra de Frederic Rahola, *El comercio de los catalanes con América en el siglo XVIII*, 1931 que trencava la visió romàntica dels fets històrics, un trencament que va corroborar Jaume Vicens Vives uns anys més tard, eliminant la visió victimista del comerç de Catalunya amb Amèrica.

Cap a mitjants del segle XX aparegueren algunes obres importants que donaven una visió de conjunt oblidada fins aleshores. Va ser una etapa defensora del corporativisme

i de les tradicions, potser lligada a una situació de postguerra. Destaquem RUMEU DE ARMAS, A., *Historia de la Previsión social en España* (Madrid, 1942), amb una síntesi de les germandats, gremis, confraries i monts de pietat, on pretén fer una evolució dels gremis des dels inicis. Des de 1940 fins el 1960, Jaume Carrera Pujal s'encarregà de la publicació de diverses obres sobre Barcelona i Catalunya, amb *La Barcelona del segle XVIII*, (Barcelona, 1941), obra molt valuosa per la descripció detallada dels fets socials, polítics i religiosos a Barcelona, donant una importància cabdal al paper dels gremis com a mediadors en els conflictes. Aquest mateix autor, a la *Historia política y económica de Cataluña. Siglos XVI al XVIII*, (4 vol., Barcelona, 1943-1947). En el volum I destaca que la seda no va recuperar la seva importància de finals del XVII, fins a la segona meitat del XVIII. El volum II, en el capítol V, es refereix extensament als oficis (pp. 149-246) i en el volum III fa una anàlisi de conjunt de l'economia catalana en funció de l'organització gremial. Del mateix Carrera Pujal, la *Historia económica de España* amb diferents volums (Barcelona, 1943), on destaca el paper dels gremis dins l'economia moderna, detallant la trajectòria de molts d'ells, però amb imprecisions derivades de la consulta de moltíssima documentació no gaire ordenada, tot i que és una aportació molt valuosa per tenir una visió global dels gremis, amb ordinacions, disposicions, lleis, el paper dels gremis en la defensa del proteccionisme, els problemes intergremials.

També es van publicar obres que valoraven el segle XVIII com la de JEAN SARRAILH, *La España Ilustrada de la segunda mitad del siglo XVIII*. Madrid: FCE, Fondo de Cultura Económica, 1979 i RICHARD HERR, *España y la revolución del siglo XVIII*. Madrid: Ed. Aguilar, 1975, més centrats en les idees de la Il·lustració i les reformes.

No podem oblidar a Joan Mercader, amb els *Capitans generals al segle XVIII* (Barcelona, 1963) i especialment amb *Felip V i Catalunya* (Barcelona, 1985) on analitza els canvis institucionals derivats de la Guerra de Successió i el canvi dinàstic i on també fa esment a les contradiccions dels gremis, derivades de la pròpia organització interna i de les noves lleis, amb la pèrdua de llurs atribucions, fins aleshores lligades al municipi.

Sense ser obres específiques sobre gremis, el professor ANTONIO DOMÍNGUEZ ORTIZ, va fer una anàlisi molt concreta de l'evolució dels gremis, amb molta claredat en alguna de les seves obres, *El Antiguo Régimen: Los Reyes Católicos y los Austrias*, (dins *Historia de España* Alfaguara III, Alianza Editorial 42. Madrid, 1974). Però d'ell ens interessa especialment l'obra, *Sociedad y Estado en el siglo XVIII español*. Barcelona: Ariel Historia, 9, 1976), on destaca la diversitat territorial i de recursos de cada territori peninsular i el sentiment antifrancès molt arrelat i els intents de recuperació, des del

conflicte de 1640, perquè no es tractava d'una situació de represa puntual sinó de la continuïtat de molts intents de redreç. Considera que una explicació d'aquest redreç intentat diverses vegades, estava en una agricultura equilibrada com a base de les altres activitats, cosa que podem constatar amb l'anàlisi de la procedència dels aprenents del gremi dels Perxers, que reflecteix, no només les dificultats de la vida rural sinó també el contrari, una certa bonança que permetia que un excedent de mà d'obra anés cap a ciutat, cercant altres possibilitats i feines. També es refereix Domínguez Ortiz, a una majoria de menestrals que formaven la població de Barcelona, acabada la Guerra de Successió i encara que no formaven un veritable teixit industrial sí que hi havia una base de tallers i obradors ben fonamentada. Creu que la ciutat on els gremis van tenir més expansió i desenvolupament fins a l'últim terç del XVIII, va ser Barcelona, encara que després entressin en decadència.

Un estudi monogràfic que cal tenir en compte és el de CAPELLA, M. Y MATILLA TASCÓN, A., *Los Cinco Gremios Mayores de Madrid*. (Cámara de Comercio, Madrid, 1957). Estudia una de les corporacions d'oficis més potents al segle XVIII, com la de les feines i companyies dels Cinco Gremios, des de llur creació fins a la desaparició.

Jaume Vicens Vives va treballar els gremis en la seva obra econòmica, el *Manual de historia económica de España*, (Barcelona, 9ª ed. reeditada, 1974) fent una evolució de cada etapa dels gremis fins a llur decadència al segle XVIII i també va ser molt valorat pel seu estudi sobre les actituds i la mentalitat, fent referència expressa als menestrals dins *Notícia de Catalunya*.(Barcelona, 1962)

No podem oblidar els treballs de Pere Voltes Bou, amb unes puntualitzacions molt importants sobre aspectes concrets de l'economia i societat del segle XVIII, inclosos els gremis, com: *Estudio estadístico de la coyuntura económica barcelonesa durante el reinado de Carlos III*, (Barcelona, 1961), *Materiales para el análisis socioeconómico de la Cataluña del primer cuarto del siglo XVIII*, (Barcelona, 1970), *La ciudad de Reus y la Guerra de Sucesión*, (Barcelona, 1978) i *El establecimiento y el utillaje de los antiguos sederos barceloneses*, (Barcelona, 1969).

S'han treballat altres aspectes dels gremis, per autors que els estudien des d'una perspectiva jurídica com OLIVIER MARTIN, F., *L'organisation corporative de la France de l'Ancien Regime*, (Paris, 1938). Aquesta obra ens planteja els gremis com unes institucions perfectament reglamentades on tot estava regulat fins al més petit detall i en part era cert, però on no hi havia cap mena de problema ni cap defecte, però amb el canvi social i econòmic de la industrialització, com els gremis havien arribat al límit,

estaven abocats a llur desaparició. No van saber renovar-se a temps i llur organització va quedar estancada.

Evidentment, la nostra recerca, reflecteix aspectes d'uns i d'altres, perquè l'objectiu no és denigrar els gremis ni fer-ne una lloança nostàlgica, sinó exposar i analitzar uns fets i una evolució secular, d'una institució concreta, un gremi seder, els Perxers, que varen tenir un veritable pes dins els gremis de Barcelona, fins a finals del segle XVIII. Podria semblar que el gremi com a institució, no havia evolucionat gaire, però veient la seva llarga trajectòria, els Perxers varen intentar mantenir la seva identitat lligada a les ordinacions, fent canvis i posant al dia certes situacions de règim intern i de la relació amb els altres gremis i amb la ciutat.

Un altre estudi clàssic, sobre la seda a Espanya i sobre l'organització econòmica, és l'obra de CLAYBURN LAFORCE, J., JR. *The Development of the Spanish Textile Industry. 1750.1800.* (University of California Press, Berkeley and Los Angeles. 1965). Considera l'autor que les causes del desequilibri espanyol, des de Felip V, són: el centralisme econòmic i polític i una política econòmica basada en les característiques de Castella i Lleó, amb una base agrícola que contrasta amb una Catalunya i València més ben comunicades, industrialitzades i avançades, amb més iniciativa.

Clayburn es mostra crític amb les Manufactures Reials, perquè aquesta política de tallers oficials obligava a contractar treballadors foranis i perjudicava als antics gremis i amb la seva rigidesa interna. Així, poc a poc, varen anar tallant i debilitant el teòric monopoli gremial. Un obstacle que va actuar com a fre de la indústria, va ser un sistema de taxes piramidal, sistema que afectava tots els sectors productius i limitava qualsevol creixement, perquè la política fiscal era contradictòria i semblava improvisada.

Fora d'algunes al·lusions puntuals, moltes obres d'història econòmica i social semblen ignorar la realitat gremial, especialment pel que fa a Barcelona, des d'una visió d'economia general, només des del que passava a Madrid. Haurem d'esperar a l'obra de MOLAS RIBALTA, P. *Los gremios barceloneses del siglo XVIII.* (Madrid: Confederación Española de Cajas de Ahorros, CECA,1970), per començar a ubicar-ho tot correctament, amb la força econòmica dels gremis a la Barcelona del XVIII. Aquesta obra va marcar un punt important de la recerca sobre els gremis, fent-ne una actualització del que s'havia treballat fins aleshores. Conté molts apèndixs, una àmplia bibliografia i documentació d'arxiu. Per ubicar els gremis a la Barcelona moderna, és una obra obligada de consulta. Es tracta d'un estudi complet dels gremis i de la seva organització, amb fonts documentals i bibliogràfiques molt importants al llarg de l'Edat

Moderna. Molas analitza els gremis i la seva organització interna, amb la influència dels canvis polítics i econòmics, lligats a un canvi legislatiu, del qual els gremis se'n van ressentir. Analitza la crisi del segle XVII i centra el seu estudi general i per sectors de producció, en el segle XVIII, segle que considera d'expansió a favor dels gremis. Tot i que analitza les causes de la decadència gremial, derivada de la manca de renovació i de capitals, que juntament amb unes ordinacions tancades, els varen abocar al seu final. Al cap de poc, Pere Molas Ribalta va analitzar novament els gremis barcelonins a la seva obra, *Economia i societat al segle XVIII*, (Barcelona: Edicions La Paraula Viva, 1975).

L'any 1979 es va reeditar l'obra de TRAMOYERES BLASCO, L., *Instituciones Gremiales. Su origen y organización en Valencia*, (Ajuntament de València, 1889), edició actualitzada, còpia facsímil, sobre els gremis valencians. Obra clàssica de consulta, que planteja l'organització interna, els càrrecs, les relacions dels gremis amb el municipi, els costums i les devocions, la mentalitat gremial. És una lloança a l'associacionisme. Critica l'individualisme contemporani i argumenta la capacitat de cohesió social dels gremis a l'edat modernades. Considera que a València els gremis renascuts amb Jaume I, varen quedar eliminats el 1707 amb l'abolició dels Furs i Drets valencians per Felip V. L'autor, però, critica el caràcter endogàmic dels gremis, la seva manca de modernitat, l'afany de monopoli i de rutina de la vida gremial. L'objectiu de l'autor és cercar l'equilibri entre la llibertat de treball i el sentit corporatiu. És evident que aquest estudi també excedeix una possible visió localista perquè les orientacions generals i els principis de la seva exposició, són vàlids per altres indrets, també per a la ciutat de Barcelona, amb matisos. A València no hi havia gremis i tallers estatals sino gremis tradicionals, amb agremiats inscrits i examinats de cada ofici. L'autor defensa el sentit corporatiu, social i jurídic dels gremis, un sentit també aplicat al ordre religiós. Destaca el paper formador dels gremis, que permetien els aprenents arribar a l'especialització. Encara que els gremis no eren la solució a la pobresa, evidentment ajudaven a paliar els seus efectes amb tota mena d'ajuts als necessitats. L'obra vol ser un pont entre la tradició i la modernitat industrial.

Un estudi monogràfic més recent, interessant per l'anàlisi de l'organització gremial i per aproximar la mentalitat dels perxers a una mentalitat comuna sobre molts aspectes de la vida quotidiana, és el de TINTO I SALA, M., *La Història del gremi de Serrallers i Ferrers de Barcelona, any 1380*, (Barcelona, 1980). Es tracta d'un resum de la seva tesi sobre la història del gremi de Serrallers i Ferrers i en concret delimita bé la formació

d'aquest gremi, les ordinacions, el seu patronatge, els privilegis i ordinacions successives i el seu patrimoni, amb un llistat dels mestres ferrers des del segle XIV.

SANTOS ISERN, V. M., a la seva obra, *Cara y cruz de la sedería valenciana. (Siglos XVIII-XIX)*. Institució "Alfons el Magnànim". (Diputació Provincial de Valencia, 1981) es planteja com a objectiu la recuperació d'un passat històric que semblava oblidat, la decadència de la seda valenciana al segle XVIII i a principis del segle XIX. Vol demostrar que aquesta decadència no va ser repentina sino que des de l'últim terç de XVIII s'estava gestant paulatinament, especialment a partir de la desaparició de la seda. L'autor ho compara amb França i Itàlia, analitza l'estat de la indústria sedera valenciana després de la Guerra de Successió, la prosperitat contradictòria de la segona meitat del segle XVIII i els problemes de fons de la filatura domèstica i de la filatura industrial.

No podem oblidar la importància del comerç en el desenvolupament econòmic dels gremis, en concret de molts mestres gremials que estaven associats amb altres persones per comerciar amb els territoris americans. Ho analitza MARTÍNEZ SHAW, CARLOS, *Cataluña en la carrera de Indias*. (Barcelona: Ed. Crítica, Grup Grijalbo, 1981). L'autor analitza els diferents contractes i companyies, concreta les etapes comercials més significatives des de 1680 fins a 1756, amb les activitats i productes més destacats, acabant amb una periodificació del comerç colonial. Els quadres i apèndixs finals, ens concreten les mercaderies i el volum d'intercanvis, ben detallat, on consten les companyies, els associats i les mercaderies. Aquí es demostra la importància i el volum dels intercanvis comercials amb els territoris americans, amb teixits inclosos.

Alguns estudis locals sobre les corporacions d'oficis, ens donen una referència puntual de moltes ciutats peninsulars que tenien gremis i menestrals dedicats al tèxtil seder. Ens interessa perquè els estudis concrets complementen la visió de l'etapa prèvia a la industrialització. Cada ciutat tenia unes lleis i privilegis que li donaven una especificitat molt gran, REDONDO VEINTEMILLAS, G., *Las corporaciones de artesanos de Zaragoza en el siglo XVII*. Institució "Fernando el Católico". (Zaragoza, 1982). Aquesta obra és una mostra evident de les característiques comunes i de les variacions dins la mateixa feina. Creu l'autor que la crisi del XVII no és simplement un moviment regressiu, sinó que està relacionada amb l'aparició d'altres formes de decadència, específiques i locals. Aquest és el centre de l'estudi aplicat a les corporacions d'oficis a Saragossa. Els gremis d'Aragó tenien unes característiques diferents a les d'altres territoris perquè es tractava d'un regne exhaurit econòmicament i castigat per la política fiscal de la monarquia. Concretament a la ciutat, era el moment de l'enfrontament entre

l'oligarquia urbana i els gremis i entre les lleis antigremials del govern central i les corporacions de la ciutat.

Sobre les causes econòmiques que impediien una industrialització, sobretot, la manca de capitals, FRANCH BENAVENT, R., *Crecimiento comercial y enriquecimiento burgués en la Valencia del siglo XVIII*. (Institució Alfons el Magnànim, Valencia, 1986). És un estudi de la burgesia comercial i els Cossos de Comerç presentats com una prova més del desenvolupament econòmic, també de les societats individuals i col·lectives. Ens ha estat de gran ajut per definir associacions com els perxers i d'individus de diferents gremis, que comerciaven amb Amèrica a través d'agents espanyols i americans, amb uns contractes que amb tot detall ens apropen a la realitat econòmica que en aquells moments semblava gaudir d'una expansió considerable.

Per tenir en compte el fenomen de la industrialització i els canvis socials, DíEZ RODRÍGUEZ, F., *Viles y mecánicos. Trabajo y sociedad en la Valencia preindustrial*. (Edicions Alfons el Magnànim, Valencia, 1990), justifica la seva tesi fent una crítica de la visió economicista i sobtada de la industrialització i demostra que els canvis cap a una nova societat varen ser paulatins, des d'una societat agrària, amb l'aparició de la primera indústria lligada a la ciutat. Considera la família unitat de producció. Centra el seu estudi al segle XVIII. Analitza els gremis i la regulació del treball, l'assistència per malaltia i fa una valoració social del treball, tant des de les lleis borbòniques com des de la integració del treball femení. L'organització sanitària i assistencial està tractada des de diferents aspectes. La malaltia era un trasbals important perquè impedia treballar i la seva durada exigia ajuts per poder sobreviure i per tenir una assistència sanitària, sobretot als grups socials menys afavorits. També ens remarca la importància del treball de les dones dins els gremis, treball poc o gens reconegut a les ordinacions, però de gran pes dins la producció. Analitza les raons de Campomanes, en les seves reformes on pretenia que el treball de les dones sigues més racionalitzat i que permetés una feina continuada, la qual segons deia, seria més rendible perquè els sous eren menors i perquè donaria feina a un gran col·lectiu de la població, per això, defensava la llibertat de treball de les dones, llibertat també recolzada per Jovellanos.

Un bon estudi que ens ha ajudat a esbrinar la mentalitat gremial, HUGUET, R., *Els artesans de Lleida. 1680-1808*. (Lleida, Pagès Editors, 1990). Considera els artesans com un punt d'arrancada, lligat al treball manual i a la comercialització dels productes. Estudia la família dels artesans, la seva estructura, el patrimoni, les relacions socials i els matrimonis entre artesans. També s'interessa pel sistema de vida i per la vivenda familiar. Dedicava un capítol central, el tercer, al treball artesanal, la seva organització, els

tallers i botigues i referma el complement agrari a l'economia artesanal. Els artesans eren un grup nombrós però humil, amb rendes petites i amb la riquesa en poques mans. Es tractava d'una vida senzilla basada en un sistema econòmic, en part autàrquic. Aquests artesans, tenien unes preocupacions comunes amb els artesans de les altres ciutats, com el problema de la malaltia i de la mort, amb una fe recolzada en unes creences i en les imatges i actes piadosos. Eren gent alfabetitzada que anava millorant a poc a poc i se'ls considerava la base del sistema econòmic tradicional.

Pel que fa a la importància de la seda, abans de la industrialització, cal esmentar a NAVARRO ESPINACH. G., *El despegue de la industria sedera en la Valencia del siglo XV*. (Serie Minor, Generalitat Valenciana, 1992). Es tracta d'un estudi concret, apartat de molts altres estudis massa generalistes i poc definits. Hom no pot fer una aproximació a les societats preindustrials si no s'analitza cadascuna en profunditat. És un estudi dels diferents gremis i llur organització, sobretot, els Teixidors i els Velluters a finals del segle XV. Dedicava un capítol a l'expansió de la sederia a la Europa de la baixa edat mitjana i un altre capítol a les condicions de vida dels menestrals, el taller familiar i la seva relació amb altres formes de sociabilitat. Una documentació d'arxiu centrada a finals del segle XV, on s'analitza la Confraria de la Misericòrdia i el gremi de Teixidors de seda, així com la "sociabilitat pública" i l'evolució del taller familiar gremial.

Per comparar els perxers de diferents ciutats i la seva situació professional i social, l'obra de PUIG I TÀRRECH, R., *Els aprenents de Reus al final del segle XVIII (1773-1793)*. (Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1992). És important perquè a finals del segle XVIII, l'organització dels gremis a Reus va molt lligada també, a la sederia, en un nucli molt desenvolupat i amb un comerç força actiu. Aquest estudi sobre els aprenents fa referència específica a una de les categories gremials encara que els gremis semblen seguir una trajectòria comuna amb la resta de Catalunya. És un estudi fet a través dels contractes dels aprenents, per copsar les condicions i les limitacions de la seva feina. Hem de fer memòria que els contractes es signaven davant notari i per tant, són documents públics i testimonis de primera mà de les condicions laborals dels aprenents. Les dates del treball estan definides per la nova legislació sobre gremis, des de 1771 fins a la Guerra Gran, el 1793. L'obra fa un repàs de la legislació que paulatinament abolia i eliminava els gremis i ho aplica als seders de Reus, creats a finals del XVIII quan molts altres gremis anaven de baixa, s'associaven entre ells o tendien a la desaparició. Les conclusions són: que el sector artesanal i industrial a Reus, era el que gaudia de major pes demogràfic, sobretot el tèxtil. Varen aparèixer nous gremis encara que les lleis de 1770 els limitaven. Aquesta recuperació fictícia va ser el preludi de la seva desaparició posterior. Els gremis de Reus desaparegueren per l'augment del

treball no agremiat, per l'atomització de les corporacions i del nombre d'associats, per conflictes interns amb les autoritats i amb els altres gremis i perquè no varen saber renovar-se a temps.

Per la part comercial i com a comparació amb les associacions dels mestres perxers amb altres mestres i amb comerciants, tenim l'obra de LOBATO FRANCO, I., *Compañías y negocios en la Cataluña preindustrial*. (Universidad de Sevilla, 1995). És una obra important per treballar les Companyies a la Catalunya del XVII, com la "Botiga" dels Perxers a 1616, una societat per accions que al final no va cuallar. És un estudi de la base jurídica de les societats medievals i modernes, l'organització, el finançament, els associats i la feina de procedència, especialment les botigues de teixits de Barcelona, molt exteses i amb un nombre considerable de socis i de capital. Una teoria dels negocis, del risc i del guany, de les fallides i les seves causes i de les assegurances.

Finalment, un seguit d'estudis ens aproxima als canvis socials esdevinguts des del segle XVII. Destaca un estudi comparatiu de LÓPEZ BARAHONA, V. Y NIETO SÁNCHEZ, J.A. (EDS.), *El trabajo en la encrucijada: los artesanos urbanos en la Europa de l'Edad Moderna*. (Madrid: Taller de Historia Social, 1996), el qual ens aproxima a la recerca feta en aquest sentit des dels anys 80 fins el 1996. Es basa en diferents estudis sobre els gremis com a grup i sobre la conflictivitat del treball als segles XVII i XVIII. Compara el sistema de treball italià, el francès i l'espanyol, on hi troba molts punts en comú. Tracta també la vida quotidiana, els canvis en la legislació, els canvis tecnològics, cultura i treball, amb l'estudi de la mentalitat i de la preparació professional. Pels autors el treball és un element d'articulació i organització social, un motiu d'angoixa quan els canvis del segle XVIII varen fer trontollar la vida corporativa, provocant una indefensió dels menestrals més humils.

Aquest conjunt de treballs ens han interessat per l'estudi del rol de la família, considerada el model del sistema dels menestrals. Volen demostrar que els gremis no eren un sistema rígid, sinó un sistema de gran diversitat. Aquest és un dels aspectes centrals de la nostra tesi, la demostració d'una diversitat de la vida corporativa i de que els Perxers mantingueren llur tarannà davant els canvis que anaven apareixent, encara que aquesta resposta no va tenir continuïtat perquè a finals del segle XVIII i principis del XIX, el sistema gremial va fer fallida, però els Perxers havien tingut un pes específic fins a finals del segle XVIII, com un element de cohesió social i laboral.

Seguint aquests treballs, convé aclarir que no s'ha de confondre gremi i feina i que les ordinacions no sempre s'ajustaven a la realitat, perquè els conflictes interns i els

plets eren constants. La unitat gremial era, sovint, teòrica i la convivència no sempre havia estat tranquil·la. Sovintejaven els conflictes i malentesos entre gremis. Aquesta visió arranca de la historiografia dels anys setanta, quan es relacionava la indústria rural amb el procés d'industrialització a les ciutats. S'havia estudiat els gremis i les manufactures, però també la importància del comerç. Abans, semblava que la ciutat era un fre al progrés, o més ben expressat, no era l'única font del desenvolupament, també ho era el món rural. En realitat, podem parlar d'una relació directa entre el camp i la ciutat. S'han publicat molts treballs sobre aquesta relació i sobre la mentalitat artesanal i obrera alhora, com una continuïtat, com un canvi lent i progressiu durant dècades, un canvi on conviuen elements tradicionals i noves formes de treball i de mentalitat.

L'autor que més insisteix en aquest plantejament és, SEWELL, W.H., JR, *Trabajo y revolución en Francia: el lenguaje del movimiento obrero desde el Antiguo Régimen hasta 1848*, (Madrid, 1992). Sewell va veure clar que des dels inicis del liberalisme, l'organització i els principis defensats pels primers obrers tenien una continuïtat i sorgien de les antigues corporacions de menestrals anteriors, amb el manteniment dels valors tradicionals dels gremis. Creu que es tracta d'una evolució progressiva. No es pot parlar d'un canvi revolucionari en el sentit de ruptura amb una etapa anterior.

Com a base de la represa econòmica a Catalunya, GARCÍA ESPUCHE, A., *Un siglo decisivo, Barcelona y Cataluña 1550-1640*. (Madrid: Alianza Editorial, 1998). Analitza les activitats econòmiques i els gremis, arribant a la conclusió de que existia una forta especialització econòmica i una gran diversitat d'oficis i activitats. Per això, es va consolidar una base comercial i industrial, molt important pel desenvolupament de finals del segle XVII i per l'expansió catalana del segle XVIII.

Una obra ben significativa per l'estudi dels menestrals i per copsar la seva mentalitat, ARRANZ, M., *La menestralia de Barcelona al segle XVIII. Els gremis de la construcció*. Barcelona Biblioteca Històrica, (Arxiu de la Ciutat. Proa, 2001). Creiem que és fonamental per l'estudi de la mentalitat. Estudia els sentiments religiosos i la participació dels menestrals agremiats en les activitats i necessitats de la ciutat. És una qüestió que treballarem al capítol de les relacions dels Perxers amb la ciutat i amb els altres gremis. Arranz analitza la família menestral i la procedència dels agremiats. Vol demostrar la continuïtat dins un mateix gremi, estudiant el ritme de les mestries i l'edat dels artesans a l'hora de contraure matrimoni. Moltes de les seves anàlisis sobre els menestrals de la construcció podrien ser perfectament vàlides per a la nostra anàlisi dels Perxers. L'autor dóna força a l'edat dels aprenents, la durada de l'aprenentatge, el nombre d'aprenents, fradrins i mestres i la seva continuïtat dins el gremi de la construcció. Ho remarquem

perquè són arguments sobre l'esperit tancat i endogàmic dels gremis i a l'inrevés, sobre llur renovació interna, un dels objectius de la nostra recerca, analitzat abastament quan treballem els prohoms i càrrecs del gremi.

Relacionat amb els gremis i l'obra de Capmany, destaquem un seguit d'articles de GRAU, R. i LÓPEZ, M., *Antoni de Capmany: el primer model del pensament polític català modern*, dins BALCELLS, A., (coord.), *El pensament polític català del segle XVIII a mitjan segle XX*, Barcelona, Edicions 62, pàg. 14-20. Del mateix GRAU, R., *Antoni de Capmany i la renovació de l'historicisme polític català*, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1994 (Acte commemoratiu de l'11 de setembre de 1714)(reeditat el 2006); També, *L'experiència del despotisme il·lustrat a Catalunya, 1759-1775*, L'Avenç, 254 (gener 2001), pàg. 8-16. També, GRAU, R. i LÓPEZ, M., *Antoni de Capmany i el primer discurs contra Campomanes*, dins Josep Fontana. *Historia i projecte social. Reconeixement a una trajectòria*, Barcelona, Crítica, 2004, pàg. 539-550.

Per complementar la bibliografia treballada, cal especificar el buidatge de les fonts d'arxiu. La nostra recerca va tenir una motivació llunyana, iniciada a partir d'un treball de final de llicenciatura, una "tesina". Després de treballar en una recerca sobre l'època de Felip II, en concret, sobre Lluís de Requesens, amb la documentació de l'antic Palau Menor a Barcelona, -documentació que va ser traslladada a Sant Cugat, a l'Arxiu Borja de la Companyia de Jesús-, varem tenir l'oportunitat de analitzar i començar una mena de catalogació de diferents documents seders, a l'Arxiu Villaronga, un arxiu familiar adquirit i conservat en el seu moment per la família Villaronga, dins la seva tradició fabril de la passamaneria moderna. Aquesta documentació, des de fa pocs anys, es troba a l'Arxiu del Col·legi de l'Art Major de la Seda, de Barcelona, perquè la fàbrica centenària de passamaneria de la família Villaronga, també ha canviat d'ubicació i la normativa sobre la conservació de fons d'arxiu, així ho exigia.

La proximitat física, les facilitats d'horari, la disponibilitat de temps i l'entusiasme i interès de D. Emili Villaronga i del seu fill, D. Leandre Villaronga, numismàtic reconegut a nivell internacional, doctorat honoris causa i també empresari, ens varen encomanar l'interès de la recerca sabent de la nostra inquietud pels estudis d'història moderna. És una documentació inèdita, que comença ja el 1505 i que va augmentant el seu volum a finals del segle XVI, XVII i XVIII, a partir del llibre de les mestries dels Perxers. Una documentació de Consells generals, documents diversos, llibres de registre, lleis i ordinacions, que ens va fer prendre una decisió: començar la recerca sobre els Perxers, un gremi seder de Barcelona. Aquest va ser el primer pas, amb una tesina de llicenciatura, presentada a la UAB, el 28 de setembre de 1976, on ja es definia l'àmbit del treball.

La documentació oficial dels gremis, des de 1836, quan varen passar sota control de l'Ajuntament, estava ubicada a l'Arxiu de la Casa de l'Ardiaca, avui, Institut Municipal d'Història, de Barcelona, amb poques referències sobre el gremi de Perxers, però amb dades molt importants sobre el Cadastre i sobre algunes mestries del gremi. Això va fer que el valor de la documentació de l'Arxiu Villaronga tingués una importància com la que realment ha tingut. Allà hi teníem tota la documentació necessària per fer un estudi dels Perxers en un recorregut de segles, pràcticament tota la seva història des de 1505 fins a finals del segle XVIII, amb aspectes encara per conèixer i que ens ajudarien molt per una elaboració de la tesi de doctorat. Semblava que es podia demostrar que els Perxers, un gremi seder pertanyent a l'Art Menor de la Seda, encara que treballaven un producte minoritari i en principi, luxós, com la seda, eren un gremi amb gran dinamisme i havien estat un factor de cohesió social al llarg de la seva història, per les seves activitats, per la relació amb els poders públics i amb els altres gremis, per la procedència i continuïtat dels aprenents, fadrins i mestres, per la seva actuació davant la ciutat i les autoritats, pels ajuts, obligacions i col·laboracions en situacions d'emergència, per la seva política assistencial, pel control dels agremiats, els quals en certs moments, obligaven a una organització ben jerarquizada i complexa i amb la necessitat de recórrer a diferents professionals de fora el gremi, per poder desenvolupar totes les activitats marcades en les ordinacions i en les normes sorgides dels Consells generals. No és la defensa de cap gremi en particular ni dels gremis en general, es tracta de constatar un fet ben concret, la importància dels Perxers dins la sederia i llur pes dins la ciutat de Barcelona.

A l'Arxiu Villaronga varem veure que la documentació treballada era original o era còpia de lleis i Consells del gremi, registrats a l'Arxiu del Notariat i que per la pèrdua d'altra documentació, s'havien convertit en originals. A l'Arxiu de Protocols Notarials varem fer la extracció de centenars de documents, tots treballats i fotocopiats i varem veure que la documentació era molt més àmplia i valuosa del que en un principi s'havia previst.

Molts documents de l'Arxiu Villaronga eren originals o s'havien convertit en originals per la pèrdua d'altra documentació. Tenim consultats i treballats, tots els llibres de Consells, tots els llibres de registre dels aprenents, dels oficials i dels mestres del gremi. Igualment els llibres de registre per canvi de mestre, dels aprenents i fadrins. També els llibres de Consells sobre les activitats econòmiques, amb els llibres de les entrades i eixides dels Perxers (ingressos i despeses). Aquests últims llibres, limitats en el temps, però amb dades suficients per analitzar les activitats econòmiques. Convé destacar que en tots els llibres, també els llibres de mestries, s'hi feien constar els noms, les dates

més rellevants, l'ofici patern, la procedència dels aspirants, el pagament dels drets, el model de les proves d'examen per arribar a mestre i la relació dels prohoms i càrrecs gremials que hi participaven.

El que havia començat com un treball de recerca de final de llicenciatura, s'anava convertint en un projecte de certa envergadura, amb documentació notarial i municipal, de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, de la Biblioteca de Catalunya, amb els documents trobats a la col·lecció Fullets Bonsoms, una col·lecció d'escrius, memorials i cartes. Tot refermat amb un conjunt de lleis sobre els seders i en concret, sobre el gremi dels Perxers, d'una extensió considerable.

Només mancava situar el tema, fer el plantejament general i exposar l'origen dels gremis i de la sederia, concretant tots aquests aspectes amb el gremi dels Perxers i la seva història, les diferents ordinacions, les separacions i relacions amb altres gremis, les Concòrdies conjuntes amb altres gremis, per defensar la seva feina. La seva organització interna, amb la importància dels Consells, la vigilància de la feina i dels agremiats, la confraria religiosa i assistencial, molt rica en matisos, des de la col·laboració amb els "misteris" i processons fins a la festa patronal, passant per l'ajut material i espiritual als desvalguts, la medicina dins el gremi i fins i tot, les germandats de joves-fadrins perxers i els seus estatuts assistencials, molt moderns per a l'època, un clar precedent de les societats de socors mutus del segle XIX.

S'ha aprofundit la situació dels prohoms i càrrecs dels Perxers, les seves funcions, la seva preocupació per mantenir el gremi cohesionat sense que els canvis poguessin fer trontollar l'estabilitat. La mentalitat dels Perxers, a nivell corporatiu, era una mentalitat (això es desprèn de tota la documentació des dels Consells fins els plets i cartes) que destacava el sentit elitista sobretot en moments de crisi, certa endogamia, que ens fa pensar en un esperit tancat de preservar l'honorabilitat de la feina i la preocupació per l'aplicació de les ordinacions i normes internes. Però al mateix temps, amb un esperit o desig de renovació, de canvi i d'adaptació a múltiples circumstàncies i adversitats.

Després de presentar els arxius treballats, hem destacat els documents més rellevants per a la nostra recerca, concretant alguns exemples més significatius per a la importància del contingut. Vam consultar la documentació gremial de l'Institut Municipal d'Història, de Barcelona, IMH, amb les fonts gremials especialment referides als seders. És una documentació municipal important, encara que sobre els Perxers no en tenim gaire referència perquè tot està centralitzat en un arxiu específic del gremi. Ens va ser de molta utilitat la documentació del Cadastre i els llistats i característiques dels mestres

agremiats, registrats en diferents gremis alhora. Tota la documentació corporativa, dels Perxers i dels altres gremis, havia passat a mans de l'Ajuntament després de la disolució oficial dels gremis, l'any 1836. Des d'aquell any, la documentació que hem trobat, és rutinària, i fins i tot, anecdòtica, sense continguts destacables i amb un salt en el temps fins el 1929, data de l'última reunió de Junta, encara que la vida del gremi era pràcticament inexistent. S'han treballat aquests fons gremials de l'Institut Municipal d'Història, però el que fa referència als Perxers, la documentació és molt fragmentada i escassa, encara que destaquem la documentació sobre el gremi i també els llistats i registre del Cadastre.

Sobre la documentació treballada, de caràcter oficial i administratiu, són valuosos els documents, cartes, reials cèdules i, decrets consultats, perquè marquen les directrius i la mentalitat oficial dels Perxers. Convé destacar les lleis municipals sobre els gremis, i els privilegis i ordinacions analitzats abastament en aquest treball, com a punt de referència de totes les actuacions gremials. Es tracta d'una documentació de procedència diversa però molt centrada en el fons documental de l'Arxiu Villaronga, molt relacionat amb el contingut dels Protocols Notarials, cosa per altra part molt lògica perquè tot el que es feia i totes les decisions de Junta, així com les peticions i queixes, escrits i memorials, havien de ser registrats oficialment.

La Biblioteca de Catalunya, BC, era una referència obligada perquè podíem consultar la bibliografia antiga sobre els gremis i també la secció Reserva, amb escrits i documents, on destaquen els Fullets Bonsoms, fonamentals per a la documentació general i gremial al segle XVII i part del XVIII. Allà hem trobat memorials i escrits dels gremis, amb els memorials i queixes de finals del XVII.

A l'Arxiu de la Corona d'Aragó, ACA, vam treballar diverses lleis sobre els gremis i tota la documentació sobre la importància de la sederia a l'antic règim, especialment a l'edat mitjana. Aquesta documentació, prèvia a la trajectòria dels Perxers i anterior al 1505, ens servirà per aprofundir, més endavant, en la importància de la sederia, a la Cort i per a la burgesia incipient de la baixa edat mitjana, tractant-se d'unes mercaderies de luxe i amb una matèria primera, sovint importada o copiada d'altres indrets. La documentació de l'Arxiu de la Corona d'Aragó ens ha estat profitosa per poder situar la importància de la seda a l'edat mitjana, abans de constituir-se el gremi de Perxers. Vam fer un estudi preparatori anterior al gremi, per analitzar la sederia a la baixa edat mitjana, per demostrar el caràcter minoritari, molt especialitzat, relacionat amb el luxe, la noblesa i la monarquia, però que en part depenia del comerç exterior, un

fet que canviarà al segle XVI quan els gremis seders s'independitzin de la confraria comuna i es consolidin amb les característiques que els defineixen posteriorment.

Aquesta documentació fa referència als orígens de la sederia espanyola, amb llistats de productes de seda, la relació amb l'Església i la litúrgia, la seda i la monarquia, la sederia en mans dels musulmans, la sederia en mans del jueus, les associacions de seders, els contractes de comanda, els estris i materials, les categories professionals, els estrangers, els esclaus, el comerç de la seda a la Barcelona medieval, la legislació sumptuària i les diferents confraries que anaven apareixent. Dins la documentació també hi ha documents de procedència notarial, dels segles XVI i XVII, però una bona part està centrada a l'època anterior, els segles XIV i XV. Vam pensar que s'apartava molt del punt central de la nostra recerca i diversificava massa els continguts. Definitivament, la vam deixar per més endavant.

De l'Arxiu Nacional de Catalunya, ANC, hem treballat la documentació de confraries al llarg del segle XVIII, alguns plets civils i la bibliografia general de les obres més antigues, fins i tot del segle XVIII. Amb documents sobre la Ciutat de Barcelona destacant dos fets importants, que ara s'escapen dels nostres objectius de recerca, la Guerra Gran, de 1793 a 1795 i la Guerra del Francès, de 1808 a 1814. Hem consultat també una bibliografia més actualitzada referent al segle XVII i XVIII, especialment sobre el conflicte successori fins a 1714. També hem pogut consultar diferents edicions de l'obra de les *Memorias históricas...* de Capmany i de les obres de Jaume Carrera Pujal. Han estat un referent per concretar alguns aspectes del que ja teniem treballat. També hem consultat els *Dietaris de la Generalitat*, fins el 1714. Amb documentació de primera mà. Una crònica dels fets generals i de les queixes dels gremis i resolucions sobre els gremis. Són 10 volums. Tenen especial interès els corresponents al segle XVII i primers anys del XVIII, quan aquesta font documental desapareix, després de la Guerra de Successió, amb la Nova Planta. Aquests Dietaris també estan oberts a consulta dins Internet, amb llur contingut complet, sense cap tall en la documentació i en format pdf.

Destaquem dues fonts documentals fonamentals. Per una banda, l'Arxiu històric de Protocols notariais, de Barcelona, amb coincidències i còpies a l'Arxiu dels Perxers i per altra, l'arxiu específic dels Perxers, l'Arxiu Villaronga. En part es complementen, però així com l'Arxiu de protocols custodia una documentació oficial, registrada, l'Arxiu Villaronga conté una documentació, en gran part inèdita, de primera mà, sobre tota la trajectòria secular dels Perxers. Anem per parts.

A l'Arxiu Històric de Protocols Notarials de Barcelona, AHPB, hem treballat els diferents notaris del gremi i hem pogut fer un seguiment de totes les activitats, Consells, plets, sentències, cartes i memorials al llarg dels segles. La documentació de l'Arxiu de Protocols Notarials de Barcelona, ha estat molt important perquè ens ha permès fer un seguiment minuciós i exhaustiu de la vida dels Perxers des de finals del segle XVI fins al segle XIX, seguint el rastre dels notaris vinculats amb el gremi. En els protocols tenim constància de totes les reunions i Consells dels Perxers, dels escrits i memorials, de la donació de poders, dels registres de personal i de les mestries, de les comissions de treball, del registre de qualsevol canvi en les lleis, de les comunicacions al gremi i als agremiats de totes les lleis i normes de caràcter general o de caràcter local, dels nombrosos plets entre gremis i entre el gremi de Perxers i els particulars. Allà hem treballat plets, memorials i escrits conjunts amb altres gremis i tota una extensa normativa que afectava directament els Perxers i els gremis seders; també hem treballat contractes del gremi amb particulars o entre particulars i algunes societats mercantils de mestres perxers i altres socis, per comerciar amb Amèrica.

Pel que fa a l'Arxiu de Protocols, hem seguit la documentació dels notaris i protocols relacionats amb el gremi de Perxers on consta el balanç anual d'ingressos i despeses, amb les gestions fetes quan es signaven préstecs o rebuts derivats dels ajuts i pagaments reclamats per la ciutat. Ens han estat molt útils els llibres de l'Arxiu Villaronga, AV, sobre les entrades i eixides del gremi, però com només fan referència a uns anys determinats, no podem fer extensible la nostra anàlisi i les possibles conclusions a tota la trajectòria dels Perxers, una trajectòria secular.

Aquesta documentació extreta dels protocols notarials ha estat fonamental. Era el complement necessari de tota la documentació de l'Arxiu dels Perxers, l'Arxiu Villaronga. Des de les sèries dels protocols dels notaris del gremi, hem pogut fer un seguiment detallat de la trajectòria dels Perxers, amb tota la documentació oficial. Això ha refermat els continguts de l'arxiu dels Perxers i la seva trajectòria secular. Concretem les etapes de cada notari i les sèries més importants, (es detallen a les Fonts Documentals).

Agraïments

No podem acabar aquesta introducció sense fer justícia als que, des de llur crítica, llurs observacions i recolzament, ens han permès seguir endavant en la recerca. En primer lloc, agraïm a tots els bibliotecaris i bibliotecàries, arxiviers i encarregats, el seu ajut pacient i eficient, quan els demanavem els materials d'arxiu o de consulta bibliogràfica, fotocòpies, microfilms i altres materials. Mai hem trobat ningú que ens posés cap impediment a les nostres peticions, sovint continuades. La paciència i les atencions demostrades, els honoren. No destaquem personalment ningú per no ser injustos amb les possibles omissions.

Agraïm als amics i companys, que confiant en la nostra feina, ens han animat a seguir, en especial dos bons amics de la Companyia de Jesús, el P. Suñer, S.I. i el P. Solé-Assens, S.I., que ja no és entre nosaltres. Ambdós ens van animar i recolzar sempre, aprenent d'ells el valor de l'esforç continuat i del servei a la veritat, també històrica.

Agraïment especial per D. Emili Villaronga, traspasat fa anys i el seu fill D. Leandre Villaronga, que des del seu estudi metòdic i la seva curiositat, ens van facilitar l'accés a tots els documents de l'arxiu familiar, sobre els Perxers.

Volem fer esment especial a la directora de la tesi, la Dra. Alabrús, que amb la seva exigència, dedicació i professionalitat, ha estat un ajut fonamental per acabar la recerca i presentar aquesta tesi. La seva serietat, les observacions i crítiques, els bons consells i la valoració de la feina feta, juntament amb els seus coneixements sobre la recerca a la Catalunya moderna han estat essencials. Li agraïm especialment la dedicació generosa i el temps emprat en la lectura i correcció dels aspectes que considerava millorables.

I. LA TRAJECTÒRIA HISTÒRICA DEL GREMI DELS PERXERS EN ELS SEGLES XVI i XVII. L'ACTIVITAT DELS PERXERS I PASSAMANERS

Aquest primer capítol ens situa la trajectòria dels Perxers des dels inicis. Aquesta trajectòria demostra la continuïtat del gremi com a institució i les característiques de la feina específica de perxer, amb les variacions sovint imposades per les circumstàncies històriques, fins a arribar a la consolidació al llarg del segle XVII i a l'expansió de finals del XVII, frenada per les guerres i pel conflicte successori, amb una represa definitiva durant el primer terç del segle XVIII.

Els Perxers són un dels gremis més antics dins del món dels seders. Van començar la seva trajectòria particular a començament del segle XVI.¹ Des de llavors iniciaren un camí per consolidar-se i per adaptar-se a sistemes més flexibles i a l'aparició d'una activitat més moderna i competitiva. Fabricaven galons, cintes i elements per ornamentació i complements, galons de seda, fil d'or i argent, franges, passamans, cintes de vellut i altres barreges; un seguit de teixits petits i precisos, la qualitat dels quals depenia de l'amplada i de les barreges amb cotó, or o argent. Malgrat que eren feines molt concretes i sempre fetes amb teler, aquesta singularitat provocava conflictes amb altres gremis, com els Passamaners, la característica definitòria dels quals era que tot ho fabricaven a mà. També tenien conflictes amb els agents duaners perquè les peces fabricades eren de petit tamany i no es podien marcar segons el que demanaven les lleis, perquè s'espantarien les peces si s'omplien de marques i segells.² Col·laboraven amb altres gremis amb els quals hi podia haver afinitat, com els Tiradors d'or, els Sastres i els Botiguers de teles.³ Els estris necessaris per a la feina eren un teler, una o dos devanadores, un urdidor i una "perxa per lo portal".⁴ Aquests estris van anar canviant amb el temps, es van introduir noves màquines ideades pels propis

¹ CAPMANY, A. DE, *Memorias Históricas de la Marina, Comercio y Arte de la ciudad de Barcelona...*, 4 vols. Barcelona: Alta Fulla, 2002, Tom I, part III, pp. 32-50. En una primera etapa vàrem consultar l'edició de "Teide", en 4 vol. de 1963.

² Entre les marques exigides per la llei destaca la Bolla, un impost sobre els teixits, recaptat per les diputacions. La seva reglamentació es remunta a les Corts de Montsó, el 1362-1363. Va ser una mesura excepcional per fer front a les despeses de la guerra amb Castella. Aquest impost va ser abolit el 1770, per Carles III, degut a les queixes dels comerciants i industrials perquè endarrerien els tràmits duaners i com les peces de roba anaven marcades amb un segell de plom, les peces petites, com les de perxeria i passamaneria, quedaven malmeses.

³ MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses del siglo XVIII*. Madrid: CECA, 1970, p. 500. Els tiradors d'or feien fils d'or o de metalls preciosos per poder treballar les feines de perxeria i passamaneria; aquests fils s'exportaven i formaven un bon comerç des del segle XIV.

⁴ Els inventaris del gremi i dels mestres perxers, ens concreten la situació patrimonial, amb relació detallada dels bens personals i dels bens gremials i professionals. AHPB. Francisco Mas i Güell, Manual de 1772, folis 189-197. *Inventario de los bienes de Francisco Niqui, "perxer"*.

mestres, com el cas del perxer Francesc Tomàs que tenia un teler fabricat per ell, *que se trabajan con él 14 piessas de sintas todas juntas*.⁵

Per fer efectiu un major control dels agremiats i una millor organització de la feina, al llarg dels segles XVI i XVII, va haver-hi una tendència d'augmentar les restriccions als no agremiats, aplicant les ordinacions de 1582 i de 1599 i les sentències de 1627 i 1629, l'abast de les quals, juntament amb els plets que s'anaven presentant, va mantenir-se fins a mitjans del segle XVIII.⁶

De la Confraria dels Julians es van independitzar totalment els Perxers i més tard els Passamaners, al segle XVI. Això va ser motiu de plets i conflictes que van arribar fins al segle XIX perquè moltes feines eren comunes, especialment la venda del que es fabricava, un aspecte que es trobava en el centre de tots els problemes perquè la seva activitat principal era la venda de productes de merceria.⁷ Val a dir que dins els oficis de la ciutat, en el segle XVI, la Confraria dels Julians acollia gran varietat de feines i devocions i es va enfrontar amb els Perxers i Passamaners al mateix temps, per la similitud de llurs feines, derivades d'una antiga confraria comuna.⁸ L'any 1604, es va dictar una Sentència a favor dels Julians Mercers contra els Perxers. Sembla la

⁵ AHPB. Josep Rojas Albaret, *Libro de Certificaciones o atestaciones*, de l'any 1753, tal com consta el 28 de maig i el 5 de juny. *El Llibre de les mestries dels Perxers*, Arxiu Villaronga, AV C14, ens dona una mostra extensa dels exàmens de mestria i de les feines encarregades als aspirants. També el llibre AV 27, a través dels plets, es registra amb detall, la fabricació dels Perxers i els motius de conflicte amb els agremiats i amb altres gremis. Ho treballem més endavant.

⁶ AV 10, ordinacions de 1582, foli 54, revers; MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...*, p. 40-41, sobretot els plets, que serveixen d'afirmació de les ordinacions i privilegis; AV 10, article quart, ordinacions de 1599, foli primer, sense numeració; AV 33-89, ordinacions de 1599, article segon, sisè i setè; AV 27-1, any 1627; AV 10-22, any 1627. *Sentència guañada als Passamaners ab que no poden tenir res present o a bistas per vendre com sia fet ab teler*. La Sentència imposava restriccions als dos gremis i feia un ampli repàs de les ordinacions de cada gremi des de la seva fundació; AV 10-22, any 1628, Sentència definitiva de 22 de novembre de 1627; AV 27-19, any 1740, refermat amb una Reial Ordre de 1746 sobre el plet habut entre Perxers i Passamaners perquè els primers fabricaven productes del gremi de Passamaners i els Perxers, en plena recuperació, presionaven les autoritats amb diferents plets i feien penyoraments, tant als particulars com als gremis quan fabricaven les feines i manufactures que eren exclusives dels Perxers, segons privilegis i ordinacions antigues.

⁷ AV 33-125, any 1599, *Confirmació feta en lo dit any per lo rey Felip de un privilegi del Rey Joan consedit a la Confraria de St. Julià dels Mercers en 20 Desembre de 1472*; AV 27-29, any 1604, *Sentència dictada a favor dels Julians Mercers contra els Perxers*. És la confirmació de una altra Sentència donada el 1565, degut a les disputes entre ambdós gremis; AV 4-187, any 1740, *còpia de la concòrdia habuda entre els Perxers i els Ferreters Mercers sobre la venda de diferents articles*. Aquest plet es reinicià l'any 1789 perquè els Ferreters Mercers no hi estaven d'acord; AV 27-21, any 1800, *plet entre els Julians Ferreters Vells i els Perxers*; MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...* pp. 81-85 i pp. 282-292. Sobre el comerç de merceria.

⁸ DURÁN I SAMPERE, A., *Barcelona i la seva història*. Barcelona: Curial, 1973, vol. II, p. 274-275, on s'explica l'arbre gremial de la ciutat de Barcelona. També, MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...*, pp. 293-394. Els Botiguers van ser la continuació dels Mercers, després de la seva separació l'any 1626. Eren un gremi comercial, dedicat a la venda de teixits de seda. Tingueren una activitat molt dinàmica al llarg del segle XVIII. Des de finals del segle XVII, van tenir una vida molt activa i això els enfrontà amb els Julians i altres gremis, més restrictius i més preocupats pel proteccionisme i la defensa de llurs privilegis que per la competència a nivell econòmic, tal com feien els Botiguers de teles, molt més dinàmics.

confirmació d'una Sentència donada el 1565 per delimitar les feines concretes de cadascun.⁹

La Confraria de sant Julià dels Mercers, especialitzada en el comerç a la menuda, havia tingut molta importància des de la Baixa Edat Mitjana, en concret a partir del segle XV. La seva activitat ultrapassava l'àmbit econòmic perquè es relacionava amb diferents aspectes de la vida institucional i social barcelonina. Hi havia dues versions sobre els seus orígens. Segons els Botiguers de teles, va ser fundada pel gremi i ofici de Mercers com una germandat.¹⁰ Durant tot el segle, s'hi van afegir una colla de gremis que van usurpar l'ofici inicial de merceria. Per tant, al llarg dels temps, podem distingir dues activitats clarament diferenciades, una primera etapa com a confraria-germandat fins a 1478 i una segona etapa, més professional i comercial, en el segle XVI, que sembla marcar tota l'evolució posterior dels "arts i oficis".¹¹ De la segona etapa, en sortiren les fundacions dels Perxers (1505) i Passamaners (1548).

Els Perxers i els Passamaners es diferenciaven per la tècnica emprada en la fabricació de les feines. Els Perxers treballaven amb teler i els Passamaners a mà i "ab agulla", tal com consta a les ordinacions, en tots els plets i en la documentació treballada, tant del gremi com dels diferents arxius. Els Passamaners van tenir el seu origen l'any 1548 i els Perxers els precedien des de l'any 1505. També cal constatar l'afinitat d'ambdós gremis i les fluctuacions de les relacions intergremials (la unió amb les ordinacions de 1582 i la separació amb noves ordinacions pels Perxers, l'any 1599; fent constar com a separació definitiva, davant els tribunals, l'any 1616).

Un dels problemes majors el trobem en la intransigència dels mateixos gremis en l'aplicació estricta de les ordinacions. En aquest sentit es pot destacar l'enfrontament dels Perxers amb els Passamaners per les qüestions relacionades amb la fabricació i amb les denominacions diferents d'un mateix producte com "llistes" o "franjes", resumint-se tot el procés a una qüestió de picaresca i de interpretació molt subjectiva de les pròpies atribucions i feines.

⁹ AV 27-29, any 1604, *Sentència dictada a favor de los Julianes Merceros contra los Percheros*, que és la confirmació d'una altra sentència de 1565, per acabar amb les disputes entre els dos gremis. Es dedueix de diferents plets habuts entre els Perxers i la confraria dels Julians, com: AV 27-29, any 1604, *Sentència dictada a favor dels Julians Mercers contra els Perxers*. És la confirmació d'una altra Sentència donada el 1565, degut a les disputes entre ambdós gremis, perquè les feines eren semblants. Aquesta rivalitat seguirà fins al segle XVIII. IMH, secció Gremis, 21.5, *Copia de las Reales Ordenanzas del Gremio de Galoneros*, fol. 110-118, cap. 43 i ss., on es remarca la prohibició de treballar als no examinats del gremi de Perxers, s'autoritza als prohoms i càrrecs a posar i executar les penes i sancions i es referma que només els mestres poden tenir botiga i obrador, cap. 45.

¹⁰ Aquest és el motiu que donen els gremis en llurs ordinacions fundacionals, també els Perxers, AV 10, fol 37, ordinacions primeres dels Perxers, de l'any 1505; MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...* p.282 i nota 27.

¹¹ MOLAS RIBALTA, P., *Ibidem*, pp. 282-283

Els Perxers i els Passamaners semblen dos dels gremis més enfrontats per l'afinitat de les feines, encara que sovint es feia difícil una distinció sobre qui duia la iniciativa, degut a la confusió que generava llur similitud i la intransigència d'ambdues parts. En conclusió, l'afany de pledejar, cosa habitual dins la dinàmica gremial, tindria un seguit de conseqüències perquè amb els plets, la vida corporativa quedava mig paralitzada, els avenços s'endarrerien i es provocaven unes despeses quantioses, un desgast físic i econòmic, amb un procés d'afebliment de les energies gremials que els duia cap a una situació precària davant les institucions.

A la vegada, com a part positiva, això serví d'estímul per a delimitar les feines i un esforç per establir l'organització interna amb unes ordinacions i privilegis cabdals des d'aleshores fins a finals del segle XVIII, des de la separació de la confraria originària dels Julians. A més de les ordinacions i normes internes emanades dels Consells gremials amb caràcter executiu, en moments de dificultats també hi havia altres mecanismes de control: es penyorava més i amb més contundència. Els continguts discutits i aprovats en Consell general es referien a l'àmbit intern i disciplinari, sempre feien memòria de les ordinacions i dels límits que es marcaven a tots els agremiats i a tota la feina que s'havia de fer. Com una forma de control intern del gremi i també d'enfrontament a les lleis, els exàmens dels aspirants sense cap mena de parentiu, se seguïen plantejant més llargs i complicats i les quotes d'entrada eren més elevades que les dels parents i familiars dels mestres.

Els privilegis eren comuns a tots dos gremis, cosa que generava malentesos i recels, una situació que ja havia passat, primer entre Julians i Perxers i posteriorment es repetia entre Perxers i Passamaners. Al mateix temps, molts dels agremiats fabricaven diferents gèneres perquè estaven pluriagremiats, cosa que propiciava la formació d'una dinàmica sistemàtica de baralles i denúncies.¹² Amb tot, encara que les ordinacions gremials prohibien expressament l'exercici de dues professions alhora, la compaginació d'ambdues feines era una pràctica habitual que deixava de banda les ordinacions, donat que l'afinitat de les mateixes tasques ho feia possible i que, segons la documentació extreta del Cadastre al segle XVIII, ens demostra que la condició de ser

¹² Institut Municipal d'Història, IMH. Cadastre-Personal, 1716-1836, on consta que una tercera part dels mestres agremiats dels Perxers i altres gremis seders, com Velers, Passamaners i Velluters, eren mestres de dos gremis i podien fer la feina indistintament. Fins i tot, més de la meitat dels passamaners eren també barreterers. Encara que els Perxers tenien una gran diversitat, amb una doble mestria o amb una segona feina, s'havien de decidir per una feina concreta per fer el pagament dels impostos, tal com consta en el Cadastre.

mestre de dos gremis era freqüent entre els agremiats i no sempre anava lligada a l'especialització del mestre.¹³

Pel que fa a les facultats exercides sobre els gremis, les ciutats i viles principals solien exercir facultats més o menys extenses de regulació dels col·legis i confraries professionals. Per tots aquests privilegis la ciutat de Barcelona tenia plena potestat de crear, suprimir, dividir i unir col·legis, confraries i gremis de qualsevol art o ofici i donar-los els estatuts i ordinacions que cregués convenient. La ciutat, fins i tot, podia modificar les ordinacions encara que estiguessin confirmades per privilegi reial, però concorria amb el rei en la creació de noves incorporacions. Els col·legis, confraries i gremis creats pel rei no podien ser extingits per la ciutat, malgrat que aquesta pogués modificar-ne les ordinacions.¹⁴

1.1 La gestació del Gremi de Perxers de 1505 fins a 1599

Els Perxers van començar la seva trajectòria el 1505, amb unes ordinacions pròpies. Aquestes ordinacions fundacionals tenen un contingut més assistencial que tècnic i administratiu. Era clar l'objectiu devocional i assistencial perquè després de refermar la "confraternitat" van demanar l'autorització del Veguer, del Regent o altres oficials reials, per constituir-se en confraria i reunir-se en una església o monestir, participar a les oracions de la Vigília i als actes de la festa de la Patrona, "la Assumpció", acompanyar els majorals o prohoms a l'administració del Viàtic dels malats, ajudar els confreres en llurs penúries i necessitats materials i fer costat al difunt i a la seva família.¹⁵ Com a forma de govern, tot quedava centralitzat entorn dels majorals o prohoms, que tenien l'autoritat per decidir en cas de conflicte i penalitzar els incompliments de les ordinacions, ajudats per altres càrrecs com l'andador, que en els seus inicis era el clavari i comptable del gremi.¹⁶ D'entrada es tractava d'una estructura molt petita, però més endavant, el gremi s'aniria diversificant en les seves funcions degut a l'augment de l'activitat i del nombre dels agremiats inscrits; però en els seus inicis, l'organització era

¹³ IMH. Cadastre-Personal, 1716-1836, analitzada la documentació ens consta que una tercera part dels mestres agremiats dels Perxers i altres gremis, eren mestres de dos gremis i podien fer la feina indistintament. TAMBÉ, MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses*, p. 117.

¹⁴ FERRO, V., *El Dret Públic Català*. Vic: Eumo, p. 167 i p. 175, on destaca que el municipi exercia la jurisdicció en la qüestió d'oficis, col·legis i confraries. Es fonamentava en els Privilegis de 1506, 1509, 1511 i 1537, citats en diferents ocasions i a les constitucions de 1547/2, 1585/14 i 1702/4, aquesta última reformada posteriorment, dues vegades, per actualitzar-ne el contingut.

¹⁵ AV 10, ordinacions fundacionals de 1505, art. primer. Tots aquests càrrecs i funcions es concreten més endavant dins el capítol dels prohoms i càrrecs del gremi; AV 10, ordinacions fundacionals de 1505, articles vuitè, segon, sizè i setè.

¹⁶ AV 10, ordinacions fundacionals de 1505, art. deu a 18.

molt simple i depenia de les activitats d'ajut als agremiats i de l'autoritat dels càrrecs gremials, els majorals o prohoms.¹⁷

Les ordinacions fundacionals de 1505 dels Perxers tingueren una continuïtat fins el 1582, quan degut als conflictes amb els Passamaners per l'afinitat de les feines, es va prendre la decisió de juntar ambdós gremis en un de sol, donant preferència als Perxers sobre els Passamaners. Segons Antoni de Capmany, les discòrdies entre els dos gremis van obligar a presentar davant el Magistrat Municipal, un projecte conjunt que va cristalitzar amb les ordinacions comunes de 1582.¹⁸ Allà es defineixen els límits de les feines d'uns i d'altres.¹⁹

Les noves ordinacions de 1582 tenien com a finalitat "lo bon asiento y quietud de dites confraries". En el punt primer del nou articulat, quedaven suspeses totes les ordinacions anteriors separades dels Perxers i dels Passamaners. En el punt segon, es volia acabar amb totes les despeses inútils i amb totes les molèsties:

De aquí al devant, lo officio de passamaners y lo officio de perxers, sie unit, incorporat e, insolidat conforme es estat manat y provehit y ordenat per los concellers als dotze de juliol de mil sinch cents vuytanta dos, de manera que tots dits officis fassen una confraria...²⁰

Llur aplicació real es va produir dos anys més tard (1584). Es considerava una concòrdia entre ambdós gremis per acabar amb els litigis entre ells.²¹ Aquestes ordinacions pretenien al mateix temps solucionar i normalitzar la situació dels agremiats, fent que poguessin realitzar les mateixes obres, tant els Perxers com els Passamaners i examinar-se de la feina que els mancava, per gaudir de la mestria d'ambdós oficis i estalviar problemes de competències i conflictes.²² Al mateix temps, aquestes darreres ordinacions revocaven totes les ordinacions anteriors:

¹⁷ Encara que la documentació fa referència als Perxers i altres gremis com a "confraria", s'ha cregut més adient unificar el concepte. Per això ens referim des del començament, al "gremi" encara que aquest concepte es generalitzarà des de finals del segle XVII. Només apliquem el concepte "confraria" a la confraria externa amb la qual els Perxers van contreure el compromís d'encarregar-se del Misteri processional el 1692.

¹⁸ AV 10-30, 1751, on tenim la transcripció de les ordinacions comunes de 24 de novembre de 1582, sobre l'ofici de Perxers i Passamaners. També en parla CAPMANY, A. DE, *Memorias Históricas de la Marina, Comercio y Arte de la ciudad de Barcelona*. Barcelona: Teide, 1963, 4 vol., vol. I, p. 538.

¹⁹ Aquesta distinció de les feines seguirà vigent al llarg de la seva història, sent recordada en cada plet o en cada consulta sobre la qüestió, fins arribar a l'últim terç del segle XVIII, AV 33-101, any 1768. *Real Provisió entre els Perxers i els Passamaners per delimitar les feines d'ambdós oficis*.

²⁰ AV 10, fol. 54, revers, les ordinacions comunes entre Perxers i Passamaners, de l'any 1582.

²¹ AV 10-22, any 1628. *Sentència a favor dels Perxers sobre Passamaners*. Sobre la restricció de dits oficis i la data de les diferents ordinacions dictades, amb l'aprovació de l'articulat. Aquí es parla de la concòrdia de 1584 com aplicació de les noves ordinacions comunes de 1582, entre Perxers i Passamaners.

²² AV 10, ordinacions comunes de 1582, fol. 54, revers.

De manera que tots dits oficis fassen una confraria sots invocació de la Asumsió de la sagratissima Mare de Déu y Sra. Ntra., en la Iglesia o, Monestir de Santa Clara de la present ciutat ahont lo solian tenir los dits perxers, o, en altra Iglesia, monastir o capella que ells voren o, elegiran de la qual sien confreres tots els qui voldran usar lo ofici de passamaner en la present ciutat y altres que per llur devoció entrarhi volran...²³

La unió va tenir poca durada. Aviat no tardaren a esclatar els recels mutus. El 13 de juliol de 1599, els dos gremis van demanar a Sa Majestat, el rei Felip III, poder retornar a llurs ordinacions anteriors i separar-se definitivament, donat que els efectes de la concòrdia no satisfien prou ni a uns ni als altres.²⁴ A ambdós oficis els semblava que les ordinacions eren massa meticuloses i que la llibertat econòmica, en general, era pràcticament inexistent. Els agremiats actuaven a la defensiva i augmentaven les formes de protesta davant el que consideraven una intromissió d'estrany; ahora, tendien a autoprotegir-se. En definitiva, els resultava difícil la convivència mútua i tenien present, amb escreix, quines eren les ordinacions bàsiques i quins eren els privilegis obtinguts al llarg dels anys.²⁵

1.2 Les Ordinacions de 1599 i la delimitació de les feines entre Perxers i Passamaners

Per la seva importància i perquè van ser el fil conductor durant la trajectòria històrica dels Perxers, hem d'analitzar amb detall les ordinacions de 1599. Els Perxers reivindicaren la fabricació de certes mercaderies i només per a persones examinades de la feina de perxer. Amb tot, les tensions amb els Passamaners continuaven degut al solapament de les feines. Aquestes ordinacions van sentar el precedent, en un futur proper, l'any 1616, d'un trencament, delimitant tots els bens que tenien en comú, tant els estris de la feina com els càrrecs corresponents. També es definí que sobre les Places de Consellers, ocupés una plaça cada gremi, "conforme per lo vint i quatre de Corts a 3 de juliol de 1599, fou delliberat i decretat".²⁶

Aquesta separació de càrrecs va ser motiu de conflicte permanent durant el primer terç del segle XVII, degut, sembla ser, a un problema d'interpretació, un problema de

²³ AV 10, ordinacions comunes de Perxers i Passamaners, any 1582, fol. 54, anvers.

²⁴ CAPMANY, A.DE, *Memorias históricas...* vol. I, p. 538. També, III part, pp.117-118.

²⁵ MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses*, p. 40-41, sobretot en els continguts i arguments dels plets, que serveixen d'afirmació de les ordinacions i privilegis.

²⁶ AV 10-27, ordinacions dels Perxers de 1505, transcrites l'any 1751; AV 33-89, ordinacions dels Perxers de 1599; AV 33-125, Confirmació d'un Privilegi fet pel rei Joan l'any 1472, que els Perxers han fet propi, any 1599, on es parla de "franjes, passamans, xarxes, parxes, llistes i altres guarnicions fetes ab taler", art. quart; vegeu també, AV 10-28 i AV 33, ordinacions dels Passamaners, arts. segon, tercer i quart.

lèxic que va fer trontollar la relació intergremial dins el món dels seders. La Sentència de la Causa fou favorable als Perxers, com veurem més endavant.²⁷ Els arguments dels Perxers eren ben clars, començaven amb una referència històrica per situar el problema, tot argumentant que Sa Majestat, va concedir l'any de 1505 les ordinacions i privilegis als Perxers, mentre l'any 1582 es signaren noves ordinacions per les quals els Passamaners quedaven units i subordinats als Perxers, justificant dita unió com una necessitat dels nous temps, cosa que els Passamaners no acabaven de compartir.

L'any 1599, sent síndic dels Perxers i Passamaners, Bernat Berenguer i sota l'advocació de "la Sacratissima e Immaculada Verge Maria Patrona y Señora nostra", es va fer la confirmació perpètua de les noves ordinacions donades als Perxers i la separació d'ambdós gremis, per mitjà d'un privilegi reial. En primer lloc, es tractava de controlar la qualitat i d'impedir el frau en la manufactura, obligant tots els agremiats presents i futurs a un compliment estricte de les ordinacions, refermant el dret del gremi a defensar-se, perseguint la fabricació i la venda fraudulenta i descontrolada de les manufactures del gremi, establint penes molt severes als "contrafahents" amb el pagament d'una penyora de 60 sou quedant la seva obra per perduda i sent cremada com a falsa.

En segon lloc quedava ben definit a les darreres ordinacions que la meitat de la penyora serviria per redimir captius i l'altra meitat seria per l'executant i prohoms del gremi a parts iguals, deixant ben palès que l'obra feta hauria de ser destruïda i no es podria aprofitar, "redimir". Això significa que la feina penyorada i requisada, havia de ser eliminada, materialment cremada; en canvi, més endavant, a finals del segle XVII, les peces de galoneria i perxeria es podrien aprofitar per fer altres feines. A més, una part podia ser eliminada per estar mal fabricada, però tant les autoritats com els prohoms, es quedaven unes mostres com a prova del que s'havia penyorat.

En tercer lloc es recordava l'obligació d'agremiar-se per poder fer la feina i treballar amb un amo, perquè els operaris sense examinar perjudicaven l'amo, els mancava l'habilitat en el treball, feien obres falses i perjudicaven els altres aspirants examinats de l'ofici. Per presionar en el compliment de tot això, es recordaven els penyoraments que s'aplicarien: 60 sous i la pèrdua i cremada de l'obra afectada. Posteriorment es va

²⁷ AV 10, fol 68/69 i AV 10, fol primer sense numerar, any 1616, on es deliberà sobre la separació a parts iguals de tots els bens dels Perxers i Passamaners, units des de 1582 fins a les ordinacions de 1599; també, separació dels càrrecs que tinguessin en comú, com les "Dues Places de Consellers", motiu d'una polèmica i d'un plet molt fort, provocat per un malentès de les autoritats que havien de definir la separació d'ambdós gremis i van confondre Perxers i Passamaners. La Sentència de la separació dels càrrecs va ser favorable als Perxers. Aquest fet, els Passamaners no el van admetre ni perdonar mai; AV 10, fol.14/20, en llatí, correspon als folis 19/20, "als VIII dies del mes de febrer del any M.D.C.XXVIII".

decidir que la pena aplicable era massa elevada i es va rebaixar a 20 sous, 1 lliura barcelonesa. El poder executiu sempre estava en mans dels prohoms, càrrecs del gremi, els quals exercien tota la seva autoritat en aquests casos.²⁸

Finalment es prohibia la fabricació i venda a tota persona aliena, no examinada de la feina, (fent referència al capítol quinzè de les ordinacions de 1582) es remarcava la privativa, l'exclusiva que tenien els Perxers per fabricar productes amb teler, privativa que havia de ser "perpetuament" observada i es defensava també la necessitat que "els mestres perxers puguen viurer y sustentar ses cases".²⁹ Aquesta argumentació d'una feina digna i d'un sou digne pels mestres perxers defineix uns principis de justícia social evidents: fer una feina amb preparació i dignitat i el reconeixement social i econòmic de la mateixa, amb uns guanys suficients per poder viure i mantenir la família. Es tracta d'una preocupació plena de modernitat, en aquell moment presentada com una obligació moral i actualment, plantejada com un dret definit per les constitucions i lleis dins l'ordenament jurídic de cada país.

Un altre vessant sorgit arrel de les ordinacions de 1599 és la qüestió de la disciplina interna, amb sancions molt elevades.³⁰ Es va definir l'organització interna, els càrrecs i les competències de cada càrrec, amb la seva durada: un any de càrrec i no es podien presentar per segona vegada fins passat un any d'excedència, en compliment del capítol vuitè de les ordinacions de 1582, "d'ara endavant lo primer que sera extret de qualsevol de ditas bossas haje de ser prom aquell any" i "no pugui esser elegit qui no porti almenys tres anys sense haver sigut extret", per això es recomanava que hi hagués prohoms dels dos gremis, dels Perxers i dels Passamaners i si només n'hi havia un, es donarien com a vàlides les eleccions fetes.³¹

Donat el cas on algú, en funció del càrrec que tingués, cometés un abús i se'n aprofités, la seva conducta seria fortament castigada sense cap mena de distinció, "sigui prom, síndic, clavari, examinador, alferes, sargento, andador o altre càrrec" i segons la falta comesa, seria suspès total o parcialment de tots els drets del gremi tan

²⁸ AV 33-89, ordinacions de 1599, article primer, segon, sisè i setè. Dins el capítol de l'organització interna definim les atribucions de cada càrrec i també les del Consell general del gremi com a màxim organisme executiu.

²⁹ AV 33-89, ordinacions de 1599, article quart.

³⁰ AV 33-89, ordinacions de 1599, art. primer, on després de justificar els canvis obligats pels temps, era necessari separar Perxers i Passamaners i s'havia de defensar la confraria dels Perxers de la venda fraudulenta perquè era un engany als compradors i als mateixos perxers.

³¹ AV 33-89, ordinacions de 1599, article sisè.

econòmics com socials, sempre per decisió del Consell general del gremi com a màxim organisme rector i amb poder executiu.³²

Es recordava, a l'ensem, l'obligació de fer l'aprenentatge de quatre anys a casa d'un mestre examinat de la feina, augmentant el temps d'aprenentatge dels "capellers" que era només de dos anys. També es prohibia la venda dins la ciutat de qualsevol manufactura dels gremis esmentats prohibint també el tenir botiga sense ser mestre examinat de la feina. La fabricació i venda, juntament amb tenir botiga pròpia, eren les condicions essencials per exercir la feina.

Tots els gremis de la mateixa branca artesanal, treballaven amb unes característiques comunes i amb unes normes internes semblants, perquè formava part d'una pràctica habitual, un costum acceptat des de sempre i mantingut durant molts anys. La diversitat dels gremis, col·legis, confraries, arts, estaments i germandats, ens presenta un ventall de canvis econòmics i socials però amb una estructura interna i uns mecanismes seculars.³³ Es definia que tota persona que volgués exercir com a mestre, havia de ser examinada per dos mestres del gremi respectiu i fer el pagament dels drets i taxes corresponents, "3 florins corrents o l'equivalent de 33 sous barcelonins", però com es considerava una quota elevada, es rebaixà la quantitat perquè interessava que els nous agremiats es registressin com a tals en els llibres del gremi i més endavant, quan tinguessin mitjans per fer-ho, ja pararien el taller (l'obrador). Es tornava a remarcar la rebaixa de les quotes, els dos florins, però "pagant lo diner dels dissabtes segons s'acostuma" i si no es complia aquest pagament, es penyoraria a qui pertoqués amb cent sous barcelonins destinats a l'ajut dels "pobres de la confraria".³⁴

Des de les ordinacions de 1599, els Perxers s'anomenaven "cos", "comú" i "confraria". Aquest darrer terme és el més extès a finals del segle XVII i no serà fins el segle XVIII quan es generalitza la denominació de "gremi", per diferenciar la part professional, de la confraria religiosa i assistencial. El terme "confraria" és el més extès fins a finals del segle XVII.

³²AV 33-89, ordinacions de 1599, article setè. És interessant analitzar certes contradiccions en les mateixes ordinacions, perquè, comencen amb una justificació, bàsica en el Dret, on les lleis i normes, encara que mantinguin el principi general, han d'adequar-se als temps i situacions.

³³ Així consta en les ordinacions dels gremis seders de Reus i Manresa, de València, d'Aragó, de Múrcia i de Granada, MOLAS RIBALTA P., *Los gremios barceloneses...*, pp. 45-69, especialment a la tercera part, amb l'estudi d'alguns gremis artesans, gremis comercials, botiguers i variants, amb una anàlisi quantitativa dels gremis, ob. cit., pp. 233-339. TRAMOYERES, L., *Instituciones gremiales, su origen y organización en Valencia*, p. 71 i ss.

³⁴ AV 33-125. Amb la transcripció del Privilegi concedit l'any 1599.

Amb les ordinacions i les normes de règim intern sembla que les feines d'un i altre gremi van quedar ben definides i al mateix temps es posava de manifest el sentiment de caritat i de confraria assistencial que obligava a fer un ajut econòmic pels més necessitats del gremi, aprofitant l'import dels penyoraments i d'altres ingressos gremials, com una mena d'assistència social, una forma regulada de beneficència i caritat. Pel que veiem, els Perxers seguiren tot aquest procés en la formació del gremi, en el contingut de les ordinacions i en les normes d'organització interna. Aquí sí que podem veure l'evolució dels sentit tradicional i la continuïtat de les activitats d'ajut, sempre presents en la vida del gremi. És molt clar el sentit de solidaritat i les preocupacions pels més necessitats. Més que una forma de mentalitat solidària seria un reflex de les necessitats i penúries comunes que els envoltaven i formaven part de la vida quotidiana.

Tots aquests detalls ens venen a demostrar que els Perxers, des de 1599, estaven molt ben organitzats donat que bona part de la seva reglamentació i costums provenien de quan havien format part, o del seu origen dins la Confraria de sant Julià.³⁵

1.3 La consolidació del gremi de Perxers al segle XVII

Des de principis del segle XVII els Perxers anaven reforçant llurs atribucions derivades de les ordinacions de 1599.³⁶ No obstant, les denúncies i tensions per part d'altres gremis van continuar. En concret, l'any 1604 hi va haver una Sentència a favor dels Julians Mercers contra els Perxers, perquè encara que es van separar al segle XVI, moltes de les feines eren semblants. Aquesta Sentència sembla la confirmació d'una Sentència anterior (1565) per delimitar els enfrontaments entre ambdós gremis.³⁷ Les diferències entre Perxers i Passamaners també van provocar que es dictés la separació definitiva entre tots dos gremis l'any 1616 i definint que sobre les Places de

³⁵ AV 33-125, Privilegi concedit l'any 1599. Privilegi és sinònim d'ordinació, per això els conflictes intergremials eren abundants, degut a la interpretació particularista i restrictiva de les ordinacions, amb la defensa de les exclusivitats de la pròpia feina envers la dels altres gremis; AV 10-62/67, any 1599, Noves ordinacions donades als Perxers, ordinacions que seran el punt de referència en la defensa de privilegis, en qualsevol plet i en els Consells generals dels Perxers, on s'acostumava a fer memòria de les obligacions dels agremiats i de les normes d'organització interna, taxes i penyoraments, tot el que pertocqués a la vida corporativa en la seva dimensió professional o en la seva dimensió religiosa i assistencial; AV 10-29, *Concòrdia entre diferents gremis seders contra els Passamaners*, feta l'onze de juliol de 1567.

³⁶ AHPB. Notari Llauredó, Protocol de 1682-84, p. 338 i ss; AV 33-100, any 1685, *Concòrdia entre Perxers, Velers i Velluters*.

³⁷ AV 27-29, any 1604, *Sentència dictada a favor de los Julianes Merceros contra los Percheros, que es la confirmación de otra sentencia dada en 1565, en las disputas ocurridas entre los dos gremios*; AV 33-125, de l'any 1599: *Confirmació feta en lo dit any per lo rey Felip de un privilegi del Rey Joan consedit a la Confraria de St. Juliá dels Mercers en 20 Desembre de 1472*; AV 27-29, any 1604, *Sentència dictada a favor dels Julians Mercers contra els Perxers*; és la confirmació d'una altra sentència donada el 1565, degut a les disputes entre ambdós gremis, perquè les feines eren semblants.

Consellers, ocupés una plaça cada gremi, “conforme per lo vint i quatre de Corts a 3 de juliol de 1599, fou delliberat i decretat”.³⁸

L’any 1618 els Perxers van organitzar una “Botiga” que els va permetre fabricar i vendre tots sols les seves feines.³⁹ Per altra banda, la mateixa separació entre els Perxers i els Passamaners va provocar un plet molt llarg i dens entre les dues parts afectades, plet que es va perllongar decennis, degut no tant pel repartiment del patrimoni de cada gremi sinó per quina de les dues parts li pertocava disposar de majors privilegis.⁴⁰ El problema era doble. Per una banda, la separació de les feines i les atribucions de cadascú i per altra banda, el conflicte sobre les dues places de Consellers, en representació dels menestrals.

Sobre les feines de cada gremi, l’any 1628 es dictà sentència favorable als Perxers contra els Passamaners per delimitar, més encara, les seves respectives feines.⁴¹ Com la quantia de tot el procés era superior a les cent lliures, s’havia presentat davant la Cúria. Es tractava d’una súplica plantejada uns anys abans pels Perxers, el 1623, “perque la causa excedia de cent lliures” i no podia presentar-se davant d’un tribunal qualsevol, sinó davant d’una jurisdicció especial.⁴²

Des de 1632, la rivalitat entre Perxers i Passamaners, va augmentar perquè llurs activitats eren semblants. Des de 1636, una resolució del govern de la ciutat, permetia

³⁸ AV 10-62/67 i fol. 68/69; AV 10-22, any 1616, *Separació definitiva entre els Perxers i els Passamaners*.

³⁹ *Memorial del Ordre y forma de tenir y dar a la Botiga Comuna Faedora, per a la Confraria dels Passamaners de Teler so, Perxers, 1618*; AV C34-21/31; també, AV C14-21, “Memorial de la Botiga Comuna dels Perxers, feta al 14 octubre de 1618 com apareix ab acta de venta de censal fet pels Perxers, al Prior del Convent y monestir de Montesión, per preu de 600 lliures”. La viabilitat de la “botiga” aviat va quedar compromesa per manca de les aportacions econòmiques necessàries. En poc temps, va desaparèixer.

⁴⁰ BC. Fons de la Junta de Comerç, lligall 36, on consten les ordinacions i memorials de diferents gremi, amb altres escrits sobre aquesta separació de feines i dels plets habuts, que anem analitzant i ressenyant més endavant, perquè fan referència a la història i ordinacions de cada gremi.

⁴¹ AV 10-22, any 1628. *Sentència a favor dels Perxers contra els Passamaners*, on es definien les feines específiques de cada ofici, amb un punt de litigi permanent en la relació entre ambdós gremis, una situació difícil de resoldre per l’afinitat de les feines, encara que els Perxers treballaven amb teler i els Passamaners a mà.

⁴² AV 10-22, any 1628. No entrem ara a detallar sobre les jurisdiccions dels diferents tribunals, però quan es plantejaven situacions de judicis o plets, en principi, la jurisdicció eclesiàstica estava per sobre la jurisdicció civil, tal com ho definia el dret Canònic. En principi, hi havia un pacte de col·laboració entre els diferents estaments, però les sentències eren irrecorribles quan feien referència al fons de la qüestió. D’aquí es desprèn la importància d’aquesta sentència que els Perxers faran seva com l’argument principal en les causes contra els Passamaners. Veieu FERRO, V. *El Dret Públic Català. Les Institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo Ed., 2ª reimp., 1999, p. 128-132.

les dones fabricar i vendre feines, sense ser agremiades i sense cap mena d'autorització corporativa.⁴³

Paral·lelament a les tensions intergremials, l'any 1648, en plena revolta catalana de 1640 contra Felip IV sembla que les diferències entre els dos gremis, Passamaners i Perxers, creixien al igual que s'incrementaven les mesures de control dins de cadascun per part dels prohoms. Aquest any es va produir la Sentència sobre les dues places de Consellers, guanyada pels Perxers sobre els Passamaners, després de pledejar dues dècades i de recórrer les diferents sentències parcials.⁴⁴ L'any 1649, es va renovar un privilegi reial anterior, de l'any 1548, sobre el dret de penyora. Era un privilegi concedit als Perxers, el contingut del qual establia que els bens d'una persona sancionada pel gremi podien ser requisats pels càrrecs gremials.⁴⁵ Això refermava un altre cop la feina dels Perxers, amb un conjunt de disposicions oficials favorables.

No va ser fins a finals del segle XVII, l'any 1685, que en el context del "neoforalisme" es va signar una nova Concòrdia però ara entre els gremis dels Perxers, Velers i Velluters, en detriment dels Passamaners.⁴⁶ Hi va tenir molt a veure la resolució anterior del govern de la ciutat que afavoria el desembarcament de les dones en el treball tèxtil relacionat amb la indústria de la seda sense necessitat de pertànyer a cap gremi. Perxers, Velers i Velluters pretenien aplicar mesures conjuntes amb la finalitat d'evitar la feina fraudulenta i les vendes sense control. L'objectiu d'aquesta aliança dels Perxers amb altres gremis era, defensar la feina feta amb teler i controlar les dones que ho treballaven segons les permetien les ordinacions municipals i també controlar els Passamaners, un gremi amb el qual tenien molta afinitat per les feines semblants i per la venda del que fabricaven.

A finals dels sis-cents, en general, els gremis es trobaven en condicions precàries, no només per la inestabilitat política sinó per les picabaralles sovints que els erosionaven internament. Finalment, els setges de Lluís XIV i les condicions de guerra permanent

⁴³ AV 33-9, any 1636, *Plet dels Perxers, Velers i Velluters contra diverses dones "que sens titol fan fer tafatanets de tots colors y midas y venen aquells en botiga en gros y a la menuda publicament"*. Fa referència a la legislació a favor de les dones, donada pel Consell de Trenta-sis de la ciutat de Barcelona, molt criticada pels gremis i recorreguda, perquè el contingut de la qual va provocar diferents penyoraments i fins i tot al final, una Concòrdia adreçada a la fabricació i venda de tafetans i a la vigilància no només dels Passamaners i altres gremis sino també de les dones que, lliurement fabricaven aquestes feines dels Perxers, Velers i Velluters.

⁴⁴ AV 16, tot el llibre sobre la Sentència, redactada a mà en sis fulls de pergami, anvers i revers, en llatí. Aquesta Sentència es va tenir sempre present fins al segle XVIII, però com els Passamaners i Perxers seguien amb plets i recursos, les despeses seguien sent considerables.

⁴⁵ AV 10-24, any 1649. Els Perxers es refermaven que fora d'aquesta norma, considerada un privilegi exclusiu pel gremi, ningú més podia fer-ne ús i per tant, no es podia vendre a la ciutat cap feina requisada, excepte pels Perxers.

⁴⁶ AV 33-100, any 1685.

minvaven la producció gremial així com la normalitat de la vida ciutadana i les relacions comercials dels mateixos.⁴⁷

Els Perxers van aprovar la Concòrdia amb els Velers i Velluters, el 9 de juliol de 1685, per refermar la seva feina davant la competència de les dones i dels Passamaners, a l'hora que refermaven l'ànima proteccionista:

A fi i efecte de que unides pugan unánimes conforme totes tres prosedir contra qualsevols personas que vendran en sas casas o altrament tindran botiga de dits tafetans a gastos es assaber comuns de ditas tres confrarias y que per lo efecte de dita unio se dona facultat als prohoms y clavari de dita pnt (present) confraria juntament als confreres de la pnt anominadors peraque de concell del advocat de dita pnt confraria tracten ab las ditas dos confrarias la pnt unio y aquella antes de conclouren ninguna cosa se reporte al pnt concell.⁴⁸

Des del moment de tensió màxima, des de la crisi de la monarquia hispànica i de l'intent de separació catalana de 1640, els prohoms dels gremis havien incrementat el seu poder. Aquests penyoraven cada cop més als incomplidors i accentuaven el seu control sobre les feines dels no agremiats. Es van donar plens poders als prohoms del gremi perquè actuessin contra els que no acceptessin les ordinacions i la Concòrdia signada amb els altres dos gremis.⁴⁹ Així, totes les lleis i normes favorables posaven en moviment un seguit de mecanismes de control i penyorament, per refermar l'autoritat dels propis prohoms i del Consell del gremi i per defensar els interessos corporatius.

Tots tres gremis, Velers, Velluters i Perxers argumentaven que de "temps inmemorial" han fet "tafetanets llisos sense mostra, tenien perxa, armari i taulell a ses portes, operatoris en públic i en privat".⁵⁰ Es tractava de coordinar la fabricació i venda d'aquests productes i per aquesta raó es va decidir fer la Concòrdia de 1685 de la que n'extractem els articles i el contingut més rellevant.⁵¹ Aquesta darrera Concòrdia va ser feta en una època marcada per les constants invasions franceses, conjuntura que va

⁴⁷ BC. F. BONSONS, núm. 2877, any 1699, *Exm. Senyor. Las confrarias unidas de la present ciutat, es a saber los Velluters, Velers, Perxers, Retorsedors de Seda, Passamaners, Botiguers, Brodadors, Tintorers de Seda...i 26 confraries més*; BC. F. BONSONS, núm. 2760, any 1699, *Queixa enviada pels Síndics de les confraries de la ciutat*; MOLAS RIBALTA, P., "Reactivación económica y cambios sociales en los países de la Corona de Aragón", a *Historia de España*, dirigida per MENÉNDEZ PIDAL, R., Vol. XXVIII, "La transición del siglo XVII al XVIII: entre la decadencia y la reconstrucción", p. 553 i ss. Madrid: Espasa-Calpe, 1993.

⁴⁸ AHPB. Notari Llauradó, Protocol 1682-84, p. 338 i ss.; AV 33-100, any 1685, la Concòrdia entre Perxers, Velers i Velluters, per solucionar la fabricació i venda de tafetans i controlar la feina.

⁴⁹ AHPB. Notari Llauradó, Protocol, any 1685, p. 182, onze d'abril. També, ib. p. 309 i ss, art. 3.

⁵⁰ AV 33-100, any 1685. *Concòrdia* entre Perxers, Velers i Velluters, per la qual es recorden les seves feines, en part mecanitzades, "amb perxa", element fonamental que els diferenciava dels Passamaners, que tots els productes els treballaven a mà, amb la diferència del nombre de fils i de gruix en els productes fabricats.

⁵¹ AV 33-100, any 1685, *Concòrdia...any 1685*.

ser aprofitada pels Perxers per refermar-se com a gremi seder, tot aminorant la força dels seus rivals tradicionals, els Passamaners. En ella es plantejaven diferents articles sobre:

1- La continuïtat de les diferents feines de cada confraria-gremi, perquè "no canviaven les ordinacions ni els privilegis que fins aleshores havien obtingut les tres confraries", perquè l'afinitat de les feines dels tres gremis era evident.

2- Es convocava una junta en el convent de Santa Catarina Màrtir, -per problemes d'espai-, "o bé on millor els hi semblí, per tractar d'aquests assumptes sempre que hi hagi una "major part de dits oficials".⁵² "Abans de decidir qualsevol qüestió, els oficials haurien de dur totes les argumentacions al Consell de la confraria a la qual pertanyen". Així s'assegurava que la representació dels tres gremis hi fos present i que la informació arribaria a tots els agremiats de totes tres confraries perquè convenia que les decisions comptessin amb un ampli suport. Amb aquesta mesura es cercava el consens major possible per poder actuar amb força i per unanimitat davant de la resta de gremis rivals.

3- La unificació pel que fa a les sancions i procediments a seguir: "Posaran penyoraments conjunts a qui no compleixi aquestes normes". Les tres confraries valoraran les quantitats defraudades i les quantitats del penyorament, entenent que en cas de "crim flagrant", no caldrà esperar els oficials de les altres confraries per actuar, però se'ls haurà de notificar el penyorament fet, així s'agilitzaven les actuacions i les possibles sancions. El poder executiu actuava per mantenir unitat i per sancionar els infractors.

4- "Les despeses dels tribunals seran comunes".

5- "Tots els penyoraments, així com totes les despeses derivades d'aquesta concòrdia i unió, seran dividits en tres parts iguals". Així el tema econòmic es solventava a parts iguals per estalviar càlculs i percentatges, sense interpretacions que sempre podien ser un motiu de conflicte i de polèmica en les reunions gremials.

6- Es decidí que només tindrien llicència de fabricació dels tafetants, els tres gremis signants. Aquest era un punt de litigi amb altres gremis com els Passamaners i amb la legislació municipal que permetia la fabricació de tafetans a les dones, sense passar pel control gremial. Una legislació que els Perxers van recórrer per defensar unes feines que consideraven exclusives del gremi i que la normativa municipal atacava directament i els perjudicava, per això havien decidit redactar i signar la Concòrdia amb els Velers i

⁵² AV 33-100, *Concòrdia...* any 1685. Com es tractava d'una concòrdia, els procediments eren molt rigurosos. L'element fonamental abans de reunir-se per prendre una decisió, era informar puntualment tothom, dels temes a tractar, presentar escrits i argumentacions i al final, reunir-se per discutir, analitzar i arribar a decisions concretes que adquirien la categoria de normes d'obligat compliment.

Velluters, per unir i defensar llurs interessos comuns en la fabricació i venda dels tafetans.

7- El fet que aquesta Concòrdia perduri "perpètuament", assegurava, teòricament, una feina i una estabilitat secular, però com es desprèn dels penyoraments fets, dels plets presentats i de les sancions aplicades, la seva força resultava més formal que efectiva, per això, la preocupació per fer constar que els beneficis legals havien de perpetuar-se era un costum i una fòrmula en tots els documents i resolucions importants.

Els Perxers recolzaven aquest document, sota l'advocació de Nostra Senyora de l'Assumpció o sota la invocació de "l'Assumpta Verge Maria dels Perxers i Mercers"; els Velers sota l'advocació de Nostra Senyora dels Àngels i els Velluters sota l'advocació de Nostra Senyora del Roser.⁵³

1.4 La recuperació de finals del segle XVII tallada per la Guerra de Successió

Malgrat els constants setges francesos de 1680 cap al Principat de Catalunya i la desestabilització que comportaven, l'any 1685 representa una data de certa represa econòmica, acompanyada d'avenços tècnics amb una influència directa en el tèxtil, amb innovacions, teixits i mestres arribats de Flandes i recuperació reforçada per les exportacions de vins i aiguardents de la burgesia catalana amb Holanda. Va ser un canvi important que millorava les activitats del tèxtil i allunyava els tècnics i productes francesos.⁵⁴

Els comerciants i els gremis van adoptar un seguit de mesures de renovació, relacionades amb la barreja de la llana i altres fibres i amb l'aplicació d'alguns avenços tècnics.⁵⁵ En destaca l'advocat Narcís Feliu de la Peña, vinculat als comerciants de teles, amb les seves innovacions, coneixedor dels teixits de Flandes i que comptava amb tècnics forasters per fer la feina. També va tenir l'ajut i la col·laboració de Martí Piles en el procés de filat i de prensat, i en la fabricació de cintes de perxeria-galoneria, amb teler, la feina específica dels Perxers.⁵⁶

⁵³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol de 1682-84, p. 338 i ss.; AV 33-100, any 1685, *Concòrdia entre Perxers, Velers i Velluters, Baix invocació de Ntra. Sra. d'Agost dels Perxers i Mercers*. S'aprova la unió i Concòrdia amb Velers i Velluters per solucionar la fabricació i venda de tafetans i controlar la feina.

⁵⁴ VVAA, *Manual de Historia Moderna*, GUAL, V., cap. 26 "Sobre la existencia de la crisis del siglo XVII", pp. 337-353, p. 351. Barcelona, Ariel Historia, Editorial Ariel, 2ª reimp., 2000.

⁵⁵ MOLAS RIBALTA, P., ob. cit., p. 554-556; també ens en parla CARRERA PUJAL, J., *Història Política i Econòmica de Catalunya*. Barcelona: Bosch, 1947, vol. I, p. 2, quan critica els plantejaments de Capmany sobre la bondat econòmica que Capmany pensava era obra dels primers borbó.

⁵⁶ ALABRÚS, R.Mª., *Felip V i l'opinió dels catalans*. Lleida: Pagès Edit., 2001, pp. 34-37 i p. 55 i seg.; També, GARCÍA ESPUCHE, A., *Barcelona entre dues guerres. Economia i vida quotidiana (1652-1714)*. Barcelona: Eumo Editorial, 2004, "El textil: tradició, innovació, intercanvi", pp. 265-272. Martí Piles era

No obstant, aquesta conjuntura emprenedora es va trencar quan van arribar grans quantitats de productes des dels mercats asiàtics i els gremis es van trobar indefensos per fer front a l'allau de manufactures de l'exterior. Aquestes manufactures venien de França, Holanda i Anglaterra. Les lleis ho permetien i la producció interior no podia competir amb els estrangers.⁵⁷ Els anglesos i francesos tenien cònsuls a Barcelona. Els francesos tenien la proximitat del comerç per terra i els anglesos portaven mercaderies pròpies i també d'Holanda. En tenim una bona mostra a un memorial ple d'arguments de queixa enviat al rei Carles II, per les "Confrarias unidas de la present ciutat...", l'any 1699.⁵⁸ És un document encapçalat pels Velers, Velluters i Perxers, els tres gremis signants de la Concòrdia de 1685. Això demostra que els interessos dels comerciants (com Narcís Feliu de la Peña o Martí Piles), més partidaris d'importar productes forans i fins i tot d'introduir mà d'obra forana en els gremis i a les fàbriques capaces d'importar i aplicar noves tècniques, no coincidien amb els interessos dels gremis. El memorial és una queixa sobre el deplorable estat dels gremis. En el document es demana ajut a les autoritats, es critica el lliure comerç i el treball forani, que causaven un greu dany a la indústria pròpia perquè els productes estrangers feien massa competència deslleial i perjudicaven les feines gremials. Això provocava una devallada de la producció gremial, l'abandonament de les feines per part dels oficials i aprenents i la manca de treball dels gremis que no podien satisfer ni les feines dels agremiats. El document acaba amb una crida per la situació extrema, demanant que ja no calien més informes ni escrits de queixa sinó que s'havia d'actuar amb caràcter urgent. Els gremis ho atribuïen a la guerra i a la negligència de les autoritats, que ho permetien, sense cap control, perquè no s'havien aplicat les mesures proteccionistes aprovades a principis del segle XVII. Aquestes queixes dels gremis reflecteixen una situació que per alguns autors era el resultat d'una mala política comercial.⁵⁹ S'importava massa i la dependència dels altres països era massa gran, especialment quan l'admiració pels Països Baixos al llarg del

un comerciant de Vic, membre de la Confraria de Botiguers de Teles de Barcelona, al segle XVII. Administrava una botiga de teixits a mitjan segle XVII. Podriem definir una part de les seves activitats com d'objector fiscal perquè havent-se negat diverses vegades a fer els pagaments d'impostos, havia estat detingut. Va ser un gran renovador dins l'àmbit empresarial juntament amb Narcís Feliu de La Peña. Va inspirar a aquest últim a escriure "El Fènix de Catalunya", on es defensava entre altres coses, la creació d'una gran companyia comercial catalana, inspirada en les companyies holandeses. Se'l considera un dels renovadors de finals del segle XVII. Va fer progressos tècnics en el filat del teixits i va cercar solucions per poder utilitzar l'energia hidràulica, una de les seves preocupacions. El seu problema era la manca de capital per posar en pràctica les innovacions, per això va estar vinculat amb diversos mercaders, per poder tirar endavant els seus projectes. Veieu FELIU DE LA PENYA, N., *Anales de Cataluña*, vol III, p. 411.

⁵⁷ KAMEN, H., *La España de Carlos II*. Barcelona: Editorial Crítica, 1981, p. 175-203, especialment, p.193 i ss.

⁵⁸ BC. F. BONSONS, núm. 2877, any 1699, *Exm. Senyor. Las confrarias unidas de la present ciutat, es a saber los Velluters, Velers, Perxers, Retorsedors de Seda, Passamaners, Botiguers, Brodadors, Tintorers de Seda...i 26 confraries més.*

⁵⁹ KAMEN, H., *La España de Carlos II*. Barcelona: Editorial Crítica, 1981, p. 175 i ss.

segle XVII. Els escrits i queixes per eliminar els productes estrangers, són constants durant tot el segle, però el problema de base seguia existint: la impossibilitat de competir amb les potències comercials com Holanda, França i Anglaterra.⁶⁰

Un altre escrit de queixa dels gremis, un altre Memorial de finals del segle, el mateix any 1699, enviat pels síndics dels gremis de la Ciutat a les autoritats, defensava els oficis i les feines especialitzades, amb molts arguments morals i teòrics, citant autors clàssics per recolzar la feina gremial.⁶¹ S'hi proclamava la importància de l'economia i del comerç autòcton. Catalunya, deien, era un terra privilegiada pel comerç, però al mateix temps consideraven que moltes feines eren amenaçades pels productes i treballadors foranis. Es criticava les autoritats perquè, per les actuacions concretes i per les lleis que s'aplicaven, semblava que hi hagués voluntat de perjudicar l'economia del país. Es demanaven aranzels i mesures protectores davant l'arribada de productes estrangers.⁶² Com a solució, els gremis, a través dels escrits i estudis dels juristes que els donaven suport, com Lluís de València, presentaven dins aquesta Queixa, un seguit de raons per a la millora del comerç: no deixar l'entrada lliure als comerciants estrangers; no donar permís de residència als estrangers; treure molts dels operaris estrangers de la ciutat (el contrari del que plantejava Narcís de la Peña en el *Fènix*). El text assegurava que si la ciutat, les autoritats i els gremis seguissin aquests criteris el resultat seria l'obtenció d'un gran benefici, "perquè això ja ho fan altres regnes". A més, afegia la necessitat de controlar els treballadors que venien de fora i posar aranzels a les mercaderies estrangeres. Com a punt final, s'haurien d'imitar i aplicar aquestes mesures per salvar la pròpia feina, tot coincidint amb l'anterior text de les confraries i gremis. Per això es demanaven més atribucions al Consell de Cent per actuar a favor dels gremis. El document acabava amb la petició d'un proteccionisme major. Per últim el text es remuntava a les lleis proteccionistes d'Alfons IV, a les Corts de 1422, encara vigents, a les prohibicions renovades per Ferran el Catòlic amb una política de prohibició als catalans de vendre a d'altres territoris de la Corona.

⁶⁰ KAMEN, H., *La España de Carlos II*. Barcelona, Editorial Crítica, 1981, p. 177-178.

⁶¹ BC. F. BONSONS, núm. 2760, any 1699, *Queixa enviada pels Síndics de les Confraries de la ciutat*. Una altra crítica denunciant les penúries del moment, defensant els oficis i les feines especialitzades, cosa que ja havien fet molts autors i pensadors anteriors.

⁶² CARRERA PUJAL, J., *Història Política i Econòmica de Catalunya*. Barcelona, Bosch, 1947, vol. I, pp. 362 i 401-410, on exposa amb tota mena de detalls que el comerç i la producció trontollaven perquè els productes estrangers entraven amb facilitat i creia que no es protegia prou la indústria pròpia enfront dels estrangers, especialment dels francesos. Són referències extretes del Consell de Cent i dels Fullets Bonsoms, centrades, moltes d'elles en les primeres dècades del segle XVII, però amb continuïtat durant tot el segle. Un reflex de les queixes constants per una problemàtica mai solucionada, que es considerava molt perjudicial pels gremis i altres activitats del país. El 1644, Memorial dels Torsedors de seda explicant els avantatges de prohibir les sedes i les matèries primeres vingudes de l'exterior; així es donaria treball i s'eliminaria l'ociositat. AHPB. Notari Llauredó, Protocol 9, any 1691, p. 340, 22 de juliol.

El document insistia que els problemes no eren conseqüència només d'una manca de previsió sinó de negligència provada i "d'oblit voluntari" de les lleis anteriors. Les confraries i gremis consideraven, en aquest memorial, que el bé i la utilitat pública havien de prevaldre per sobre de qualsevol privilegi o interès. Es considerava que la prohibició de robes d'or i argent o de seda sola vingudes de fora, tindria unes conseqüències molt positives perquè augmentaria la producció interna i el desenvolupament dels gremis. Per això, els arguments proteccionistes tenien el suport legal i els precedents de lleis i normes, amb sentències favorables a diverses ciutats, especialment a Saragossa, on les lleis proteccionistes de 1675, defensaven els gremis i prohibien la "entrada de Mercaderias extranjeras, y draps de seda, y llana, amb mescla d'or i plata, o sens ella..."⁶³ Fins i tot uns anys abans, cap a 1668, aprofitant un memorial dels Tintorers de seda, els altres seders: Velluters, Torsedors, Perxers, Passamaners i Velers, demanaren mesures de protecció a la seva feina i reclamaven més vigilància a les feines dels no agremiats.⁶⁴ L'escrit venia avalat pel Consell dels Vint-i-quatre de la ciutat que feia temps reclamava la celebració de Corts per tractar la qüestió del proteccionisme.

A finals del segle XVII, els gremis en general, passaven per una situació precària malgrat l'intent dels comerciants i botiguers de teles catalans de solventar-la introduint noves tècniques i, fins i tot, producció forana. En alguns casos, com els Parayres, els Cardadors, els Teixidors de llana, els Tintorers, els Velluters, els Retorsedors de seda i els Perxers, la pobresa era extrema.⁶⁵ Aquesta situació es transmet en una carta al rei, el 20 de Juny de 1699, on es reconeix la situació precària de les mercaderies pròpies i on es pretén que no s'extregui cap mercaderia del país. S'insisteix en la prohibició de fer ús de robes estrangeres i de potenciar la pròpia feina, donat que la Ciutat de Barcelona i la Generalitat eren massa permissives amb les mercaderies dels comerciants anglesos i holandesos. Es demanava l'aplicació de la llei de 1620, molt restrictiva i proteccionista, com a possible solució. Dins aquest context, s'entén i queda justificada la pugna entre Perxers i Passamaners i la voluntat dels primers de trobar suport amb els Velers i Velluters, de buscar una concentració gremial per tal d'evitar la competència interna i externa. El consentiment de Velers i Velluters vindria justament donat per aquesta precarietat.

⁶³ BC. F. BONSONS, núm. 2760, any 1699, *Queixa enviada pels Síndics de les Confraries de la ciutat*, nº. 17 i ss.

⁶⁴ CARRERA PUJAL, J., *Història Política i Econòmica de Catalunya*, vol. I, pp. 429-432.

⁶⁵ BC. F. BONSONS, núm. 2760, any 1699. *Queixa enviada pels Síndics de les Confraries de la ciutat*, nº 30 i ss.

Altres gremis, com els Mercers Botiguers de Teles, no només es manifestaven inquiets per la situació descrita sinó que també volien posicionar-se davant el que consideraven una intromissió d'altres seders en la seva feina, perquè els perjudicava i no podien competir.⁶⁶ El memorial dels Mercers Botiguers de Teles és de novembre de 1699, encara que s'allarga uns tres anys i considera que els privilegis dels Botiguers estaven en contradicció amb els privilegis d'altres gremis. Tothom volia l'exclusivitat de les feines i tots els gremis es remuntaven a la seva fundació secular per justificar les peticions. Era la lluita permanent per la venda de tota mena de mercaderies que cada gremi considerava com a pròpies. La unió dels Perxers amb els Velers i Velluters no havia agradat gens ni mica als altres gremis que treballaven la seda, com els Passamaners, perquè els apartava de la venda d'un nombre important de mercaderies. És evident que un sol gremi no podia fer front a la competència derivada de la unió dels tres gremis seders. Passamaners i Mercers Botiguers manifestaren la seva disconformitat davant la Concòrdia de 1685. Especialment, els Mercers Botiguers van impugnar als tres gremis (Perxers, Velers i Velluters) cosa que provocà un plet entre tots.

Els tribunals van donar la raó als Perxers que per donar-hi publicitat, van fer 150 còpies de la Sentència. Així tothom estaria assabentat del contingut i de les solucions imposades pel jutge.⁶⁷ Els Botiguers van fer un memorial de queixa i petició, perquè consideraven que els seus privilegis havien estat eliminats.

Encara que hi havia la Concòrdia de 1685 entre els Perxers, Velers i Velluters, cadascú volia refermar la seva posició i autoprotegir-se. Per això, s'aprofitava qualsevol fet, per fer memòria dels privilegis propis i també per refermar l'autoritat gremial, fent ús d'una vigilància meticulosa. Així, els Perxers havien trobat que uns velers treballaven feines que no els corresponien i van fer una mena d'Al·legació solemne, recordant la feina i les característiques que els diferenciaven dels altres gremis en concòrdia i dels seders. La definició que els mateixos Perxers donen de la feina, és ben clara, el 1700, prenent com a base les ordinations de 1599:

Botiga oberta y obrar, y vendrer en ellas a la menuda tot, y qualsevol genero de guarnicions y de robas, y demes feinas que als talers de diversas maneras se acostuman fer o poden ferse

⁶⁶ BC. F. Bonsoms, núm. 424, any 1699, encara que hi ha una correcció posterior que ens indica una data de finalització propera a 1702. *Exm. Senyors: Los Còsols de la Confraria dels Mercers Botiguers de Telas presenten un memorial en contra dels Síndichs de otras Confrarias*. Són 8 pàgs.

⁶⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 6, any 1688, 18 de gener, p. 36.

per adornos de vestit y asseñaladament entre altres cosas gassas vulgarment ditas glassas tant mostrajadas com llisas de palm en avall...⁶⁸

Els gremis eren institucions socials que fixaven les tècniques de fabricació i el control de la feina i dels agremiats, amb una dedicació especial als ajuts i socors dels desvalguts i necessitats. No cal dir que llur dispersió era molt gran, cosa que es va mantenir i perllongar a principis del segle XVIII.⁶⁹ El grau de mecanització de les feines es mantenia amb poques novetats perquè es tractava de petites economies familiars amb poc capital i sovint dedicades a la venda de les mercaderies en un mercat local o regional.

A la dècada de dinamisme de 1680 van seguir els bombardejos forts de 1691, amb els terribles estralls de 1697, passant pels setges de 1705 i 1706 fins arribar al desastre del setge de 1713-1714 durant la Guerra de Successió. Per Albert García Espuche, economia i guerra anaven del braç degut a que estaven en joc unes opcions polítiques i militars que afectarien el comerç i tota la producció segons foren els resultats finals. Això també ho defensen altres autors, considerant que la guerra, perjudicial per a una gran part de la població, podia ser un benefici per a una minoria lligada a les activitats bèl·liques, de vestuari i d'armament.⁷⁰

⁶⁸ IMH. Documentació gremial, sèrie P-R, lligall 17, Perxers i Llisters, any 1700.

⁶⁹ MOLAS RIBALTA, P., *Historia de España*, XXVIII, ob. cit. p. 563: "En Barcelona existían cinco gremios laneros, siete de la industria de la seda, otros siete de la construcción, cinco para la elaboración de la piel, siete para el trabajo del hierro, etc. Reus contaba con doce gremios, Manresa con dieciséis, Gerona con dieciocho"; també, MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses del siglo XVIII*, amb un estudi detallat sobre l'activitat i les característiques dels gremis, tant per sectors com per gremis concrets, fent un estudi comparatiu de les activitats i lleis i de la importància del canvi institucional a començament del segle XVIII.

⁷⁰ GARCÍA ESPUCHE, A., *Barcelona entre dues guerres. Economia i vida quotidiana (1652-1714)*. Vic: Eumo Editorial, 2005, p. 13; FERNÁNDEZ, F.X. I RIART, F., *Els Exèrcits de Catalunya (1713-1714). Uniformes, equipaments, organització*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 2007, on després de destacar els enfrontaments constants entre les monarquies de França i d'Espanya, s'analitza el paper fonamental de la població de Catalunya en la formació dels diferents cossos militars, per defensar-se de les continuades embestides i dels setges d'uns i d'altres. Remarquen els autors, que una part important de les activitats ciutadanes estaven lligades a l'exèrcit i que mentre les conseqüències de la guerra anaven fent estralls en la població i en les activitats mercantils i artesanals, unes altres activitats anaven mantenint la seva normalitat degut a que eren necessàries per fer la guerra i per abastir l'exèrcit. Consideren els autors, que van apareixer grans fortunes relacionades amb aquestes activitats i ho presenten com un precedent de la revolució industrial. Relacionen el creixement manufacturer amb les activitats bèl·liques.

II. ELS PERXERS I LLUR COL-LABORACIÓ EN LA DEFENSA DE LA CIUTAT

2.1 A finals del segle XVII, quan els setges de Lluís XIV

Sobre la col·laboració del gremi dels Perxers en la defensa de la ciutat, s'ha trobat documentació a l'Arxiu Històric de Protocols Notarials de Barcelona i a l'Arxiu Villaronga, arxiu específic del gremi de Perxers, de tres moments concrets. El primer, a finals del segle XVII, a l'anomenada Guerra dels Nou Anys, de 1689 a 1697, contra França. D'aquest moment cal destacar especialment, el setge de Barcelona de 1694. El segon, amb la Guerra de Successió, una continuïtat bèl·lica de la primera etapa, fins el setge de 1714. El tercer, durant la Guerra Gran contra els francesos, durant els anys 1793-1795 i les guerres de finals del segle XVIII.⁷¹

La informació s'ha extret també dels Llibres de Cartes i dels Consells del gremi.⁷² Són comentaris de lleis i disposicions generals en moments de guerra o de demanda d'ajuts per a les tropes i per a la defensa de la ciutat. Les lleis i edictes tenen procedència oficial o municipal. Els Perxers es reunien per donar-hi compliment o per discutir la seva conveniència. No es posa de manifest un sentiment definit sobre una pàtria que no sigui la pròpia ciutat.⁷³ En canvi, hem trobat moments d'exaltació

⁷¹ AV 30, Llibre de Cartes, any 1751-1753; AHPB, Notari Morelló, Protocol 1060, Consells dels Perxers de 1775 fins a 1803; AV 5, Llibre de Consells del gremi i de diferents ordinacions; AV 30, Llibre de Cartes, 1751-1753. AHPB, especialment els protocols del Notari Llauredó a finals del segle XVII i durant la Guerra de Successió. També, els F. Bonsoms de finals del XVII i sobre la Guerra Gran a finals del XVIII, recolzats pels bans i escrits ubicats a l'Arxiu Nacional de Catalunya, ANC. Pel que fa a les fonts bibliogràfiques, diferents estudis en han donat una visió més àmplia del tema, perquè els estudis antics sobre els conflictes militars tenien una visió massa reduccionista, quedaven limitats només al conflicte bèl·lic i a Barcelona. Destaquem ALABRÚS, R.Mª., *Pensament i opinió a la Catalunya moderna. 1652-1759*. Tesi Doctoral, UAB, 1995. També, ALBAREDA, J., *La Guerra de Successió i l'Onze de Setembre*. Barcelona: Editorial Empúries, 2000, on s'intenten resoldre molts interrogants sobre el conflicte, les causes, implicacions i conseqüències, des de la bibliografia romàntica fins a les obres més actuals, ara, abundants. SALES, N., *Els segles de la decadència (segles XVI-XVIII)*. Barcelona: Edicions 62, 2002, on s'analitza, dins un plantejament derrotista i resignat, entre altres problemes, sobretot les lleves i els aldarulls per fam i guerres, la revolta dels barretines a finals del segle XVII, i la guerra i la pau a la Catalunya del segle XVIII. TORRAS I RIBÉ, J.Mª., *La Guerra de Successió i els setges de Barcelona (1697-1714)*. Capellades (Barcelona): Rafael Dalmau, editor, 1999. ALBAREDA, J., *Els Catalans i Felip V*. Barcelona: Editorial Vicens Vives, 1993.

⁷² AV 30, Llibre de Cartes, any 1751-1753; AHPB, Notari Morelló, Protocol 1060, Consells dels Perxers de 1775 fins a 1803; AV 5, Llibre de Consells del gremi i de diferents ordinacions; AV 30, Llibre de Cartes, 1751-1753, on està referenciat el plet amb els Passamaners, anomenat dels "cordons" i la discussió sobre "si es telar i no torno". També inclou els escrits i els poders donats a l'agent, representant del gremi a Madrid. AV 32, Llibre de Consells del gremi de Perxers, 1751-1807.

⁷³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 19, any 1701, p. 413, vint-i-tres de setembre. El dia dos d'octubre arribava a Barcelona Sa Magestat Felip V i els gremis havien de col·laborar en l'ornamentació de cases i carrers per donar una imatge de normalitat i d'acollida al nou rei.

col·lectiva, amb l'estendard de Santa Eulàlia, especialment al final del setge de 1713-1714, un reclam per a la defensa de la ciutat sitiada.⁷⁴

Aquesta col·laboració no era nova, encara que degut a les circumstàncies tenia uns elements diferents. Al llarg de tot el segle XVII, especialment als voltants de 1640, la situació de guerra i la convivència amb les tropes foranes, havien estat un motiu de conflicte. Així i tot, el 1640, la situació havia arribat al límit i les crides reials a la població eren constants, concedint a canvi, privilegis socials i laborals. El 1640 es va convocar un sometent general pel qual tots els habitants havien d'anar a la fortalesa, prometen als artistes i menestrals que s'allistessin per un període de trenta dies o menys, segons la durada dels setges. En aquest cas es tractava del setge de Salses. A canvi del servei d'armes, es promocionava els voluntaris, que serien considerats mestres sense necessitat de passar cap examen, un fet que es repetiria fins a la Guerra de Successió.⁷⁵

Quan l'aixecament dels Barretines, de 1687 a 1689, van desenvolupar-se un seguit d'avalots amb una gran publicitat. No era motivat per la pressió senyorial com podia passar a València i altres indrets, sinó que hi havia una causa sempre present en la població catalana, els allotjaments de les tropes, un conflicte mai resolt i que des de feia dècades seguia vigent i es perpetuava en els constants abusos que patia la població.⁷⁶ Aquest conflicte marcava la diferència entre la recuperació mercantil del litoral, més evident i, les recuperacions i crisis que afectaven els camperols, més exposats a qualsevol alteració de la situació. Per altra banda, el Principat patia directament la guerra i la presència permanent de les tropes des de Felip IV per lluitar contra els francesos. Encara que tenien legislat quines havien de ser llurs atribucions, molts dels oficials i tropa abusaven de la seva força i posició. El resultat va ser contundent i va generar un recel contra Castella i un augment del sentiment antifrancès.

⁷⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, any 1713-14, p. 563, 23 de març. Els estendards representen un senyal d'identitat molt important per a les confraries i gremis. Van units al sentiment col·lectiu aplegat sota una bandera, sigui de la ciutat o sota altres símbols. L'estendard de Santa Eulàlia va tenir una significació especial perquè també representava la bandera i els símbols de la ciutat. Les causes de l'utilització del Penó de Santa Eulàlia no són clares però els escrits i notificacions del segle XVII ens en donen raons de pes.

⁷⁵ FLORENSA I SOLER, N., *La ciutat de Barcelona i la Reial Audiència contra Felip IV de Castella: "lo pes de les paraules"*, dins *El Consell de Cent. Barcelona a la Guerra dels Segadors, Barcelona, 1996*, pp. 460-461.

⁷⁶ *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. Anys 1689 a 1701, vol. IX, p.136-137. Els Dietaris de la Generalitat se'n fan ressò de les queixes de moltes poblacions davant els abusos de les tropes. Per altra banda, davant les dificultats econòmiques de finals del XVII, les queixes sobre la impossibilitat de satisfer les quantitats exigides per Carles II, no es feien només per part dels gremis sinó que des de les institucions també es clamava contra els ajuts obligats, perquè no es podien satisfer, com l'any 1691, quan el Consell de la ciutat demanava prevenir els atacs i les invasions per estalviar un dany posterior. (*Dietaris de la Generalitat de Catalunya*. Anys 1689 a 1701, vol. IX, pp. 137, 138 i 139. També, *Dietaris...* vol. IX, p, 191.

Aquesta dinàmica de guerra, amb atacs i invasions constants dels francesos va propiciar la desconfiança del Principat cap a la monarquia. Cada conflicte representava pèrdues humanes i territorials, amb la destrucció del patrimoni, camps i collites. L'amenaça d'una invasió generalitzada per part dels francesos generava por i els enfrontaments entre la monarquia i els altres països europeus, provocaven conseqüències negatives per a Catalunya, territori de frontera entre Castella i França. Tant el territori català com l'imperi colonial espanyol eren un banc de proves per a les ambicions i els interessos de les monarquies europees, en aquest cas la francesa, sempre vigilants sobre el que passava a la monarquia hispànica per poder treure'n un benefici polític i territorial.

Davant els problemes de la defensa i de l'obligació d'armar la població i d'organitzar els torns de guàrdia per tota la ciutat, el Consell de Cent havia donat avís als gremis per fer la seva aportació en homes i material, cosa que comportava la paralització de les activitats dels gremis i de perdre una bona part de la població activa. De 1684 a 1686, tenim constància de les preocupacions de la ciutat per organitzar la defensa i les guàrdies, tot suportat pels gremis, també els Perxers, que no comptaven amb prou gent per formar una companyia, cosa que els obligava, puntualment, a agrupar-se amb d'altres gremis com els Matalassers i Ollers.⁷⁷ Els Perxers van col·laborar a les guàrdies amb dos soldats i van fer els pagaments acordats.⁷⁸

El mes de juny de 1693, durant la guerra amb França, com l'enemic havia posat setge a Roses, es demanaven soldats a tots els gremis, també als Perxers, que "fan tres soldats", amb el privilegi de passar a mestres quan tornessin de Roses. Els soldats que anaven a defensar aquella població o altres poblacions, quan tornessin serien inscrits com a mestres, per mèrits propis.⁷⁹ El 2 de juny de 1694 es feia nomenament d'oficials per muntar les guàrdies de la ciutat de Barcelona. Els Perxers van col·laborar amb tres agremiats. Dos dies més tard, el 4 de juny, Palamós també havia de suportar el setge, per la qual cosa els Perxers van enviar un perxer com ajut dels 100 soldats que es demanaven. El 25 d'octubre, els Consellers de la ciutat van enviar avís als Perxers perquè fessin una relació del nombre d'agremiats. L'avís tenia aquest contingut:

⁷⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 2, 1684/86, p. 178, 11 de maig, on en un Consell general del gremi es feia ressò que els Consellers de la ciutat reclamaven, un altre cop, l'ajut dels gremis. Es van elegir un capità, oficials i suboficials. La ciutat necessitava 600 soldats, "armats per los collegis y confrarias". També s'havia de fer un pagament de dos doblas per cada soldat i com ja havia passat altres vegades, es demanava als Consellers que davant les sumes quantioses que pagaven els Perxers, es concedís alguna "gràcia per la seva col·laboració de sempre".

⁷⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 2, 1684/86, p. 368, octubre de 1684.

⁷⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 11, any 1693, p. 194, 8 de juny.

“Barcelona está amenaçada i pot esser sitiada pel enemich, y es necessite saber, nº de confreres i armes en quantitat y qualitat de armes propies ab que podrien armarse”.⁸⁰ No és podia ser més explícit. Els gremis carregaven amb un esforç permanent per defensar la ciutat. Se'ls reclamava homes, material, armes, diners, tot.

El 1697 s'agreujaven els problemes derivats dels conflictes bèl·lics dels setges francesos. S'havia de formar una companyia de soldats. Es convocà tots els mestres i fadrins de 14 anys o més. Es tractava d'entrar de guàrdia als murs de la ciutat. Per això, els Perxers es van tornar a unir amb els Matalassers i els Ollers, com a l'any 1684. Els Perxers es van comprometre a donar a cada agremiat de guàrdia, durant 15 dies, 3 sous diaris com a subsidi.⁸¹

Des de mitjans del segle XVII els ajuts dels gremis a la defensa de la ciutat eren un fet habitual perquè el cicle bèl·lic es repetia cada cert temps i els gremis havien de col·laborar amb les autoritats mitjançant donatius, pagaments i homes pel servei d'armes. Alguns gremis rebien petits privilegis com a compensació pels ajuts continuats a la ciutat, és el cas dels Mercers botiguers. En un escrit de l'any 1699, es recorden els mèrits dels Mercers des de mitjan segle XVII, participant en la defensa de Girona, en les lleves realitzades a la ciutat de Barcelona durant quaranta anys i amb el pagament pel manteniment dels soldats, cosa que també feien els Perxers.⁸²

L'aportació gremial a la milícia no era només amb ajuts i pagaments sinó amb homes perfectament vàlids per fer la feina. Si tenim en compte que els perxers assistents als Consells generals oscil·laven entre 16 i 22 agremiats, aquests ajuts, encara que afectessin fadrins i aprenents, segons els casos, desprotegien el gremi i paralitzaven les activitats habituals, molt malmeses per la situació de guerra i setge gairebé permanent.

S'aprofitaven aquestes situacions extremes per fer memòria dels antics privilegis del gremi, com una qüestió d'honorabilitat i per demostrar que la feina era important i no es

⁸⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 12, any 1694, pp. 371, 384 i 529, del 2 de Juny al 25 d'octubre.

⁸¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 14, any 1697, p. 284, mes d'abril.

⁸² BC.F.BONSOMS, núm. 425, *Ajut en soldats del gremi de Mercers-Botiguers des del segle XVI*, any 1699. Els mèrits dels Mercers semblaven ben concrets. L'any 1655 van fer el seu ajut militar per defensar Girona. Més tard, moltes lleves de soldats mercers a la ciutat de Barcelona, el 1655, 1657, 1675, 1678, 1684, 1693 i 1694.

podia abandonar, cosa que succeïa per causes de força major, com és el cas d'un conflicte bèl·lic.⁸³

2.2 Els gremis a la Guerra de Successió. Col·laboració en la defensa de la ciutat

D'entrada, els Perxers com a gremi, s'aproparen a la nova dinastia dels Borbó, possiblement, alarmats pels projectes més Illiurecanvistes de la burgesia comercial, abans comentats. D'aquesta manera els Perxers també van col·laborar a la preparació i despeses per les festes organitzades per la Ciutat en commemoració del nou monarca Felip V, ajudant amb obsequis programats per la ciutat.⁸⁴

Des del mes de setembre de 1701, els Perxers es preparaven per l'arribada del nou rei Borbó, "el dos octubre arriba la RI. Magestat de Felip V". Per aquest motiu van fer nombrosos actes en el seu honor alhora que havien d'adornar les cases dels gremis.⁸⁵ L'objectiu era clar, "alcansar de la clemència del Rey nostre Señor la confirmació de dits privilegis", tot pensant que el net del rei de França establiria prerrogatives o disposicions a favor de la protecció gremial. Es va preparar la festa "...i es gastí el que hague menester..."

Els Perxers no es posaven d'acord amb els altres gremis per fer el pagament de les celebracions reials i les discussions sovintejaven. Per això, el Consell general del gremi de Perxers estava disposat a afrontar les festes i despeses tot sol. Finalment, després de tant de rebombori, no es va fer cap ornamentació per la vinguda del nou rei, donat que la situació econòmica no era gens bona. En canvi, es va dur a terme un donatiu conjunt amb altres gremis i confraries, pel patró de la ciutat, Sant Oleguer, adornant la font de l'Àngel, "perque els Perxers quasi no varen tenir despeses en l'adorno anterior".⁸⁶

⁸³ BC. F. BONSOMS, núm. 2877, any 1699, *Exm. Senyor. Las confrarias unidas de la present ciutat, es a saber los Velluters, Velers, Perxers, Retorsedors de Seda, Passamaners, Botiguers, Brodadors, Tintorers de Seda...i 26 confraries més*; també, BC. F. BONSOMS, núm. 2760, any 1699, *Memorial enviat pels Sindics dels gremis de la ciutat*. També, AV 33-13.

⁸⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 19, any 1701, p. 413, vint-i-tres de setembre. El dia dos d'octubre arribava a Barcelona el rei Felip V i els gremis havien de col·laborar en l'ornamentació de cases i carrers per donar una imatge d'acollida i de normalitat.

⁸⁵ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 19, any 1701, p. 413, vint-i-tres de setembre.

⁸⁶ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 19, any 1701, p. 469, 22 d'octubre. La festivitat de Sant Oleguer, bisbe de Barcelona i arquebisbe de Tarragona, se celebra el dia sis de març. Nadiu de Barcelona i fill del secretari del vescomte Ramón Berenguer, va ser bisbe de la Provença. Sent arquebisbe de Tarragona fundà la ciutat de Reus. Les seves despulles romanen a la catedral de Barcelona. Ens en parla AMADES, J., *Costumari Català, els curs de l'any*, 6 vols. Barcelona: Salvat Editores S.A., 2003, vol. I, pp. 876-880.

L'any 1705, quan la ciutat estava assetjada pels aliats, amb l'Arxiduc Carles d'Àustria al front, com a mesura de prudència, el gremi de Perxers i els altres gremis, van decidir aportar tot el que tenia valor en un lloc segur. Els Perxers dipositaren la plata i objectes valuosos en mans dels prohoms i oficials de la confraria i el Sant Misteri en el Convent de Nostra Senyora dels Dolors.⁸⁷ En tenim un bon testimoni dels fets a partir del *Dietari del Convent de Santa Caterina*.⁸⁸ Es tracta d'una crònica minuciosa del setge de Barcelona, des de 1705 fins el mes de març de 1714. El *Dietari* és un reflex de la vida quotidiana, amb les activitats pròpies del Convent i amb els fets que esdevenien a la ciutat.

Les institucions de la Ciutat seguien demanant diners i ajut als gremis, per defensar les tropes de Carles d'Àustria, malgrat l'erosió dels mateixos arran de les guerres i setges finiseculars:

Rey Nostre Senyor...(Carles de Austria), lo qual se ha subjectat a tants perills e importunis pera librnarnos de aquella tirana esclavitud, ab que estavem lligats y tornarnos al pristino estat lo assistissen ab la Coronela de tots sos gremis...

A diferència de 1701-1702 la definició política dels gremis, a partir de 1705, sembla evident, amb un sentiment favorable a la causa austracista. Sovint esgrimien l'argumentació continuista d'una monarquia que consideraven com a pròpia, la Casa d'Àustria, enfront d'una dinastia vinguda de fora, la borbònica. Dins aquesta petició d'ajut, les autoritats barcelonines marcaven unes condicions i definien amb detall, fins i tot, les formes i el vestuari.⁸⁹

Malgrat el col·laboracionisme d'aquests moments amb l'Arxiduc, (tots els gremis havien de fer esquadres per anar a fer la ronda de 24 hores), els Perxers es queixaven que estaven al límit i no podien fer front a més pagaments.⁹⁰

Aquell mateix any 1705, el Colonel de la ciutat demanava que els individus de la "compañía de gremis" haurien de vestir de la mateixa manera, "tots de un color", perquè semblava més decorós i perquè "també fora donar gust a Sa Magestat (q. Déu guarda), en ocasió se servirà veurer dita Cia". A nivell institucional es pretenia donar una imatge

⁸⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 23, any 1705, p. 237, 17 d'agost.

⁸⁸ ALBAREDA, J., *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra (1705-1714). El dietari del Convent de Santa Caterina i les Memòries d'honorat de Pallejà*. Vic: Eumo Editorial, Institut Universitari d'Història Jaume Vicens Vives, 14, 2001, pp. 19, 36 i 37.

⁸⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 23, any 1705, p. 61 i ss.

⁹⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 23, any 1705, pp. 90, 242 i 259, on es destaca que els gremis estaven exhausts i no podien fer front a més pagaments.

d'unitat fins i tot en l'aspecte extern. Això resultava important, perquè donava sentit i disciplina a tot el que es feia. Encara que es patia i es participava directament en el conflicte bèl·lic, s'havia d'actuar amb la normalitat que les circumstàncies permetien. Així, es recordava als gremis que s'havia d'adornar el portal dels Escudellers per la vinguda del "Rey nostre Señor Carlos Tercer", juntament amb els Retorcedors i els Tintorers de seda.⁹¹

L'any 1706, quan Felip V pretenia recuperar Barcelona, després de la victòria aliada de l'any anterior, les institucions de la ciutat que havien apostat per l'Arxiduc demanaven, altre cop, diners als gremis, per socorrer "les tropes en campanya del Rey Nostre Senyor". La ciutat estava exhausta de medis però els gremis també. Per això, els Perxers, van decidir signar un préstec per valor de cent doblons, moneda de Barcelona i es van agrupar amb els altres gremis amb la finalitat de fer una companyia conjunta amb els Velers i Velluters. Aquest préstec es va signar amb el "Magnífic Regent Vicari de Barcelona". Conjuntament acordaren com s'havien de fer les companyies, mentre el "Excm. Sr. Colonel", demanava als gremis que s'havia de concretar com es realitzarien les guàrdies i, un cop més, els gremis seguiren el criteri de vestir igual, com l'any anterior: "tots de un color, que no sol fora decorós per dita cia., sino que també fora donar gust a sa Magestat (que Deu guardi), en ocasió se servirà veurer dita cia..." Es repetia la petició realitzada uns mesos abans sobre la conveniència d'unificar l'aspecte extern, com a mostra d'unitat.

Durant el setge borbònic de 1706, malgrat l'austeritat pròpia del temps de guerra es van detectar episodis de picaresca. Es va constatar que les guàrdies al "Reial Servei" no es complien. Per això, els Perxers van fer un escrit en forma de memorial, per exigir-ne el seu compliment; una exigència que podia ser perjudicial pels agremiats perquè l'ajut i suport prestat pels Perxers havia de ser desinteressat "sense cap remuneració i molts confreres que viuen del seu treball l'han deixat per complir les guardes". Van aconseguir del govern de l'Arxiduc uns penyoraments i sancions, sobretot en relació a les guàrdies nocturnes.⁹² Per manca d'acord entre els Perxers, els Matalassers i els Gerrers, el colonel de la ciutat organitzà el torn de les guàrdies i els obligà a tots al seu compliment.⁹³ Per una banda, els Perxers havien de concretar l'equipament extern amb els altres gremis (Seders, com Velers i Velluters) però per necessitats d'organitzar la defensa, els corresponia fer les guàrdies amb els Matalassers i els Gerrers.

⁹¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 23, any 1705, pp. 90 i 259, 28 d'octubre.

⁹² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 24, any 1706, pp. 56, 57, 90, 99, 100 i 221.

⁹³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 25, any 1707, p. 571, juliol.

Per premiar els qui complien, el gremi dels Perxers va fer un nou memorial per lloar les guàrdies i la fidelitat d'aquells que les feien.⁹⁴ Era important donar una valoració moral a tot el que es feia, perquè servia d'estímul, ajudava a mantenir el concepte d'honorabilitat i l'esperit comunitari, molt arrelats dins el gremi i millorava el compliment de les feines.

Després de la victòria borbònica d'Almansa, l'abril de 1707 i de la pressa de València per l'exèrcit de les dues corones (Lluís XIV i Felip V) les càrregues van ser més feixugues i els Perxers es varen manifestar preocupats per la situació econòmica.⁹⁵ Aquell mateix any, el Regent de Vegueria va fer un Decret per fixar les taxes de "las feynas de dit offici en certas quantitats".⁹⁶

L'any 1710, moment en que l'Arxiduc Carles decidí per segona vegada recuperar Madrid (la primera va ser l'any 1706) i autoproclamar-se rei d'Espanya i de les Índies, el Marquès d'Arandazu, secretari de la Reina Elisabet Cristina de Brunswick, va fer arribar una carta als Perxers, per demanar la seva contribució a les despeses de guerra al Principat. La col·laboració de tots els estaments de la ciutat venia forçada per les circumstàncies i per la gravetat del conflicte, després de la supressió dels furs de València per Felip V. Els convents i esglésies havien de col·laborar també, cedint l'espai i part dels bens per mantenir els ferits i els més necessitats de la ciutat. Ningú no hi quedava exempt.⁹⁷

L'any 1712, el Consell de Cent barceloní no acceptà una proposta del gremi de Perxers per dividir amb dos gremis més la companyia de guàrdies de la ciutat. Semblava una maniobra dels Perxers que, amb l'excusa de la seva aportació del cinquanta per cent dels efectius de les contribucions, volien formar la seva pròpia companyia, deixant l'altra meitat als dos gremis, Matalassers i Gerrers, menys nombrosos. El Consell de la ciutat els obligà a seguir units en una sola companyia i a repartir-se la feina i que "no obstant la desunió de les tres confraries, vagin juntes a la guarda del portal nou de la ciutat".⁹⁸

⁹⁴ AHPB. Notari Llauradó, Protocol 24, any 1706, p. 99 i ss.

⁹⁵ AV 33-95. Any 1707.

⁹⁶ AV 33-96. Any 1707.

⁹⁷ ALBAREDA, J., *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra (1705-1714). El dietari del Convent de Santa Caterina i les Memòries d'honorat de Pallejà*, p.41, gener de 1708. La fam generalitzada encara agreujava més la situació però els convents van col·laborar. Sant Agustí, la Mercè, Bonsuccés i Santa Caterina, dedicaven tots els esforços per atenuar la situació de carestia permanent.

⁹⁸ AHPB. Notari Llauradó, Protocol 30, any 1712, p. 437 i ss.

L'any 1713, els Perxers van optar per la no acceptació del Tractat d'Utrecht (de març de 1713). Seguiren la decisió de la Ciutat de resistir contra Felip V i Lluís XIV. El dia 20 de febrer de 1713, el Consell de la Ciutat llegia un decret de l'emperador en el qual:

Dóna avís a Catalunya com s'és vist precisat a firmar les paus, deixant Catalunya per a Castilla, no havent-li valgut ninguna diligència per a estorbar la intenció dels aliats.

La ciutat havia decidit continuar la guerra “per los motius tant justos com son de Servey de Deu y de Sa Mag. Cesarea el Emperador y Rey nostre Señor, que Deu guardi, y per llibertat del Principat y Patria...”⁹⁹ Per fer front a aquest compromís, es creà “un cos que pugui ressistir l'invasió del enemich”. Es demanaren préstecs als agremiats i el resultat va ser l'obtenció de la col·laboració altre cop dels Perxers i d'altres gremis, com els Pintors i els Clavataires.¹⁰⁰

Igualment que la Junta de Braços de juliol de 1713, els gremis de la ciutat van apostar per continuar la guerra contra Felip V, donat que Anglaterra i Holanda s'havien avingut a signar la pau amb França. Per tal d'estimular el resistencialisme i la col·laboració militar, els gremis i la ciutat van donar a cadascú, dos rals de plata. Es va decidir fer-ho diàriament. Si algú quedava ferit, també se li faria aquest pagament fins que recuperés la salut.

El sistema de lleva obligada degut a les circumstàncies, per decidir qui havia d'anar a fer de militar, va ser el sistema d'elecció per sorteig, entre mestres i fadrins.¹⁰¹ A partir de juliol, després de la Junta de Braços de 1713, van augmentar diferents controls sobre els agremiats que podien ser aptes per les armes, fent-ne dues llistes, una pels fadrins i una pels mestres. Al mateix temps es donava ajut econòmic a tots els qui feien les guàrdies. Com les reserves econòmiques no arribaven a tothom, es varen fer préstecs per part dels agremiats. Novament, molts dels agremiats recorrien a la picaresca. S'excusaven amb problemes de salut i malalties, per quedar-hi exemptats. Els Perxers, assabentats de la circumstància, no van eximir ningú de fer les guàrdies i incrementaven més que mai els controls amb l'avís de penyorar als que no complissin amb la seva obligació.¹⁰²

⁹⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, any 1713-1714, p. 380.

¹⁰⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, any 1713-1714, p. 381 i ss. També, CANALS VIDAL, F., *La tradición catalana en el siglo XVIII. Ante el absolutismo y la Ilustración*. Madrid: Fundación Francisco Elías de Tejada y Erasmo Percopo, 1995.

¹⁰¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, any 1713-1714, p. 563, 23 de març.

¹⁰² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, 1713-1714, p. 425, juliol de 1713 i p. 431, també l'any 1713.

A finals de juliol de 1713, també es va treure solemnement l'estendard de Santa Eulàlia quan les tropes de Felip V arribaven a les portes de Barcelona: "Esta matinada, entre les 9 i 10, en casa la Ciutat. Ab so de taballs, trompetes i clarins, s'ha treta la bandera de Sta. Eulària i s'ha posada en una finestra". Les tropes borbòniques avançaven depresa i en una setmana ja estaven formades i acampades per Gràcia, Sarrià i Pedralbes, tenint tota la ciutat assetjada.

El setge, 1713-14, semblava no acabar-se mai, la qual cosa provocava que tots els homes disponibles estiguessin defensant la ciutat i no treballessin en la seva feina, amb la consegüent mancança de guanys al seu gremi. Per això, els Perxers, varen demanar un préstec als agremiats per import de dues-centes quatre lliures per pagar els ajuts de les guàrdies, "els socors", perquè en aquell moment, davant la crítica situació, el gremi no disposava d'uns ingressos regulars per fer els pagaments, donat que la producció era gairebé inexistent.¹⁰³

Com el pagament que s'exigia era elevat, els agremiats volien fer servir com a penyora els objectes d'argent del gremi, uns objectes que pertanyien al Misteri, a més del patrimoni del propi gremi dels Perxers. La quantitat no va ser suficient, per això es va prendre la decisió de pujar les quotes dels agremiats abans de tocar el patrimoni i els bens del gremi. Realment, la col·laboració dels gremis va fer possible la resistència, des del juliol de 1713, fins a l'Onze de Setembre de 1714, donat que l'exèrcit dels aliats havia evaquat les tropes del Principat després de les negociacions d'Utrecht. També demostrava el manteniment d'una tradició derivada de les antigues formes de defensa, molt voluntaristes però no sempre efectives. La situació es va anar agreujant per moments i cada gremi havia de repartir els aliments als agremiats propis que estaven fent guàrdies o de soldat.

La Coronela (milícia urbana formada pels gremis de la ciutat, des de 1646), s'organitzava en companyies. Arribà a disposar fins a uns tres mil cinc-cents homes durant el setge final de la ciutat de Barcelona el 1714. Aquests components de la Coronela van ser els defensors aferrissats de la Ciutat i van ser motiu d'admiració a diferents països d'Europa. Quan va acabar el conflicte i Felip V va imposar el seu reformisme i la Nova Planta, la Coronela va ser la institució que els filipistes van disoldre en primer lloc, pel perill potencial bel·ligerant i conspiratiu al llarg de la Guerra de Successió.¹⁰⁴

¹⁰³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, any 1713-1714, pp. 433 i 476.

¹⁰⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, any 1713-1714, p. 591, 20 d'octubre.

Pel contingut de la documentació treballada, es desprèn que els plantejaments i la mentalitat dels Perxers, es presentaven més propers a la defensa d'unes tradicions fortament arrelades de segles i a un afany de supervivència, que a la defensa d'uns plantejaments que el liberalisme posterior ha fet seus, creiem que erròniament, perquè al segle XVII i durant el segle XVIII, la consciència política dels habitants de Barcelona no tenia la modernitat de principis que ara es pretén aplicar, tenint en compte que el grau de lectura i de comprensió política de la població no era massa extès i que els corrents ideològics sobre drets i llibertats són posteriors a aquests fets.

La situació de postguerra va ser molt complicada. S'havia de refer tot, les cases, la feina, els agremiats, per això, el 1716, en un Consell general amb assistència de 16 agremiats, es va fer una mena de memorial sobre la crítica situació dels Perxers. Creiem que aquest document, tot i tenint en compte la càrrega negativa que inclou, dóna una visió real de les conseqüències d'una etapa de conflictes i guerres amb el punt final de la Guerra de Successió:

En atención que lo officio de Perxers de tant poco despedida de molt temps a esta part per la qual causa molts individuos se han ausentat y han passat a viure fora ciutat altres que vindran tant miserablement que al referirse entristiria qualsevol animo de forma que los qui treballan de dit officio de perxer están reduhits en un petit numero que no arriba a la terça part dels sobre anomenats (eren 16 els assistents, per la qual cosa es refereix a que uns 5 agremiats treballaven de la feina de perxer), ha deliberat que se anomenian dos individuos de la present confraria pera que representian individualment a dits Srs. Administradors de la miseria de dit Comú de Perxers e de sos individuos que es imposible que dels gananciales se puga pagar dita quantitat (no concreta quina) y al mateix temps se anomenen taxadors.¹⁰⁵

La documentació del gremi és escassa fins els anys 1721-1722. Són anys sense cap documentació notarial ni cap documentació interna del Perxers, uns referents possiblement perduts, que dificulta el seguiment de la seva activitat gremial. Des dels anys 20, en canvi, sí que tenim constància de les activitats gremials, del Misteri, de la confraria religiosa i del nombre dels agremiats. En el registre hi podem trobar els mestres amb casa i botiga, els que treballen com a fadrins i els que tenen algun impediment físic per fer-ho.¹⁰⁶ Aquesta informació s'anirà repetint amb més regularitat encara, a partir de 1726 i següents.¹⁰⁷ Sembla reflectir una recuperació evident, una normalització de les activitats des de 1730, amb el registre de l'augment substancial de

¹⁰⁵ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 33, 1716.

¹⁰⁶ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 38, 1721; també, Protocol 40, 1723.

¹⁰⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 41, 1726.

les mestries i del nombre dels aprenents, amb noves condicions d'aprenentatge, malgrat la voluntat de la nova monarquia borbònica de potenciar les Manufactures Reials i les Reales Fábricas.¹⁰⁸

2.3 Els Perxers a la primera meitat del segle XVIII

Malgrat la documentació fragmentària hem pogut investigar que els Perxers, després de la Guerra de Successió, es reunien en Consell general en el Convent de Santa "Catherina martir" convent de l'Orde de Predicadors, considerat un dels llocs de reunió dels menestrals més humils.¹⁰⁹ Així i tot, les seves activitats religioses i culturals i la seva significació política ens presenten un altre vessant de les activitats dels frares dominics, sempre molt actius.¹¹⁰ La descripció de postguerra feta des dels documents notariais per Albert García Espuche, ens demostra que un gran nombre de les cases van ser restaurades en la seva totalitat després del setge de 1714, però es mantenia l'estructura amb una planta baixa de considerable alçada que permetia tenir-hi la botiga. Totes les reconstruccions es feien amb pedra i d'un gruix considerable, fins a 58,5 cm. És el cas de la casa del perxer, Josep March, després de 1714.¹¹¹

Des de 1720 la normalització de les activitats del gremi va ser un fet evident, però també la renovació dels plets i penyoraments.¹¹² Un senyal de la recuperació es troba en el contingut i quantitat dels plets i en el control de la feina del gremi dels Perxers envers els altres gremis. Els Perxers van recuperar la seva força i prestigi a la ciutat.¹¹³

Cal posar de manifiest que després de la guerra, un punt de lluita constant amb les noves autoritats borbòniques, va ser el dret de posar marques a les feines del gremi, un

¹⁰⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 21, 1734, on consten 32 agremiats registrats i una represa de moltes feines dels Perxers. Com es criticava la manca de preparació dels aprenents, es va decidir augmentar temporalment el temps d'aprenentatge fins a sis anys, podent el mestre acollir un segon aprenent, als cinc anys i mig del primer aprenent. Aquestes noves mesures van ser refermades dos anys més tard, el 1736, en un Consell general.

¹⁰⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 23, any 1736, 26 de setembre, p. 540. En parla ARRANZ, M., *La menestralia de Barcelona al segle XVIII. Els gremis de la construcció*. Barcelona: Arxiu històric de la ciutat, ed. Proa, 2001, p. 10 i ss.

¹¹⁰ ALBAREDA, J., *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra (1705-1714). El dietari del Convent de Santa Caterina i les Memòries d'honorat de Pallejà*. Vic: Eumo Editorial, 2001, p. 6 i pp.12, 19 i 20. També, ALABRÚS, R.M^a., "Raymundo Costa y Tomás Ripoll, dos dominicos frente a la Compañía de Jesús", en ALABRÚS, R.M^a., (ed.): *Tradición y modernidad. El pensamiento de los dominicos en la Corona de Aragón en los siglos XVII y XVIII*. Madrid: Ed. Sílex, 2011, pp. 95-136.

¹¹¹ GARCÍA ESPUCHE, A., *Barcelona entre dues guerres. Economia i vida quotidiana (1652-1714)*, p. 32.

¹¹² AHPB. Notari Gomis, Protocol 30, any 1712, p. 228. AV 27-5, any 1722. També és produïx un augment dels aprenents, AV 14, Llibre d'assentar els aprenents des de 1690 fins a 1760, p. 40 i ss; AHPB. Notari Llauredó, Protocol 38, any 1721, pels fadrins i AHPB. Notari Gomis, Protocol 17, any 1730, 20 de desembre; AHPB. Notari Gomis, Protocol 19, any 1732, pels mestres.

¹¹³ AV 27-10, any 1731.

impost gravós a nivel econòmic i perjudicial a nivel material perquè les marques de plom podien malmetre les peces i teixits de seda. A la dècada dels anys trenta, s'havia plantejat amb molta força el problema del segell de la bolla, l'obligació de posar-hi ploms a tots els galons fabricats pels Perxers, una obligació que va provocar enfrontaments continus amb l'administració duanera.¹¹⁴ Els Perxers treballaven peces petites i si les havien de marcar amb un segell, podien fer-se malbé. Aquesta era la raó pràctica de la seva oposició ferma a l'impost de la bolla. A més, no s'acceptava una altra càrrega que gravés les mercaderies perquè les encaria molt i no permetia que fossin competitives.¹¹⁵

L'any 1730 es va comentar en Consell general del gremi, una Reial Provisió de quatre de març que es repetí l'any 1741, denunciant que la càrrega dels impostos, per part de la Hisenda de Felip V, era excessiva i que no es podrien satisfer els pagaments. Els Perxers demanaven normes sobre aquesta qüestió concreta i també una solució a aquest problema fiscal tant crític.¹¹⁶ Van elegir dos comissionats amb plens poders i amb recursos econòmics perquè "facin el que convingui per arribar al final" i negociessin amb l'administració borbònica i les duanes la problemàtica dels ploms de l'impost de la bolla, amb la finalitat de no perjudicar les feines que fabricaven ni el comerç i l'exportació de les mercaderies, amb l'obligació de posar-hi marques. Els Perxers defensaven que les resolucions habudes en contra de llurs recursos no procedien i citaven específicament la resolució de Sa Majestat feta l'any 1704, ratificada l'any 1715 i refermada expressament l'any 1722. Els Perxers mai havien posat marques ni segells a les peces que fabricaven, tenien també el precedent d'una Sentència favorable sobre aquesta qüestió. Més amunt ja s'han comentat les raons que van presentar els Perxers, raons que s'ajustaven a la normativa vigent i que els hi eren favorables, però els funcionaris reials de les duanes, en primer lloc i el desconeixement d'aquesta normativa per part del gremi, van repercutir a l'agilització del comerç.¹¹⁷

De relacions conflictives, els Perxers no només les van tenir amb la nova administració sinó amb d'altres gremis com els Passamaners. L'any 1740 es va publicar una Reial Ordre sobre el plet habut entre Perxers i Passamaners perquè els primers fabricaven productes dels Passamaners.¹¹⁸ Aquest plet havia començat l'any 1729 i

¹¹⁴ AHPB. Notari Gomis, Protocol 22, any 1735.

¹¹⁵ AV 33-94; AV 33-47, any 1733.

¹¹⁶ AV 33-12, any 1740.

¹¹⁷ AHPB. Notari Gomis, Protocol 22, any 1735, p. 138.

¹¹⁸ AV 27-19, any 1740.

acabat el 1739, per això calia delimitar les feines de cadascú, feines molt semblant i motiu de plets i problemes permanents que ja venien, com hem vist, del segle anterior.

Amb la nova administració borbònica, el control dels gremis i de les confraries va augmentar amb el pretext de vigilar els possibles abusos en les celebracions festives i un canvi d'atribucions sobre els gremis, des del poder municipal fins a l'Audiència, la dipositària, en últim terme, de la regulació sobre les associacions, gremis i confraries. Així Felip V pretenia centralitzar i fiscalitzar totes les activitats gremials i, paulatinament, anar introduint les noves lleis sobre la liberalització del comerç, contràries als interessos dels gremis.¹¹⁹

L'any 1744, un Edicte per imposar més taxes fiscalitzadores als Perxers demostrava la complexitat de les relacions dels Perxers amb les noves institucions de govern. Per això, els Perxers van esdevenir crítics amb els Borbons i al mateix temps van palesar molta desconfiança cap a l'administració duanera.¹²⁰ Aquesta crítica no és esporàdica ni casual. Uns anys més tard, l'any 1753, dins una etapa de relativa vitalitat del gremi, amb moltes més activitats en relació a la conjuntura anterior de la Guerra de Successió espanyola i amb un augment dels agremiats, els Perxers seguien manifestant el seu desacord amb l'excés de burocràcia de la Cort i criticaven la lentitud exasperant en la resolució de les gestions oficials.

En un afany, per part de la Monarquia, de llimar tensions amb els gremis, el mes de novembre de 1744, el Marquès de la Ensenada atorgava llibertat dels aprenents i oficials a l'hora d'elegir el mestre més adequat:

Desde ahora en adelante no se le obligará a maestro alguno que tome por Asiento o por contrata o en otra manera, cualquier obra de Munición, vestuario o prendas, de el al repartimiento de la obra, que contratare y que será arbitrario en el contratante, trabajarla por sí solo, o con aquellos maestros y oficiales de quienes tenga satisfacción...¹²¹

La Carta del Marquès de la Ensenada, dirigida als gremis, disposava la lliure contractació de la feina.¹²² En contrapartida, com no es concedia res gratuïtament, Ensenada demanava setanta quatre soldats voluntaris "per la present ciutat," per col·laborar amb la monarquia en el marc de la Guerra de Successió d'Àustria, després de la mort de l'emperador Carles VI. Els Perxers, per accedir a aquesta petició van

¹¹⁹ AV 33-66, any 1744; AHPB. Notari Gomis, Protocol 8, any 1744, p. 543-544.

¹²⁰ AV 33-57, any 1744. Edicte que imposava taxes.

¹²¹ AV33-66, 5 de novembre de 1744.

¹²² AHPB. Notari Gomis, Protocol 28, any 1744, pp. 543-544, vint-i-quatre de novembre.

elegir dos comissionats perquè es reunissin amb els dels altres gremis “que gaudeixen de la exenció de soldats”.¹²³ Van manifestar una manca d’entusiasme notable per la milícia, a diferència de quan van donar suport a l’Arxiduc Carles, especialment entre 1706-1714. Això venia motivat per la despesa excessiva que s’havia de fer i per la caiguda de la feina degut a la marxa d’oficials cap a una guerra estrangera i de mestres que deixaven llurs activitats paralitzades.¹²⁴

2.4 La col·laboració en la defensa i les seves conseqüències a la 2ª meitat del XVIII

Quan ens referim al creixement i a la recuperació dels gremis i en especial dels Perxers a mitjans del segle XVIII, creiem que respon a causes diverses. Una primera, quan acabada la Guerra de Successió, la situació, poc a poc, va tenir una tendència gairebé natural a la normalització de la vida ciutadana. Una segona, que complementa l’anterior, va ser la relativa pau dins el territori i la millora de les relacions internacionals, encara que fos amb concessions obligades per la debilitat de la monarquia després dels conflictes. Una tercera causa apareguda a la segona meitat del segle i coincidint amb una pujada dels preus i l’aparició d’una nova burgesia, quan les feines dels Perxers, especialment la llistoneria van experimentar un fort creixement, arribant fins a ser un dels gremis més destacats no només en relació a la sederia sinó del tèxtil, en general.¹²⁵ Les importacions de seda realitzades el 1753 per mestres perxers ens apropen a la situació d’expansió. Es comprava seda a Aragó i València. Francesc Tomàs, mestre destacat dels Perxers havia adquirit el seixanta per cent del total, treballava amb 22 telers i altres mestres en tenien treballant 12, 9, 6 i 5 telers. Aquestes referències ens apropen a la situació de desenvolupament dels mestres perxers i del gremi.¹²⁶

Des de feia molts anys, abans de 1684, que el gremi dels Perxers treballava per l’exèrcit i per Sa Majestat, amb galons d’or i plata falsos. En canvi, a mitjans segle XVIII, l’any 1753, els Perxers es queixaven perquè les mercaderies eren retingudes a les duanes. Tan bon punt es va solucionar el problema, els Perxers demanaren responsabilitats i emprengueren accions contra els culpables d’aquest abús d’autoritat i d’aquesta conducta negligent dels funcionaris de la corona que vetllaven més pels

¹²³ AHPB. Notari Gomis, Protocol 4, pp. 543-544, 24 de novembre de 1744. Les atribucions del municipi i altres institucions, en matèria militar, eren importants.

¹²⁴ AHPB. Notari Gomis, Protocol 4, pp. 543-544, 24 de novembre de 1744.

¹²⁵ MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...*, p. 500

¹²⁶ AHPB. Notari Josep Rojas Albaret, *Manual de certificaciones* (1753), 28 de maig. És una llàstima que no tinguem una continuació de les dades, però les que hem trobat i treballat són concloents i clares per demostrar l’expansió dels Perxers, especialment d’alguns mestres més actius.

productes de les manufactures reials i de les “Reales Fábricas” i no estaven disposats a patir la competència gremial.¹²⁷ La fiscalització i la burocratització de totes les activitats gremials, seguien fent estralls, minant la resistència dels gremis.

L'any 1766, després del motí contra el ministre Esquilache a Madrid els gremis catalans van eximir-se de qualsevol responsabilitat davant la circulació d'uns “pasquins sediciosos”. L'Ajuntament de Barcelona envià a Madrid dos regidors per transmetre a Carles III l'adhesió incondicional dels habitants de Barcelona, recordant l'estada de Sa Majestat a la Ciutat.¹²⁸

L'any 1767, per Ordre del Capità general, Comte de Ricla, es va fer una elecció de comissionats per part dels Col·legis i Gremis, per “fer venir el blat” “per lo abast dels abitans de Barcelona”. Per organitzar aquest ajut, es va celebrar un Consell general amb els comissionats dels Col·legis i Gremis i de les Parròquies de Barcelona, el contingut del qual va ser la redacció d'un Memorial per reclamar l'ajut de tothom per importar "blat" a la ciutat davant la carestia del moment. Es pretenia que cadascú aportés una quantitat a un fons comú.¹²⁹ Els comissionats dels gremis tèxtils, van fer una petició a les autoritats a fi de posar remei al problema i evitar abusos sobre el repartiment del blat.¹³⁰ Paral·lelament la monarquia aprofitant aquesta situació de penediment dels gremis en relació als aldarulls de l'any anterior va demanar diners. Els Perxers ho van resoldre donant una quantitat del fons gremial, convidant tots els agremiats perxers a fer donació del que creguessin convenient i “posasen los diners que Bolques de Gracia” i “que lo comú los hi abonava”. El total de la donació del gremi dels Perxers va ser d'unes dues mil lliures. En aquell moment representava una quantitat molt important. Un seixanta per cent va ser extret del fons del comú(gremi) i un quaranta per cent van ser aportacions dels agremiats. Hi van participar seixanta-un mestres i quaranta fadrins, alguns dels quals van fer donatius significatius que pujaven

¹²⁷ AV 33-27, any 1753.

¹²⁸ BC. F. Bonsoms, núm. 7114. F.Romà i Rossell. Any 1766. El mateix any va ser editada la *Disertación histórico-político-legal por los Colegios y Gremios de la ciudad de Barcelona y sus Privativas*, escrita per Francesc Romà i Rossell, un advocat, natural de Figueres, fill d'una família que havia tingut un protagonisme notori a favor de la causa austracista durant la Guerra de Successió. La *Disertación* té tres parts. A la primera es tracta l'origen i el progrés dels Col·legis i els Gremis. A la segona es demostra l'interès que té la persistència dels mateixos. A la tercera es subratlla que els Gremis “pueden y deben conservarse por todo lo que tiene relación a los extranjeros”. Es manifesta clarament en contra de la llibertat de comerç al mateix temps que referma l'actitud col·laboracionista dels gremis en relació a la repressió contra el motí. També, ALABRÚS, R.M^a, “*El conde de Aranda y Cataluña*” en FERRER BENIMELI, J.(Cir) y SARASA, E. y SERRANO, E. (Coords): *El conde de Aranda y su tiempo*, Institución “Fernando el Católico”. Zaragoza: (CSIC), 2000, pp. 566-567.

¹²⁹ AV D21-16, any 1767; AV 33-19, any 1767.

¹³⁰ AV 33-19, any 1767.

de cent fins a tres-centes lliures.¹³¹ Aquesta contribució ens permet pensar que les condicions dels Perxers es mantenien dins un nivell d'estabilitat perquè es podien permetre col·laborar amb aquests ajuts quantiosos per socórrer la ciutat en les seves necessitats més urgents.

L'any 1769, setze anys després de la queixa formal feta pels Perxers la monarquia va frenar els entrebancs de l'Administració de les Duanes.¹³² Ara bé, aquesta nova legislació no pretenia afavorir els gremis, sinó tot el contrari. El Comte d'Aranda, president del Consell de Castella, donà una ordre l'any 1770, perquè tots els gremis, confraries i germandats presentessin una relació detallada de llurs afiliats, de les festes que celebraven anualment, del tipus de festa, de l'autorització de la qual disposaven, a més de l'exigència de presentar l'estat de comptes de cada associació.¹³³ Paulatinament Carles III, va anar introduint lleis i normes liberalitzadores que volien atacar frontalment els gremis i llurs ordinacions. Una Ordre de tres de novembre de 1770, donada l'any 1772, permetia que tothom, homes, dones i nens, agremiats o independents, poguessin fabricar i vendre rets i altres productes que abans només eren exclusiva del gremi de "BarreTERS fabricants de mitges".¹³⁴

No gaire més tard, l'any 1773, el greu conflicte derivat del reclutament de les lleves ens permet concretar més el sentit crític dels gremis envers situacions imposades i contràries als costums i hàbits seculars. Aquell antimilitarisme que demostraven, es devia a diverses causes, encara que els gremis col·laboraven forçosament al manteniment de les tropes quan els hi era reclamat. Els avalots per les quintes responia a l'aplicació del sorteig o quinta, un soldat per cada cinc habitants en edat de ser cridats a l'exèrcit. Era un sistema impopular perquè les exempcions provocaven que tot el pes caigués sobre els menestrals i els més humils. L'intent de reintroduir-les va provocar avalots i també la fugida en massa de joves cap a França. La implicació dels gremis en aquest sentit va ser important ja que les quintes tocaven directament els menestrals.¹³⁵

Lluís Roura demostra que al llarg del segle la monarquia va mantenir una constant desconfiança respecte a la fidelitat dels catalans. El Principat i en especial, la ciutat de Barcelona era considerat un territori hostil que calia subjectar militarment. Per aquest motiu les autoritats van controlar l'elecció dels càrrecs polítics i van desenvolupar

¹³¹ AV D21-16, any 1767, 19 de setembre.

¹³² AV D21-7, any 1769.

¹³³ AV 33-10, any 1770.

¹³⁴ AV 28-2; AV 28-3, 3 de Novembre de 1770.

¹³⁵ CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*. Barcelona: Bosch, 1951, p. 74.

reformes administratives per fer més eficients la fiscalitat i la defensa. Aquesta anàlisi encaixa perfectament amb la documentació gremial que hem treballat, on s'exposa l'actitud de resistència.¹³⁶

Pel que fa a les relacions entre la monarquia espanyola i els gremis a la segona meitat del segle XVIII, la actitud de la primera va oscil·lar entre la desconfiança i la imposició, d'una banda i els plantejaments oportunistes o simplement de propaganda, de l'altra. Les actituds dels catalans envers la monarquia anaven des de les queixes i les velades amenaces d'arrel particularista fins a les solemnes proclamacions de fidelitat, una explícita política possibilista i una indiscutible capacitat d'acomodació.

Ho destaquem en la nostra recerca, on els gremis, especialment els Perxers, tenien un paper important en les celebracions i en fer-se càrrec de les despeses, sovint quantioses, per celebrar festes i aniversaris reials, fins i tot en temps de guerra o quan les dificultats econòmiques ofegaven l'economia gremial. Val a dir que, les celebracions de la ciutat, relacionades amb la monarquia, gaudien d'una exageració i propaganda evidents, a més de provocar unes despeses inadequades als gremis, els quals sempre eren en el punt de mira de les institucions a l'hora de demanar, sense cap lògica econòmica. Sens dubte, la progressiva fiscalització ofegava les seves possibilitats.

Després de la Nova Planta els gremis no solament varen plantejar davant dels ajuntaments borbònics els propis problemes sinó que sovint varen actuar també com a vehicle de les protestes populars encara que no hi participaven directament. Això va estimular l'adopció de mesures per obstaculitzar la seva actuació, però alhora els va conferir el reconeixement de la seva ascendència sobre el conjunt de la societat, especialment en moments d'agitacions. De manera que la política de control de la monarquia sobre les corporacions no anava pas renyida ni amb la creació de la "Junta General de los Colegios y Gremios de la Ciudad de Barcelona" que va tenir lloc a partir de 1745, ni amb la seva convocatòria extraordinària per confiar-los el restabliment i el control de l'ordre davant de crisis com les de 1766, 1773 o 1789.¹³⁷ No es pot oblidar, però, que aquest comportament aparentment "contemporitzador" sempre va anar acompanyat de mesures expeditives que donen la veritable apreciació dels temors i de la voluntat de la monarquia respecte de Catalunya.¹³⁸ Tant el 1766 com el 1773 i el

¹³⁶ ROURA I AULINAS, L., *Subjecció i revolta en el segle de la Nova Planta*. Vic: EUMO Editorial, 2005, pp. 13 i 14.

¹³⁷ MERCADER RIBA, J., *Felip V i Catalunya*. Barcelona: Edicions 62, 2ª ed. 1985, Col·lecció estudis i documents, 9, p. 105; MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses*, p. 87 i s.

¹³⁸ ROURA I AULINAS, L., *Subjecció i revolta en el segle de la Nova Planta*, p. 87 i nota 16.

1789, a la ciutat de Barcelona es van adoptar mesures per augmentar el nombre de la guarnició, establir rondes permanents de patrulles militars pels carrers i fer girar l'artilleria de la localitat, la de Montjuïc i la de la Ciutadella, contra la ciutat. L'oportunisme que va implicar aquesta mesura en cadascun d'aquests moments oferia a les corporacions i a les veus que se'ls afegien del municipi, del bisbat o dels comerciants, l'ocasió tant per proclamar la seva actuació com a prova irrefutable de la fidelitat com, també, per presentar o reiterar les queixes respecte de les facultats tan reduïdes que tenien en comparació amb altres èpoques. La desconfiança mútua que implicaven aquestes maneres de fer, la il·lustren els fets ja mencionats que Antoni de Capmany no gosés signar amb el seu nom, l'any 1766, el treball sobre els gremis, per la "impopularidad de que gozaba Cataluña en Madrid" i que, el 1767, es negués la petició de trasllat de la Universitat a Barcelona pel temor de les perturbacions de l'ordre que se'n poguessin derivar.¹³⁹

El general O'Conor Phaly, Capità general interí des de 1772, va haver de resoldre els aldarulls de quintes, els avalots de maig de 1773 i uns mesos més tard cedia a la petició de l'Ajuntament, publicant un ban declarant que aplicaria la pena de mort als soldats que maltractessin els habitants o que els insultessin amb la paraula "rebel" o semblant. Els fets no van agradar a Madrid que finalment amb una Reial Cèdula de gener de 1775 intentà abolir la diputació dels col·legis i gremis a la qual havien considerat instigadora dels avalots.¹⁴⁰ Després d'un any i mig, aquesta Reial cèdula havia quedat momentàniament en no res, per les seves possibles conseqüències, sortosament. En canvi els col·legis i gremis seguien les reunions per representar interessos comuns en diferents assumptes. Per intentar conciliar l'obligació de les lleves amb la població, s'aplicà per Reial ordre de setembre de 1776 la dispensa del tribut del cadastre, cosa que ja s'aplicava als joves d'altres regnes. Barcelona va aconseguir la dispensa de la lleva normal perquè s'havien de mantenir els tallers i fàbriques de manufactures, per això es canvià el sorteig per un terç més de soldats. No era una solució vàlida, els gremis i el comerç preferien pagar més soldats voluntaris que no acollir-se al sorteig.¹⁴¹

¹³⁹ CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*. Barcelona: Bosch, 1951, vol. I, pp. 67-69 i 149. També, LLUCH, E., *El pensament econòmic a Catalunya (1760-1840). Els orígens ideològics del proteccionisme i la presa de consciència de la burgesia catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1973, pp. 35-55.

¹⁴⁰ BC. F. BONSONS, NÚM. 1065, any 1773; MERCADER I RIBA, J., *Els capitans generals (segle XVIII)*, Barcelona: Ed. Vicens Vives, 1963, p. 104; CARRERA PUJAL, J., *Historia política y económica de Cataluña. Siglos XVI al XVIII*. Barcelona: Bosch Casa Editorial, 1947, tomo II, pp. 447-453.

¹⁴¹ CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*, 1951, vol. I..., pp. 74, 75-77, 78, 79 i 81. MERCADER I RIBA, J., *Els capitans generals (segle XVIII)*. Barcelona: Ed. Vicens Vives, 1963, p. 104.

El 31 d'agost de 1779, es va produir un altre fet important, una Ordre de la Junta de Comerç reclamava la necessitat urgent d'armar dos o tres vaixells per fer el cors contra els enemics de la corona, amb ajut dels gremis, cosa que reviscolà el protagonisme dels mateixos. Els Perxers van col·laborar-hi amb l'esperança de recuperar el favor de la corona amb un import de dues-centes lliures. Per millor fer els pagaments, es va decidir fraccionar les quantitats, per un import de vint-i-cinc lliures cada més, durant un any.¹⁴²

També el 1779, el Comte de Floridablanca, en nom de Carles III, mostrava el seu agraïment als col·legis i gremis de la ciutat de Barcelona per la seva contribució generosa al manteniment de la guerra contra els anglesos.¹⁴³ Aquests conflictes representaven una sangonera econòmica i perjudicaven la vida laboral i social. El bloqueig marítim dels anglesos va paralitzar el comerç i la producció dels tallers i fàbriques i molts jornalers i menestrals no podien treballar. Encara que una bona part dels fadrins s'allistà, calia ajudar els homes grans, les dones i els nois. Com la guerra va durar de 1779 a 1783, després de dos anys d'hostilitats i de bloqueig, la situació de misèria i de fam a la ciutat, reclamava ajuts urgents i la col·laboració de tots els estaments. Es va haver de recórrer un altre cop a l'olla pública i els col·legis i gremis van haver d'auxiliar els agremiats necessitats i els desvalguts propis i de la ciutat, amb molts aturats forçosos degut a la guerra.¹⁴⁴ A 1786, els prohoms dels Perxers de Barcelona van rebre una Ordre de la Reial Junta, perquè es fes una relació detallada dels individus del gremi i dels seus bens per tal de donar allotjament als oficials de la guarnició de la ciutat.¹⁴⁵ La situació d'abastiment del pa va arribar al límit a finals de febrer de 1789 i van començar els avalots contra els llocs on es venia el pa. Era el començament dels "rebomboris del pa". Veiem que els gremis estaven constantment a l'aguait per treballar en equip quan la situació exigia un ajut urgent, un fet gairebé habitual degut a la conflictivitat externa que repercutia en la qualitat de vida dels ciutadans, afectats per les conseqüències derivades de les guerres i del bloqueig marítim, entre d'altres.

El dia 2 de març de 1789 al matí, l'administració local convocà els gremis perquè elegissin dos comissionats per gremi amb l'encàrrec de que, ajudats per la tropa, anessin per la ciutat, per controlar la situació. Per tant, aquella Reial cèdula de 1775

¹⁴² AV 32-116, *Ordre de la Junta de Comerç per armar dos o tres vaixells per fer el corso*, donada el mes d'agost de 1779.

¹⁴³ AV 33-67, any 1779.

¹⁴⁴ CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*, vol. 1, p. 84.

¹⁴⁵ AV 33-15, any 1779.

que pretenia eliminar els gremis de la vida social, ara els reclamava l'ajut. Els gremis sempre acabaven per fer la seva feina de cohesió i pacificació, una feina que sempre havien desenvolupat i que les lleis els volien prendre. Això ens demostra que llur influència estava molt estesa i que molts dels habitants treballaven en alguna activitat reglamentada i s'hi sentien representats. Mitjançant la mediació dels col·legis i gremis, les situacions més delicades es podien negociar i arribar a una solució pacífica. Per això considerem molt important el paper dels gremis com a un factor de veritable cohesió social.

Malgrat les difícils relacions dels gremis amb la monarquia, hi ha tres raons de pes per explicar el desenvolupament del gremi dels Perxers a la segona meitat del XVIII: el progrés tècnic, el comerç americà i la mà d'obra. Pel que fa al progrés tècnic els Perxers van participar en el descobriment i aplicació de noves màquines, entre les que detaquen els telers de Francesc Tomàs i Pau Rovira i més tard, els telers de Carles Gelabert i Martí Rosal. Aquest va acabar una nova màquina per filat de la seda el 1802.¹⁴⁶ A més, altres mestres que fabricaven cintes van encarregar a especialistes com el "maquinista" francès Joan Gras, màquines noves per poder treballar la seda per la seva feina. Sens dubte, aquesta situació dels gremis i en especial del gremi de Perxers en el set-cents contrastava amb al precarietat d'aquests a finals del XVII.

Un segon punt és el comerç americà, del qual en tenim bones mostres de companyies i associacions. S'ampliaven els mercats i alguns dels mestres més importants comerciaven amb Madrid i Cartagena i també amb altres centres del sur peninsular, a més del mercat americà. Serien Carles Gelabert i Homobon Julià en el primer cas, i Antic Niella cap a 1772, amb el centre seder extremeny de Zarza la Mayor. Ben aviat, el 1763, dos mestres perxers, Francesc Servià i Francesc Camps exportaven les mercaderies a Amèrica, amb socis catalans o de Cádiz.¹⁴⁷

Un tercer aspecte, gens menyspreable serien les noves relacions laborals, derivades de la situació d'expansió. Dels 22 telers de Francesc Tomàs, 11 estaven en règim de treball de "fora casa". Hi treballaven, des de sempre, moltes dones, un fet habitual que ja hem ressenyat, amb moments d'afavorir aquesta pràctica definida a les ordinacions de 1582 o amb situacions de conflicte com des de 1636 amb la normativa municipal favorable a les dones i que es considerava perjudicial pels interessos dels seders.

¹⁴⁶ IMH. Fondos Junta de Comercio. Vol. 40, leg. 42, nº 20.

¹⁴⁷ AHPB. Sebastián Prats, Manual 23, fol. 183. També, MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...*, pp. 501-502, on concreta les dades amb l'*Almanak Mercantil* (1796), p. 386, on fa referència expressa al "Gremio de Galoneros y fabricantes de cintas."

També el 1777, el perxer Josep Anton Llampallas tenia una fàbrica o taller on hi treballaven dos velers i es repartia amb ells els beneficis, un 60 i un 40 per cent. En altres casos es tractava d'associacions amb un capitalista, com la societat creada el 1773 entre el perxer Lambert i un militar, el coronel Lluís Drouhot. En aquesta societat totes dues parts anaven al 50 per cent. A més les lleis afavorien aquestes activitats dels perxers perquè la Junta de Comerç havia ajudat Carles Gelabert i altres perxers en llurs activitats, un fet que demostrava la solvència dels Perxers i la rendabilitat de les feines fetes. Fins i tot el 1789 un perxer, Joan Baptista Nadal va demanar se li concedissin franquícies per comerciar amb Gènova i que el seu taller-fàbrica fos considerat Fàbrica Reial. Aquesta expansió dels Perxers de Barcelona anava lligada a una milora dels seders de Reus, Mataró i Manresa, on hi havia gremis associats que treballaven les feines de galoneria i perxeria amb molt bons resultats.¹⁴⁸

¹⁴⁸ MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...* pp. 429, 441, 447 i 501.

III. LES DISCREPÀNCIES ENTRE ELS GREMIS. ELS PLETS ENTRE ELS PERXERS I ELS PASSAMANERS

3.1 Característiques generals

Els plets representaven una activitat important en la vida gremial i provocaven unes despeses substancials amb càrrec als pressupostos. Eren una manera de refermar les característiques específiques del gremi i alhora de defensar les ordinacions, lleis i privilegis que els hi eren favorables, amb unes resolucions i sentències que definien les feines i atribucions del gremi i dels particulars.

També, pel que fa a la documentació treballada, cal esmentar la dificultat de trobar-ne una de clara i continuada en relació a l'activitat comercial i econòmica dels gremis. Fonamentalment hem treballat la documentació de procedència notarial amb els llibres de comptes del mateix gremi, registrats oficialment.¹⁴⁹ La documentació trobada a nivell econòmic, referent als Perxers, està limitada en el temps. Degut a això, no sempre podem extrapolar les dades i llur interpretació a altres etapes històriques.

Sembla adient fer esment especial als conflictes intergremials, expressament a la relació, sovint enfrontada entre el gremi dels Perxers i el gremi dels Passamaners, perquè forma part d'una etapa molt llarga de la vida d'ambdós gremis després de la seva creació al segle XVI. La similitud de les feines i l'afany de fer valer els privilegis propis, amb les ordinacions considerades exclusives, provocaren un enfrontament permanent fins ben entrat el segle XVIII. Els Perxers treballaven amb teler i els Passamaners a mà, i durant uns anys, des de 1582 fins 1599, van estat units, amb unes mateixes ordinacions, les quals, en part, subordinaven els Passamaners i permetien una situació privilegiada de les feines dels Perxers.

Tot seguit exposem els moments i conflictes més importants.

Ens interessava fer referència de cada plet, de les parts implicades, de les causes que el provoquen així com de les resolucions finals en cada cas. Els plets es convertien en un mecanisme de defensa del gremi enfront d'altres gremis i també de particulars, quan es considerava que algú abusava de la feina, incomplia les normes i s'enfrontava a les resolucions i a les ordinacions gremials.

¹⁴⁹ Pel que fa a l'Arxiu de Protocols, AHPB, hem seguit la documentació dels notaris i protocols relacionats amb el gremi de Perxers on consta el balanç anual d'ingressos i despeses, amb les gestions fetes quan es signaven préstecs o rebuts derivats dels ajuts i pagaments reclamats per la ciutat. Ens han estat molt útils els llibres de l'Arxiu Villaronga, AV, sobre les entrades i eixides del gremi, però com només fan referència a uns anys determinats, no podíem fer extensible la nostra anàlisi i les possibles conclusions econòmiques a tota la trajectòria secular dels Perxers.

És evident que un dels enfrontaments més llargs i habituals es produïa entre Perxers i Passamaners, on hi trobem un cert paralel·lisme, perquè l'afinitat d'ambdós gremis plantejava dificultats per delimitar les feines segons el moment històric. El conflicte entre ambdós gremis ens interessa especialment per la documentació referida i per les dates històriques i les dades concretes de cada conflicte, amb les innovacions, llistat de feines fetes, penyoraments i d'altres. Les raons per explicar aquest conflicte gairebé permanent són diverses. En destaquem algunes que per llur pes específic ens han semblat més importants. En primer lloc, moltes de les feines eren semblants i llur definició i fabricació sempre depenia d'interpretacions subjectives. Com no podia ser d'una altra manera, cada gremi defensava la bondat de les seves actuacions i els abusos comesos per l'altra part. En segon lloc, tothom es fonamentava en privilegis i en ordinacions molt antigues considerades intocables perquè són sinònim d'exclusivitat. En tercer lloc, cada una de les parts en litigi acostumava a interpretar totes les ordinacions amb molta subjectivitat. En quart lloc, les ordinacions eren vàlides quan l'interès ho demanava i en cas contrari, s'interpretaven i aplicaven a conveniència. En cinquè lloc, la competència era molt forta i suscitava tota mena de mals entesos. En sisè lloc, sobretot des de finals del segle XVII i al segle XVIII, els plebs semblaven la primera activitat dels gremis, el pes econòmic de la qual "rivalitzava" amb les despeses d'una altra activitat essencial i de prestigi, la confraria religiosa i les obligacions públiques que se'n derivaven. Això minvava l'economia precària dels mateixos en moments de dificultats, augmentava les despeses mentre que els ingressos derivats de les quotes d'entrada feien una devallada ostensible i les possibilitats econòmiques quedaven reduïdes i molt limitades.

Bona part de la documentació del gremi de Perxers procedeix de l'Arxiu Villaronga, un arxiu familiar ubicat a l'antiga fàbrica de passamaneria, a prop de la Sagrada Família, però degut a la normativa sobre la conservació d'arxius, ara, tot el fons documental està ubicat a l'Arxiu del Col·legi de l'Art Major de la Seda, l'antiga seu dels Velers, a Barcelona.¹⁵⁰

Els orígens dels Perxers s'identifiquen amb les ordinacions de 1505, amb la ratificació posterior de les ordinacions, amb privilegi reial de 1548. Coincideix amb els primers conflictes amb els Passamamers per l'afinitat de les feines i també per les ordinacions comunes de 1582. L'any 1599, Felip III va renovar les ordinacions gremials, les va

¹⁵⁰ A la nostra Tesina de Licenciatura, inèdita, fem un estudi de molts documents de l'Arxiu Villaronga, ordenats cronològicament, PALLÀS VILLARONGA, J., *Los gremios barceloneses del siglo XVIII: el Gremio de Galoneros, 1505-1836*. Sección reserva, Biblioteca de Humanidades, Universidad Autónoma de Barcelona, 28 de Septiembre de 1976. Amb la qualificació d'Excel·lent per Unanimitat.

ratificar i aprovar a favor dels Perxers. Aquestes ordinacions esdevingueren tota una referència des d'aleshores.

Els litigis per causa de la feina i la delimitació de cada gremi ja venien de molt temps enrere. Fins i tot ja se'n parla en un Consell de 1548. Els documents treballats ens deixen constància que el 3 de març de 1578 s'havia fet una provisió sobre els penyoraments degut als problemes ocorreguts cinc anys abans, per tal d'evitar friccions futures.¹⁵¹ L'any 1582, els enfrontaments entre els dos gremis continuaven. Per això es van signar unes ordinacions comunes, que tampoc van resultar conciliadores. Per aquest motiu es van fer unes noves ordinacions l'any 1599, pels Perxers, "per lo bon asiento y quietud de dites confraries", mentre els Passamaners retornaven a les ordinacions fundacionals de 1548.¹⁵²

Volem deixar constància que una bona part de la documentació dels Perxers del segle XVII s'ha perdut degut als canvis de seu del gremi i als conflictes bèl·lics, bombardejós i setges continuats que van malmetre moltes cases de la ciutat. D'altra banda, els documents i escrits treballats ens permeten fer molt més que una aproximació als Perxers i la seva història. Creiem que els continguts emprats en la nostra recerca són prou importants i ens permeten analitzar aspectes oblidats o desconeguts dels gremis, especialment dels Perxers.

3.2 Les situacions de conflicte al segle XVII

El segle XVII comença amb l'impacte de les ordinacions de 1599 i amb la consolidació dels Perxers, encara que hi va haver fluctuacions fins a finals del segle. Ja s'ha fet referència que l'any 1599 es concedí a perpetuïtat als Perxers, la fabricació de certes mercaderies.¹⁵³ Només les persones examinades de la feina de perxer tenien aquest privilegi, però com els conflictes no disminuïen, es dictà la separació definitiva dels

¹⁵¹ AV 33-125, any 1599. *Ordinacions concedides pel Rei Felip III*. Tot això es recordava ben entrar el segle XVIII, AV 33-101, en un document de l'any 1768, una *Reial Provisió entre els Perxers i els Passamaners per delimitar les feines d'ambdós oficis*, on cita i fa un resum del privilegi atorgat per l'Emperador el 16 de novembre de 1537. També fa memòria de les primeres ordinacions dels Perxers el 1505 i de la renovació feta el 9 de novembre de 1573.

¹⁵² AV 33-125, any 1599. *Ordinacions concedides pel Rei Felip III*.

¹⁵³ Dins les ordinacions dels Passamaners hi trobem ressenyats una trentena de productes diferents, aplicables i fabricats en gran part pels Perxers, però amb teler, perquè els Passamaners ho fabricaven a mà. AV 10-27, ordinacions dels Perxers, de 1505, transcrites l'any 1751; AV 33-89, ordinacions dels Perxers, de 1599; AV 33-125, Confirmació d'un Privilegi atorgat pel rei Joan de l'any 1472 que els Perxers han fet també propi, l'any 1599. On ens parla de "franjes, passamans, xarxes, parxes, llistes i altres guarnicions fetes amb teler", art. 4; veieu també, AV 10-28 i AV 33, ordinacions dels Passamaners, any 1548, articles 2, 3 i 4.

Perxers i els Passamaners, l'any 1616, separant tots els bens que tenien en comú, tant els estris de la feina com els càrrecs corresponents.¹⁵⁴

La confirmació feta als Perxers per Felip III, es justificava perquè es feien "molts falsos obratges e frauds" i era de gran interès de "la cosa publica". S'hi concedia la perpetuïtat als Perxers perquè ningú que no pertany a aquests oficis s'hi pogués dedicar. Així ja es tenia un argument de pes, una defensa jurídica contra l'intrussisme i el frau.

Erròniament, les *Rúbriques dels Registres dels Consells de la Ciutat de Barcelona* fan constar que els Perxers no van ser admesos al Consell de Cent i que no varen participar del govern municipal.¹⁵⁵ No obstant, després de consultar i d'analitzar els documents d'arxiu i els plets, hom pot deduir que la seva participació estava provada, la qual cosa va ser un punt de conflicte extens amb els Passamaners.¹⁵⁶

Per fer efectiu un major control als agremiats i una millor organització de la feina, al segle XVII varen augmentar les restriccions als no agremiats, aplicant les ordinacions de 1582 i de 1599 i les lleis i sentències que els hi eren favorables, com les sentències de 1627 i 1629, l'abast de les quals, juntament amb els plets que s'anaven presentant, va arribar fins a mitjan segle XVIII i es va refermar en les noves ordinacions de 1783.¹⁵⁷

Des del segle XVII els Perxers anaven reforçant les ordinacions de 1599 i les atribucions que se'n derivaven, cosa que comportà l'allunyament dels Passamaners i l'augment dels plets entre ambdós gremis i entre els Perxers i els particulars.¹⁵⁸

¹⁵⁴ AV 10-62/67 i fol. 68/69; AV 10-22, any 1616, la separació definitiva de Perxers i Passamaners.

¹⁵⁵ IMH. *Rúbriques dels Registres dels Consells de la Ciutat de Barcelona*, fol. 66. "Confraries que no tenen lloch a Conseller ni a Consells de Cent". Vegeu la trajectòria dels Perxers, la relació amb els Passamaners i el conflicte provocat per les dues places de Consellers, dins aquest mateix capítol; AV 27-2, any 1639, Causa entre els Perxers i els Passamaners per les dues places de Consellers.

¹⁵⁶ Ordinacions fundacionals del Passamaners de 1548 i ordinacions conjuntes amb els Perxers, de 1582; AV 10, doc. 2: *Ordenacions fetes sobre lo offici dels Passamaners de la ciutat de Barcelona a vint y quatre del mes de octubre any de la nativitat del Sr. Mil sinch cents quaranta vuyt*; AV 10, fol. 54, revers, ordinacions de 1582, unió entre Perxers i Passamaners, revocant i suspent les ordinacions anteriors, les ordinacions fundacionals, pel gremi de Perxers, l'any 1505 i pels Passamaners, l'any 1548; AV 10-22, any 1616, document de separació entre Perxers i Passamaners.

¹⁵⁷ AV 10, ordinacions de 1582, foli 54, revers; AV 10, ordinacions de 1599, foli primer, sense numeració; AV 33-89, ordinacions de 1599, article 2, 4, 6 i 7; AV 27-1, any 1627; AV 10-22, any 1627, *Sentència guañada als Passamaners ab que no poden tenir res present o a bistas per vendre com sia fet ab taler*; AV 27-19, any 1740, confirmació amb una Reial Ordre de 1746 sobre el plet habut entre Perxers i Passamaners. Els Perxers pressionaven les autoritats amb plets i penyoraments; IMH. Secció Gremis, 21.5, *Copia de las Reales Ordenanzas del Gremio de Galoneros, 1783*, fol. 110-118, cap. 43 i ss., amb la prohibició de treballar als no agremiats, autoritzant als prohoms del gremi per posar i executar les sancions, cap. 45.

¹⁵⁸ AV 27-1, any 1616 i també, AV 10-22, any 1616.

Dos anys més tard de la separació oficial de 1616, l'any 1618, els Perxers van organitzar una "Botiga" per fabricar i vendre les seves feines, clarament desmarcats dels Passamaners.¹⁵⁹ Durant 1627-1628, la Sentència guanyada als Passamaners "ab que no poden tenir res present o a bistas per vendre com sia fet ab taler, definia les feines de cada gremi, permetent la fabricació amb teler, només als Perxers i prohibint fer aquesta tasca als Passamaners.¹⁶⁰ Novament l'any 1628 es dictà una Sentència favorable als Perxers sobre un plet que tenien amb els Passamaners per delimitar les feines de cadascú.¹⁶¹

De 1627 a 1679, els litigis ja no eren només per les ordinacions i les funcions específiques de cada gremi sinó que s'hi va afegir l'establiment del dret de penyora. El 22 de novembre de 1627, els Perxers van aconseguir una nova Sentència favorable que refermava la prohibició feta als Passamaners, de fabricar i vendre tota mena de productes fets amb teler, com parxes, llistes, franges, passamans i tota mena de derivacions que serveixen per ornaments diversos, condemnant-los a pagar les despeses.¹⁶² El 1628, es dictà una Sentència també favorable dels Perxers contra els Passamaners. Es tracta d'una Sentència cabdal pels Perxers (en un futur, molts documents i plets hi fan referència).¹⁶³ Els Passamaners es van defensar presentant un seguit d'acusacions contra els Perxers i els penyoraments transcorreguts amb ells al llarg de 1603, 1608 i 1614.

Des de 1632 la rivalitat secular entre Perxers i Passamaners va augmentar. Cinc anys més tard, el dia dos d'octubre de 1637, acabava oficialment un altre plet fonamental per a la representació pública dels menestrals, sobre la Sentència entre els Perxers i Passamaners sobre les "Dos Plassas de Concellers". La informació queda reflectida en el plet del "Syndich dels perxers contra el Syndich dels passamaners". El plet començà l'any 1616 però no es va dur als tribunals fins l'any 1635, en quedar vacant una plaça

¹⁵⁹ AV C34-21/31, *Memorial del Ordre y forma de tenir y dar a la Botiga Comuna Faedora, per a la Confraria dels Passamaners de Teler so, Perxers*. També, AV C14-21, "Memorial de la Botiga Comuna dels Perxers, feta al 14 octubre de 1618 com apareix ab acta de venta de censal fet per els Perxers, al Prior del Convent y monestir de Montesión, per preu de 600 lliures".

¹⁶⁰ AV 10-22, any 1626-1627, *Sentencia guañada als Passamaners ab que no poden tenir res present o a bistas per vendre com sia fet ab taler*, on aprofitant la Sentència, es feia un recull dels fets i dates més importants.

¹⁶¹ AV 10-22, any 1628, Sentència a favor dels Perxers sobre Passamaners.

¹⁶² AV 10-22, any 1628, Sentència de 22 de novembre de 1627; AV 27-1, any 1627; AV 10-22, any 1627, *Sentencia guañada als Passamaners ab que no poden tenir res present o a bistas per vendre com sia fet ab taler*. La Sentència imposava restriccions als dos gremis i feia un ampli repàs de les ordinacions de cada gremi des de la seva fundació; AV 10-22, any 1628, és la Sentència definitiva dictada el 22 de novembre de 1627.

¹⁶³ AV 27-1 i AV 10-22. La Sentència imposava restriccions a ambdues parts, "Sentencia guañada als Passamaners ab que no poden tenir res present o a vistas per vendre com sia fet ab taler".

de menestral, que corresponia als Perxers. Sembla que de la plaça vacant se'n havien apropiat indegudament els Passamaners aprofitant una confusió de les autoritats.¹⁶⁴

A partir de la dècada de 1630-40, als litigis entre Perxers i Passamaners, analitzats fins ara, s'hi van afegir les relacions enfrontades per la provisió de les dues places de Consellers, en especial a partir de l'any 1636. L'any següent, el 1637, es rebia la Sentència sobre les dues places de Consellers, ratificada uns anys més tard, l'any 1648, a favor dels Perxers. L'any 1648, després de diferents recursos, l'Audiència dictà la Sentència definitiva a favor dels Perxers. Està redactada a mà, en sis fulls de pergamí, escrits per anvers i revers, en llatí.¹⁶⁵ Aquesta Sentència, sovint es repetirà i recordarà en el decurs de tot el segle XVIII. L'any 1649 es feia memòria del Privilegi reial concedit als Perxers l'any 1548.

A finals del segle XVII, després de picabaralles reiterades, el 9 de juliol de 1685, es va signar una Concòrdia entre els Perxers, els Velers i els Velluters per vigilar la feina i tallar els abusos en la fabricació i venda.¹⁶⁶ Al mateix temps, aquesta Concòrdia pretenia frenar als Passamaners i la força de treball de les dones. Malgrat la recuperació finisecular de 1680, els gremis estaven en condicions precàries i els memorials i queixes en aquest sentit sovintejaven. A més, van haver de suportar els setges francesos permanents, la qual cosa afectava a la producció interna, a la normalitat de la vida ciutadana, limitava les relacions comercials i creava un clima de permanent inseguretat.¹⁶⁷

Aquesta unió dels tres gremis era convenient per solucionar el problema de la fabricació i venda de mercaderies similars. L'objectiu era aminorar les tensions amb altres gremis i amb les dones, particularment per l'ús del treball domèstic. Malgrat la Concòrdia de 1685 van continuar els recels dels altres gremis contra els Perxers i d'algun perxer contra el propi gremi. En un Consell general d'aquest mateix any s'exposava un penyorament contra un mestre perxer, Pau Sagada, perquè tenia treballant a casa seva un aprenent i no l'havia registrat ni el mantenia, tal com obligaven

¹⁶⁴ AV 27-2, any 1637.

¹⁶⁵ AV 16; AV 33-97, any 1648.

¹⁶⁶ AV 33-100, any 1685.

¹⁶⁷ BC. F. BONSONS, núm. 2877, any 1699, *Exm. Senyor. Las confrarias unidas de la present ciutat, es a saber los Velluters, Velers, Perxers, Retorsedors de Seda, Passamaners, Botiguers, Brodadors, Tintorers de Seda...i 26 confraries més*; BC. F. BONSONS, 2760, any 1699, *Queixa enviada pels Síndics de les confraries de la ciutat*. MOLAS RIBALTA, P., "Reactivación económica y cambios sociales en los países de la Corona de Aragón", a *Historia de España*, dirigida per MENÉNDEZ PIDAL, R., Vol. XXVIII, "La transición del siglo XVII al XVIII: entre la decadencia y la reconstrucción", p. 553 i ss. Espasa-Calpe, Madrid, 1993.

les ordinacions a l'hora de fer l'aprenentatge a casa del mestre. Es deixava constància de la gravetat perquè era la primera vegada que un mestre s'enfrontava amb el Consell del gremi per un incompliment de les ordinacions.¹⁶⁸ S'acusava el perxer d'incomplidor reiterat i que, després de molts avisos, el perxer seguia sense avenir-se a raons.¹⁶⁹ Tot i que Pau Sagada aconseguí guanyar el litigi al principi, els prohoms van decidir seguir la causa fins el final perquè estava en joc el prestigi del gremi i l'autoritat dels mateixos. Calia defensar les ordinacions i refermar les normes que s'aplicaven als aprenents, perquè un aprenent no podia tenir dos amos alhora. Com una mesura de força contra el mestre perxer, que ocupava càrrecs dins del gremi i gaudia dels avantatges dels Perxers, es va decidir apartar-lo de tots els càrrecs mentre durava la causa.¹⁷⁰

El 1685, els Perxers també van fer memòria dels privilegis i privatives que havien rebut des de 1599, sobretot aquells que es referien a la fabricació de tafetans i a la Sentència favorable contra els Passamaners feta el 22 de novembre de 1627. Els Passamaners van recórrer la Sentència. Posteriorment, els Perxers i dos dels altres gremis seders, els Velers i els Velluters, resolgueren fer una Concòrdia sobre la qüestió, l'any 1685, per defensar-se de l'intrussisme dels Passamaners i per controlar la fabricació de tafetans, el punt central de diferents plets amb la finalitat de:

Donarse per comuna a dites tres confraries la facultat de poder obrar i fer tafetanets llisos de pam i de més en avall, sens mostres, i de poder tenir perxa, operadors, taulell i armari i botiga, i vendre aquells palesa i publicament.¹⁷¹

Després de signada la Concòrdia de 1685 es va crear una comissió formada pels prohoms del gremi de Perxers, fonamentalment, amb plens poders perquè actuessin contra tots els que no acceptessin les ordinacions internes.¹⁷² Així, totes les lleis i normes favorables, posaven en moviment un seguit de mecanismes de control amb els respectius penyoraments, per refermar l'autoritat dels prohoms i del Consell dins el gremi de Perxers i per defensar els interessos corporatius enfront del que podia ser una amenaça per a la seva estabilitat.

¹⁶⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol de 1685, p. 89 i ss. Amb un seguit de Consell gremials sobre aquesta situació, aparentment nova.

¹⁶⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol de 1685, p. 184 i ss.

¹⁷⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol de 1685, p. 240 i ss.

¹⁷¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol de 1682-84, p. 338 i ss; AV 33-100, any 1685, *Concòrdia entre Perxers, Velers i Velluters, Baix invocació de Ntra. Sra. d'Agost dels perxers i mercers*, on s'aprovava la unió i Concòrdia dels tres gremis per solucionar la fabricació i venda de tafetans i controlar la feina.

¹⁷² AHPB. Notari Llauredó, Protocol de 1685, p. 182, onze d'abril.

La Concòrdia de 1685 està feta en una època de represa econòmica, però també de dificultats pels Perxers que estaven refermant el seu tarannà i recomençaven una recuperació tallada per les guerres amb França.¹⁷³ Als Perxers se'ls anomena en aquest document, sota la invocació de "l'Assumpta Verge Maria dels Perxers i Mercers".¹⁷⁴ Es justificava en un Consell general posterior, de 1686, que algunes persones abusaven de les feines que no els corresponien, especialment algunes dones i vídues.¹⁷⁵ Per això s'havia redactat i signat la Concòrdia entre els tres gremis que havien actuat conjuntament per defensar-se. Aquest mateix any es plantejà un plet entre els tres gremis en Concòrdia, (Perxers, Velers i Velluters) representats per un prohoms de cadascun, contra una vídua que feia les feines de seda considerades exclusives pels seders.¹⁷⁶ És un procés llarg, com els penyoraments que es feien en aquella època, derivats de l'aplicació dels termes de la Concòrdia i de la vigilància i zel perquè la seva aplicació sigués efectiva en benefici dels interessos de tots tres gremis. Allà es descriu amb detall com era la botiga, on eren el taulell, els armaris i les mercaderies que s'havien trobat, tot molt minuciosos perquè sigués una prova irrefutable de les accions i penyoraments fets. Tots els penyoraments seguien un procediment semblant. Si el penyorat accedia i acceptava les sancions, no s'iniciava cap procés judicial, però si es mostrava reaci a arribar a un acord o el que s'havia trobat era d'una magnitud i importància evidents, llavors s'iniciava un plet perquè fossin els tribunals els encarregats de donar l'última paraula i definir clarament la posició de cadascú. Per donar fe i validesa dels penyoraments, sempre hi havia testimonis dels tres gremis, en companyia dels síndics com a representants oficials respectius. Així es feia una mena d'acta del procediment, definint amb detall les accions realitzades i les mercaderies trobades en frau, en aplicació de la Concòrdia.¹⁷⁷ L'inici d'un plet no frenava els penyoraments, perquè mentre no s'arribés a un acord definitiu, s'anava penyorant els possibles infractors com una mesura de força per arribar a una negociació i acabar la causa iniciada. Aquesta causa no era solament contra els intrussos o les vídues sinó contra les dones que treballaven els tafetans. Per això els tres gremis ampliaven les

¹⁷³ AV 33-100, Concòrdia de 1685, entre Perxers, Velers i Velluters. A finals del segle XVII els Perxers es van fer càrrec del Misteri de Sant Simeó i van organitzar la feina i els exàmens. (veieu el capítol sobre els prohoms i càrrecs dels Perxers) Però el 1699, ja enviaven escrits denunciant que els gremis de la Ciutat estaven completament abandonats.

¹⁷⁴ AV 10, fol. 37, en un document transcrit l'any 1751; BC, Fons de la Junta de Comerç, lligall 36, amb força documentació de la història dels Mercers.

¹⁷⁵ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, pp.46-51. Aquí hi podem veure la picareca d'uns i d'altres per fer complir els termes de la Concòrdia i per saltar-se aquests termes. Uns, els tres gremis, defensaven el que consideraven una feina exclusiva dels gremis i els altres, especialment les dones, acollides a una normativa municipal i a la manca efectiva de control, seguien treballant feines que sense estar elles agremiades, consideraven que les podien fabricar i vendre.

¹⁷⁶ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, pp. 54-56, anvers i revers.

¹⁷⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, pp. 175-181.

seves accions i les investigacions sobre si les possibles irregularitats s'extenien a més persones.¹⁷⁸

El 10 d'abril de 1686, un extens document es refereix a les dificultats del gremi de Perxers per poder fer front als pagaments, concretant les circumstàncies, encara que, tot i les dificultats, els pagaments s'anaven complint, especialment amb el notari i els advocats.¹⁷⁹ Ens interessa perquè fa una referència detallada de totes les despeses, també de les causes obertes i dels cost que suposava per al gremi en una situació que oscil·lava entre la recuperació i la crisi. Consten els pagaments de la causa contra els Passamaners, amb moltes hores de feina per l'advocat; també la Concòrdia signada amb els altres dos gremis l'any anterior, el pagament de les juntes i reunions celebrades. Allà es veuen les gestions continuades, derivades tant de la Concòrdia com del plet contra els Passamaners.

El 18 de gener de 1688, en un Consell general, amb només 17 assistents, es va fer una andana, "derrama" per fer front a les despeses del plet guanyat als Botiguers de teles que també treballaven pel seu compte al costat de la botiga.¹⁸⁰ Per donar-hi més notorietat es van imprimir 150 exemplars de la Sentència, tot i que els assistents a aquell Consell no eren més que una part reduïda dels agremiats, encara que en els Consells d'aquells anys sempre hi havia una participació molt limitada.¹⁸¹ La Sentència definia el que es podia vendre i qui ho podia fer, tocant a:

Dita confraria de fer i vendre qualsevol género de feyna de menor amplaria de pam en avall, així mostrejada com llisa fabricada amb qualsevol genero de talers y axi mateix vendre en publich y palesament las ditas feynas tant per si com per altres qualsevols etiam estrangers y remots, de la present Ciutat y Principat de Cathalunya fabricadas.¹⁸²

L'any 1690, entre d'altres penyoraments se'n va fer un al mercader de teles, Francesc Potau. Sembla que era una persona innovadora i emprenedora, tal com consta en altres referències.¹⁸³ Potau treballava amb un teler una gran quantitat de tafetans i altres feines que, especialment, els Perxers consideraven com a pròpies. Com es tractava d'una situació nova, amb un teler que fabricava les peces per dotzenes, es

¹⁷⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, p. 376.

¹⁷⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, p. 175 i ss., on consten els pagaments fets i els conceptes de cada quantitat concreta, diferenciant els pagaments fixos dels extraordinaris.

¹⁸⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 6, any 1688, p. 36. El terme "andana" va aparèixer el 1318 amb una referència nàutica, però aquí significa una mena de préstec, una derrama, un pagament reclamat per fer front a les despeses extraordinàries d'un plet.

¹⁸¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 6, any 1688, p. 48.

¹⁸² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 6, any 1688, p. 121; AHPB, ib. 26 de maig, p. 271.

¹⁸³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 8, any 1690, p. 244 i ss.

van fer els penyoraments adients al cas, convocant prèviament un Consell general dels Perxers per tractar la qüestió. Com acostumava a passar, els penyoraments fets, si eren importants, tenien una durada considerable, amb Consells i reunions, amb diversos intents de conciliació. Si definitivament no s'arribava a un acord, llavors es decidia la conveniència d'iniciar un plet per aclarir el conflicte. De tot això es desprèn una reiteració en els penyoraments i procediments, però també un incompliment continuat de les ordinacions gremials per part dels no agremiats o de persones d'altres gremis.

3.3 Els plets i els intents de conciliació al llarg del segle XVIII

Per refermar la feina gremial, en un Consell general de l'any 1700, amb la presència de 30 agremiats, es van reunir els perxers per "posar ordre i forma" a la feina, prohibint les obres falses i concretant, en cinc articles, el que es podia fabricar. Evidentment, tota feina mal fabricada, seria portada davant el Consell del gremi que, com a màxim organisme de govern i amb poder executiu, decidiria sobre la qüestió. També es concretaven les penalitzacions en cada cas.¹⁸⁴ Davant la competència dels Botiguers de teles, els gremis (i sobretot els Perxers), incrementaren les queixes i els memorials a la monarquia de Carles II, cosa que va comportar el manteniment dels plets al principi de la Guerra de Successió.

La dinàmica de pledejar no va ser provocada per la Guerra de Successió sinó que ja era anterior. Ara bé, sí que el conflicte generà importants plets, a tenir en compte, en especial a partir de 1707, quan els borbònics agafaren força després d'Almansa i es consolidaren en el País Valencià amb la supressió dels Furs, tot intentant reconquerir Barcelona i el Principat.

No sempre eren els gremis que pledejaven entre ells, també ho feien contra particulars i alguna vegada s'invertien els papers, era un particular qui prenia la iniciativa i pledejava contra els Perxers, com el mestre perxer, Josep Serra i un sastre, amb el qual estava associat l'any 1707. Ambdós havien format una societat. El mestre perxer només hi tenia 3 telers mentre que el sastre aportava el local i la resta del material. En el decurs de la Guerra de Successió l'associació de mestres perxers o d'agremiats amb d'altres socis (botiguers, sastres...) devia ser freqüent donat que els bombardejos constants havien malmès el barri de Sant Pere on s'ubicaven antigament els gremis tèxtils. El sastre va denunciar al mestre perxer per incompliment de

¹⁸⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 18, any 1700, Consell general del gremi, 14 de maig, p.221.

pagament. En el plet, el gremi de Perxers va fer costat al mestre Serra, que finalment va aconseguir una resolució favorable.

Davant la sentència, en canvi, el sastre seguia defensant que les ordinacions permetien treballar les dues especialitats alhora i insistia en que la societat que tenia amb el perxer Serra funcionava a mitges, tant en les pèrdues com en els possibles guanys, tal com constava en el contracte signat el 3 de juliol de 1706. Per això reivindicava que s'aixequessin els penyoraments fets i que es restituís la feina requisada. Els penyoraments suposaven requisar la feina dels incomplidors, una part de la qual es podia tornar a vendre, una altra part era eliminada i una altra part es guardava com a prova de les accions realitzades i de les sancions posteriors.

Com tot s'allargava massa i no s'arribava a aclarir, es va acordar una resolució des de l'administració de l'Arxiduc Carles, l'any 1707. Al sastre se li va restituir el material penyorat. Des d'aleshores es decidí que cap mestre perxer s'associés amb mestres d'altres gremis. Així s'estalviarien problemes i malentesos.¹⁸⁵ Es va redactar una Concòrdia el mateix any, on es concretaven els termes de l'acord i les possibles penyores si es produïa un incompliment per part d'algú. Com a decisió final es renunciava a la causa per ambdues parts i es signava la Concòrdia com a resultat del pacte al qual s'havia arribat. De tot això se'n deriva que una situació de conflicte no beneficiava ningú, al contrari, a mig termini acabaria per perjudicar tothom, amb una pèrdua de temps, de material penyorat i de diners derivats de les despeses davant els tribunals. Per això, sempre que fora possible s'intentava arribar a un acord.

Un altre plet significatiu de 1707 és el de Francesc Canals, mestre perxer, contra el pròpi gremi dels Perxers. És un plet interessant que replanteja les feines gremials. El mestre Canals volia fer treballar a la seva dona i a la cunyada, davant la manca de mà d'obra ocasionada per les necessitats de la guerra. Canals inicia el plet contra els prohoms i el clavari (administrador i gerent) del gremi. Defensava que no hi havia cap ordinació ni cap argument legal per impedir que les dues dones treballessin a casa seva i que per tant, no tenia cap fonament prohibir que ho fessin.¹⁸⁶ Davant l'avanç borbònic, després de la Nova Planta establerta a València (1707), els treballadors perxers pensaven que les dones podien treballar en el gremi i contribuir a l'economia de guerra, en el cas de que els marits formessin la Coronela. Per altra banda, des de les ordinacions de 1582, el gremi de Perxers permetia el treball gremial a les dones

¹⁸⁵ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 25, any 1707, pp. 883-884 i 885-886.

¹⁸⁶ AV 27-4, de febrer a juliol de 1708. 20 pàgines.

emparentades amb els mestres, com les mullers i les filles. El perxer Canals posava l'exemple d'un cinter i la seva família, el cinter Soler. Aquest, sense estar examinat pels Perxers, exercia com a tal i no s'amagava del que fabricava, al igual que la resta dels seus familiars. El mestre Canals provava documentalment que cap ordinació prohibia que les dones i familiars administressin les botigues del mestre i demostrava que gairebé totes les mullers ho feien, a més de que venien molt més que els marits i ningú els hi havia dit mai res. Al final, el gremi oblidà el recurs i va retirar les acusacions fetes amb excès de zel, però poc consistents.

La col·laboració dels Perxers a la defensa de la ciutat de Barcelona i del Principat davant els setges borbònics de la Guerra de Successió va ser un fet permanent i rellevant, encara que no va ser l'únic. Destaquem el subministrament del blat, les guerres, la defensa contra la pirateria, les mesures per combatre el contraban, passant per donatius i pagaments per les preparacions de les festes reials, fins a plets continuats amb els altres gremis.¹⁸⁷ També van participar en la presentació de memorials propis o conjunts amb altres gremis, Concòrdies per acabar amb situacions conflictives, contractes i plets amb diferents ordes de religiosos per motiu de les celebracions litúrgiques i de l'encàrrec del Sant Misteri.¹⁸⁸

Després de la Guerra els plets entre gremis van continuar. El síndic o procurador dels Passamaners reclamava l'any 1722 un plet pendent amb els Perxers, des de 1681, sobre la fabricació i venda de tafetans. Els Passamaners volien refer i continuar el plet perquè des d'aleshores, els Perxers havien fet diversos penyoraments als passamaners.¹⁸⁹ El plet de 1722 té un caràcter marcadament jurídic perquè entra en raonaments, problemes de plantejament, validesa dels testimonis, defecte de forma... El que es vol concretar són les competències de cada gremi, els antecedents i sentències sobre la fabricació i venda dels tafetans. Els arguments són reiteratius. Es presenta com una raó de pes dels Perxers, la Sentència favorable de 1627 contra els Passamaners, que no es considerava prou favorable als Perxers, tot i que tampoc agradava als Passamaners. Aquests darrers volien confondre el tribunal i allargar la causa, cosa que els afavoria perquè la separació de feines era clara pels gremis, però

¹⁸⁷ AV 33-55, any 1710, contribució dels Perxers a un donatiu per despeses de la guerra del Principat.

¹⁸⁸ Els Perxers es van fer càrrec del Misteri de Sant Simeó fins al final de la Guerra de Successió, quan quedà destruït. Més tard, des dels anys vint, s'encarregaren del Misteri de la Santa Espina, amb tota la trajectòria, les ordinacions i els Consells; AV 27-1, 1723, el gremi s'encarrega de la Santa Espina; AV 24-3 i AV 17-2, ordinacions noves i còpia feta el 1751; AV 19-4 i AV 33-56, reformes de les ordinacions del Misteri i diversos pagaments.

¹⁸⁹ AV 27-5, *Plet dels Perxers contra els Passamaners sobre la fabricació i venda dels tafetans*, des del nou de novembre de 1722 fins a onze de gener de 1723. Es demanava s'agilitzés el procés, que estava paralitzat.

no per les autoritats, que alguna vegada havien confós un gremi i un altre. Durant el desenvolupament del plet, els Perxers reaccionaren fent més penyoraments amb la voluntat de forçar la situació aplicant la Sentència antiga, cosa que va provocar la indignació del gremi dels Passamaners.

Per altra banda, els prohoms del gremi de Perxers també havien hagut de fer front als plets duts a terme per alguns mestres perxers entre 1723-1725. Argumentaven, sempre amb les ordinacions en mà, que les taxes imposades feia molts anys que es pagaven i que era una obligació de tots els perxers fer aquella contribució. Com el conflicte no es resolía, els prohoms dels Perxers van demanar que es fixés la data final de la resolució i que es condemnés els perxers incomplidors, en danys, interessos i amb el pagament de les despeses judicials. Es dictà una Sentència el 8 de març de 1727, donant la raó als penyorats i condemnant el gremi a restituir les penyores; a revocar els acords del Consell de 1722 sobre les taxes i al pagament d'una multa.¹⁹⁰

Tal com ha assenyalat Pierre Vilar, el "tournant" català, després de la Guerra de Successió es troba a partir de 1725-1730.¹⁹¹ Aquesta recuperació incrementà la dinàmica de pledejar en un tercer front, perquè els Perxers exerciren cada cop més pressió sobre els altres gremis.¹⁹²

Novament, l'any 1751 el clavari i els prohoms del gremi de Perxers van donar resposta a un plet contra un grup d'agremiats que, absents de l'últim Consell gremial celebrat, declaraven ignorar que havien de pagar set sous pel manteniment del Misteri, una quantitat petita que feia més de vint anys que es pagava. A més, aquests mestres que ara es queixaven, havien estat càrrecs del gremi i coneixien les resolucions sobre les taxes i pagaments que es feien temporalment. Per això els prohoms del gremi de Perxers declaraven improcedent la queixa dels agremiats. Es considerava una qüestió d'honorabilitat i de refermar l'autoritat dels prohoms davant possibles abusos. El gremi se'n faria càrrec de les despeses del plet. També es recordava que el manteniment del Misteri era un compromís assolit pel gremi i pels agremiats, estava regulat per les ordinacions i cap perxer podia fer creure que, aparentment desconeixia els costums

¹⁹⁰ AV 27-6, 25 de Juny de 1725. 30 pàgines. La Sentència és el resultat del plet d'uns perxers contra el gremi, degut al penyorament que se'ls fet havia fet pel pagament d'unes taxes sobre els galons d'or i plata; AV 27-7, U de juliol de 1727. *Plet del gremi dels Perxers contra quatre mestres perxers*. No hi ha més referències sobre la causa.

¹⁹¹ VILAR, P., *Catalunya dins l'Espanya moderna, vol. II, El medi històric*. Barcelona: Edicions 62, 1968, pp. 373-411, específicament, pp. 387-390.

¹⁹² AV 27-10, any 1731.

seculars, uns costums obligats des del moment de fer la inscripció i registre en els llibres del gremi.¹⁹³

En un Consell posterior celebrat el març de 1754, s'informava als agremiats que, en una primera instància, s'havia sentenciat contra els Perxers "per la pretensió de fer los cordons". Però aquests van decidir recórrer la decisió a Madrid, tot apelant a la Junta de Comerç amb la finalitat de modificar la Sentència.¹⁹⁴

El mateix any de 1754 va haver-hi també un plet entre els Perxers, Velers i Velluters per la qüestió dels tafetans. Els arguments dels Velers i Velluters defensaven que les feines amb els Perxers eren comunes, però, des de la documentació treballada veiem que tenien algunes variacions de tamany i amplada, significatives.¹⁹⁵ Semblava que els tres gremis que pleitejaven es complementaven i defensaven la feina davant la intromissió d'altres gremis i de particulars. Aquest havia estat l'objectiu inicial de la Concòrdia, que els tres gremis no podien estar sempre amb plets i penyoraments, que s'havien de defensar conjuntament dels abusos que altres estaven cometent, especialment dels no agremiats.

L'any següent es reproduí l'antic plet entre Perxers i Passamaners perquè s'havien trobat màquines, en concret un teler de rodes amb estreps, a la casa d'un passamaner. Els experts havien donat la raó als Perxers. El punt de conflicte era una màquina utilitzada pels Passamaners per fer una feina que els Perxers justificaven com a pròpia. L'instrument objecte del conflicte era un "taler" i "no un torno". Per aquest motiu, després d'un procés llarg, amb gestions a Madrid incloses per part dels Perxers i amb proves complicades de documentació i maquinària presentades, es va acabar donant la raó als Perxers, els quals treballaven específicament amb teler i no a mà com els Passamaners.¹⁹⁶ A posteriori, l'any 1761 es reproduí el litigi, tot i que es confirmà la Sentència donada l'any 1755, favorable als Perxers. Aquesta Sentència va ser ratificada per la "Junta de Comercio y Moneda", el mes de novembre de 1763.¹⁹⁷

¹⁹³ AV 33-56, onze de juny de 1751. Els prohoms del gremi decidiren fer un plet contra uns agremiats que no complien els pagaments.

¹⁹⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 9, any 1754, p. 172.

¹⁹⁵ AHPB. Notari Geroni Gomis, any 1754, *Plet dels Perxers, Velers i Velluters contra els Passamaners*, on es fa referència a tot el procés que estem descrivint i analitzant.

¹⁹⁶ AV 30, Llibre de Cartes del gremi de Perxers, any 1751-1753.

¹⁹⁷ AV 27-16, any 1761; AV 28-5; AV 28-6, any 1763.

El 1768, es dictà novament una Reial Provisió entre els Perxers i els Passamaners per delimitar llurs feines. Es refermava la raó donada als Perxers uns anys abans.¹⁹⁸

De tots aquests processos onerosos, se'n desprèn un excés de burocratització, un ofec legislatiu amb una normativa bastant rígida que es mantingué al llarg del segle XVIII. La defensa de llurs privilegis, tot sovint suposava pels gremis un estancament de la normativa interna amb una manca d'adequació a les necessitats d'un present cada cop més canviant. Reflectia una mena de por, un defugir de la competència i de la diversificació laboral, amb una excessiva atomització dels gremis que provocava una diversitat de feines gairebé idèntiques i, com a resultat final, un enfrontament continuat, no només dels Perxers amb la Monarquia, sinó dels Perxers amb els seus associats (Velers i Velluters) i reiteradament contra els Passamaners, que feia difícil definir amb claredat el camp d'actuació de cadascú, complicant la delimitació d'atribucions i competències entre els diferents gremis d'una mateixa branca industrial.¹⁹⁹

Tants plets i tants penyoraments, ens fan l'efecte que les quanties aplicades no havien de resultar gaire costoses i que fins i tot, treballar per lliure i anar pagant les multes i penyores no era tan oneros com posar-se sota la tutela i la reglamentació dels gremis. A més, molts dels mestres treballaven en diferents gremis i es dedicaven a feines i activitats de caràcter privat, sobretot de tipus comercial. Els exemples són nombrosos i demostren una normalitat en aquestes activitats comercials i una persistència al llarg del segle XVIII de l'activitat gremial.²⁰⁰

¹⁹⁸ AV 33-101, any 1768.

¹⁹⁹ AV 27-17, juny 1765; AV 28-7, 1772. *Plet entre Passamaners, Barreters d'agulla i Perxers*; AV 28-3, sobre els plet de 1772, entre Passamaners, Barreters i Perxers; AV 4-187, any 1740; IMH. Secció Gremis, 21.5, *Copia de las Reales Ordenanzas del Gremio de Galoneros*, fol. 110-118, cap. 43 i ss.; AV 28-15, any 1774; AV 28-16, any 1776.

²⁰⁰ Ho analitzem quan ens referim als prohoms i càrrecs del gremi. També les dades del Cadastre, on queda ben clara la pertinença a dos o tres gremis, de molts dels mestres perxers, a més de formar societat amb altres persones, agremiats i no agremiats; AHPB. Notari Llauredó, Protocol 25, any 1707 fol. 883r, fins 890r, societat entre un perxer i un sastre que va provocar un plet del perxer contra el gremi; AHPB. Notari Mas i Güell, 21 d'abril de 1773, companyia comercial del perxer Antic Niella, foli. 218; AHPB. Notari Sebastià Prats, protocols dels anys 1740-1750 i 1760-1770, Companyies comercials; AHPB. Notari Ramon Font Alier, Protocol de 1779, fol. 100, Francesc Tomàs, perxer, amb diversos comerciants; Notari Rojas i Albaret, 1728-1757, *Manual de certificaciones y atestaciones de los fabricantes de maniobras de seda* amb referències a perxers importants. A més de la companyia de Barcelona, del 1756, l'any 1763, Francesc Servià i Francesc Camps, perxers, exporten cap a Amèrica; AHPB. Notari Lluch i Vilallonga, Protocol de 1777-1778, fol. 83, societat entre el perxer Lambert i el colonel Luis Drouhot; AHPB. Notari Font Alier, 30 de maig de 1774, companyia de Tomàs i Martí, perxers; Notari Rojas i Albaret, les fàbriques dels perxers, Tomàs, Tomba, Pi i Alsina, manuals de 1770-1790, fol. 58 i ss; AHPB. Notari Sebastià Prats, el 1763, diverses companyies. També tenim inventaris de dues dotzenes de perxers.

IV. L'ORGANITZACIÓ INTERNA DELS PERXERS

4.1 Característiques generals i règim intern del gremi dels Perxers

L'organització dels Perxers passa lògicament, per la jerarquització de les diferents funcions professionals, l'organització dels Consells, l'elecció dels càrrecs gremials i l'organització del Misteri que tenien per encàrrec des de 1692, després de signar un contracte amb la Confraria dels Dolors on constava el compromís dels Perxers al manteniment i ornamentació del Misteri, per anar a la processó de Diumenge de Rams.²⁰¹ Treballem ara tots aquests aspectes de l'organització i també analitzem, dins altres capítols específics, tant els aspectes relacionats amb la confraria religiosa com l'evolució jeràrquica del gremi, amb la figura de l'aprenent, del fadrí-oficial i del mestre, aquest últim com a punt culminant dins una escala bastant rígida però amb petites variacions, en algun cas, molt significatives.²⁰²

L'estructura del gremi es va anar jerarquitzant progressivament al llarg de l'època moderna. En primer lloc, hi va tenir a veure el fet que els menestrals arribessin al càrrec, per elecció, a partir de la participació i el vot de tots els altres agremiats. Ens referim als prohoms dels gremis. El gremi dels Perxers gairebé sempre va mantenir els mateixos: prohom en cap i prohom segon.²⁰³ Aquests càrrecs eren elegits per terna i insaculats, encara que el procediment d'elecció depenia del moment històric. Després de ser elegits s'havien de presentar davant les autoritats municipals, fent constar el seu nomenament en tots els documents notariais, lleis i decrets que afectaven el gremi. Fins el 1714 es presentaven als Consellers de la Ciutat, amb plenes atribucions sobre els gremis. Després de la guerra, es presentaven a la Reial Audiència.

Els Perxers, pel seu ordre intern, tenien un seguit de càrrecs amb unes funcions específiques, uns càrrecs que col·laboraven en el bon govern del gremi. Es feia elecció de càrrecs cada any, dins la celebració d'un Consell general, dipositant tots els agremiats, amb dret de vot, el nom del candidat proposat, en una "bossa de couro". Sortia elegit qui tenia més vots, encara que hi podia renunciar fent el pagament previ d'una quantitat com a penyora, com a indemnització.²⁰⁴

²⁰¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 10, any 1692, p. 192. També, AV 24-1 i AV 24-2, llibre específic amb les ordinacions del Misteri i el contracte amb les confraries a les quals estava vinculat, tant el primer Misteri de Sant Simeó com el Misteri posterior, de la Santa Espina.

²⁰² AV 10, *Llibre de les ordinacions dels Perxers*; AV C14, *Llibres de les mestries del gremi de Perxers*, començat l'any 1505 fins el 1928. Tota la trajectòria de les mestries dels Perxers

²⁰³ AV 10, ordinacions de 1505, article deu; també, AV 32; AV 5, *Llibre de Consells del gremi*; AV 32, *Llibre de Consells i diferents ordinacions*. En gairebé tots els documents consten els noms de les màximes autoritats, els prohoms, també anomenats "proms", i alguns càrrecs.

²⁰⁴ AV 10, ordinacions de 1505, article deu; AV 32-104, *Consells*; AV 32, *Consells*; AV 32-331/332.

Hi havia dues màximes autoritats gremials. S'anomenaven "majorals". Més endavant, "prohombres" o prohoms, un d'ells, el prohom en cap i l'altre, prohom segon, considerats les més altes jerarquies del gremi, jerarquies que també formaven part dels tribunals d'exàmens. Eren els responsables màxims dels Consells; obrien les sessions, proposaven tota mena de qüestions, organitzaven la feina del gremi actuant com a poder executiu i com a organisme rector i de govern dels Perxers. També proposaven projectes, presentaven els plets, ordenaven els penyoraments, aplicaven les sancions, si n'hi havia, acceptaven el passament de comptes fet cada any pel clavari (administrador) del gremi i tractaven totes les qüestions relacionades amb l'organització i la feina del gremi i dels agremiats.²⁰⁵

La documentació treballada es refereix als Perxers. Estava tota concentrada dins un mateix arxiu familiar, l'Arxiu Villaronga. La recerca inicial es va completar amb els fons gremials de l'Institut Municipal d'Història i amb l'anàlisi del fons de l'Arxiu de Protocols Notarials de Barcelona i els documents sobre la sederia a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. A continuació, vam treballar els fons de la Biblioteca de Catalunya, especialment la Col·lecció de Fullets Bonsoms dins la secció reservada de l'Arxiu. Aquesta és la documentació que ens ha permès realitzar una bona part d'aquest treball i concretar aquestes característiques puntuals de l'organització dels Perxers.

Els Perxers, com els altres gremis, repetien, a un nivell més concret, el sistema administratiu de la Barcelona medieval amb característiques i estructures pròpies, amb tots els aspectes positius i negatius, amb la celebració de Consells generals i juntes particulars o Consells limitats per fer més operatives les tasques de govern. Tenien uns càrrecs i autoritats del gremi amb una renovació anual, d'aquesta manera, la constància en la renovació estalviava abusos i problemes derivats de les atribucions massa dilatades en el temps. Es diferenciaven clarament els càrrecs troncats del gremi, dels altres càrrecs subordinats o dependents de situacions puntuals, la condició temporal dels quals els podia deixar en un segon terme. Aquest seria el cas de les comissions, elegides en Consell el gremi, quan s'havia de resoldre alguna qüestió puntual. En

²⁰⁵ AV 10, ordinacions de 1505, article deu; també, AV 32; AV 5, Llibre de Consells del gremi; AV 32, Llibre de consells i diferents ordinacions; AV 10, ordinacions de 1505, article 15; AV 32, Llibre de Consells. Totes les diferències existents entre els agremiats havien de ser resoltes pels dos majorals o prohoms, que acostumaven a prendre les decisions de mutu acord; AV 10, ordinacions de 1505, article 16. L'Arxiu Villaronga, AV, ha estat propietat de Emili Villaronga, empresari tèxtil i de Leandre Villaronga, també empresari tèxtil, el seu fill. Aquest últim ha estat reconegut internacionalment com una de les figures més destacades de la recerca numismàtica, especialitzat en les monedes romanes i preromanes d'Empúries. Era ubicat a l'antiga fàbrica de passamaneria, *Villaronga Pasamanerías S.A.*, a tocar de la Sagrada Família, però la normativa de conservació dels fons documentals d'arxiu ha obligat a dipositar tota la documentació dels Perxers, a una nova ubicació a l'antiga seu dels Velers de Barcelona, al carrer Pau Claris, seu de l'Arxiu de l'Art Major de la Seda.

realitat, els càrrecs més importants i algunes famílies gremials, tenien molt de pes i decidien les situacions de conflicte. Dins del gremi dels Perxers es prenen les decisions des del Consell general, el màxim organisme representatiu i del poder executiu dels agremiats. Malgrat tot, el vot dels agremiats comptava sobretot quan les decisions afectaven d'una manera especial la vida gremial, sigui per la seva imatge externa, sigui per les dificultats econòmiques i el pagament de taxes, sigui per l'obligació de mantenir una unitat interna i una coherència davant situacions de conflicte, com els plets amb particulars, plets amb altres gremis o els memorialis.²⁰⁶

Aquesta organització dels gremis, molt relacionada amb el govern de la ciutat, va fer fallida oficialment el 1714 amb el Decret borbònic de Nova Planta, perquè el nou sistema centralista de govern havia eliminat moltes atribucions del poder municipal i va limitar la possible influència dels gremis i associacions en el Consell de Cent i en la vida de la ciutat. Els gremis no obstant mantingueren llur organització interna, des de llavors, supervisada per un oficial, un algutzir, -"agutzil"-, el qual registrava i aixecava acta de tots els acords i decisions internes preses en els Consells gremials, fent constar davant notari tot aquest procés.²⁰⁷

Ens ha semblat més operatiu, preparar aquest capítol amb unes característiques generals dels Perxers i amb un estudi del règim intern, per poder analitzar amb detall des de l'elecció dels càrrecs, fins al mecanisme d'actuació dels Consells, llurs atribucions, la importància de les ordinacions per a la vida corporativa, la ubicació definitiva amb una seu pròpia i les obligacions contractuals amb la confraria religiosa i el Misteri. Destaquem el control dels càrrecs i llur gestió, fent memòria de l'obligació de passar comptes de la feina feta anualment, davant el Consell i els agremiats, en acabar el seu mandat.

En una primera part presentem l'organització interna dels Perxers, comuna a molts altres gremis, amb els objectius generals i les funcions dels prohoms i càrrecs del gremi. Són unes característiques extretes directament de les ordinacions i de les

²⁰⁶ MOLAS RIBALTA, P., *Economia i societat al segle XVIII*. Barcelona: Ed. La Paraula Viva, 1975, p. 41.

²⁰⁷ MERCADER RIBA, J., *Felip V i Catalunya*, Barcelona, 1968, reimpressió 1985, pp. 87-94 relatives a les conseqüències de la Nova Planta, amb tots els Decrets, lleis i Providències restrictives amb les antigues institucions de govern. El capítol vuitè, "La neutralització política dels gremis i col·legis", pp.105-110, on analitza la desvinculació del gremi "de l'entitat político-administrativa que és el Municipi"; es va acabar la presència dels gremis dins el poder municipal, una presència arrelada des de l'edat mitjana; sometent els gremis i supeditant llur personalitat social i econòmica a l'autoritat del Corregidor i de l'Audiència, p. 108. També, la IV part de l'obra, dedicada al final del Consell de Cent i al nou Ajuntament borbònic, pp. 327 i ss. i pp. 355 i ss. També, FERRO, V., *El Dret Públic Català. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo, 1999.

resolucions posteriors, sorgides dels Consells gremials. En un segon punt, exposem les característiques més concretes d'aquesta organització dels Perxers i els objectius generals i específics. En un tercer punt, analitzem els càrrecs i llurs funcions, definint clarament amb quina jerarquia ens trobem, diferenciant entre els càrrecs principals, com els prohoms i els altres càrrecs, col·laboradors necessaris per a la bona marxa del gremi. L'evolució en el temps ens permet valorar la importància de cadascú dins el gremi. També fem una referència breu al problema de la seu i les cases del gremi, perquè al llarg dels anys, els Perxers van anar canviant de seu, fins arribar a la seu definitiva al segle XVIII. Aquests canvis venien donats pel creixement dels Perxers com a gremi i per la necessitat d'un espai ampli on celebrar les reunions i actes oficials, a més de gaudir d'un lloc com a seu oficial, on hi eren dipositats els llibres de registre i caixa, el llibre de les mestries i els objectes de valor del gremi, els bens de la confraria religiosa i del Misteri.

4.2 Les ordinacions gremials, una referència obligada de l'organització interna

Ens hem de referir, doncs, a les ordinacions com a font primària d'aquesta organització. Allà es defineixen els eixos del gremi. Aquestes ordinacions estaven recolzades per les lleis i sentències que al llarg dels temps s'anaven definint, sigui a favor, per recolzar les actuacions del gremi o sigui en contra, per limitar les seves atribucions i prevenir els possibles abusos. Havíem de definir clarament quines eren les autoritats gremials i llurs funcions més rellevants, seguint el fil de les ordinacions i de les concrecions posteriors sorgides dels Consells gremials. Aquestes decisions preses en el Consell general del gremi, resulten essencials perquè es tracta d'un organisme decisor i també d'arbitratge.

El contingut de les ordinacions el podem concretar en quatre aspectes fonamentals. El primer, com a definició de la confraria religiosa i de les tasques assistencials, una herència de les confraries des de l'Edat mitjana. El segon, amb les característiques de l'organització interna, amb els càrrecs i llurs funcions i amb les normes de règim intern. El tercer, que podríem considerar la normativa laboral del gremi, amb els estaments i la jerarquia de mestres, oficials-fadrins i aprenents i amb la concreció de la feina i les seves característiques i límits. Aquí també s'emmarquen els privilegis atorgats al gremi i les exclusivitats que sempre eren un motiu de controvèrsia amb els altres gremis i amb els particulars. El quart, on es defineixen els aspectes estrictament econòmics de gestió, amb el cobrament de les quotes i taxes del gremi i els ingressos derivats del cobrament de les sancions imposades als incomplidors.

Degut a totes aquestes qüestions, no podíem oblidar la importància de les ordinacions com a punt de referència, perquè defineixen les atribucions dels càrrecs i ens donen la pauta de l'organització interna. Creiem que l'anàlisi directa del contingut de les ordinacions ens marca l'evolució del gremi com a institució.

Els Perxers van néixer el 1505, es van consolidar a finals del segle XVI, amb Felip II, el 1582, amb unes ordinacions d'unió amb els Passamaners, una unió de poca durada, fins el 1599.²⁰⁸ Les ordinacions, acceptades per la ciutat i aprovades per Felip III i les normes internes sorgides dels Consells gremials, eren obligatòries i tenien caràcter executiu, per això, en moments de dificultats o de conflictes també es posaven en marxa altres mecanismes de control, fins i tot es penyorava més sovint i amb més contundència. Els continguts discutits i aprovats en Consell general es referien a l'àmbit intern i disciplinari, sempre feien memòria de les ordinacions i dels límits que es marcaven a tots els agremiats, de totes les feines que s'havien de fer. Com una forma de control intern i també d'un estira-i-arrotonsa amb les lleis vigents, l'aplicació de les normes i del que definien les ordinacions es feia segons el criteri del Consell i dels prohoms, com els exàmens dels aspirants a mestre, diferenciant les proves pels parents dels mestres i les dels fadrins que no tenien cap mena de parentiu amb altres perxers. Aquests exàmens dels fadrins acostumaven a ser més llargs i complicats que els altres. Les quotes d'entrada també eren més elevades que les dels parents i familiars dels mestres, perquè les quantitats assignades als parents gaudien d'una reducció substancial.

Els objectius inicials dels Perxers havien de marcar forçosament la seva organització i trajectòria, per assolir tot el que des dels inicis s'havien proposat. Així:

Per tant, considerant los honorable concellers y promens de la dita ciutat que los perxers que vuy son poblats y domiciliats en aquella desitjen entre si tenir y haver confraternitat y entender en les coses necessaries al exercici de dit offici...per benefici e utilitat de la cosa publica de la dita ciutat.²⁰⁹

²⁰⁸ Les referències sobre els orígens són diverses. AV 10, fol. 37. Document transcrit l'any 1751: ordinacions fundacionals de 1505; AV 10, fol.37, ordinacions fundacionals de 1505; CAPMANY hi dedica un paràgraf important a les *Memorias Históricas de la Marina, Comercio y Arte de la ciudad de Barcelona*, vol. I, p. 537 i ss.; AV 10-30, 1751, on tenim la transcripció de les ordinacions de 24 de novembre de 1582 sobre l'ofici de Perxers i Passamaners. També, AV 10, AV 33-88, amb un recull de totes les ordinacions dels Perxers: ordinacions primeres dels Perxers, de 1505, ordinacions del Passamaners, el 1548, ordinacions conjuntes de 1582, ordinacions dels Perxers, el 1599, Separació definitiva dels Perxers i Passamaners, l'any 1616.

²⁰⁹ AV 10, fol.37, ordinacions primeres de 1505.

Aquelles ordinacions fundacionals, de 1505, formalment tenen un contingut més assistencial que no pas tècnic i administratiu, encara que concreten les feines, taxes i possibles sancions als incomplidors. Defineixen la part devocional i tot seguit presenten els aspectes més concrets de l'organització. Com a forma de govern, tot quedava centralitzat entorn dels majorals o prohoms, que tenien l'autoritat per decidir en cas de conflicte i penalitzar els incompliments, ajudats per altres càrrecs com l'andador, un mestre especialitzat en les citacions i avisos a domicili que en els seus inicis era el clavari i comptable del gremi.²¹⁰ D'entrada es tractava d'una estructura molt petita, amb una organització molt simple, però més endavant, el gremi s'aniria diversificant en les seves funcions per l'augment de les activitats i del nombre d'agremiats. En els inicis, l'organització depenia dels ajuts als agremiats i de l'autoritat dels càrrecs gremials, els prohoms.²¹¹

A més de les obligacions religioses i assistencials pertinents i els pagaments d'entrada i registre en els llibres del gremi, l'articulat de les ordinacions de 1505 concreta les obligacions d'ajut als agremiats, càrrec dels prohoms i autoritats del gremi, defineix les obligacions professionals, tant dels càrrecs com dels agremiats, destacant el passament de comptes per part de l'andador, el control dels deutes, la feina ben feta i reglamentada, l'obligació d'assistir als Consells del gremi i la prohibició expressa de confirmar a perpetuïtat les ordinacions, perquè els temps canvien i les normes s'han d'actualitzar.²¹² Els aspectes tècnics de la feina no consten en concret a les ordinacions fundacionals perquè s'anaven definint segons les situacions, tenint en compte la defensa de les normes internes, actualitzant els detalls a través dels Consells generals o des de l'aplicació de la legislació sobre gremis o de les sentències favorables als Perxers, com a conseqüència dels plets plantejats amb altres gremis o amb els particulars. Així, la normativa general i les resolucions de règim intern, es desplegaven aplicant la legislació de cada moment, amb una barreja del dret positiu i de lleis consuetudinàries, amb una casuística que, en part, definia i modificava les actuacions del gremi com a institució i les obligacions dels agremiats. Sovint, les ordinacions tenien

²¹⁰ AV 10, ordinacions primeres de 1505, art. 10 a 18.

²¹¹ La definició de majoral seguirà escrita fins a finals del segle XVII, quan començem a trobar altres denominacions com "prohoms i càrrecs". En aquest capítol de l'organització dels Perxers en fem una anàlisi d'aquesta evolució terminològica i de l'ampliació dels càrrecs i funcions gremials.

²¹² AV 10-27, ordinacions primeres de 1505, article 21, art. setè i vuitè, art. tretzè, art. 17, 19 i 20, art. 18. AV 10-27, ordinacions primeres de 1505, articles setè i vuitè. Totes aquestes activitats religioses i assistencials eren comunes a molts altres gremis de fora de Catalunya, tal com consta als gremis valencians. Veieu TRAMOYERES, L., *Instituciones gremiales. Su origen y organización en Valencia*. Valencia: Imprenta Domenech, 1889, cap. III, p. 58 i ss., cap. IV, p. 94-115, on destaca la festa religiosa i el vessant assistencial. Pel que fa referència als gremis de Màlaga, VILLAS TINOCO, SIRO, *Los Gremios malagueños. 1700-1746*. Universidad de Málaga, 1982, vol. II, p. 172 i ss. MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...* pp. 99 i 474.

una confirmació posterior per mitjà d'un privilegi reial; era el procediment habitual. Així, privilegi i ordinacions eren sinònims.

Posteriorment, les ordinacions de 1582, definien les feines concretes dels Perxers i dels Passamaners, ara units en una sol gremi.²¹³ Aquestes ordinacions pretenien que ambdós gremis poguessin realitzar els mateixos obratges i gèneres, examinar-se de l'ofici que els mancava, obtenir la mestria d'ambdós oficis i estalviar problemes de competències i de duplicitat de funcions.²¹⁴ També plantejaven els pagaments que havien de fer els mestres per tal de tenir aprenents a casa seva i alhora es ratificava la forma de govern, derivada de les ordinacions anteriors de 1505.²¹⁵

Més endavant, quan es va constatar que les ordinacions comunes no funcionaven prou bé o no satisfien suficientment les expectatives d'uns i altres, el 13 de juliol de 1599 es van fer noves ordinacions pel gremi dels Perxers per tal de llimar les diferències amb els Passamaners i delimitar novament les feines de cadascun.²¹⁶ La documentació remarca les normes i tècniques que havien de regir les feines dels Perxers. Hi havia algunes modificacions respecte a les ordinacions de 1505.

²¹³ AV 10-30, 1751, amb la transcripció de les ordinacions de 24 de novembre de 1582 sobre l'ofici de Perxers i Passamaners. També, CAPMANY, A.DE, *Memorias Históricas de la Marina...*, vol. I, p. 538.

²¹⁴ AV 10, ordinacions comunes de 1582, fol. 54, revers; També, AV 10-22, any 1628, *Sentència a favor dels Perxers contra els Passamaners*. Sobre la restricció de dits oficis i la data de les diferents ordinacions dictades, amb l'aprovació de l'articulat. Aquí es parla de la Concòrdia de 1584 com a aplicació de les noves ordinacions comunes dels Perxers i Passamaners.

²¹⁵ AV 10, capítol XVI de les ordinacions comunes de 1582; AV 33, doc. 9, 1636, *Plet dels Velers, Perxers i Velluters contra algunes dones "que sens titol fan fer tafatanets de tots colors y midas y vene aquell en botiga en gros y a la menuda publicament"*. Tot aquest problema fa referència a la legislació a favor del treball de les dones, feta a primer de març de 1636, en la que es declara "sia lícit y permes a las donas, ara sien casadas, ara no, o sian viuda, fer de sas Mans PROPIAS... y vendrer o fer vendrer aquellas per la present ciutat, e en lo encant publich, o plassas publicas; AB QUE NO PUGAN TENIR BOTIGA PER VENDRER DITAS COSAS, com tenirla sols toca a las confrarias y persona examinadas". També, AV 10, capítol 16, fol. 57, revers, amb les ordinacions comunes de 1582; VICENTE VALENTÍN, M., "Darrera les estructures gremials: dones i institucions econòmiques a la Barcelona del XVII", pp. 329-333, sobretot, p. 332, *Pedralbes*, Revista de Historia Moderna, 13-II, 1993; Vegeu també, p. 19 de la nostra tesina inèdita, PALLÀS VILLARONGA J., *Los gremios barceloneses del siglo XVIII: el Gremio de Galoneros, 1505-1836*. Sección reserva, Biblioteca de Humanidades, UAB. Ho analitzem quan ens anem referint a la mentalitat del gremi i també en fem referència quan concretem algunes activitats econòmiques; AV 10, fol. 54, anvers, ordinacions comunes dels Perxers i Passamaners de 1582; AV 10, fol. 55, article sisè de les ordinacions comunes de 1582, on a més de l'autoritat dels majorals i altres càrrecs, comença la importància de la Junta o Consell del gremi, com a òrgan de govern i com a poder executiu, juntament amb els majorals o prohoms; AV 10, fol. 37 i AV 33-86, ordinacions del perxers de 1505. Es tracta de les ordinacions fundacionals dels Perxers. També, MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...* p. 483, sobre el gremi dels Velers.

²¹⁶ AV 10-62/67, any 1599, noves ordinacions donades als Perxers, ordinacions que seran el punt de referència en la defensa de privilegis, de qualsevol plet i en les decisions presses en els Consells generals, on es fa memòria de les obligacions dels agremiats i de les normes d'organització interna, taxes i penyoraments, tot el que sigui la vida corporativa en la seva dimensió professional o en la seva dimensió religiosa i assistencial; AV 10, fol. 63, ordinacions dels Perxers de l'any 1599, sobre les obres falses i el seu control, perquè la feina s'ajusti a les ordinacions. Es refermava un punt important definit dins les ordinacions de 1505, AV 10, any 1505, art. dotzè i art. 19. Dins l'organització interna del gremi, treballem l'estructura i contingut de les ordinacions, com un element fonamental de la vida corporativa i de totes les activitats dels Perxers; AV 10, fol. 62, revers. ordinacions de 1599.

Són divuit capítols relatius als exàmens, drets d'entrada, privatives, fabricació i venda de productes i estris, feines falsificades o mal fabricades, amb barreja de la seda amb or i argent. També es concreten els aspectes de govern i d'organització, amb les quotes, taxes i sancions, com un aspecte de l'àmbit econòmic.

El contingut d'aquestes darreres ordinacions tracta dels objectes que han canviat i de la necessitat de posar al dia les feines. Això demostra un afany de millorar les feines, una preocupació per actualitzar les activitats del gremi i una certa mobilitat, encara que tot sovint, només sigués teòrica. També es tractava de controlar la qualitat i d'impedir el frau en la manufactura, obligant tots els agremiats presents i futurs a un compliment estricte de les ordinacions, refermant el dret del gremi a defensar-se i prohibint la fabricació i venda fraudulenta i descontrolada de les manufactures de la feina, establint un sistema de control amb penes molt severes als "contrafahents" amb el pagament d'una penyora de 60 sous, quedant la seva obra per perduda i sent cremada com a falsa. Quedava ben definit que la meitat de la penyora serviria per redimir captius i l'altra meitat seria per a l'executant i prohoms del gremi a parts iguals, deixant ben palés que l'obra feta hauria de ser destruïda i no es podria aprofitar, "redimir".²¹⁷

L'any 1599 es recordava l'obligació d'agremiar-se per poder fer la feina i treballar amb un amo.²¹⁸ També es recordava la prohibició de la fabricació i venda a tota persona aliena, no examinada de la feina, segons s'havia establert prèviament en el capítol quinzè de les ordinacions de 1582. Es remarcava la privativa, l'exclusiva que tenien els Perxers de fabricar productes amb teler, una exclusiva que havia de ser "perpetuament" observada. Es defensava també la necessitat que "els mestres perxers pugen viurer y sustentar ses cases".²¹⁹ Aquest argument d'una feina digna i d'un sou digne pels mestres perxers defineix uns principis de justícia social evidents: fer una feina amb preparació i dignitat, amb el reconeixement social i econòmic d'aquella feina, amb uns guanys suficients per poder viure i mantenir la família. Es tracta d'una preocupació plena de modernitat, plantejada fa segles com una obligació moral i actualment, com un dret definit a les constitucions i lleis dins l'ordenament jurídic modern.

Les quotes necessàries pel manteniment de les activitats de la vida corporativa, es regien pel principi d'igualtat, per això, tota taxa aprovada seria acceptada per tothom i la

²¹⁷ AV 33-89, ordinacions de 1599, article primer.

²¹⁸ AV 33-89, ordinacions de 1599, articles sisè i setè. Dins aquest capítol de l'organització, definim les atribucions de cada càrrec i també del Consell general del gremi com a màxim organisme executiu.

²¹⁹ AV 33-89, ordinacions de 1599, article quart.

pagarien tots els agremiats "jovens obrers i mestres". Es refereix a les taxes d'entrada al gremi, a la taxa de mestria i als drets d'examen, "sots ban de cent sous per quiscuna vegada serà fet lo contrari".²²⁰ Es reglamentava molt la qüestió de disciplina interna i les sancions eren quantioses. La coacció era contínua per poder mantenir l'harmonia necessària i l'estabilitat de la vida gremial.²²¹ Per normalitzar la vida del gremi es varen definir l'organització interna, els càrrecs i competències de cada càrrec i la seva durada: un any de càrrec i la limitació de que ningú no es podia presentar per segona vegada fins passat un any d'excedència, en compliment del capítol vuitè de les ordinacions de 1582, "d'ara endavant lo primer que sera extret de qualsevol de ditas bossas haje de ser prom aquell any" i "no pugui esser elegit qui no porti almenys tres anys sense haver sigut extret".²²² Donat el cas on algú, en funció del càrrec que tingués, cometés un abús i se'n aprofités, s'actuaria amb mesures exemplars. El causant seria durament penalitzat sense cap diferenciació, "sigui prom, síndic, clavari, examinador, alferes, sargento, andador o altre càrrec" i segons la falta, seria suspès total o parcialment de tots els drets del gremi tan econòmics com socials, sempre per decisió presa en Consell general del gremi, el màxim organisme rector amb poder executiu.²²³

Les darreres ordinacions feien memòria dels aspectes més importants de l'organització interna, mantenint els objectius gremials i recordant la gravetat d'algunes actuacions inadequades, amb la penalització corresponent. Es recordava l'obligació de fer l'aprenentatge de quatre anys a casa d'un mestre examinat de la feina, augmentant el temps d'aprenentatge dels "capellers" que era només de dos anys. També es prohibia la venda dins la ciutat de qualsevol manufactura dels gremis esmentats i tenir una botiga sense ser un mestre examinat. La fabricació i venda, juntament amb el dret de tenir botiga pròpia, eren una de les condicions essencials per exercir la feina.

A l'article setè, es definia que qualsevol abús o frau en el càrrec amb perjudici del gremi, seria fortament penalitzat per resolució del Consell general. Es faria pública la

²²⁰ AV 33-89, ordinacions de 1599, article cinquè.

²²¹ AV33-89, ordinacions de 1599, art. primer. A l'article segon també es justifiquen les noves ordinacions perquè obrers sense examinar treballaven d'amagat, perjudicant els amos que els tenien. Les feines eren de baixa qualitat, a més de perjudicar els aspirants a mestre, del gremi. L'article quart prohibia la fabricació i venda a tota persona no examinada dels Perxers, seguint amb el que disposaven les ordinacions de 1582 a l'article 15. També es refermava la privativa de fabricació amb teler, un distintiu essencial del gremi. L'article cinquè reglamentava els penyoraments als incomplidors de les ordinacions i als que es neguessin al pagament de les taxes gremials, obligades.

²²² AV 33-89, ordinacions de 1599, article sisè.

²²³ AV 33-89, ordinacions de 1599, article setè. És interessant analitzar certes contradiccions en les mateixes ordinacions, perquè, comencen amb una justificació, bàsica en Dret, de que les lleis i normes, encara que mantinguin el principi general, han d'adequar-se als temps i situacions. Acaba amb l'objectiu de que les ordinacions serveixin per sempre. És evident, que la forma s'ajusta a la norma, però el contingut es interpretable i si es tracta d'un privilegi que dona avantatges al gremi, encara més.

seva falta i se l'inhabilitaria per tot càrrec dels Perxers, per sempre. Es tracta de la suspensió total o parcial de tots els drets econòmics i socials segons ho decidís el Consell general del gremi.²²⁴

Totes aquestes normes de l'any 1599 s'havien establert per sempre i serien objecte de constants referències i recordatoris en situacions de conflicte, com a referència essencial de l'organització interna, per això es refermava l'obligació de fer l'aprenentatge de quatre anys en casa d'un mestre perxer.²²⁵ Quedava ben palesa l'obligació del mestre de mantenir l'aprenent a casa seva, "ningu pot tenir obrador si abans no ha menjat el pa i el vi, al menys tres anys en casa de mestre".²²⁶

Amb les ordinacions i les normes de règim intern sembla que el sentit de monopoli i de control laboral estaven ben definits, encara que al mateix temps, el sentiment de caritat i de confraria assistencial obligava a fer un ajut econòmic pels més necessitats del gremi, aprofitant l'import dels penyoraments i altres ingressos gremials, com una mena d'assistència social obligada, una forma regulada de beneficència i caritat.

4.3 Els objectius de l'organització interna dels Perxers en el segle XVII

Al llarg del segle XVII es va notar una jerarquització major dins del gremi de Perxers. Els prohoms tendien a actuar contra els incomplidors de les ordinacions vigents en relació a la Concòrdia feta amb els Velers i Velluters, l'any 1685 a partir de la separació entre Passamaners i Perxers.²²⁷ Cada sentència, cada renovació de les ordinacions o cada situació favorable, amb la Concòrdia inclosa, els permetien aplicar les mesures de control i de fiscalització perquè si arribava el cas, s'aplicarien les penalitzacions corresponents.

Els prohoms vigilaven la bona marxa del gremi. Cada abús, sobretot en el control i registre dels aprenents podia provocar un dany irreparable, per aquest motiu se seguïen els plets iniciats, per defensar millor les ordinacions i es recordava l'obligació que tenien els mestres de mantenir els seus aprenents, així com que l'aprenent no podia tenir dos amos alhora.²²⁸ Si tenim en compte que una de les fonts d'ingressos més important i més regularitzada eren les entrades i registre en els llibres gremials, aquesta vigilància

²²⁴AV 33-89, ordinacions de 1599, article setè.

²²⁵AV 33-125, juliol de 1599, ordinacions concedides a la Confraria de Perxers. D'aquesta manera s'acabava la unió amb els Passamaners, només efectiva des de les ordinacions comunes de 1582.

²²⁶AV 33-125, Privilegi concedit l'any 1599.

²²⁷AHPB. Notari Llauredó, Protocol 3, any 1685, p. 182, 10 de març.

²²⁸AHPB. Notari Llauredó, Protocol 3, any 1685, p. 210.

estava més que justificada, no es podien perdre les quotes més importants en nombre i en quantitat, com eren les quotes dels aprenents i dels nous mestres, amb els drets d'examen inclosos.

Quan qui abusava era un perxer, el grau d'exemplaritat havia de ser màxim i l'aplicació de les normes molt més estricta, com el penyora ment duríssim imposat al mestre Canals per posar un obrador al Born. Es va prohibir a tothom de tenir aquest tipus d'obrador sota penes severíssimes:

Sie privat de veu activa y passiva y per spay de Deu Anys no puga esser admés en cosa alguna de la present confraria, però haguí de pagar tots els talls i taxes, i si algú el defensa, sie privat dels beneficis i ofici dins la confraria per spay de 5 anys.²²⁹

Amb el rigor del compliment de les normes també es pretenia, en definitiva, que la mà d'obra forana no entrés dins les feines que pertocaven el gremi de Perxers. L'objectiu era potenciar la mà d'obra gremial pròpia, evitant la procedència d'altres gremis. Un exemple d'aquesta disciplina el trobem l'any 1687 quan els prohoms del gremi tot fent el reconeixement anual de les feines a casa dels diferents mestres perxers, quan anaven a fer l'andana o col·lecta anual, varen trobar a casa d'Anton Polench, un mestre perxer, els seus quatre telers. En dos d'ells hi treballaven marit i muller i els altres dos estaven aturats. Se li va fer jurar que allí no hi treballava ningú més perquè els prohoms sabien que allí hi treballaven dues noies fent les feines dels Perxers. Com el perxer no va poder justificar la seva situació, se li va fer apremi del material i se'l va penyorar.²³⁰

Aprofitant l'elecció i renovació de càrrecs, l'any 1693 es recordava que ningú podia tenir dos càrrecs en un mateix any. També els prohoms van comprovar que moltes persones de fora treballaven l'ofici dels Perxers, sense aprenentatge, per això es va exigir la Fe de Baptisme per saber la procedència i l'ofici patern. L'agost de 1693 es recordava que ningú podia tenir dos càrrecs alhora el mateix any, un senyal evident que aquesta situació s'havia detectat més vegades i perjudicava els agremiats.²³¹

L'any següent, es demostrava que el treball dels familiars dels agremiats generava tot sovint conflictes dins del gremi. Encara que les ordinacions limitaven la feina dels familiars, sempre hi havia qui, amb picaresca, es saltava les normes, aplicant cadascú un criteri subjectiu amb els fills i mullers. Així, dos mestres, Anton Sangrà pare i Antón

²²⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 10, any 1692, p. 205, 18 d'abril. Subratllat original.

²³⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 5, any 1687, pp. 438 i 439.

²³¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 11, any 1693, p. 291, trenta-u d'agost.

Sangrà fill, que treballaven junts a casa del pare, varen demanar que el fill pogués tenir un aprenent a casa; però seguint el que marcaven les ordinacions, els prohoms no varen acceptar la petició mentre el fill estigués a casa del seu pare treballant, perquè es considerava que el fill ocupava la plaça d'aprenent, treballant com oficial de son pare; el que sí se li concedí va ser de quedar exempt de fer els pagaments com a fadrí.²³²

Com una constant en la vida corporativa, es vigilava i denunciava els individus de fora del gremi i els pertanyents a d'altres oficis, que treballaven les feines dels Perxers, una situació que perjudicava la feina dels agremiats perquè l'intrussisme feia perdre inscripcions al gremi, -una de les principals fonts d'ingressos-, rebaixava la fabricació i venda dels productes propis, a més d'augmentar la preocupació permanent per la qualitat de la feina i per la defensa dels agremiats.²³³

En relació amb l'actuació i l'elecció dels càrrecs, aquestes ordinacions feien memòria que excepte el clavari, tots els altres càrrecs no podien ser reelegits fins passat un any de no exercir-ne cap altre. En canvi, el clavari, per assegurar la gestió i organització econòmica del gremi, acostumava a ser reelegit per diferents mandats. A més es reiterava que no es podia exercir cap càrrec si abans no s'havien satisfet les taxes i pagaments endarrerits.²³⁴

Es recordaven constantment els quatre anys d'aprenentatge i els dos anys de fadrí per optar a mestre.²³⁵ Per acabar amb els abusos, a finals del segle XVII, es volia posar "ordre i forma" a les feines dels Perxers, prohibint falsos obratges i puntualitzant feines i material per fer-les. També es feia memòria tot sovint, que per accedir als càrrecs gremials el candidat havia d'estar al corrent dels pagaments de quotes i taxes gremials, havent cobert tots els endarreriments, si en tenia.²³⁶ La reiteració en aquestes avisos i ens fa entendre que es tractava de situacions habituals, que es volien controlar.

Les característiques bàsiques de l'organització interna es mantingueren al llarg dels anys, per això es repetia amb certa freqüència tot el que es considerava important per la vida associativa, com l'organització i el control dels aprenents. L'aprenentatge es controlava molt perquè expressava la garantia i el seguiment d'una preparació professional. Per estalviar conflictes es recordava que ningú podia treballar de fadrí si

²³² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 12, any 1694, p.532.

²³³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 13, any 1695, p. 492, divuit de desembre; També, Notari Llauredó, Protocol 15, any 1697, p. 7, dos de gener.

²³⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 14, any 1696, p. 486, deu de setembre.

²³⁵ AV 33-119, any 1697, dos de gener.

²³⁶ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 18, any 1700, p. 221.

abans no justificava l'aprenentatge de quatre anys en casa d'un mestre perxer de Barcelona. Es penalitzaria amb vint-i-cinc lliures al mestre que donés feina en contra del que establien les ordinacions. L'any 1691, el mestre Anton Polench, "havia mal tractat a un aprenent que tenia en sa casa y que li havia trencat un braç ab alguna bastuna." La resposta del gremi dels Perxers va ser ferma i contundent, se li "trenca l'Acta d'aprenentatge" i així, l'aprenent quedava lliure per treballar amb qualsevol mestre, restant el mestre sancionat, sense operari.²³⁷

Durant la Guerra de Successió i la recessió motivada per la mateixa s'incrementaren les tensions entre els prohoms i els mestres dels gremis. A més, es defensava el principi d'autoritat, perquè els prohoms i els agremiats, amb majoria de mestres assistents als Consells, tenien molt clar que havien de defensar la imatge oficial i l'honorabilitat del gremi en cas de conflicte amb els particulars.

Constantment es recordava que qui tingués deutes amb la confraria no podia exercir cap càrrec mentre no satisfés el deute. Sembla que els deutes d'alguna taxa impagada amb el gremi era un fet habitual des de finals del segle XVII. Quasi tot els Consells feien referència a la qüestió, perquè preocupava i per la manca d'ingressos en caixa que els estava ofegant.²³⁸ Restaven per cobrar molts endarreriments i la caixa dels Perxers estava buida, sense diners. En aquests moments crítics s'intentava per part dels Consells celebrats, recaptar més, en funció de les necessitats de guerra. Davant els endarreriments, al principi del conflicte successori una solució momentània va ser la d'aplicar una rebaixa en els ajuts al Viàtic a algun agremiat.²³⁹ Els Pares Caputxins s'encarregaven del Viàtic, com també de les misses i primeres comunions dels agremiats i llurs familiars. A canvi rebien un pagament anual. (El Viàtic és la comunió dels malalts. Va acompanyat d'un altre sacrament, la Unció dels malalts, perquè es fa una unció amb olis beneïts. Se li atribueixen propietats curatives, tan espirituals com físiques)

Malgrat aquestes estratègies el problema persistí. A partir de 1704, quan la conjura barcelonina del Príncep Jordi de Darmstadt, amb els Feliu, Vilana, Peguera i els de la Plana de Vic, el gremi de Perxers tornà a exigir el cobrament del Viàtic complet. Des

²³⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 9, any 1691, p. 406, quatre de desembre.

²³⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 20, any 1702, pp. 385 i 423.

²³⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 22, any 1704, p. 90 i 97. El Viàtic és un sacrament de l'Església Catòlica que s'administra als malalts i moribunds. Es dona la Comunió al malalt i se li fa una unció amb uns olis beneïts el dia de Pasqua, per això també s'anomena Unció dels malalts. Consisteix en unes oracions, demanant la salut física i espiritual del malalt, una unció amb els olis, la comunió i una benedicció.

d'aquesta data i al llarg dels setges de 1705 i 1706 i de 1713-1714, la situació estava al límit perquè es va passar per segona vegada a cobrar la taxa i es recordava la prohibició d'admetre deutes entre confreres per evitar especulacions. Per resolució presa en Consell del gremi, es prengué l'acord que si passava això, es durien a terme tota mena d'accions, també per via judicial, per poder cobrar les taxes” i frenar els possibles abusos.²⁴⁰ S'havia arribat a la coacció legal com a últim recurs, per la gran quantitat de morosos existent en aquell moment i per la necessitat ineludible del cobrament de les taxes com un part important del manteniment del gremi. En definitiva, paral·lelament als setges de Lluís XIV de finals del XVII i la Guerra de Successió, la documentació gremial a mans dels prohoms també palesa una voluntat fiscalitzadora en funció de les penúries del moment per fer front a les despeses de manteniment i a la manca regular d'ingressos.²⁴¹

Acabada la guerra, la situació seguia sent precària, cosa que fomentà l'especulació. Jacint Vives, mestre perxer, va donar un préstec sense interès, a canvi de que el seu fill fos passat de fadrí a mestre perxer, perquè la quantitat deixada, sumada als interessos que no s'anaven a cobrar, era la quantitat equivalent a la quota de mestre.²⁴² El gremi li concedí el que demanava prometent que es faria “minoració i tota cortesia” en el seu examen de mestria i si el fill moria abans de passar a mestre, se li restituïrien al pare, les 50 lliures que havia avançat.

4.4 Els càrrecs i les funcions dels Perxers en el segle XVIII

Els Perxers, a més dels dos prohoms (prohom en cap i prohom segon) i del Consell del gremi, gaudien d'altres càrrecs com: el clavari o administrador, un examinador propi, un advocat, un notari, el síndic i també dos metges; fins i tot tenien un representant a Madrid, l'agent, per resoldre les gestions derivades de lleis, sentències, per agilitzar les gestions dels plets entre els Passamaners i els altres gremis, que van ser molt dilatats en el segle XVIII.

Amb la represa posterior a la Guerra de Successió, cap a 1730, els Perxers tornaven a organitzar-se amb força i concretaven les funcions i càrrecs del gremi.²⁴³ Dos clavaris, prohoms encarregats de l'administració dins el gremi, havien renunciat al càrrec perquè tenien moltes altres ocupacions. Per això es decidí una altra terna per fer elecció d'un

²⁴⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 22, 1704, p. 292, dotze d'octubre.

²⁴¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 22, any 1704, pp. 90 i 97..

²⁴² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, anys 1713/1714, any 1714, p. 553, 26 de gener.

²⁴³ AHPB. Notari Gomis, Protocol 17, any 1730.

dels càrrecs amb més relleu del gremi. El clavari s'encarregava de la part econòmica, de l'administració i passament de comptes del gremi i si arribava el cas, també carregava amb una part dels deutes i préstecs, avançant algunes quantitats quan era necessari. Com la manca de clavari, amb les funcions de gerent del gremi, causava un perjudici gran, es proposava en Consell general, que la renúncia a un càrrec havia de ser penalitzada, excepte en situacions puntuals i greus. No hi havia un acord unànim sobre la qüestió, perquè tard o d'hora podia afectar qualsevol dels mestres. Els assistents al Consell de 1730 deien que encara no hi havia un estat d'opinió generalitzat sobre aquest tema. Per això, també es proposà com a solució, que els càrrecs s'haurien de professionalitzar, incentivant la dedicació i el servei al gremi amb un sou. Com semblava una proposta raonable, va ser acceptada.²⁴⁴ El 1751 es tornava a refermar la necessitat d'una dedicació remunerada dels càrrecs com a garantia d'un bon servei, sense haver d'esperar el voluntarisme d'uns i d'altres.²⁴⁵ També es redefinien les funcions de cada càrrec, amb petites variacions.

Un càrrec que va tenir una gran importància, especialment al segle XVIII, vinculat al clavari va ser el Procurador o Síndic.²⁴⁶ Ja existia al segle XVII i tenia un ajudant, el "consindich" o "subsindich", el qual en els actes públics havia de seure al costat del clavari.²⁴⁷ El 1686 es va elegir procurador o síndic del gremi a Tomàs Arquer, amb plens poders.²⁴⁸ Tres anys més tard, va ser elegit Francesc Cortada que a més era Notari i Procurador. En aquell moment demanava les quantitats que el gremi li devia per les seves nombroses gestions.²⁴⁹ Com acostumava a passar, l'honorabilitat del gremi estava en joc, per això un altre perxer va avançar diners per fer front al pagament dels deutes del gremi amb Cortada.

El síndic era el màxim responsable de la representació del gremi davant les autoritats. També el màxim responsable en tot el procés dels plets, qui feia els tràmits burocràtics i judicials, qui dirigia les acusacions i la defensa en judicis i plets, qui presentava els testimonis i arguments de cada causa.²⁵⁰ Era elegit pels prohoms i el Consell, se li donaven plens poders per a la representació dels interessos gremials i

²⁴⁴ AHPB. Notari Gomis, Protocol 17, any 1730, 15 de novembre.

²⁴⁵ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1751. Tot s'havia de concretar molt bé, per estalviar possibles conflictes i malentesos, especialment si els càrrecs eren remunerats.

²⁴⁶ AV 32-34; en tenim referències fins a finals del segle XVIII, AV 32-305, any 1799.

²⁴⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 1, desembre de 1684, p. 423.

²⁴⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, p. 456, 15 d'octubre..

²⁴⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 7, any 1689, p. 324, set de juny.

²⁵⁰ AV 27-3, any 1698; AV 27-10, any 1731. El llibre AV 27, és un llibre-carpeta on vam ordenar tots els plets dels Perxers. Allà es veu reflectida la importància del càrrec, com a representant dels Perxers en les causes i com a defensor oficial del gremi; AV 27-5, any 1722-23; AV 27-16, any 1755; AV 28-6, any 1755.

tenia encomanada la tasca específica de vigilar el compliment de les ordinacions i les normes internes.²⁵¹ Encara que aparentment el síndic es presentava com un càrrec provisional i de poca durada, com els plets sovintejaven i es dilataven en el temps, la feina del síndic no s'acabava mai. Les peticions, memorials i súpliques es convertien en un fet habitual, un costum més de la vida corporativa, per això, el síndic havia de treballar permanentment, podia actuar col·legiadament i en moments determinats disposava d'un grup d'ajudants, perquè les nombroses qüestions i queixes plantejades així ho requerien. Així, la feina col·legiada resultava més eficient. Per atendre els problemes i conflictes que se li anaven encomanant, les funcions del càrrec li donaven amplis poders per poder fer front a les diferents qüestions plantejades.²⁵²

En principi havia de ser un càrrec excepcional per moments puntuals, però aquesta excepcionalitat esdevingué gairebé permanent durant la segona meitat del segle XVIII, reflex en tot cas, d'un gremi en expansió i amb força pes dins la branca del tèxtil, posant de relleu la diversitat de qüestions i conflictes que havia de resoldre, sobretot els nombrosos plets, habituals en la vida gremial i els memorials presentats davant les autoritats. Totes aquestes atribucions del síndic són conseqüència tant del creixement del gremi i la seva relació amb altres gremis i amb les autoritats, com d'un esperit de pledejar i de posar-hi objeccions a tot, un estil de fer inherent a molts dels agremiats i també a la pròpia institució.

Davant d'això podem deduir que disposar d'un càrrec amb tantes atribucions i amb plens poders de representació, era un senyal evident del creixement del gremi dels Perxers i de la necessitat de coordinar i centralitzar les funcions oficials i totes les altres activitats. En aquest cas, la tendència a la jerarquització dels Perxers al llarg del segle XVIII, convertia el síndic en un càrrec ple de funcions i amb l'objectiu de representar el gremi davant les autoritats per gestionar totes les accions que les circumstàncies requerien, descentrant algunes funcions que els prohoms no podien assumir i agilitzant els tràmits davant els poders públics i els altres gremis.

Progressivament a la perllongació del càrrec del síndic, els agremiats tenien cada cop menys participació i delegaven en els quatre comissionats perquè ajudessin el síndic. Des del gremi es pretenia que una comissió representés i substituís la junta per

²⁵¹ Per la documentació trobada, el síndic va ser refermat en el càrrec i mantení les funcions fins ben entrat el segle XVIII. Vegeu nota anterior i AV 32-305, 18 de juliol de 1799: "...concedint al dit Sindich poders de Plets segons estil, y facultat per a practicar todas las Diligencias oficiales, Judiciais y Extrajudiciais que per dit efecte convingan". També, AV 32-306.

²⁵² AV 32-8, Llibre de Consells del gremi, any 1751.

agilitzar assumptes pendents, sense donar-hi tanta divulgació en Consell general, cercant més rapidesa i eficàcia en totes les gestions. Aquests comissionats especials, pel seu caràcter específic, no havien de passar comptes ni en Consell ni als prohoms.²⁵³ En una època de molta activitat, els prohoms dels Perxers volien controlar-ho tot amb efectivitat i discreció, però necessitaven descentralitzar algunes qüestions, delegant en el síndic i els comissionats.

Els quatre comissionats de la junta van acceptar l'encàrrec d'ajudar el síndic, també es va assignar un sou de 25 lliures pel síndic, exemptant els comissionats, del pagament de les taxes, com a reconeixement de la seva feina. Com un comissionat, el mestre Carles Gelabert, havia renunciat al càrrec, el Consell i els prohoms decidiren presentar una terna per a substituir-lo. En el mateix Consell de 1751, es demanava que degut a les atribucions de la junta, s'havia d'elegir:

Personas de sana y recta conciencia e intención" i "que la passió nols vencia si sols la sinceritat y verdadera lley al comú, pues altrament axí com ab lo favor de Deu y pal remei de Maria Santissima Mare y Sra. Nostra deven esperar un total acert y regimen ab lo consuelo y unió que com a bons confreres desitjam tots..."²⁵⁴

Aquest paràgraf ens planteja una referència expressa al bé comú, al sentit de la justícia i a la necessitat de persones preparades i amb afany de servei. Gairebé representa un resum perfecte dels objectius ideals i teòrics del gremi: honradesa i professionalitat, valors morals, afany de servei i no d'ambicions personals, bona gestió, persona preparada amb esperit conciliador. Era una crida per fer memòria a la unitat gremial sovint reclamada en els Consells generals dels Perxers, per fer pinya davant la competència de les Reales Fàbricas i dels altres gremis. No era moment per divisions i pèrdua d'energies. Sembla també una advertència per mantenir la pau social i l'esperit fundacional de fraternitat. Aquesta barreja de sentiments de confraria religiosa i de gremi professional, pretenia assegurar la continuïtat del tarannà comunitari, cercant el que semblava més positiu pel gremi.

²⁵³ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1751, p. 572.

²⁵⁴ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1751, p. 573.

V. APRENENTS, FADRINS I MESTRES

Ens interessa desenvolupar en aquest capítol les relacions internes del gremi i la col·laboració entre tots els agremiats. A partir de la documentació notarial i especialment del llibre específic de l'arxiu dels Perxers, Arxiu Villaronga, hem pogut fer un seguiment detallat dels agremiats, començant pel que defineixen les ordinacions i acabant amb les resolucions dels diferents Consells del gremi. Hem fet un seguiment des dels llibres oficials de registre dels aprenents, fadrins i mestres del gremi. Aquesta documentació té una continuïtat en el temps i ens ha permès concretar detalls i també analitzar l'evolució interna dels agremiats. Per tant, mantenint un ordre lògic en l'exposició, analitzem els tres graus bàsics per accedir a la feina de perxer, seguint l'esquema tradicional, exposant les variacions i situacions més peculiars que s'anaven presentant. Els tres graus eren: l'aprenent, l'oficial especialista, també anomenat fadrí o jove perxer i el mestre, el grau màxim dins l'organització de la feina.²⁵⁵

5.1 L'aprenent i la seva formació

A les ordinacions primeres de 1505 ja es definien les característiques de l'entrada i aprenentatge dins del gremi.²⁵⁶ Per tal de vetllar per un bon aprenentatge es recordava el capítol cinquè de les ordinacions i l'obligació de complir quatre anys de feina guiada per un mestre perxer. Després dels quatre anys, l'aprenent obtenia el certificat corresponent. A partir d'aquell moment, ja podia registrar-se com a fadrí, sota la tutela d'un mestre. Els penyoraments als infractors eren molt forts "que per quant se ha experimentat lo gran abús que de poch temps se ha fet y se fa...".²⁵⁷ Si venia gent de fora i no els hi constava l'aprenentatge, els nouvinguts eren acollits com a fadrins per mestres del gremi. Acabat el fadrinatge podien optar a mestres "y si sels nega o sels dificulta, sen segueixen disturbis y discensions en perjudici (sic) de la quietut publica y

²⁵⁵ AV 10, llibre de les ordinacions dels Perxers; AV C14, Llibre de les mestries començat l'any 1505 fins el 1928. Es fa referència a les mestries, al nom del futur mestre, al nom i procedència dels pares, la feina dels pares, l'aprenentatge fet pel candidat, els mestres amb els quals havia treballat, l'oficialat i la prova final de l'examen per arribar a mestre. També es fan constar les quantitats satisfetes com a drets d'entrada i ajut al gremi i els agremiats; també les diferents mostres de les peces per fer l'examen, els components de cada tribunal, la qualificació final de la prova i la inscripció en el llibre de mestres, amb el jurament realitzat pel nou mestre.

²⁵⁶ AV 10- 27, any 1751, transcripció de les ordinacions de 1505: article tercer, on es defineix el pagament d'entrada al gremi, 5 lliures, 4 sous i 4 diners; per ser confrare, s'havia de pagar per la devoció, 1 sou i 6 diners anuals "el dia de la Verge Maria d'Agost". Article quart, per fer l'examen de mestre un pagament de 20 sous. Article cinquè, per acabar l'aprenentatge s'ha d'haver treballat quatre anys e casa d'un mestre perxer. Article desè, elecció de dos majorals cada any, la vigília de la festa i "en el més gran secret". Article 20, per conservar "en amor, pau y tranquilitat" al gremi no es permès a cap mestre que treballi amb "mosso o fadrí" que hagi treballat amb un altre perxer, sense permís del primer mestre. La penalització per aquest abús era molt important, 100 sous, 5 lliures.

²⁵⁷ Vegeu nota anterior; AV 33-119, dos de gener de 1697.

dels confreres de la present confraria...".²⁵⁸ Per tallar els possibles abusos es decidí penyorar amb 25 lliures els mestres que acceptessin fadrins sense acta d'aprenentatge. Aquests penyoraments es van fer extensibles també a tots els mestres que no respectessin els dos anys de fadrinatge abans que l'aspirant pogués accedir a les proves de mestria.

En el segle XVI i a començament del segle XVII, el temps obligat d'aprenentatge, en alguns casos havia estat només de tres anys.²⁵⁹ A finals del XVII el temps d'aprenentatge es sistematitzà amb quatre anys. Hem trobat casos d'aprenents que per diverses raons i canvis, havien allargat el temps fins a sis anys o més, però es tracta de situacions puntuals. L'aprenent, estava en règim d'internat. Treballava a casa del mestre, sota les seves ordres i convivia amb el mestre i la seva família tot el temps de l'aprenentatge.²⁶⁰ En principi no consta que l'aprenent tingués cap sou. Com a dret d'inscripció i per donar al fill d'alta com aprenent, el pare pagava una quota bastant alta que es va anar actualitzant amb el temps, es tractava d'un sou donat pel pare al mestre, pel manteniment i aprenentatge del seu fill.²⁶¹

Seguint el que concretaven les ordinacions des dels orígens dels Perxers, cada mestre només podia tenir un aprenent.²⁶² Tenia prohibit admetre com a tal a qui no estigués inscrit com a confrare i no hagués pagat els drets d'entrada al gremi i no hagués estat registrat en els llibres gremials. D'aquesta manera, la feina quedava assegurada i els agremiats constaven com a registrats oficialment.²⁶³

Les ordinacions conjuntes dels Perxers i Passamaners de l'any 1582 intentaven solucionar i normalitzar la situació dels agremiats, fent que poguessin realitzar els mateixos obratges i gèneres, examinar-se de l'ofici que els mancava i obtenir la mestria d'ambdós oficis, estalviant problemes de competències i de malentesos.²⁶⁴ També es tracta en aquestes ordinacions de finals del segle XVI, dels pagaments fets per cada mestre per poder tenir aprenent a casa seva, "tres sous d'entrada per cada aprenent y

²⁵⁸ AV 33-119, dos de gener de 1697.

²⁵⁹ AV 10, any 1505, ordinacions dels Perxers, art. 5; AV 33-119, any 1697, dos de gener: "ningú podrà treballar com a fadrí del dit ofici de Perxers, que no haja abans estat quatre anys de aprenentatge en casa de algún mestre examinat, y si se fes lo contrari, el mestre examinat hayra de pagar de pena, vint y sinch lliures cada vegada..."

²⁶⁰ AV 33-120, any 1694.

²⁶¹ AV 9, Llibre de Eixides, 11 lliures i quatre sous; AV 10, ordinacions de 1505, fol.55, "tres sous de entrada" i "quatre sous y quatre diners per any".

²⁶² AV 33-45, any 1755.

²⁶³ AV 33-100, any 1685; AV 33-119, any 1697; AV 28-9, any 1753.

²⁶⁴ AV 10, ordinacions comunes de 1582, fol. 54, revers.

quatre sous y quatre diners per any".²⁶⁵ Al mateix temps s'hi recordava l'obligació d'agremiar-se per poder fer la feina i treballar amb un amo, perquè els operaris sense examinar perjudicaven l'amo, els mancava l'habilitat en la feina, feien obres falses i perjudicaven els examinats de l'ofici. Per presionar en el compliment de tot això, es concretaven els penyoraments que s'aplicarien als incomplidors, 60 sous i la pèrdua i cremada de l'obra afectada. Finalment, com la sanció aplicable era massa elevada es decidí rebaixar-la a 20 sous (1 lliura barcelonina).²⁶⁶

En el segle XVIII, les ordinacions de 1783 mantenien essencialment les característiques anteriors. En principi no sembla haver-hi variacions essencials. Però analitzades amb detall, aquestes ordinacions eren més restrictives en l'organització interna i en l'acceptació de les feines de les dones i dels aprenents. Es mantenia l'aprenentatge durant quatre anys, en un règim de convivència a casa del mestre, com sempre s'havia fet. Molts aprenents a diferència d'abans rebien a la pràctica un sou per la seva feina,-sent dos terços per l'aprenent-, pactant les condicions amb el mestre. També es marcaven els plaços de registre dels nous aprenents i les penalitzacions per incompliment d'aquesta normativa. Es mantenia un sol aprenent per mestre i un segon aprenent quan quedessin menys de sis mesos de feina al primer aprenent. Es definien una altra vegada els drets d'entrada i de registre dels aprenents, fadrins i mestres.²⁶⁷

Per primera vegada l'any 1783 s'eliminaven els avantatges dels fills i parents de mestres. Es va suprimir el privilegi de passar a fer l'examen de mestria sense haver fet els dos anys de fadrí amb un altre mestre perxer; un privilegi abusiu perquè molts aprenents s'emparentaven amb les filles dels mestres per estalviar dos anys de fadrinatge i gaudir de la reducció de les quotes i d'uns exàmens més curts i senzills. Si algú suspenia els exàmens, se li retornaria la quantitat pagada com a drets d'examen, exceptuant el "derecho de propinas". Només els fills dels mestres perxers seguien gaudint d'una reducció de la meitat del pagament com a reserva dels exàmens i la meitat de les "propines", en cas d'haver suspès les proves.²⁶⁸ Amb les noves ordinacions, ja no hi hauria cap reducció en els pagaments gremials llevat de les que hem comentat (fills de mestres perxers) ni en els impostos generals pels fills i familiars dels mestres perxers.²⁶⁹

²⁶⁵ AV 10, fol. 54, anvers, ordinacions comunes dels Perxers i Passamaners de 1582.

²⁶⁶ AV 33-89, ordinacions de 1599, article segon.

²⁶⁷ IMH. Gremios. 21.5. Ordinacions de 1783, f. 113 revers, cap. 23, 24, 28, 30, 33, 35 f. 115 revers.

²⁶⁸ IMH. Gremios. 21.5. Ordinacions de 1783, f. 116 anvers, cap. 33, 36 i 37.

²⁶⁹ IMH. Gremios. 21.5. Ordinacions de 1783, f. 116 anvers, cap. 38 i 39.

Fins aleshores els exàmens dels aspirants que no gaudien de cap mena de parentiu, se seguïen plantejant més llargs i complicats amb una clara voluntat de control intern i amb les quotes d'entrada més elevades que les dels parents i familiars dels mestres. El mateix passava amb els prejudicis socials sobre les condicions i l'origen dels aspirants que podien fer de perxer o no, sobre quines feines eren considerades indignes i de les quals no es podien acceptar aspirants per treballar com a aprenents, fadrins o mestres dels perxers. Sobre aquest punt, a Castella, el mes de març de 1773, Carles III ja havia dictat una Reial Cèdula prohibint el tracte discriminatori per raons de procedència dels candidats. A Catalunya, encara que les lleis també ho recordaven, els Perxers no semblaven interessats en el seu compliment i van tenir conflictes amb aprenents i mestres per poder acceptar els fills de pares amb oficis considerats indignes.²⁷⁰ Encara que ja hem dit que es tractava d'unes ordinacions de continuïtat, aquestes variacions suposaven un canvi qualitatiu cap a una situació més equitativa per tots els aspirants a mestre.

5.2 El jove perxer o fadrí i la seva formació o aprenentatge

Si hem pogut fer un seguiment dels Perxers des dels llibres de registre dels aprenents, també ho podem fer amb els fadrins, els aspirants a mestre, després de dos anys de pràctica amb un mestre assignat, preparant les proves que els prohoms i l'examinador els havien entregat prèviament. Ens interessa veure la continuïtat des de l'aprenent al fadrí, perquè la conseqüència lògica seria optar a les proves de mestre després de fer els dos anys reglamentats com a fadrí, sota la supervisió d'un mestre.

El primer llibre ressenyat ha estat el Llibre d'assentar els aprenents (AV 6) des de 1614 fins 1690, donat que no es conserva documentació anterior. Dins el mateix llibre d'aprenents, comença el llistat d'oficials i es correspon en molts casos amb els aprenents, però amb data de cinc a set anys més tard, després d'haver fet el seu aprenentatge.²⁷¹ Amb les dades a la mà, podem provar la relació i la continuïtat de molts dels aprenents, que s'inscrivien com a fadrins-oficials. En canvi, el nombre d'oficials que seguïen els dos anys de pràctiques per poder optar a les proves de mestre, havia disminuït perquè les condicions de tenir casa, botiga i obrador, per poder treballar com a mestre del gremi, no estaven a l'abast de tothom i molts fadrins acabaven treballant amb un altre mestre o es dedicaven a altres feines.

²⁷⁰ AHPB, Notari Gomis, Protocol 7, any 1756, p. 18 i ss. Els Perxers no permetien fer d'aprenent al fill del "pregonero público", p. 24 i ss. MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...*, p. 507.

²⁷¹ AV 6, Llibre d'assentar els aprenents, 1614-1690, p. 24 i ss.

Els continguts són prou aclaridors perquè a més de la referència als fadrins del gremi, hem trobat les actes dels penyoraments, amb la recomanació de “cremar gènere fals”, dels que treballaven feines no autoritzades perquè no els corresponia pel grau professional.²⁷² Constantment s’aprofitaven les sancions per recordar les normes internes i fer les consideracions oportunes, sovint moralitzants, sobre la insolidaritat dels transgressors i dels que tenien dos aprenents.²⁷³

En acabar els anys d’aprenentatge, es passava a la categoria d’oficial, “mancebo” o fadrí.²⁷⁴ Es feia constar en un certificat, els quatre anys d’aprenentatge i el seguiment del mestre o els mestres dels quals havia après la feina de perxeria. Finalment, el mestre signava el certificat on constava que l’aprenent havia treballat almenys durant quatre anys amb ell, per la qual cosa podia accedir a fadrí.²⁷⁵ El fadrinatge era la preparació de l’aspirant per poder fer més endavant l’examen de mestre. Acabats els dos anys d’especialització com a fadrí, el candidat era proposat i tutoritzat per un mestre per poder accedir als exàmens de mestria; rebia les mostres de les proves que havia de preparar i, sota la supervisió del mestre-tutor, preparava l’examen, anomenat l’obra mestra, que hauria de presentar davant l’examinador i els prohoms del gremi quan arribés el moment. L’examen a mestre era una prova d’aptitud, la preparació de la qual acostumava a durar uns mesos; representava l’últim obstacle i el més fort, segons els casos, per accedir a l’examen de mestre.²⁷⁶ El fadrí, encara que depenia de la supervisió d’un mestre, gaudia de molta més flexibilitat que l’aprenent, perquè, teòricament, podia elegir el mestre que en principi volgués i havia de pagar una petita quantitat com a dret d’inscripció en el llibre d’oficials del gremi, un tràmit necessari per moltes raons, perquè ajudava a l’economia del gremi amb aquests ingressos, perquè permetia una certa programació interna, amb una previsió del possible nombre de candidats que optaven a la mestria i perquè assegurava el manteniment i la renovació del personal del gremi. Només els oficials-fadrins matriculats tenien el dret de contractar la seva feina amb un mestre, així es podia controlar la feina dels autònoms i d’altres no agremiats ja que perjudicaven els interessos dels gremis i actuaven sense cap control

²⁷² AV 6, Llibre d’assentar els aprenents, 1614-1690, p. 82, des de 1680. Per raons pràctiques i per no haver de perdre material, a finals del segle XVII es decidí no cremar la feina penyorada.

²⁷³ AV 6, Llibre d’assentar els aprenents, 1614-1690, pp. 36-38.

²⁷⁴ AV 20-250/251, any 1834; AV5-1/98, “Llibre de asentar Oficials”, que comença l’any 1690; AV 33-43, any 1764; AV 3-1, “Llibre de asentar fadrins, 1766-1815”; AV 22, “Llibre de asentar fadrins, 1814-1905”.

²⁷⁵ AV 28-11, any 1754, AV 25-164; AV 20-254, any 1844. A cada registre hi consta el certificat corresponent.

²⁷⁶ L’oficial també estava sota les ordres del mestre, però sense el control que havia tingut com aprenent. També havia de pagar una quantitat per fer la seva inscripció com a oficial del gremi. Així consta a les ordinacions de 1505 i de 1599, ambdues al llibre AV 10.

professional, escapant de la disciplina gremial i escapolint-se dels pagaments obligats per poder treballar en aquella feina.²⁷⁷

Encara que les condicions dels oficials eren normals i tenien llibertat de moviment, aquests oficials representaven el grup menys nombrós dins dels Perxers. Eren superats en nombre, pels aprenents i també, pels mestres. No interessava que hi hagués inflació d'aspirants a mestre, degut a que l'esperit tancat i familiar, l'esperit corporatiu era contrari a donar facilitats als nous aspirants a mestres. Per això era tant important la selecció prèvia dels aspirants. Si els oficials com a aspirants a mestres, eren nombrosos, augmentaven les quotes de mestre, es milloraven els ingressos i l'economia del gremi i es posava un altra dificultat a l'aspirant: els exàmens eren més llargs i difícils, sobretot si l'oficial que aspirava a mestre no tenia parentiu amb cap mestre del gremi.²⁷⁸ Existia una gran discriminació entre els fills de mestre, els casats amb filla de mestre, els casats amb la vídua del mestre i els aspirants normals. Les proves d'aquests últims eren més llargues i complicades i encara que es donaven a fer amb molta antelació, perquè tothom s'ho pogués preparar, pels familiars i parents dels mestres o pels que gaudien d'algun privilegi com els ja esmentats, el temps per fer l'examen, podia variar.²⁷⁹ Els oficials no tenien massa representació i per tant, no tenien força per presionar. Degut a la debilitat dels oficials, veiem com els mestres preferien tenir aprenents i no oficials, els era més econòmic i més segur i limitava la possible competència interna.

És ben clara una argumentació de pes extreta d'uns fragments d'Antoni de Campmany en les "*Memorias Históricas...*", on moralitza sobre la bondat de tot el procés seguit per l'aprenent i pel fadrí abans d'assolir els seus objectius i sobre les conseqüències positives de tot el procediment, especialment els valors que la convivència amb el mestre i la seva família, permetien als candidats arribar també a una preparació humana adequada. En primer lloc fa una lloança de la jerarquia gremial:

²⁷⁷ GARCÍA ABELLÁN, J., *Organización de los gremios en la Murcia del siglo XVIII*, pp.107-112. TRAMOYERES, L., *Instituciones gremiales, su origen y organización en Valencia*, capítulo VII, pp. 193-210. També hi consta a les ordinacions gremials. La feina dels oficials no sembla massa estudiada dins el món gremial a Espanya. GARCÍA ABELLÁN, J., *Organización de los gremios...* p. 117 i ss. TRAMOYERES, L., ob. cit. p. 200-204. UÑA SARTHOU, J., *Las asociaciones obreras en España (notas para su historia)*. Madrid, 1900, p. 124 i ss; RUMEU DE ARMAS, A., *Historia de la previsión social en España. Cofradías. Gremios. Hermandades. Montepíos*. Madrid: Editorial Revista de Derecho Privado, 1944, p.56 i ss., sobre la mateixa problemàtica.

²⁷⁸ AV 11, Llibre d'entrades; Clavariat del llibre de Perxers: any 1762, amb 7 mestres, 5 aprenents i 13 oficials. Any 1764, amb 7 mestres, 35 aprenents i 9 oficials. Any 1765, amb 38 aprenents i 20 oficials. Any 1766, amb 30 aprenents i 10 oficials. Any 1771, amb 44 aprenents i 16 oficials. L'any 1600 es pagaven 10 lliures i 10 sous; l'any 1675, 23 lliures; l'any 1693, 49 lliures; l'any 1721, 50 lliures; l'any 1761, 53 lliures i 7 sous.

²⁷⁹ AV C34-117, any 1688; C34-135, any 1693; C34-179, any 1709; C34-203, any 1726. AV C34-199, any 1725.

Los cuerpos gremiales, quando mantienen la harmónica graduación de aprendizaje, oficialía y maestría; queriendo establecer la perfección de las artes, han establecido también la de las costumbres principalmente en las ciudades populosas, donde es más fácil la corrupción de la niñez; allí la admisión de los oficios por medio del aprendizaje recoge un número prodigioso de muchachos, retrahéndoles de la miseria y de la perdición.

Un cop ha justificat la bondat de l'aprenentatge per sortir de la misèria, remarca la importància de tenir una manera de fer i unes habilitats, amb constància i treball:

La temporada prescrita del aprendizaje, y la solemnidad con que el aprendiz queda sugeto al maestro, aseguran a la sociedad una porción tierna de jóvenes, que por el rigor de las ordenanzas, que los mantienen en una vida laboriosa y recogida, no fixan permanentemente en las artes, desde aquella edad más inconstante y trabiosa quando es más estéril y repugnante el trabajo, y casi imposible que la niñez, libre de esta disciplina, abrace los oficios útil y constantemente. La tutela del aprendizaje (...) acostumbra a la juventud artesana a la subordinación y respeto a los superiores (...) El recogimiento, la incesante ocupación, y el exemplo diario de la casa del maestro no les han dado lugar para conocer, ni gustar de las costumbres estragadas de la mocedad vaga y libertina.

Segueix exposant que la vida del fadrí té un sentit, aprèn la feina i rep un sou per la feina feta, cosa que li compensa l'esforç i el prepara per a la futura mestria:

El mancebo que entra a la clase de oficial, halla en su salario el sustento y decencia; y se puede mirar ya en una disposición próxima de ser dueño de su casa. Entonces comienza a coger el fruto de sus afanes, rudos, insípidos y estériles, hasta allí: y como no le pueden faltar ideas de honradez y economía adquiridas con el exemplar de la familia del maestro, debe de vivir con más deseos de subir a la última clase. Esta graduación engendra la emulación y corrige los excesos de la juventud militar (...) El mancebo que aspira a la maestría, mucho antes ya muestra el porte y la conducta del maestro (...)²⁸⁰

Al llarg del segle XVIII les autoritats borbòniques demanaven constantment la relació dels agremiats, aprenents, fadrins, mestres i les variacions de cadascú, amb les característiques que els definien, durant aquells anys en els quals l'expansió dels Perxers era evident i el nombre dels inscrits augmentava. Dins la documentació notarial, entre la relació dels inscrits en el gremi, figuren els fadrins, amb una definició ben clara de llur condició: "Qui sap la feina però no té o la titulació o la llibertat per exercir com

²⁸⁰ CAPMANY I SURIS DE MONTPALAU, A.DE, *Memorias Históricas sobre la Marina, Comercio y Artes de la ciudad de Barcelona*. Madrid: Imprenta de D. Antonio de Sancha. 1779-1792, 4 vol. Barcelona: Ed. Teide, 1963. S'ha fet referència a aquesta edició, consultada des dels inicis de la recerca. S'ha editat una altre cop l'any 2000. En el volum II, hi trobem apèndix, documents i notícies, pp. 785-1392. El seu discurs en defensa dels menestrals hi està ubicat, "Discurso..."vol. II-2, pp.1078-1080 i ss.

autònom, i passa a dependre d'un mestre, si és fadrí, o d'un altre mestre per qui treballa, si és mestre." Això ens indica que molts fadrins tenien certa edat i no havien arribat a mestre perquè no disposaven dels mitjans per establir-se pel seu compte o perquè treballaven altres feines i tenien negocis aliens al gremi, per la qual cosa no es podien dedicar oficialment a la feina de perxer ni els interessava una promoció professional dins la disciplina i la fiscalització del gremi.

5.3 El paper dels mestres dins el gremi

Per arribar a mestre i poder gaudir de tots els drets del gremi de Perxers, l'aspirant havia de realitzar unes proves consistents en demostrar la tècnica i l'habilitat per fer les feines proposades per l'examinador del gremi, supervisades per un o dos mestres i per les autoritats gremials, els dos prohoms. Era l'examen de mestria, l'obra mestra on l'aspirant havia de justificar la seva habilitat i els coneixements tècnics per fer la feina, uns coneixements adquirits durant quatre anys d'aprenentatge sota la vigilància i l'ajut d'un mestre i dos anys més sota un altre mestre, teòricament amb més llibertat de creació. Per tant, a partir de sis anys de preparació es podia arribar a mestre. Només després d'aquestes etapes de formació i pràctica, l'aspirant estava capacitat per demanar se li donessin les proves i preparar-se per l'examen de la mestria.

Aquesta seria, a grans trets, la teoria del que calia fer per arribar a mestre, però la pràctica de la vida corporativa anava més enllà d'una simple definició. Això és el que volem exposar, després de treballar els llibres de registre de les mestries i les resolucions preses en Consell del gremi sobre aquesta qüestió. També ens interessa concretar quines podien ser les funcions dels mestres una vegada havien assolit l'èxit en les proves, quines eren les obligacions contractuals i com era la seva participació dins la vida del gremi. Abans haurem d'exposar com era l'examen, algunes mostres de les proves demanades a cada aspirant i quines eren les condicions que l'examinador els marcava. Disposem d'un munt de referències i escrits, amb els juraments posteriors quan el nou mestre examinat accedia a la categoria màxima. Tot està ben detallat al llibre de les mestries.

De bon començament, l'aspirant havia de respondre a una sèrie de qüestions. Havia de fer un treball difícil, preparat amb antelació, era l'obra mestra. La preparava i l'exposava davant el tribunal del gremi, davant l'examinador i davant els prohoms del

gremi.²⁸¹ Per lògica, si els prohoms vigilaven l'examen i l'examinador era un dels càrrecs importants del gremi, podien, amb certa facilitat, tallar el camí cap a la mestria a qualsevol aspirant, posant-hi problemes tècnics o augmentar les quotes a pagar com a dret d'examen i de mestria.²⁸²

Les ordinacions marcaven tota aquesta organització des del començament a 1505. Com els Perxers i els Passamaners s'havien unit durant un temps, les ordinacions conjuntes de l'any 1582 intentaven solucionar i normalitzar la situació dels agremiats, fent que poguessin realitzar els mateixos obratges i gèneres, examinar-se de l'ofici que els mancava i així, obtenir la mestria d'ambdós oficis per estalviar problemes de competències i de malentesos.²⁸³

Les ordinacions de 1599 van ser el punt de referència de la trajectòria dels Perxers. L'article quart confirmava l'article quinzè de les ordinacions anteriors de 1582, en el qual es definien que:

Ninguna persona que no sie examinada no puga publicament ni amagadament tenir botiga no obrar ni a menut vendre ninguna manera de franjes, passamans, parxes (galons), llistes ni altres maneres de guarnicions de robes AB TALER de diverses maneres sesolen fer os fan, o se pugan fer...²⁸⁴

Al mateix temps remarcava que els Perxers tenien l'exclusiva de fabricar productes amb teler, una exclusiva que havia de ser "perpetuament" observada. Es defensava també la necessitat que "els mestres perxers pugen viurer y sustentar ses cases".²⁸⁵ Aquesta defensa d'una feina digna i d'un sou digne pels mestres perxers defineix uns principis de justícia social, avançats per l'època: fer una feina amb preparació i dignitat i el reconeixement social i econòmic d'aquella feina, amb uns guanys suficients per poder viure i mantenir la família. És una preocupació plena de modernitat. Fa segles es plantejava com una obligació moral. Actualment, és un dret definit a les constitucions i lleis dins l'ordenament jurídic.

²⁸¹ AV C34-198, any 1725; AV 33-105, any 1696; DESDEVISES DU DEZERT, G., *L'Espagne de l'Ancien Regime*. 1^a ed., 1923, vol. III, on treballa les corporacions d'oficis a Barcelona durant el segle XVIII. AV 32-104, any 1778; AV C34-50, any 1600 i pràcticament, a cada examen, on hi consta l'examinador específic del gremi de Perxers; AV 33-114, any 1752; AV 33-114, any 1752.

²⁸² AV C34 i AV 11, anys 1786, 1788, 1790, 1794, 1796.

²⁸³ AV 10, ordinacions comunes de 1582, fol. 54, revers.

²⁸⁴ AV 10, fol. primer, sense numerar, ordinacions de 1599.

²⁸⁵ AV 33-89, ordinacions de 1599, article quart.

Tota taxa aprovada havia de ser acceptada per tothom i pagada per tots els agremiats "jovens obrers i mestres". Les ordinacions fan referència a les taxes d'entrada al gremi, a la taxa de mestria i als drets d'examen: "sots ban de cent sous per quiscuna vegada serà fet lo contrari".²⁸⁶

Com es desprèn del contingut de les ordinacions, hi havia unes taxes oficials, amb unes quotes que variaven i s'actualitzaven amb el temps. Essencialment eren: la quota d'entrada, la quota d'aprenentatge, els drets d'inscripció com a oficial-fadrí i els drets d'examen per fer les proves, així, un cop superades amb èxit, s'arribava a mestre. Igualment es defensava el dret dels Perxers a fer certes feines i per tant, es prohibia exercir com a perxer a qui no sigués examinat i aprovat pel gremi, amb la prohibició de fabricar i vendre diferents tafetans. Quedava ben palesa l'obligació del mestre de mantenir l'aprenent, "ningu pot tenir obrador si abans no ha menjat el pa i el vi, al menys tres anys en casa de mestre".²⁸⁷ Després de fer l'examen de mestria i d'haver aprovat, el nou mestre declarava sota jurament el compliment de les tasques de la feina. L'aspirant havia fet el pagament dels drets a la caixa del gremi, 33 sous, i el "ferse confrare".²⁸⁸

Les ordinacions de 1599 ens concreten tots aquests detalls. Són divuit capítols relatius als exàmens, drets d'entrada, privatives, fabricació i venda de productes i estris, feines falsificades i els aspectes de govern i organització també dins l'àmbit econòmic. En principi, tots els gremis de la mateixa branca artesanal treballaven amb unes característiques comunes i amb unes normes internes semblants, perquè formava part d'una pràctica habitual, un costum acceptat de sempre, i mantingut durant molts anys. La diversitat dels gremis, col·legis, confraries, arts, estaments i germandats, ens presenta un ventall de canvis econòmics i socials però una estructura interna i uns mecanismes seculars.²⁸⁹ Així es definia que tota persona que volgués exercir com a mestre, havia de ser examinada per dos mestres del gremi respectiu i havia d'abonar

²⁸⁶ AV 33-89, ordinacions de 1599, article cinquè.

²⁸⁷ AV 33-125, Privilegi concedit l'any 1599.

²⁸⁸ AV 33-125, Privilegi concedit l'any 1599; AV 6, el Llibre d'aprenents de la confraria dels Perxers, 1614-1690, p. 37 i ss., any 1637-1638; llibre AV 5, *Llibre ahont s'assentan los oficials de la confraria de mestres perxers y mercers de la ciutat de Barcelona comensant en lo any 1690*; AV 5, p. 51, maig de 1755; AV 31, *Llibre de Asentar fadrins, comensant el 1 de Abril de 1766*.

²⁸⁹ Així consta a les ordinacions dels gremis seders de Reus i Manresa, de València, d'Aragó, de Múrcia i Granada, com ho concreta MOLAS RIBALTA, referint-se als gremis barcelonins: *Los gremios barceloneses...*, pp. 45-69 i 233-339. TRAMOYERES, fa una distinció. A València la diferència entre confraria i gremi era important. L'origen dels oficis venia marcat per la influència de Montpeller i Limoges, venia per Catalunya i arribava a València, un temps més tard. València va rebre els oficis de Catalunya, però a França, gaudien de més llibertat, amb un règim més obert, mentre que a València, els oficis van nèixer dins la muralla i estaven reglamentats amb rigidesa, *Instituciones gremiales, su origen y organización en Valencia*, p. 71 i ss.

els drets i taxes corresponents, "3 florins corrents o l'equivalent de 33 sous barcelonins" segons un privilegi atorgat als Perxers, pel qual es diu que s'havien de pagar 5 florins, però com es considerava una quota elevada, es rebaixà la quantitat perquè interessava que els nous agremiats es registressin com a tals en els llibres del gremi i més endavant, si arribava el cas, ja posarien l'obrador(taller). Es tornava a remarcar la rebaixa de les quotes, els dos florins, però "pagant lo diner dels dissabtes segons s'acostuma" i si no es complia aquest pagament, es penyoraria a qui pertoqués amb cent sous barcelonins destinats a l'ajut dels "pobres de la confraria".²⁹⁰

Tots els mestres havien de pagar cada dissabte o diumenge al fons comú, tal com definien les ordinacions a l'article XIV de les ordinacions de 1599, dos diners per socòrrer les vídues i els necessitats del gremi. En cas de malaltia i rebuda del Viàtic,²⁹¹ (sagrament de l'Església que s'administra als malalts i moribunds) seria el gremi qui pagaria els dos rals per cada dia que el malalt ho demanés. Evidentment, qui no pagués, seria privat de l'ajut quan ho necessités.²⁹²

Tornant a les condicions per accedir a mestre, hem de concretar com era l'examen, la prova de mestria. L'examen començava amb una prova de costura, per passar en segon lloc, a una sèrie de treballs de tipus tècnic.²⁹³ Abans de fer l'examen, els examinadors feien jurament de fer treballar fidelment la feina encomanada, perquè alguna vegada el mestre havia ajudat l'aspirant fent-li alguna de les proves proposades.²⁹⁴ L'aspirant, en acabar l'examen i rebuda la qualificació,-presa col·legiadament mitjançant un acord entre l'examinador i els prohoms-, jurava sobre l'Evangeli el compliment de les obligacions del gremi i des de finals del segle XVII, fent el pagament de les quotes de la confraria i del Misteri, quan n'hi haguessin, acceptant

²⁹⁰ AV 33-125, transcripció del Privilegi concedit l'any 1599. Perquè no semblés només un afany de recaptar, tots els penyoraments havien de ser pels pobres del gremi. Es repartien en tres parts: pels pobres, per alguna institució benèfica i per la caixa del gremi. Aquesta actitud d'assistència als més necessitats, els Perxers la varen seguir pas a pas; també, FERRO, V., ob. cit. p. 154 i ss. Constata que dins la representació que tenien els municipis, una part pertanyia als menestrals, els quals també col·laboraven en les decisions comunes.

²⁹¹ Com tot sagrament té unes característiques d'aplicació. És la comunió dels malalts i el ritual de la unció dels malalts amb uns olis beneïts, per això s'anomena també Unció dels malalts. Després de diferents oracions i peticions, s'acompanya de la Comunió o Viàtic, que es reserva per malalts i moribunds. La doctrina catòlica ensenya que aquest sagrament dóna la salut espiritual i en alguns casos, també la salut i curació física.

²⁹² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 11, any 1693, p. 457, 20 de desembre.

²⁹³ L'examen o passantia, que calia aprovar per arribar a mestre, era el punt final de tota una preparació d'anys. AV C 34 Llibre de mestres Perxers, "passanties", on trobem totes les proves realitzades pels candidats a mestre, amb la variació de peçes, productes i dificultats de cada prova i amb les condicions que els examinadors li marcaven a cada aspirant. També, llibre 34, AV C34, pp. 131, 179, 186, 191, 194, 220, 222, 228, 245, 258.

²⁹⁴ AV C34-220, any 1730; AV 33-43, any 1764. És el cas del mestre Carles Gelabert, que a més de fer les proves de l'aspirant, havia maltractat els prohoms, fent publicitat de que a ell no li passaria res. Això provocà una resposta dels prohoms del gremi, que van decidir començar un plet contra Gelabert.

servir al gremi com a andador, un avisador-citacions oficial, un càrrec poc desitjat, mentre no hi hagués un altre mestre més nou.²⁹⁵ Totes aquestes normatives es mantingueren al llarg dels anys, des de les ordinacions primeres de 1505, desenvolupades amb detall a les ordinacions de 1599, fins arribar al segle XVIII.

Quan havia aprovat l'examen, el nou mestre ja podia obrir taller i botiga propia, però només un taller i no era permès que hi treballessin individus aliens a la feina i al gremi, encara que fossin familiars del mestre.²⁹⁶ En arribar a mestre, encara no s'havien resolt tots els problemes. El nou mestre havia de superar un obstacle de tipus tècnic i de tipus professional: cap mestre que visqués a casa del seu pare, podia tenir aprenent i només podia fabricar objectes seguint "l'especialitat", l'examen que havia fet, si galons, només galons, si cintes, només cintes i hauria de presentar-se a un altre examen per poder fabricar i exercir de tota mena d'objectes marcats en les ordinacions del gremi.²⁹⁷ Això significa que hi havia diferents nivells en funció de la situació, dels interessos i de les necessitats de l'aspirant.

La seda, or i argent, eren materials d'ús constant per la feina del gremi, però no com a matèria primera per manufactura, sinó com a mostra d'examen, sent treballats per oficials no apadrinats ni parents de mestres, als quals se'ls adjudicaven els examens més llargs i més difícils; també havien de pagar unes quotes de mestratge molt més altes que les abonades pels parents dels mestres, com els fills o els gendres.²⁹⁸

La normativa dels Perxers eran abundant i constant, perquè assegurava una vigilància constant de la feina i mantenia l'estabilitat interna, recordant els drets i deures, refent la unitat del gremi i aprofitant qualsevol cas d'incompliment. Així, es refermava la norma per la qual cap mestre que convisqués amb el pare, podia tenir

²⁹⁵ AV C34-132/133, any 1693; AV C34-199, any 1725; AV C34-239, any 1732; AV C34-200, any 1730.

²⁹⁶ AV C34-47, any 1598; AV 33-100, any 1685; AV C34-203, any 1726; AV C34-297, any 1745; AV 33-113, any 1753; AV 33-106 i 112, any 1755; AV 33-21, any 1758.

²⁹⁷ AV 33-120, any 1694; AV C34-145, any 1696.

²⁹⁸ AV C34, amb diferents models d'examen (vegeu tesina p. 67 i ss). Les proves pels aspirants a mestre sense cap mena de recomanació o parentiu eren més llargues i complicades. Exigien una preparació prèvia i uns coneixements tècnics, perquè la maquinària també era complicada i demanava una molta pràctica. Aquest era un dels motius de la feina dels oficials, preparar-se per arribar a mestre i demostrar la seva habilitat. TRAMOYERES, L., ob. cit. capítol IX, pp. 229.244. GARCÍA ABELLÁN, J., ob. cit. Cap. IX, pp. 113-130. Més endavant es fa referència a les quotes que es pagaven des de l'any 1600, 10 lliures i 10 sous; com a finals del segle, l'any 1693 ja es pagaven 49 lliures i fins 1720 no s'havia arribat a les 50 lliures, mantenint aquestes quotes durant anys, amb petites variacions, perquè l'any 1761, encara es pagaven 53 lliures i set sous, però els fills i parents dels mestres tenien unes quotes reduïdes i havien passat en un segle i mig, de 5 lliures, a 6 o 7 lliures cap a 1750. Un augment de quotes molt moderat.

aprenent.²⁹⁹ Les mostres pels exàmens eren peces molt treballades, s'havien entregat mostres "molt curiosas y bonas" i s'havien de recuperar perquè no es perdessin. Es demanava més control en el llibre de mostres, vigilant que no hi hagués cap pèrdua de les mostres i que ningú havia de canviar de lloc la caixa de les mostres, sense autorització dels càrrecs, perquè no s'extraviés.³⁰⁰

5.4 Les relacions entre mestres i fadrins

El control dels agremiats, dels aprenents i fadrins, era molt important. En primer lloc, significava assegurar uns ingressos pel gremi i per les activitats religioses i assistencials, uns ingressos fonamentals per poder realitzar els ajuts als més necessitats. En segon lloc, era una manera de registrar i controlar tot el personal del gremi. En tercer lloc suposava una garantia de continuïtat i de control de qualitat de la feina, perquè tot estava regulat fins al més petit detall. En quart lloc evitava la feina de persones alienes al gremi i s'exercia un control de la pròpia feina, defensant les característiques del gremi davant els possibles abusos de gent forana i dels no agremiats. També es controlava la feina i la venda de tot el que es fabricava.

Sempre que hi havia algun conflicte, es rebien sentències favorables o es renovaven articles de les ordinacions i se'n discutien alguns aspectes, s'aprofitava per recordar l'obligació de mantenir l'aprenent a casa del mestre i es feia constar que l'any 1685 va ser la primera vegada quan un mestre havia acomiadat l'aprenent que tenia i es negava al compliment de les ordinacions. Es tractava del mestre Pere Pau Sagada, penyorat l'onze d'abril de 1685 per l'incompliment reiterat de les seves obligacions i després de moltes advertències.³⁰¹ Aquest mestre encara que havia recorregut i guanyat el plet, els tribunals li recordaven que per la Sentència, ell estava obligat a mantenir l'aprenent i que l'aprenent no podia tenir dos mestres alhora. Com a represàlia contra Sagada, el gremi de Perxers el va apartar de tota mena d'honors, càrrecs i avantatges mentre durava la causa contra ell. Es considerava una contradicció haver iniciat una causa contra els Perxers i al mateix temps que el responsable se'n aprofités dels càrrecs.³⁰²

²⁹⁹ AV 33-120, any 1694, 27 d'octubre.

³⁰⁰ AV C14, Llibre de mestries del gremi de Perxers, amb centenars d'exemples. Sobre aquests detalls podeu consultar la nostra tesina inèdita, PALLÀS VILLARONGA, J., *Aproximación al corporativismo barcelonés, 1692-1836*. UAB, Barcelona, setembre de 1976, pp.60-71, amb models dels exàmens més representatius; AHPB. Notari Llauredó, Protocol 14, any 1696, p. 402, mes d'agost.

³⁰¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 3, any 1685.

³⁰² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 3, any 1685, ibidem.

L'any 1691, per millorar les condicions de la feina, es demanava més integració i col·laboració entre les fadrins i els mestres. Els fadrins demanaven als mestres, que ells, els fadrins, com pagaven les quotes com un mestre, quan un fadrí estigués malalt, els mestres deixessin els ciris per acompanyar el Viàtic; que els fadrins rebessin l'ajut com a mestres pobres i si morien, els resessin les misses com als mestres difunts. Com es considerava una petició raonable, es va concedir el que els fadrins demanaven.³⁰³

Des de la fundació del gremi de Perxers, en tots els contractes d'aprenentatge consta que el mestre ha de tenir "l'aprenent calçat i vestit, sa i malalt, sent obligat el manteniment de l'aprenent a casa seva en règim d'internat."³⁰⁴ Després d'aquesta obligació del mestre, de tenir cura de l'aprenent que vivia a casa seva, quan s'acabava l'aprenentatge, encara que l'aprenent seguís treballant i vivint a casa del mestre, el pare s'havia d'encarregar del manteniment del fill.³⁰⁵

Ja s'ha fet constància en un altre lloc, com una mena de costum conspicu de molts gremis, un abús arrelat, pel qual molts aprenents acabaven per fer les feines de la casa del mestre que els acollia, però en el cas dels Perxers, no s'ha trobat cap cas ni cap denúncia on hi constin aquestes pràctiques injustes, contràries a les normes internes i al que haurien de ser les relacions entre el mestre i l'aprenent, excepte algun cas presentat més endavant. En realitat, podem afirmar el contrari: que molts aprenents podien acabar com a parents del mestre, així, la feina quedava en família, l'aprenent pujava de categoria i el temps invertit en la seva formació no havia estat un temps perdut. D'aquesta manera s'assegurava la continuïtat de la feina i el control dels agremiats. Com podem veure, aquest sentit endogàmic no era la norma general perquè molts dels aprenents, fadrins i futurs mestres tenien una procedència molt diversa i no estaven emparentats entre sí.

L'aprenentatge es controlava molt perquè expressava la garantia i el seguiment d'una preparació professional. Per estalviar conflictes es recordava que ningú podia treballar de fadrí si abans no justificava l'aprenentatge de quatre anys en casa d'un mestre perxer de Barcelona. També es penalitzaria amb vint-i-cinc lliures al mestre que donés feina en contra del que establien les ordinacions.³⁰⁶ S'havien de complir els formalismes, per això, cada aprenent, abans de passar a oficial-fadrí, jurava davant els

³⁰³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 9, any 1691, p. 379-380, 16 d'agost.

³⁰⁴ AV 6, *Llibre d'assentar els aprenents*, 1614-1690, p. 15.

³⁰⁵ AV 6, *Llibre d'assentar els aprenents*, 1614-1690, p. 17.

³⁰⁶ AV 33-119, any 1697, dos de gener.

quatre oficials de Junta i davant el prohoms en cap, haver fet correctament els quatre anys d'aprenentatge amb un mestre perxer.³⁰⁷

Des de 1700, les coaccions sobre el compliment de les ordinacions van augmentar. No obstant, la necessitat d'inscriure mestres del gremi era preferible a la vigilància i persecussió constant de tots els agremiats i als que sense pertànyer al gremi treballaven de perxer.³⁰⁸ El 1704 es van inscriure dotze mestres nous, amb set mestres procedents de fora de Barcelona. També l'any 1704, es decidia sobre el nombre d'aprenents, perquè com els altres gremis només permetien tenir un aprenent per mestre, perquè no hi hagués "tant concurs" (tanta competència), i "disminueixin els patrimonis dels mestres", (por de perdre la posició d'un estatus millor) es va deliberar fer un "estatut", un decret intern, "del die present en avant" pel qual cap mestre agremiat podia tenir dos aprenents, excepte quan al primer li faltés menys de sis mesos per acabar l'aprenentatge.³⁰⁹ Era una manera de refermar les ordinacions i les normes que sempre s'havien aplicat. Amb això es demostrava que tenir més d'un aprenent o ajudar-se dels familiars i parents o de gent forana, era una situació habitual, encara que la vigilància i les sancions també eren habituals. Resultava més rendible fer el pagament de les sancions, que privar-se d'un ajut que podia ser necessari per fer la feina. Al mateix temps, els ingressos havien augmentat, no s'havien apujat les taxes i els endarreriments s'anaven posant al dia.³¹⁰

Durant la Guerra de Successió, els nous mestres, tingueren l'obligació de fer les guàrdies de la ciutat, encomanades als Perxers. Com que s'havia de col·laborar en les tasques de vigilància militar de la ciutat en plena Guerra de Successió, els nous mestres, a més de fer l'examen i el pagament de les taxes en compliment de les ordinacions del gremi i del Misteri, estaven obligats a portar el fanal per la guàrdia nocturna i fer guardes sempre que els hi ho ordenés el cap d'esquadra.³¹¹ En tota la documentació veiem que les mestries són fonamentals com a font d'ingressos del gremi.³¹² El setge perjudicava greument els Perxers que no podien desenvolupar les activitats habituals, per aquest motiu s'analitzaven amb molta cura totes les peticions de jubilació que molts agremiats estaven fent, així quedarien exempts de les guàrdies i dels pagaments i taxes del gremi.³¹³ El problema econòmic era un mal crònic que

³⁰⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 21, any 1703, p. 186.

³⁰⁸ AV C14 any 1705. En el llibre de mestries consta com a cinter de Barcelona, inscrit l'any 1705.

³⁰⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 22, any 1704, desembre, p. 416.

³¹⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 22, any 1704, p. 643.

³¹¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 28, any 1710, p. 581, octubre de 1710.

³¹² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 29, any 1711, p. 230 i ss.

³¹³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, anys 1713-1714, p. 26, 1713.

provenia del segle anterior i que la guerra accentuà. Per això s'adoptaven decisions originals i poc usuals.³¹⁴

Segons les dades dels llibres gremials, destaquem alguns aspectes concrets de la trajectòria dels Perxers i de l'evolució dels agremiats al llarg dels temps. L'anàlisi de la documentació extreta de l'Arxiu Villaronga ens ha permès un seguit de concrecions. En primer lloc, el llibre AV-14 (llibre d'aprenents dels Perxers, des de 1690 fins a 1760) hi observem l'augment considerable d'aprenents, amb 102 fins el 1696, un augment espectacular sobre els anys anteriors. Aquest augment seguirà fins a l'any 1700 inclòs, amb 41 aprenents més. També hem constatat que s'estaven produïnt molts canvis d'un mestre a un altre, sembla que degut a defuncions del primer mestre. Els 1704 i 1705, no s'havia registrat cap aprenent i després de la Guerra de Successió trobem més canvis de mestre degut a la situació de guerra, a la pèrdua de la feina o a la mort del mestre amb el qual l'aprenent estava inscrit.

A partir del conflicte bèl·lic, el nombre d'aprenents va fer una devallada considerable. Fins a l'any 1714 hi va haver només 50 aprenents registrats i després, a poc a poc, la situació va tendir a recuperar-se, encara que lentament, perquè fins el 1721, com a conseqüència dels desastres de la guerra, s'havien registrat només 23 aprenents. Seguint les dades del registre oficial dels aprenents, sembla que des de la dècada de 1720 començava una certa estabilitat i recuperació. Des d'aquell mateix any, tenim també registrat l'extracte de comptes del clavari, el qual, per les dades presentades, demostrava que hi havia una mena d'equilibri econòmic. La regularitat en les inscripcions anuals dels aprenents és evident des de 1722, amb 49 nous inscrits.

Des de 1730, l'augment dels aprenents es va normalitzant, la qual cosa ens demostra una estabilitat i consolidació de la feina, que tindrà una embranzida a començament dels anys 40 i durarà fins l'últim terç del segle XVIII. Per això s'han definit aquests anys com d'una edat d'or dels Perxers, senyal de la seva expansió i de la importància de les feines que es realitzaven. El contingut del llibre d'assentar els aprenents ens presenta un canvi qualitatiu perquè també s'hi fan constar els mestres amb casa i botiga. Són dades importants per veure la continuïtat dels mestres i per analitzar si tots els mestres s'ho podien permetre, això de tenir casa, botiga i obrador, o en canvi, havien de treballar com a mestres ajudants, a la pràctica, com a fadrins, per un altre mestre, o

³¹⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 29, any 1713/1714, p. 26, any 1714. Com hi havia molta gent que es volia jubilar, només es va permetre la jubilació de sis persones mitjançant el pagament d'una quantitat. Els que paguessin més, aquests serien jubilats.

simplement, s'establien pel seu compte. En tots els llibres de registre dels aprenents i dels oficials hi consten els prohoms i els càrrecs gremials, renovats o mantinguts cada any. Això queda reforçat amb la consulta dels documents de l'Arxiu de Protocols Notarials de Barcelona(AHPB). Ambdues fonts documentals, els llibres del gremi ubicats a l'Arxiu Villaronga i els protocols notarials, ens han facilitat que poguéssim fer un seguiment anual dels càrrecs elegits.³¹⁵

Després de la Guerra i especialment a la dècada de 1730 quan la recuperació del gremi de Perxers va ser un fet evident, constantment l'administració borbònica demanava una relació dels agremiats, edat i feina que feien. Els mestres Perxers es definien per: mestres amb casa i botiga, perxers sense botiga i els que treballaven com a fadrins. Aquí hi trobem la definició més clara del fadrí: la persona especialitzada, que sap la seva feina però no té la titulació ni la llibertat per exercir com autònom i passa a dependre d'un mestre, si es fadrí, o d'un altre mestre pel qual també treballa, si es mestre sense botiga. També es fa referència als impeditos, inhàbils, els mestres de dos gremis, els mestres nous, aquells que han arribat a mestre l'últim any, mestres que estaven exempts de taxes i pagaments, mestres que vivien amb els pares...³¹⁶ Aquesta relació de 1730 es va tornar a repetir amb els mateixos matisos l'any 1732.³¹⁷

Totes les mestries, acabades les proves, s'inscrivien detallant les mostres d'examen de cada aspirant. Cada aspirant a mestre tenia un seguiment per part de dos comissaris del gremi, per vigilar que fes la feina pel seu compte, sense cap ajut irregular, supervisant que treballés l'obra encomanada i les mostres proposades, amb garantia de qualitat, demostrant la seva professionalitat i aptituds.³¹⁸ Es recordaven les obligacions del nou mestre, tant amb el gremi com amb la confraria religiosa i el Misteri. També es concretaven les obligacions burocràtiques, religioses, econòmiques i fiscals, amb l'obligació de "servir d'andador," un càrrec d'enllaç entre les decisions del Consell i tots els agremiats, una mena d'avisador oficial del actes i les convocatòries del gremi, una funció específica que corresponia a l'últim mestre inscrit en la confraria.³¹⁹ Encara que n'hi ha de posteriors en el temps, aquest document pot ser un primer testimoni de concessió de mestria, un petit manual de referència, amb tots els detalls del procés per arribar a mestre.

³¹⁵ AV 14, *Llibre d'assentar els aprenents*, 1690-1760, p. 62.

³¹⁶ AHPB. Notari Gomis, Protocol 17, any 1730, 20 de desembre.

³¹⁷ AHPB. Notari Gomis, Protocol 19, any 1732.

³¹⁸ AHPB. Notari Gomis, Protocol 22, any 1735, p. 136 i ss.

³¹⁹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 22, any 1735, p. 136 i ss. Aquest document, molt complet, explica tot el procés de concessió de la mestria i les condicions del nou mestre

En un altre Consell general d'agost de 1735 s'havia rebutjat una consulta perquè es considerava un tema contrari a les ordinacions dels Perxers, encara que no quedava clar pels Passamaners, tal com constava en les intervencions en el Consell.³²⁰ El problema plantejat era aquest: les ordinacions permetien que les vídues podien tenir botiga, un ajudant i un aprenent. Si es tornaven a casar, podien seguir amb ells, sempre que el fadrí perxer amb qui es casés, passés a mestre en el plaç màxim d'un any; en cas contrari, la vídua no podria tenir botiga ni treballadors. Alguns assistents argumentaven que aquesta situació només constava pel gremi de Passamaners però no es definia res de tot això a les ordinacions i resolucions dels Perxers, perquè la vídua, segons les normes dels Perxers, podia tenir botiga i fadrí, però no podia tenir aprenent. La consulta havia estat rebutjada, no procedia fer-la per ser contrària a les ordinacions del gremi de Perxers. Com a resposta per la consulta anterior, s'acceptava que les vídues podien tenir aprenent per un any i un dia des de la mort del mestre.³²¹

Encara que les ordinacions no definien cap excepció, des de les resolucions preses en Consell s'havia decidit que els parents fessin unes proves diferents i a la pràctica, més curtes i menys complicades, però per Ordre de la Reial Audiència els fills dels mestres i els forasters, havien de fer els mateixos exàmens, amb tota serietat, sense poder canviar-ne les condicions ni per parentiu ni com a compensació pel pagament de certes quantitats, no permeten que els fills quedessin "exents per la pericia de los pares".³²²

En un altre Consell general, com era habitual, es decidiren les ternes per nomenament dels càrrecs i es recordava que l'aspirant a mestre tenia un plaç de dos mesos per fer la feina de la mestria i passar l'examen.³²³ Com en cada mestria es recordaven les obligacions i drets del nou mestre, entre d'altres, de fabricar i vendre les feines dels perxers, tenir botiga pròpia, tenir oficials i un aprenent, pagar tots els drets i taxes del gremi i del Misteri. Es feia un solemne jurament amb el compromís del compliment rigurós de totes les obligacions i deures amb la institució.³²⁴ De tant en tant, es recordaven les ordinacions perquè quedés ben clar quines eren les feines de cadascú, dels Perxers i dels altres gremis, especialment els Passamaners, aplicant l'article vuitè que penalitzava l'intrussisme amb 60 sous, quedant la feina, requisada.³²⁵

³²⁰ AHPB. Notari Gomis, Protocol 22, any 1735, p. 284, Consell general de vuit d'agost.

³²¹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 22, any 1735, p. 298, 14 d'agost.

³²² AHPB. Notari Gomis, Protocol 22, any 1735, p. 284, vuit d'agost.

³²³ AHPB. Notari Gomis, Protocol 23, any 1736, p. 52 i ss.

³²⁴ AHPB. Notari Gomis, Protocol 23, any 1736, p. 52 i ss.

³²⁵ AV 27-9, 15 de desembre de 1737.

Uns mesos més tard, el 1738, es va proposar nomenar “Andador Perpetuo de la Confraria”, reservant-se el gremi el dret d’elegir el candidat o de canviar-lo si convenia. També es va decidir donar un sou a l’andador. Des d’aquell moment, tots els nous mestres inscrits haurien de pagar cinc rals per l’andador, així no es perjudicava el gremi, econòmicament.³²⁶ Com el càrrec era obligatori, els mestres que volien quedar exempts de fer d’andador, havien de pagar unes quantitats per redimir-se de les obligacions del càrrec, quedant ben clar que només podia ser andador, un mestre perxer, normalment, l’últim mestre inscrit.³²⁷

A mitjans del segle XVIII, la concessió de mestries en Consell general, era una constant. La mitjana d’edat dels aspirants a mestres aleshores era de vint-i-nou o trenta anys. Des de novembre de 1753 fins a començament de 1754, totes les mestries, molt nombroses, eren de fills de mestres.³²⁸ Encara que es tractava d’una etapa de certa represa dels Perxers, el sentit endogàmic i familiar seguia sent una característica important, les dades reflecteixen que la continuïtat de la feina passava per la tradició familiar. Això ens demostra que la seguretat familiar i la necessitat d’agremiar-se, definien una mentalitat, -més aviat ho podem considerar un costum-, d’una feina amb molt poca mobilitat, perquè l’estabilitat i la tradició eren una prioritat, en aquell moment. Des del 25 de gener de 1753 es recordava la prohibició de treballar com a perxers, per part d’algunes dones no emparentades. Com representava un atemptat contra les normes gremials, se’ls marcaven les penalitzacions i el lloc on havien de satisfer les quantitats, el Convent de “Sta. Catherina mártir de la Orde de Predicadors de St. Domingo”.³²⁹

La condició de mestre anava lligada a unes obligacions acceptades per mitjà d’un jurament i degut a la relació amb la feina i amb la confraria religiosa, les situacions que s’en derivaven, a més de nombroses, eren peculiars, amb una casuística que ens mostra la realitat de la vida quotidiana dels mestres, la relació amb el Consell del gremi amb els altres mestres agremiats i els problemes que es plantejaven a nivell oficial o dins la vida de treball, amb la família i l’aprenent que tenien sota la seva tutela. També és important remarcar la relació entre els mestres i la institució gremial. A través dels Consells generals i dels conflictes que anaven sorgint, tenim un ventall molt diversificat de situacions, amb els problemes que apareixien i amb les solucions que es proposaven oficialment. Així veiem el paper que representaven els mestres, la seva

³²⁶ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1738.

³²⁷ AHPB. Notari Gomis, Protocol 3, any 1739.

³²⁸ AHPB. Notari Gomis, Protocol 1, any 1750.

³²⁹ AV 33-109, 25 de gener de 1753.

importància en l'organització gremial i les accions que demostraven, per una part, cercant l'equilibri amb el gremi, amb el compliment de les ordinacions i de les resolucions del Consell i per altra part, cercant possibles innovacions que obrissin el cercle professional amb activitats, feines i companyies de negocis que els permetien desenvolupar unes inquietuts i necessitats professionals, associats amb altres professionals i comerciants.

En plena recuperació, a mitjan segle XVIII, hem trobat diferents documents on es fa un llistat de la documentació necessària per admetre un aprenent amb un augment progressiu dels requisits: la partida de Baptisme, la filiació, l'ofici patern... També hi consta sovint la feina de la mare, la data de començament de l'aprenentatge, la data del registre com a oficial-fadrí..., l'obligació de fer l'examen per arribar a mestre i com a mestre entrant, servir d'andador i pagar les quotes com tothom. Els drets d'entrada eren 50 lliures, una quantitat rebuda pel clavari davant notari. En el mateix document, un aspirant, Eudald Jordana el qual havia demanat passar a mestre abans d'hora, oferia a la confraria 100 lliures, doblant la quantitat de la quota d'entrada, per examinar-se abans. Tenia raons de pes, perquè per un decret del Lloctinent se li va concedir la mestria.³³⁰ Anys abans també s'havia fet el mateix amb altres aspirants a mestre.³³¹

Cap a l'any 1756, hem vist com es demanava el requisit de la Fe de Baptisme, la característica de ser cristià i no procedir d'unes feines considerades indignes. Es recordava als mestres que tenien aquests aprenents:

Ignorar no pueden...que el oficio de cortante, vulgo carnicer en la presente ciudad y demás lugares, en las personas e hijos de los que le han obtenido y obtienen es de nota denigrativa y desestimable entre las personas bien nacidas y reputadas.

Al mateix temps, davant l'increment del nombre d'aprenents van prosperar les mesures disciplinàries. Es demanava que amb bones maneres es despatxés els aprenents que no podien seguir el seu aprenentatge. Es recomanava que els aprenents que no seguien la feina, havien de ser esborrats del llibre d'aprenents i se'ls retornarien les quotes que van avançar a l'entrar d'aprenents:

El incumplimiento de esta norma será penalizado con la no devolución de los derechos de entrada, con los apremios de material a los maestros y con las acciones legales pertinentes.³³²

³³⁰ AV 33-108, 20 d'agost de 1753. AV 33-112.

³³¹ AV 28-10, 2 de novembre de 1730; encara abans, AV 33-105, 3 de juliol de 1696.

³³² AHPB. Notari Gomis, Manual 7, any 1756, amb més informació concreta.

VI. EL TREBALL DE LES DONES

6.1 Característiques generals

Les fonts documentals sobre el treball de les dones, en aquest sentit, són escasses. De la documentació treballada, tant dels arxius externs, Arxiu de Protocols Notarials, com de l'arxiu del gremi de Perxers, Arxiu Villaronga, es desprèn que el paper de les dones dins l'economia de la ciutat i dels gremis va ser important, encara que no sempre fos reconegut oficialment. Ens interessava esbrinar l'actitud del gremi dels Perxers davant aquest fet que els afectava molt directament i també, la reacció de les dones, agremiades o no, davant la feina i els obstacles que es podien presentar.

La problemàtica del treball de les dones relacionades amb el gremi presenta dos vessants. D'una banda, les feines encomanades a les mullers i filles dels mestres del gremi, un fet que estava regulat i acceptat des de les mateixes ordinacions. D'altra banda, les feines que realitzaven i venien altres dones no emparentades ni agremiades i que degut a la magnitud de la feina i de les vendes, recolzada per disposicions i lleis municipals, creava un conflicte permanent amb els gremis tèxtils, especialment els seders, els quals consideraven que tenien unes exclusives, unes privatives, privilegis atorgats des de temps immemorial i que no podien permetre que gent forana els hi trepitgés.

La defensa de les ordinacions i privilegis era ben clara i molt ferma, però la pràctica condicionava la manera de fer i exigia certa tolerància, especialment quan es tractava dels familiars dels mestres. Així i tot, si es considerava que un mestre havia comès una irregularitat o s'havia aprofitat d'una situació, també era penyorat i se li exigia que rectificqués i s'acollís a les normes, en bé de tots, evidentment; perquè l'esperit d'unitat i de cohesió eren sempre presents a les resolucions i normes sorgides dels Consells gremials, avalades pels càrrecs i pels mestres que hi assistien.

Hem fet un extracte de tota la documentació que fa referència al treball de les dones i ho hem dividit en dues parts. Una primera part, del treball considerat oficialment correcte seguint les ordinacions i normes internes, sempre com a complement del que feien els mestres del gremi. Una segona part, el treball realitzat per persones alienes al gremi o contractades pels mestres, les quals, sense cap control gremial treballaven feines considerades pròpies dels Perxers, que les acusaven de causar un gran dany al gremi. Les acusacions que presentaven contra les dones eren les de fer feines fraudulentas, tot i que, en realitat, sota aquestes crítiques s'hi amagava una voluntat

d'aturar la feina domèstica que aquestes feien a casa, allunyada del control gremial, cosa que els mestres agremiats consideraven una competència no autoritzada que tampoc assegurava la qualitat de fabricació.

És important valorar el treball de les dones a la ciutat de Barcelona, les lleis que les afavorien i els enfrontaments amb els gremis, especialment amb els Perxers, Velers i Velluters, que no acceptaven que les dones no agremiades venguessin els productes que elles mateixes fabricaven. Per tant, creiem que el treball de les dones formava part de l'economia urbana abans de la industrialització i estava integrat dins la família i el gremi, realitzant les dones dels agremiats, una feina complementària i necessària pel marit o pare, mestre del gremi.

6.2 Les ordinacions dels Perxers i el treball de les dones

Per entendre millor aquesta problemàtica, hem fet una referència a tot el que es concretava en les ordinacions, sobre el treball de les dones. Així, podrem passar a l'anàlisi de la casuística que ens aclarirà al llarg dels anys, els problemes que s'anaven presentant. A les ordinacions primeres de 1505 es donaven les pautes de la feina i de l'organització interna dels Perxers. També es definien, entre d'altres, les obligacions professionals, però els aspectes tècnics de la feina i la convivència diària s'anaven concretant segons les situacions, a través de les resolucions preses en Consell general.

A les ordinacions comunes de 1582, entre Perxers i Passamaners, es definien els límits de les feines d'uns i d'altres. L'article setzè tracta sobre el treball de les dones.³³³ Aquest serà un motiu de conflicte, tant amb els particulars com amb els altres gremis i amb les autoritats, que sempre acompanyarà la trajectòria dels Perxers i dels altres gremis.³³⁴

³³³ AV 10, capítol XVI de les ordinacions comunes de 1582.

³³⁴ AV 33, doc. 9, 1636, plet dels Velers, Perxers i Velluters contra algunes dones "que sens titol fan fer tafatanets de tots colors y midas y vene aquell en botiga en gros y a la menuda publicament". Tot aquest problema fa referència a la legislació a favor del treball de les dones, de primer de març de 1636, en la qual es declara "sia licit y permes a las donas, ara sien casadas, ara no, o sian viuda, fer de sas Mans PROPIAS... y vendrer o fer vendrer aquellas per la present ciutat, e en lo encant publich, o plassas publicas; AB QUE NO PUGAN TENIR BOTIGA PER VENDRER DITAS COSAS, com tenirla sols toca a las confrarias y persona examinadas". També, AV 10, capítol 16, fol. 57, revers, les ordinacions de 1582. VICENTE VALENTÍN, M., "Darrera les estructures gremials: dones i institucions econòmiques a la Barcelona del XVII", pp. 329-333, sobretot, p. 332, *Pedralbes*, Revista de Historia Moderna, 13-II, 1993. Veieu també, p. 19 de la nostra tesina inèdita, PALLÀS VILLARONGA, J., *Los gremios barceloneses del siglo XVIII: el Gremio de Galoneros, 1505-1836*. Sección reserva, Biblioteca de Humanidades, UAB, 28 de Septiembre de 1976.

Les ordinacions de 1599 van concretar les feines i les condicions de treball. També s'hi recordava la prohibició de la fabricació i venda a tota persona aliena als Perxers i no examinada de la feina i refermava l'exclusiva que tenien els Perxers per fabricar productes amb teler, privativa que havia de ser "perpetuament" observada. Finalment, es prohibia la venda dins la ciutat de qualsevol manufactura del gremi, amb especial menció de la gravetat de tenir botiga sense ser mestre examinat.

De les ordinacions i normes internes es desprèn que la fabricació i venda, juntament amb el dret de tenir botiga pròpia, eren les condicions essencials per exercir la feina.³³⁵ Des de la visió més tradicional i endogàmica dels gremis, com a defensors de la feina pròpia i des del punt essencial de controlar tota mena d'intrussisme i d'economia submergida, la regulació del treball de les dones va ser una constant.³³⁶ L'any 1685, Perxers, Velers i Velluters, van signar la Concòrdia sobre la delimitació de les feines i la fabricació comuna de certs productes que podien donar peu a enfrontaments i que també eren fabricats per intrussos sense cap ofici, sobretot dones que treballaven per altres i que perjudicaven els agremiats dels tres gremis, per això, es va decidir una defensa conjunta i un control més centralitzat de les feines comunes.³³⁷ Les dues últimes qüestions, els treball de les dones i la Concòrdia signada, mantenen una relació més que evident.

Per fer efectiu aquest control dels agremiats i per millorar l'organització de la feina, al segle XVII varen augmentar les restriccions als no agremiats.³³⁸ Aquestes restriccions afectaven directament les dones, especialment aquelles que treballaven fora del control gremial. Al segle XVIII, en relació a les ordinacions anteriors hi ha un major control encara sobre les activitats femenines. Les noves ordinacions de 29 d'agost de 1783, concedides als Perxers, mantenien la botiga i l'obrador a les vídues per poder seguir treballant la feina de perxer, sempre que això ho fessin sense persones alienes al

³³⁵ AV 10, fol. primer, sense numerar, ordinacions de 1599.

³³⁶ AV 33-9, u de març de 1636.

³³⁷ AHPB. Notari Llauradó, any 1685, pp. 309 i ss.

³³⁸ AV 10, ordinacions de 1582, foli 54, revers; AV 10, article 4, ordinacions de 1599, foli primer, sense numeració; AV 33-89, ordinacions de 1599, article segon, sisè i setè; AV 27-1, any 1627; AV 10-22, any 1627, *Sentència guañada als Passamaners ab que no poden tenir res present o a bistas per vendre com sia fet ab teler*. La Sentència imposava restriccions als dos gremis i feia un ampli repàs de les ordinacions de cada gremi des de la seva fundació; AV 10-22, any 1628, és la Sentència definitiva de 22 de novembre de 1627; AV 27-19, any 1740, refermat amb una Reial Ordre de 1746 sobre el plet habut entre els Perxers i els Passamaners perquè els primers fabricaven productes del gremi de Passamaners. Els Perxers, en plena recuperació, pressionaven les autoritats amb plets i penyoraments, tant als particulars com als altres gremis; IMH, secció Gremis, 21.5, *Copia de las Reales Ordenanzas del Gremio de Galoneros, 1783*, fol. 110-118, cap. 43 i ss., amb la prohibició de treballar als no agremiats. S'autoritza els prohoms a posar sancions i només els mestres podien tenir botiga i obrador, cap. 45.

gremi.³³⁹ Aquestes dones vídues només podien mantenir l'aprenent que tenia el marit difunt però no se'ls permetia registrar-ne un de nou.³⁴⁰ El manteniment de la botiga i obrador per part de la vídua exigia fer els pagaments oficials del gremi, tal com ho havia fet el marit. En cas contrari, la vídua perdria el dret de tenir botiga i obrador.³⁴¹

6.3 El treball de les dones. Els efectes de la Concòrdia de 1685

L'Edat Moderna no va ser una època gaire favorable per a la condició laboral i social de les dones. Les lleis seguien les tradicions medievals i les dones no participaven de la vida pública ni de la vida laboral.³⁴² L'actuació es limitava, sovint, a la llar, com a esposes i mares. Les seves activitats laborals es relacionaven amb la posició social i el nivel familiar.³⁴³ Si les dones treballaven ho feien al camp o al taller del pare o del marit. No tenien reconeixement legal ni pels gremis ni per les ciutats. Una excepció serien les ordinacions comunes dels Perxers i Passamaners de l'any 1582, que permetien les dones dedicar-se a les feines gremials encara que no fossin examinades de l'ofici. No obstant aquesta tendència general desfavorable, dins el gremi dels Perxers les dones tenien una consideració millor. La dona era companya del marit, gaudia de consideracions jurídiques que la situaven en una posició semblant a ell, tal com consta també, en la legislació valenciana, amb la condició de les dones protegida per les lleis, independentment de llur posició social.³⁴⁴ Jovellanos, al segle XVIII, argumentava que els gremis havien exclòs les dones del treball artesà perquè era una qüestió decorosa i un costum de sempre, fer-ho així.³⁴⁵ A l'excepció de les ordinacions conjuntes dels Perxers i Passamaners, l'any 1582, la major part de les ordinacions posteriors no consideraven les dones com a treballadores.³⁴⁶

En el segle XVII, en canvi, els gremis donaven privilegis només a les vídues dels mestres, tot i que els hi limitaven llur feina i llur condició de treball.³⁴⁷ Les ordinacions de 1636 fetes per la ciutat de Barcelona permetien les dones teixir i vendre a les places. La

³³⁹ IMH. Gremios. 21.5. Ordinacions de 1783, f. 116, anvers, cap. 40.

³⁴⁰ IMH. Gremios. 21.5. Ordinacions de 1783, f. 116, revers, cap. 41.

³⁴¹ IMH. Gremios. 21.5. Ordinacions de 1783, f. 116, revers, cap. 42.

³⁴² VVAA, *Història. Política. Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol.5, PÉREZ, I., "La condició de les dones". Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995, p. 114 i ss. AV 33-9, u de març de 1636. els Perxers, Velers i Velluters, molt abans de signar la Concòrdia de 1685, havien promogut una causa contra algunes dones que treballaven tafetans i els venien en botiga i pels carrers.

³⁴³ VVAA, *Història...*, PÉREZ, I., "La condició de les dones", ob. cit., p. 114 i ss.

³⁴⁴ TRAMOYERES, L., *Instituciones gremiales. Su origen y organización en Valencia*, p. 360 i ss.

³⁴⁵ MOLAS RIBALTA, P., "La vida d'un artesà a l'Europa moderna", dins *La vida quotidiana a través dels segles*, pp. 193-205.

³⁴⁶ TRAMOYERES, L., *Instituciones gremiales. Su origen y organización en Valencia*, p. 361.

³⁴⁷ MOLAS RIBALTA, P., "La vida d'un artesà a l'Europa moderna", pp. 193-205; també, TRAMOYERES, L., *Instituciones gremiales. Su origen y organización en Valencia*, p. 360 i ss; PÉREZ, I., "La condició de les dones", ob. cit., p. 115.

nova reglamentació va comportar fortes crítiques i acusacions cap al Consell de Trenta-sis de ser l'instigador de la feina oculta i de la competència deslleial de les dones perquè, segons els arguments oficials, volien "evitar l'ociositat" de les mateixes. Aquesta legislació permetia les dones, casades o no, fer o fabricar, amb les seves mans, una sèrie de productes i poder vendre a les places, però amb una limitació, que no podien tenir botiga oberta com els agremiats, un fet molt difícil de controlar, com ens demostren els quantiosos penyoraments.³⁴⁸

La nova legislació posterior sobre les dones i l'aplicació de les ordinacions i privilegis dels Perxers, juntament amb la Concòrdia feta amb els Velers i Velluters l'any 1685, feien augmentar la vigilància perquè les feines pròpies dels gremis estiguessin protegides. Les conseqüències directes de l'aplicació de la Concòrdia havien estat un augment de la vigilància i dels penyoraments. També s'exercia un major control de les feines de les mullers, filles i parentes, dins el gremi, especialment les vídues, que reclamaven, segons les ordinacions, els mateixos drets del marit difunt.³⁴⁹ Els penyoraments es realitzaven amb contundència. En el domicili o taller de l'afectat s'hi presentaven els prohoms del gremi, acompanyants del cap de guaita de la ciutat, obligaven la pressumpta incomplidora a ensenyar material i estris, pesant el material incautat i revisant els estris, com a pas previ per executar el penyorament i la requisa. El següent pas era començar un plet davant els Consellers de la ciutat. Si es considerava que el penyorament era ben fet, les feines havien de ser cremades. Sempre, abans d'acabar tot aquest procediment, l'oficial de la ciutat i el gremi dels Perxers guardaven una mostra del material penyorat, com a prova material dels fets.

Altre cop, l'any 1686 es plantejà un plet entre els tres gremis en concòrdia, representats per un prohoms de cadascun, contra una vídua que feia les feines de seda considerades exclusives pels seders.³⁵⁰ És un procés llarg, com els penyoraments que es feien en aquella època, derivats de l'aplicació dels termes de la Concòrdia i de la vigilància i zel perquè la seva aplicació sigués efectiva en benefici dels interessos dels tres gremis. Allà es descriu amb detall com era la botiga, on eren el taulell, els armaris i les mercaderies que s'havien trobat, tot molt minucios perquè sigués una prova irrefutable de les accions i penyoraments fets. Tots els penyoraments seguien un procediment semblant. Si el penyorat accedia i acceptava les sancions, no s'iniciava cap procés judicial, però si es mostrava reaci o el que s'havia trobat era d'una magnitud

³⁴⁸ AV 33-96, 1636, u de març de 1636. Els Perxers, Velers i Velluters havien promogut una Causa contra algunes dones que treballaven tafetans i els venien en botiga i pels carrers.

³⁴⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, folis 47-51 i 54-58, onze de gener de 1686.

³⁵⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, 1686, pp. 54-56, anvers i revers.

i importància evident, llavors s'iniciava un plet perquè fossin els tribunals els encarregats de donar l'última paraula i definir clarament la posició de cadascú. Per donar fe i validesa dels penyoraments, sempre hi havia testimonis dels tres gremis, en companyia dels síndics com a representants oficials. Així es feia una mena d'acta del procediment, definint amb detall les accions realitzades i les mercaderies trobades en frau, segons la Concòrdia.³⁵¹ Però l'inici d'un plet no frenava els penyoraments, perquè mentre no s'arribés a un acord definitiu, s'anava penyorant els possibles infractors com una mesura de força per arribar a una negociació i acabar la causa iniciada. Aquesta causa no era solament contra la vídua sinó contra les dones que treballaven els tafetans, per això els tres gremis ampliaven les seves accions i les investigacions sobre les possibles irregularitats s'extenien a més persones. En aquell moment, encara es cremava la feina penyorada.³⁵²

Els tres gremis aprofitaven els plets i els penyoraments mentre recordaven l'antiguitat de llurs oficis i feien una lloança de l'antiga glòria i perfecció de les feines i dels privilegis i avantatges que tenia cada gremi per fabricar i defensar els gèneres propis. Argumentaven que les dones estaven confabulades amb diferents comerciants i agremiats, els quals portaven gèneres de contraban d'Itàlia. Tots tres gremis volien acabar amb les irregularitats perquè perjudicaven la feina oficial dels agremiats, perjudicaven la qualitat i feien competència deslleial introduint en el mercat un excés de mercaderies sense cap control, modificant els preus del mercat i deixant indefensos els agremiats que complien les ordinacions i defensaven la qualitat de la feina.

L'any 1686, un any després de la Concòrdia, els tres gremis, Perxers, Velers i Velluters es refermaven en que ningú podia vendre tafetans a casa seva ni tenir un obrador-taller, només els mestres examinats de les tres feines. Interpretaven que les dones només podien fabricar i vendre alguns dels tafetans per les places públiques. Tot això però, sense tenir ni obrador ni botiga oberta.³⁵³ La Resolució del Consell de Trenta-sis havia permès unes feines tèxtils a dones no agremiades, algunes de les quals, segons els gremis, havien actuat amb un seguit d'irregularitats i males maneres i havien aprofitat la normativa per abusar de les atribucions que la norma els concedia. Per això, els Perxers recordaven la Concòrdia signada amb els Velers i Velluters i aprofitaven per plantejar especialment el cas d'una vídua que volia fer ús de més drets dels que concedien les ordinacions per poder treballar totes les feines seguint el que havia fet el

³⁵¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, pp. 175-181.

³⁵² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, p. 376.

³⁵³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, p. 39 i ss. 9 de gener, arran de la Concòrdia, els penyoraments augmentaven; AHPB. Notari Llauredó, ib., pp. 44, 47, 55 i ss, pp. 367-373.

marit difunt.³⁵⁴ Aquesta causa contra aquesta vídua va ser important perquè com a conseqüència es van reforçar les atribucions dels síndics respectius, per poder fer amb més agilitat als penyoraments que s'anaven realitzant.

Uns mesos més tard, sent prohoms Anton Sangrà i Tomàs Arquer, síndic nomenat un any abans, el 26 de gener de 1687 es procedia a executar un penyorament a uns perxers que tenien dones treballant a casa seva, fent la feina dels aprenents, “en notable dany de la confraria”.³⁵⁵ Es recordava la prohibició d'aquestes feines i també la Causa dels tres gremis contra algunes dones que abusaven de la feina. Es recordava que només podien fer tafetans i vetes, les mullers i les filles dels mestres.

Dos reunions del Consell gremial, de 13 de novembre del mateix any, van posar de relleu que quan s'havia anat a reconèixer les feines dels Perxers, cosa habitual com a forma d'inspecció i revisió, com s'acostumava a fer cada any, els prohoms s'havien trobat a casa d'Anton Polench, mestre perxer, quatre telers, però en dos hi treballaven tant el mestre com la seva dona. El mestre argumentava que els altres dos telers no eren utilitzats, “estaven en vaga” encara que per l'aspecte semblava tot el contrari. Els prohoms sabien que hi treballaven dues noies no autoritzades, per això van imposar-li els penyoraments i les sancions.³⁵⁶

També es va iniciar un plet conjunt dels Perxers, Velers i Velluters, contra els Botiguers de teles, però es pensava que no es podria tirar endavant perquè el gremi de Perxers no tenia mitjans per seguir amb el litigi. Al final, com acostumava a ser habitual en aquestes situacions, es va fer una taxa per pagar les despeses i es va acceptar la col·laboració d'algun mestre que personalment avançava les quantitats. Estaven en joc la feina i l'honorabilitat.³⁵⁷ La Sentència definia qui podia fabricar i vendre les feines i qui ho tenia prohibit, marcant amb detall les feines i característiques.

El treball de les dones estava molt regularitzat i més normalitzat dins el gremi dels Perxers en relació als altres gemis. Era un fet habitual, per això, encara que s'havia iniciat una causa contra algunes dones degut a les resolucions del Consell de Cent i a l'aplicació de la Concòrdia conjunta, es recordava que les dones parentes dels mestres

³⁵⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, p. 47 i ss.

³⁵⁵ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 5, any 1687, p. 37,

³⁵⁶ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 5, any 1687, p.438 i ss., tretze de novembre.

³⁵⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 6, any 1688, p. 36. 18 de gener. A la p. 48, s'inclou la Sentència favorable, que es va imprimir per a tothom, per dona-hi publicitat.

del gremi, podien fer tafetans i vetes, però especificant, “només les mullers i filles de mestres”.³⁵⁸

Aquesta problemàtica del treball de les dones i del control que el gremi dels Perxers volia seguir mantenint sobre la feina i els agremiats, va ser una característica que acompanyà la seva trajectòria, fins a finals del segle XVIII. Hi tenim moltes referències concretes en els protocols notariaus treballats, seguint els notaris vinculats al gremi dels Perxers.

Des de finals del segle XVII s’havia constatat que moltes persones de fora treballaven les feines dels Perxers, sense aprenentatge, especialment dones.³⁵⁹ Per refermar les feines agremiades es decidí penalitzar amb vint-i-cinc lliures al mestre que donés feina en contra del que establien les ordinacions.³⁶⁰ Des de la Concòrdia signada pels Perxers amb els Velers i Velluters(1685), la vigilància de la feina i els penyoraments havien augmentat perquè ara eren tres els gremis implicats; degut a això, es va prendre la decisió que qualsevol mestre dels tres gremis associats, podia vendre productes de les tres feines, permetent que els penyoraments fossin conjunts i el control del procediment, també.³⁶¹ Per definir-ho tot i acabar amb molts dels problemes, es va celebrar un altre Consell general el 14 de maig del 1700 “sobre el posar ordre i forma a les feines del ofici de Perxers”, prohibint diferents feines, “falsos obratges” i redactant aquests articles:

- Els satins i tafetans, mostrejats o llisos, amb seda sola o mescla de or i plata, per guarnició de sombreros i vestits, hagen de ser de seda fina, i el galó llis per faldillas y cadiras, y els passamans y arpons per roba d’Esglesia, sien de seda fina sola y de alducar.
- Les altres feines amb colors o sense, pugan ferse amb seda fina y alducar, lligacamas, puntas, llistetes, cadenilla i altres.
- Totes aquestes feines han de esser fetes amb seda, sense barreja de cotó, fil o estam, ni altre cosa.
- Els satins de plata falsa i els enllasats per cabelleras postizas hagen de esser de seda fina.
- Que toda feina falsa sie portada al Consell general que decidirá sobre cada cas.³⁶²

³⁵⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 5, any 1687, des del 26 de gener.

³⁵⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 15, any 1697, p. 7, dos de gener.

³⁶⁰ AV 33-119, any 1697, dos de gener.

³⁶¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 17, any 1699, p. 23; AHPB. Notari Llauredó, Manual 18, any 1700, p. 23, 20 de gener.

³⁶² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 18, any 1700, p. 221, Consell general de 14 de maig.

Sobre els gremis que tenien dones treballant com aprenents “en notable dany de la confraria”, es ratificava que els Perxers pretenien que només podien fer tafetans i vetes la muller i els fills i filles dels mestres.³⁶³

Degut al nombre de penyoraments i plets que el gremi tenia pendants, l'any 1692, el síndic primer, Joan Pasqual volia acabar-los negociant amb cada part. Les raons eren òbvies, s'havia declarat una guerra oberta contra els no agremiats i contra els Passamaners, en aplicació de la Concòrdia i d'algunes sentències favorables.³⁶⁴ Les actuacions i sancions anaven acompanyades d'una resolució del Consell del gremi. Com els penyoraments posteriors a la Concòrdia podien ser conjunts i afectaven els tres gremis, Perxers, Velers i Velluters, també hi podia haver testimonis de tots tres. Els penyoraments s'aplicaven indistintament als agremiats, als estrangers, a les dones i als altres gremis. Normalment, per no haver d'arribar a situacions extremes, l'afectat acceptava els penyoraments i prometia no tornar a repetir-ho, obligant-se amb tots els seus bens mobles i immobles, presents i futurs, una fòrmula que seguirà vigent al llarg del segle XVIII.³⁶⁵

6.4 Els gremis i el treball de les dones en el segle XVIII. L'actuació dels Perxers

L'any 1700 els Perxers van fer un penyorament a una vídua d'un veler, que es dedicava a vendre “galo de seda y alducar llis a raho de dos sous y quatre la cana...” El Velers es varen queixar del penyorament considerant que era una feina dels Velers i que degut a la Concòrdia vigent amb Velluters i Perxers, aquell penyorament no era correcte. Fins i tot, els Perxers varen elegir dues persones per tractar el problema amb els Velers d'una manera més oficial. La vídua demanava la restitució de la seva feina i un càstig pels prohoms dels Perxers, perquè considerava que la seva actuació havia estat desproporcionada.³⁶⁶ Això ens demostra que no tot era tranquil·litat entre els tres gremis després d'haver signat la Concòrdia perquè els Perxers havien fet un altre penyorament a una altra vídua d'un veler el 1704. Els Velers van protestar recordant els termes de la Concòrdia anterior conjunta. Aquesta vídua també demanava la restitució dels penyoraments realitzats pels Perxers i una sanció econòmica als Perxers.³⁶⁷ Dos anys més tard, s'havia fet un penyorament a una altra dona, Magdalena Casas pel qual, ella va perdre la feina feta i va ser sancionada.³⁶⁸

³⁶³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 5, any 1687, p. 37, 26 de gener.

³⁶⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 10, any 1692, p. 194.

³⁶⁵ AHPB. Notari Gomis, Protocol 5, p. 87, 29 d'abril de 1767.

³⁶⁶ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 18, any 1700, p. 330, quatre de novembre.

³⁶⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 22, any 1704, p. 330, quatre de novembre.

³⁶⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 24, any 1706, p. 51.

Molts dels problemes derivats de la incorporació de la dona al treball amb els gremis es van incrementar donat que la Guerra de Successió, amb els homes al front, propiciava el treball de les dones, a la reraguarda. Durant el conflicte successori es considerava que moltes dones cometien abús treballant les feines gremials, perjudicant tothom, especialment als perxers. Per això es va donar autorització a tots els mestres perxers, perquè actuessin contra aquelles dones, per considerar-ho un abús. Segons les ordinacions, només estava permès fabricar i vendre mercaderies als familiars dels mestres perxers, amb algunes condicions.³⁶⁹

No ens ha de resultar gens estrany que gremis com els seders, especialment els últims anys del segle XVII i primer quart del segle XVIII, reaccionessin davant les lleis municipals que permetien les feines i la venda dels seus productes a les dones de Barcelona i altres ciutats. Van decidir unir llurs forces contra aquesta intromissió externa que els perjudicava i, al llarg del segle XVIII criticar la llibertat de fabricació de llurs productes per part d'altres gremis i de particulars, les dones incloses. Una part important dels no agremiats eren dones. Per això, quan ja havia començat la recuperació del gremi, després de la Guerra de Successió, cap a l'any 1729, els Perxers van aconseguir una autorització contra el treball femení. Només es va permetre fabricar i vendre als familiars dels perxers, mullers i filles, amb limitacions.³⁷⁰

El 8 d'agost de 1735, es va celebrar una reunió dels Perxers a la sala Capítular de Santa Caterina. Es plantejava un tema cabdal per la feina de les dones emparentades amb mestres perxers. Les ordinacions permetien que les vídues tinguessin botiga, un fadrí i un aprenent i podien seguir amb tot això en el suposat cas que es tornessin a casar, sempre que el fadrí perxer amb qui es casessin, passés a mestre en el temps d'un any. En cas contrari, la vídua no podria mantenir la botiga ni cap persona treballant per a ella.³⁷¹

L'any 1740 es revocava una Sentència sobre la prohibició feta pel propi gremi a les dones i filles dels perxers de fabricar certes feines permetent, en canvi, que les vídues ho poguessin fabricar. Pas a pas es volien unificar els criteris de fabricació per a tots els parents dels mestres, sense fer-ne cap distinció. Les feines concretes eren les bosses i xarxes pel cabell.³⁷² Uns anys més tard, el 1746, es tornava a parlar de la Sentència que permetia les feines de diferents gremis a les dones, considerant que no eren feines

³⁶⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 16, any 1729, p. 115.

³⁷⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 16, any 1729, p. 115.

³⁷¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 22, any 1735, vuit d'agost, p. 284.

³⁷² AV 33-116, any 1740. Sentència contrària al gremi, per haver prohibit les feines a les mullers i filles.

que poguessin fer elles, exposant, amb claredat, que es tractava d'una transgressió de la llei de 1582, on es prohibien certes feines a les dones.³⁷³ Ja no es tractava de permetre o de prohibir les feines gremials a les dones, també es matisava quines eren les feines prohibides i quines havien de ser les condicions requerides per treballar-les.

Gairebé paral·lelament a aquests esdeveniments, l'any 1744, algunes dones del gremi dels Perxers prenen una iniciativa insòlita, contra els Passamaners. Encara que el jutge de la RI. Audiència no acceptava la Causa, les dones, amb el suport del gremi de Perxers, en un Consell amb assistència de 36 agremiats, van decidir dur la Causa fins el final, amb un seguit d'accions iniciades per elles.³⁷⁴ Donaven poders a un agent que les representés a Madrid, per poder iniciar un plet contra els Passamaners i fer les gestions oportunes.

Com es convocaven Consells per tractar qualsevol aspecte de la vida gremial, aquests Consells tenien una importància afegida, especialment quan s'havien d'aclarir aspectes normatius i prendre decisions sobre normes de règim intern o sobre temes econòmics, com és el cas d'un Consell dels Perxers sobre el treball de les vídues de mestres amb botiga i obrador que treballaven de l'ofici. Segons les ordinacions, podien seguir tenint l'aprenent durant un any, des de la mort del marit mestre.³⁷⁵

El treball de les dones permetia flexibilitat en les feines, però també provocava situacions fora de les normes i per tant, punibles, sempre en bé del gremi i dels perxers que hi treballaven. Un matrimoni i dues donzelles treballaven quatre telers, per això es fa fer un penyoramament de tres lliures i es donà la feina per perduda, perquè només estava permès treballar a les filles dels mestres.³⁷⁶ També l'any 1753, el trenta de juny, es van fer quatre penyoramaments per fer treballar a donzelles contravenint les ordinacions i modificant la qualitat i característiques dels productes.³⁷⁷ Es justificava el penyoramament amb el criteri de qualitat de la feina, obligant a unes característiques tècniques per assegurar-ne la qualitat.

A mitjan segle XVIII, alguns mestres treballaven a bon ritme i feien ús d'enginy amb petites variacions sobre els estris i telers originals, per fabricar la feina de perxeria. Com necessitaven més mans per treballar, s'ajudaven no només de les dones i filles, sinó de

³⁷³ AV 33-38, any 1746.

³⁷⁴ AHPB, Notari Gomis, Protocol 8, any 1744. Una carta sobre les accions iniciades per les dones dels mestres perxers contra els Passamaners, 22 de maig, p. 226.

³⁷⁵ AV 33-114, any 1752, 19 d'agost.

³⁷⁶ AV 33-113, any 1753, 13 de novembre.

³⁷⁷ AV 28-9, any 1753.

donzelles i dones no agremiades ni emparentades, cosa que, seguint l'aplicació estricta de les ordinacions i normes del gremi, no estava permesa. Aquest és el cas d'un penyorament fet el 1753 a Isidre Fullós, un mestre perxer que treballava amb telers petits, no autoritzats i amb dones de fora el gremi.³⁷⁸ Argumentava que els prohoms ho sabien i que sempre havia treballat de la mateixa manera sense que mai ningú li digués res. Com hi havia tres dones treballant per a ell, davant l'evidència dels fets, va acceptar els penyoraments.

Aprofitant aquests fets, el gremi de Perxers refermava la prohibició de treballar les feines de perxeria a donzelles que no eren filles de cap mestre.³⁷⁹ Amb això sembla que contravenir les ordinacions era una pràctica habitual i que l'esperit corporatiu era posat en solfa molt sovint, provocant conflictes d'interpretació i més penyoraments, amb una vigilància acurada i també un excés de zel en el compliment de les normes internes. Quan els fets es repeteixen sovint, això vol significar alguna cosa, com que les lleis i normes semblaven molt concretes i definides, però la seva aplicació no ho era tant. La realitat dels fets i les situacions de conflicte superaven amb escreix l'aplicació de les normes i ordinacions.

Aquell mateix any de 1753, també va ser penyorat un altre perxer, Francesc Albareda, perquè tenia una dona treballant a casa seva. El perxer deia que la dona hi treballava sense que ell li permetés. Se'ls va sancionar i tots dos van pagar una quantitat com a penyora.³⁸⁰ Es castigava per la feina no autoritzada i també perquè amb el mestre treballaven persones no agremiades. Dos anys més tard, tornava a ser penyorat pel un fet semblant. Aquest costum dels penyoraments ens demostra que la situació no es podia controlar tal com volien els gremis i que, segurament, resultava més rendible per part del penyorat, acceptar d'entrada el penyorament i la sanció, i després, seguir treballant com si res no hagués passat. Creiem que les sancions, encara que semblaven elevades no representaven gaire dany per a l'infractor, segons es desprèn de la reincidència dels penyorats.

Així, a mitjan segle XVIII, es mantenia la prohibició de treballar a donzelles que no eren filles de cap mestre perxer i constantment se seguien recordant els penyoraments a tots els que no "compleixen les ordinacions".³⁸¹ La casuística és abundant i ens dóna

³⁷⁸ AHPB. Notari Gomis, Protocol 4, any 1753, p. 325, mes de juny.

³⁷⁹ AV 33-110, any 1753.

³⁸⁰ AV 33-106, any 1753. Dos anys més tard encara se'n parlava dels penyoraments fets el 1753, AHPB. Notari Gomis, Protocol 6, any 1755, p. 141 i p. 380.

³⁸¹ AV 33-111, any 1753.

una visió molt clara de la situació del gremi davant d'un possible intrusisme professional. També l'any 1753, es van fer quatre penyoraments perquè alguns perxers feien treballar a donzelles, cosa que no era permesa perquè contravenia les ordinacions i amb aquesta pràctica perjudicava la qualitat i les característiques dels productes fabricats.³⁸²

Les decisions es prenen en Consell general perquè hi hagués el màxim de consens, cercant, cosa difícil, un criteri d'unanimitat, especialment quan es volia resoldre algun conflicte greu o tractant-se del treball de les dones, es volia solucionar una situació de permanent discussió degut als abusos que des de fora el gremi i des de persones agremiades, s'estaven cometent. Per això s'insistia en la qüestió en molts Consells gremials, com quan es va fer una reunió, un altre Consell, sobre el treball de les dones no agremiades i sobre els forasters que feien feines dels Perxers "y s'experimentan abusos diàriament".³⁸³ Per això, com els penyoraments formaven part de les funcions del poder executiu del gremi, els prohoms i càrrecs sempre actuaven seguint el mateix procediment: davant notari, amb un testimoni, amb l'agutzil acompanyat d'un mosso d'esquadra per vigilar, un porteador i un fuster per carregar i desmuntar els telers penyorats si venia al cas i per justificar tècnicament els penyoraments. Els Perxers, com a gremi, actuaven com a jutges en totes les causes presentades. Sembla que en primera instància actuaven com a Consell deliberatiu, però escoltades les parts implicades, es convertien en Consell executiu i si el cas ho requeria, actuaven com a jutges, interpretant les ordinacions, lleis i normes que els afectaven, tant a nivell general del gremi, com en temes més personals i particulars.

La problemàtica de la feina de les dones era un punt de discussió i d'anàlisi permanent, per això, el contingut dels Consells gremials tractava aquestes situacions que podien derivar en conflicte i provocar enfrontaments i danys greus al gremi. Per altra banda, el treball de les dones permetia flexibilitat en les feines, però també provocava situacions fora de les normes i per tant, punibles, sempre en bé del gremi i dels perxers que hi treballaven.

Tenint en compte la documentació treballada, tant de l'arxiu dels Perxers (Arxiu Villaronga) com de l'Arxiu de Protocols Notarials de Barcelona, aquestes feines, realitzades oficialment sense control gremial, eren pràctica habitual arreu. Es permetien extraoficialment perquè es feia molt difícil el seu control, però de tant en tant, si l'abús

³⁸² AV 28-9, any 1753, 30 de juny.

³⁸³ AV 33-106, any 1755.

resultava massa evident o alguna sentència o llei els hi era favorable, els prohoms del gremi havien de fer valer la seva autoritat i justificar el compliment de les ordinacions i normes.

Hem trobat situacions, les raons de les quals ens permeten justificar les feines de les parentes, mullers i filles i d'altres dones, unes raons que podien ser degudes a moments puntuals de necessitat, com quan un altre perxer, Joan Ginistar, feia treballar amb ell la seva germana. En aquest cas, els arguments eren diferents. La germana no tenia mitjans per viure y “es de casa pobre y miserable”.³⁸⁴ Les feines tèxtils permetien un sobresou, un ajut per a l'economia familiar i una entrada d'ingressos afegida, per això, quan es va fer un penyorament i apremit a casa d'un perxer, els prohoms es van trobar la dona d'un mariner que fabricava puntilla blava i blanca.³⁸⁵

L'any 1764, el 4 d'abril, es varen fer uns penyoraments a Isabel Rigó, muller d'un jove forner perquè amb al seva filla fabricava feines dels perxers.³⁸⁶ Se li van trobar “158 canas, 4 pams de corbatins d'estam, i fil enrissat, i 601 corbatins més 3 llisos amb 4 planxes primpassats amb tres pessas i un passol. També tres agulles de ferro per fer el risso, y de dita pessa, un ramalló de fil i dos canons d'estam i un teler de dona amb els seus complements”. Sembla ser que la interessada deia que treballava per a ella mateixa i que evidentment no es donava per penyorada. Però pel volum de la feina i dels estris trobats, s'havia demostrat tot el contrari.

Aquestes feines realitzades fora del control gremial, ens demostren una organització de l'economia submergida molt important, ja que els penyoraments fan referència a grans quantitats de gènere, amb molt varietat i, sobretot, a que els penyorats tenien tots els estris i màquines necessàries per la fabricació. Podem deduir que, més que una vigilància i una preocupació per la qualitat de la feina, suposant que els noagremiats treballessin sense cap mena de preparació, es tractaria d'un volum considerable d'una economia domèstica i submergida que representava una forta competència per a la feina registrada oficialment. Sota l'objectiu de preservar la qualitat dels productes segons el que definien les ordinacions, s'amagaria un problema de competència i de mercat, degut a la venda dels gèneres fabricats.

³⁸⁴ AHPB. Notari Gomis, Protocol 6, any 1755, p. 380.

³⁸⁵ AHPB. Notari Gomis, Protocol 6, any 1755, p. 380 i ss, p. 410.

³⁸⁶ AHPB. Notari Gomis, Protocol 3, anys 1764-1765, p. 113,

Un altre plet de juny de 1765 ens demostra que les feines de perxeria podien ser fabricades per moltes persones no agremiades i de feines tan diferents com la dona d'un Forner, amb la qual s'havia pleitejat.³⁸⁷ Els raonaments dels Perxers sempre refermaven el que establien les ordinacions i les resolucions internes, uns arguments de pes per mantenir la cohesió i l'autoritat del propi gremi. Es recordava que ningú, tampoc les dones, podia fabricar ni vendre les feines pròpies dels Perxers. Els límits eren ben clars desde les privatives de 1599. Com des de 1755 seguien els abusos de moltes dones, també s'havien executat penyoraments contra els còmplices de les mateixes, tractant-se d'una mesura aprovada per la Reial Audiència i recolzada per un Reial Decret.

Amb les Reials Ordres de Carles III del 12 i 15 de gener de 1779, van anar apareixent disposicions que liberalitzaven el treball de les dones. També es van dictar tot un seguit de disposicions com la Reial Cèdula de 2 de setembre de 1784, on per primera vegada es consignava la feina de les dones i les noies. Així, les dones es convertien en menestrals i amb un jornal.³⁸⁸ Aquesta Reial Cèdula permetia que les dones poguessin regentar tallers en les feines "compatibles con el decoro y las fuerzas de su sexo". La prerrogativa concedida per Carles III les permetia fer filadís i altres feines que els Perxers els podien encomanar i garantia total llibertat per a les dones a l'hora de fer la feina dels Perxers.³⁸⁹

En el fons, eren disposicions teòriques perquè les dones no van accedir ni a la categoria d'oficial ni a mestres, encara que treballaven amb el marit o amb el pare. La causa sembla estar en l'oposició persistent de molts gremis i en el fet que la liberalització del treball debilitava el prestigi gremial, encara que les dones podien ser un bon suport de la feina familiar perquè la mà d'obra era escassa. La situació de les vídues era diferent; se'ls permetia tenir la botiga oberta i fer la feina mentre el fill, si era el cas, arribés a la majoria d'edat per poder seguir la feina del pare. Sembla que les vídues, per poder seguir la feina del marit, no es podien tornar a casar, excepte si no era amb un mestre o un fadrí del gremi.³⁹⁰

³⁸⁷ AV 27-17, juny 1765.

³⁸⁸ TRAMOYERES BLASCO, L., *Instituciones gremiales. Su origen y organización en Valencia*, p. 362 i ss. Veieu també, MOLAS RIBALTA, P., "la vida d'un artesà a l'Europa moderna", dins *La vida quotidiana a través dels segles*, p. 198.

³⁸⁹ AHPB. Notari Lluch i Vilallonga, Protocol 21, any 1785.

³⁹⁰ MOLAS RIBALTA, P., "La vida d'un artesà a l'Europa moderna", p. 198, obra coordinada per PÉREZ SAMPER, M^a.Á., *La vida quotidiana a través dels segles*, cap. 9, pp. 193-205.

Els casos concrets ens demostren la complexitat del treball de les dones i la dificultat del control que els gremis pretenien aplicar sobre llurs feines.

VII. ASSISTÈNCIA I SOCORS ALS DESVALGUTS

7.1 Introducció general

Com es tractava d'un dels objectius fundacionals, l'ajut als més necessitats del gremi ja es concreta des de les primeres ordinacions de 1505 i es manté al llarg dels anys com una característica essencial, innegociable. Hem seguit les ordinacions dels Perxers i també els continguts i les resolucions dels Consells del gremi, on s'especifiquen els ajuts i variacions que s'havien d'aplicar en cada cas. Es una documentació directa, extreta en bona part, de l'Arxiu Villaronga, amb l'ampliació o confirmació des dels protocols notariais, que reflecteix unes inquietuds i preocupacions per una situació, que pel que es desprèn, era bastant freqüent i per això s'havia de regular clarament.

Un dels vessants més importants de la vida corporativa dels Perxers va ser el sentit de solidaritat i l'ajut entre confreres i familiars davant les circumstàncies d'extrema misèria, de marginació, de malaltia, de viduïtat i orfanat, entre d'altres. Es tractava d'una mutualitat gremial que cercava solucionar les situacions de precarietat dels agremiats. Els Perxers unien el vessant professional del gremi, amb el vessant devocional i assistencial de la confraria-gremi inicial. A través de les ordinacions es defineix clarament tot aquest procés.

En totes les ordinacions, des de la fundació del gremi el 1505, es fan constar els objectius d'ajut i fraternitat. Es defineixen i concreten els repartiments de les quantitats penyorades, les quals, amb els ajuts i taxes servien per ajudar els més desvalguts. No resulta doncs, gens estrany que l'any 1692, el gremi dels Perxers prengués l'encàrrec del Misteri de Sant Simeó.³⁹¹ Era la conseqüència lògica d'unes activitats d'ajut, sempre presents en la vida del gremi i que en aquell moment necessitaven obrir-se públicament, per justificar tot el que es feia i per revaloritzar la imatge pública dels Perxers com a institució, sortint pels carrers amb solemnitat, lluint l'encàrrec del Misteri amb el qual s'havien compromès i fent l'ornamentació necessària per anar a les processons.

³⁹¹ AV 24, llibre específic amb tot el contingut referent a la confraria religiosa i el Misteri, des de 1692, des de les ordinacions i condicions primeres, fins els detalls més concrets, amb les possibles incidències derivades de l'administració i manteniment del Misteri per part del gremi de Perxers.

7.2 Processons, festes, culte als difunts i actituds davant la mort

Els Perxers, nascuts sota l'advocació de Nostra Senyora de l'Assumpció, mantenien la devoció a la Patrona, celebraven les festes religioses del gremi i sempre havien tingut com a prioritat l'ajut als confreres necessitats. Així, s'administraven els sagraments i celebraven la festa gremial el dia de la Mare de Déu d'Agost, com a acte oficial de més relleu.³⁹² Fins el segle XVII seguien la seva devoció inicial però amb certa discreció pública. No va ser fins el 1692 quan es van decidir a participar en el Misteri de Sant Simeó, prenent l'encàrrec del seu manteniment i d'anar a la processó, tot mitjançant un contracte, formant d'aquesta manera, una confraria religiosa i assistencial, amb una representació pública com a gremi.³⁹³ Les pràctiques de les processons van augmentar amb els setges francesos des de finals del segle XVII.

Entre les activitats lligades a la confraria religiosa des de finals del segle XVII, destaquem les processons de Rams, Setmana Santa i el Corpus. A nivell públic, derivat de les obligacions contretes amb la Confraria del Misteri, es preparava la processó amb les atxes corresponents, s'elegien els càrrecs del Misteri, es cobraven les quotes de manteniment i es posaven al dia tots els detalls d'ornamentació.

Pel que toca a la part del gremi com a institució, tenia especial relleu la celebració de la festa patronal a l'agost, les oracions i exèquies pels difunts, els ajuts econòmics i espirituals als malalts i familiars. Per això, com un fet molt important a nivell públic, cada any se celebrava la festa de la Patrona, amb els preparatius previs d'arrenjament i manteniment de la imatge, conservada durant l'any en un lloc segur. Per dur a terme tota la tasca assistencial, s'havien establert els horaris de les visites als malalts i moribunds del gremi per part dels prohoms. També s'ajudava les vídues i els orfes, es pregava pels malalts i es deien misses i oracions pels perxers difunts.

Un altre aspecte molt relacionat amb els ajuts, que definia els Perxers i que demostrava estabilitat econòmica i prestigi social, a més d'una necessitat ineludible, el trobem a la preocupació per la salut i la malaltia dels agremiats i llurs famílies. Per això,

³⁹² AV 33-107, any 1753; AV 4-225; AV 4-228; AHPB. Notari Llauredó, Protocol 1, anys 1682-1684, p. 338, 15 de setembre, "sota la invocació de Ntra. Sra. d'Agost".

³⁹³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 10, any 1692, p. 191, 13 d'abril. Consell general sobre si el gremi s'encarregaria del Misteri de Sant Simeó perquè els mestres i fadrins de cases hi havien renunciat amb la Confraria de Nostra Senyora dels Dolors, per no poder fer el manteniment; AV 24-2, És el llibre on són totes les ordinacions des de 1692 amb el Misteri de Sant Simeó, les ordinacions del Misteri de la Santa Espina l'any 1724, el projecte de 1745 i les noves ordinacions amb la Confraria de la Soledat, l'any 1751; AV 24-1 i AV 24-2, és el llibre amb les ordinacions del Misteri i el contracte amb les confraries a les quals estava vinculat, tant el Misteri de Sant Simeó com el Misteri de la Santa Espina.

els Perxers també gaudien de metges propis per atendre els confreres, agremiats i parents pròxims. Els metges diagnosticaven les malalties, tenien cura dels malalts i moribunds. Amb les seves decisions permetien que el gremi organitzés i quantifiqués el pagament dels subsidis als malalts, supervisant cada cas, conjuntament amb els prohoms, que tenien molt en compte les resolucions dels metges per establir les quanties adequades i el temps que duraven els pagaments.³⁹⁴

Un dels elements essencials de la vida religiosa dels Perxers era l'administració del Viàtic (la comunió dels malalts) als agremiats i llurs familiars. En rebre el Viàtic, es feia una almoïna de sis sous diaris, cada vegada, destinats a la confraria encarregada d'administrar el sagrament i que donava un ajut espiritual als agremiats.³⁹⁵

Un altre aspecte molt relacionat amb la pràctica religiosa va ser el problema que plantejava el treball en dies festius. També es regulaven les excepcions en cas de necessitat per als viatgers que venien de pas i per a qualsevol altre cas en el qual no hi hagués objectiu de guany i de negoci, sinó només la satisfacció de petites necessitats.³⁹⁶ Benet XIII, papa des del 1724 fins a 1730, va regular les festes de precepte, les va reduir i va donar permisos per poder treballar en dies festius, sobretot va donar una sèrie de disposicions per a la Tarraconense.³⁹⁷ Posteriorment, Benet XIV, papa des del 1740 fins a 1758, va reduir les festes a noranta-tres i va deixar com a laborables dos-cents setanta-dos dies.³⁹⁸ Aquest calendari de dies festius era fonamental per poder planificar la feina i els sous, però no tenia en compte les festes gremials i locals i un llarg capítol d'imprevistos, com les aturades de la feina i les malalties.

L'any 1745 no hi havia diners per pagar els tres rals diaris a qui hagués rebut el Viàtic. Es creia que es tractava "d'un gasto difícil de soportar", però, d'entrada, no es va prendre cap mesura per rebaixar els ajuts.³⁹⁹ El nombre de malalts i els ajuts compromesos, obligaven a un esforç econòmic però el gremi no podia fer-hi front, permanentment. La solució sempre arribava amb noves taxes o amb els ajuts que

³⁹⁴ Ho analitzem en aquest mateix capítol perquè la seva importància ens obliga a fer-ne un estudi més acurat.

³⁹⁵ El gremi de Perxers s'encarregava d'aquestes despeses i es feia constar en el llibre de comptes del gremi, també en alguns Consells gremials on s'havia concretat aquest ajut.

³⁹⁶ AV 33-11, any 1746.

³⁹⁷ VENTURI, F., *Il Settecento Riformatore*. Torino: Ed. Einaudi, 2a edició, 1969, pp. 136, 138 i ss.

³⁹⁸ VENTURI, F., *Il Settecento Riformatore*, ibidem; DESDEVICES DU DEZERT, G., *L'Espagne de l'Ancien Regime*. Vol. III, cap. II: *Industrie*, on parla de totes les reglamentacions sobre els gremis i la indústria.

³⁹⁹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 9, any 1745, p. 63.

alguns perxers havien fet, avançant algunes quantitats per poder mantenir aquestes obligacions, que es consideraven prioritàries.

Un dia especialment joiós per a tots els Perxers era la celebració de la Primera Comunió. Hem de tenir en compte que la Primera Comunió es rebia des dels dotze anys i no hi havia cap cerimònia específica. Els nens i nenes de la Primera Comunió acostumaven a combregar amb els pares el dia de Pasqua. No va ser fins a finals del segle XVII quan van començar les cerimònies col·lectives, dilluns o dimarts de Pasqua o algun dels diumenges següents. Llavors començà un formalisme, no exempt de costumisme local, com el fet de vestir amb certa cura i d'anar a la cerimònia amb un ciri encès, amb els nens a un costat i les nenes a l'altre, davant tota la comunitat parroquial.⁴⁰⁰

En realitat, els sagraments presenten una doble significació, individual i col·lectiva. La vida es celebrava amb goig des del Baptisme, la Primera comunió, la Confirmació o el Matrimoni. En canvi, la mort és una realitat de la qual ningú pot escapar i que necessita l'ajut de l'esperit, perquè és un fet personal on hi va la pròpia vida. Així i tot, pels creients eren moments molt importants, representaven l'entrada a una vida plena i definitiva. Per tant, el Viàtic i els funerals se celebraven amb gran solemnitat. El malalt estava envoltat pels familiars i els confreres que l'acompanyaven en aquest moment fonamental. Es resava en veu alta, demanant la misericòrdia del Senyor.⁴⁰¹ Com a conseqüència, si el malalt moria, una de les manifestacions més lluïdes i més impressionants i "de aquello más edificante" eren els funerals, sempre celebrats amb tota pompa i cerimonial, amb gran solemnitat.⁴⁰²

Els Perxers acompanyaven el difunt i dipositaven sobre el taüt el Drap de Morts del gremi, un motiu d'honorabilitat social i professional. El Drap de Morts anava adornat amb vellut, or i argent i n'hi havia almenys dos, el de "vellut", que costava dos sous i el de "galons de or", que costava quatre sous.⁴⁰³ Els Perxers tenien un encarregat que cobrava aquestes quantitats per poder fer ús del Drap de Morts de gremi, considerat, lògicament, un gran honor però amb limitacions als agremiats perxers que tinguessin comptes pendents amb l'encarregat del Drap de Morts, per això es plantejaven disputes

⁴⁰⁰ ARIÈS, PH. I DUBY, G., *Historia de la Vida Privada*, 5. Madrid: Taurus, 1991, p. 83 i ss.

⁴⁰¹ TRAMOYERES, L., *Instituciones Gremiales. Su origen y organización en Valencia*. Valencia: Imprenta Doménech, 1889. Copia facsímil, 1979, p. 62-63.

⁴⁰² MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses del siglo XVIII*, p. 565, apèndix I: Disertación histórico-político-legal. Es refereix a l'any 1766.

⁴⁰³ AV 28-12; AV 28-13.

i raons.⁴⁰⁴ El bon ús del Drap del Sant Misteri definia clarament que només hi tenien accés els mestres, la muller i els fills i filles "que visquin a casa els pares i fadrins". L'agost del 1748 es va decidir fer un taüt i un Drap de Morts, ja que el gremi només tenia un Drap d'Albats.⁴⁰⁵ Com es tractava de la imatge pública del gremi i de les despeses que se'n derivaven, la relació dels agremiats amb la mort no estava exempta de conflictes. L'abril del 1749 va haver-hi un canvi del Drap de Morts durant l'enterrament d'un mestre, degut als drets que s'havia de pagar. La quantitat reclamada per la parròquia de Santa Maria del Mar, on es van celebrar l'enterrament i les exèquies va ser de vuit sous. La parròquia es va quedar el Drap de Morts retingut com a penyora fins que els tribunals decidien el que s'havia de fer sobre els drets a pagar.⁴⁰⁶ Al cap de tres anys es va decidir desfer el Drap de Morts per pagar els drets a la parròquia. Aquesta proposta va ser molt discutida i com que s'havia aconseguit un Drap "molt lluyt", s'acabà decidint de fer el pagament amb la reserva econòmica del gremi.⁴⁰⁷ L'honorabilitat del gremi estava per damunt de qualsevol altra consideració.

El mateix any esclatà un altre conflicte per motius semblants, però a l'inrevés: la parròquia de Sant Pere estava en deute amb el "comú"(el gremi) per l'enterrament del mestre Joan Escat, vuit sous que encara no s'havien cobrat. Aquesta quantitat havia de ser satisfeta per l'enterrador o fosser de la parròquia. Per aquest motiu el gremi apel·là al Vicari general per aclarir si s'havia de pledejar "amb lo fosser o amb l'Abadesa".⁴⁰⁸

Sembla que el Drap del gremi ja no es podia deixar a ningú, perquè era un privilegi exclusiu per als mestres, la muller, els fills i filles que visquessin a casa dels pares; un privilegi ampliat al fadrí. Degut a això, si algú deixava el Drap a persones alienes, hauria de pagar una quantitat com a penyora, vint-i-cinc lliures per la caixa del gremi.⁴⁰⁹

També es deien misses per tots els difunts del gremi el dia de la commemoració dels difunts i el gremi donava a tots els seus agremiats un obsequi, el pa de morts, que variava de pes segons la bona o mala època per la qual passava el gremi.⁴¹⁰ L'any 1751 es va decidir seguir el costum que tenien altres gremis i que els Perxers també

⁴⁰⁴ AV 28-13; AV 28-14.

⁴⁰⁵ AHPB. Notari Gomis, Protocol 12, any 1748, agost, p. 420.

⁴⁰⁶ AV 28-14, 29 d'abril de 1749; AV 28-12/13, 14 de març de 1749.

⁴⁰⁷ AHPB. Notari Gomis, Protocol 3, any 1752, maig, p. 219.

⁴⁰⁸ AHPB. Notari Gomis, Protocol 13, any 1752, on cita que l'any 1749 també hi va haver un conflicte per fer el pagament per les cerimònies i per la cera dels ciris.

⁴⁰⁹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 13, any 1749.

⁴¹⁰ AV 33-103, any 1756. Es feien oracions a l'església de la Mercè i a Santa Madrona, on els Perxers pagaven una quantitat anual per les despeses de la processó que allà s'hi feia. Eren set sous i set diners; També, AV 9-36, Pa de morts.

havien tingut anys enrere i ara volien recuperar. Per aquesta raó, es convidava a cada agremiat a presentar-se a la casa del gremi, de deu a dotze del matí, del dia dels Difunts, per recollir el pa.⁴¹¹ Uns anys més tard, des de 1776, havia quedat força extès el costum de donar:

El dia dels Morts un pa de caritat a cada mestre, fadrí i vídua del gremi, en sufragi de les ànimes del Purgatori de pes 1 lliura ½ cada un de pes, i se li donarà al qui vagui al ofici i després a la casa del gremi a les 12 del matí, a excepció dels impeditos.⁴¹²

7.3 Les ordinacions i els ajuts assistencials i espirituals del gremi de Perxers fins a la Guerra de Successió

La referència a les ordinacions com a font primària del gremi, és una necessitat que defineix l'organització interna i també totes les característiques de la vida corporativa. El contingut de les ordinacions delimita els eixos del gremi i les seves actuacions en tots els àmbits, concretant tots els aspectes fonamentals. Aquí ens referim solament al vessant assistencial, els altres aspectes ja han estat treballats en altres capítols. Per donar-hi més força, tot el contingut de les ordinacions estava recolzat per les resolucions del Consell general del gremi i per les lleis que, amb el pas del temps, s'havien anat aplicant.

Les ordinacions fundacionals començaven amb la definició de la confraria religiosa i de les tasques assistencials, com una herència de les confraries medievals. Els Perxers van començar la seva trajectòria el 1505, amb unes ordinacions pròpies. Aquestes ordinacions tenen un contingut més assistencial que tècnic i administratiu. Era clar l'objectiu devocional i assistencial perquè després de refermar la "confraternitat" els Perxers van demanar l'autorització del Veguer, del Regent o altres oficials reials, per constituir-se en confraria i reunir-se en una església o monestir per participar en les oracions de la Vigília i en tots els actes de la Festa de la Patrona, "la Assumpció", acompanyant els majorals o prohoms en l'administració del Viàtic als malats, ajudant els agremiats en llurs penúries i necessitats materials, també ajudant i acompanyant el difunt i la seva família.⁴¹³

⁴¹¹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1751, 17 de juliol, p. 311.

⁴¹² AHPB. Notari Lluch, 14 d'agost de 1776.

⁴¹³ AV 10, ordinacions primeres de 1505, art. primer. Tots aquests càrrecs i funcions es concreten quan treballem el capítol dels prohoms i càrrecs del gremi; AV 10, ordinacions de 1505, art. segon, sizè, setè i vuitè.

Després de presentar els objectius generals del gremi i les pautes de l'organització interna, les ordinacions donen molta importància a la part assistencial i es defineixen com una confraternitat, amb les obligacions religioses i els ajuts pertinents, com els pagaments d'entrada i el registre en els llibres del gremi. El contingut concreta les obligacions d'ajut als agremiats, una funció que anava a càrrec dels prohoms com a màxima autoritat del gremi.⁴¹⁴ Les situacions de precarietat s'anaven concretant en cada cas, però tenien en compte les normes generals, actualitzant els detalls a través dels Consells generals o des de l'aplicació de la normativa general sobre gremis o de les sentències favorables als Perxers, derivades dels plets plantejats amb altres gremis o amb els particulars.

Des de les ordinacions de 1599, els Perxers s'anomenaven "comú", "cos" i "confraria". Aquest darrer concepte és el més extès a finals del segle XVII i no serà fins el segle XVIII quan es generalitzarà la denominació de "gremi", per diferenciar la part professional de la confraria religiosa i assistencial. El terme "confraria" fa referència puntual al sentit de solidaritat i ajut heretat de les antigues confraries medievals, exteses arreu.⁴¹⁵

Amb les ordinacions i les normes internes, les feines van quedar ben definides i al mateix temps es posava de manifest el sentiment de caritat i de confraria assistencial amb l'obligació d'un ajut econòmic pels més necessitats del gremi, aprofitant l'import dels penyoraments i d'altres ingressos gremials, com una mena d'assistència social, una forma regulada de beneficència i caritat. Els Perxers seguiren tot aquest procés en la formació del gremi, en la redacció de les ordinacions i en llur d'organització. Des dels inicis, podem seguir l'evolució dels sentit tradicional i la continuïtat de les activitats d'ajut, sempre presents en la llarga trajectòria del gremi. És ben clar el sentit de solidaritat i les preocupacions pels més necessitats. Més que una forma de mentalitat solidària reflecteix les necessitats i les penúries que els envoltaven, amb un seguit de

⁴¹⁴ AV 10-27, ordinacions de 1505, articles setè i vuitè. Totes aquestes activitats religioses i assistencials eren comunes a molts altres gremis de fora de Catalunya, tal com consta als gremis valencians, TRAMOYERES, L., *Instituciones gremiales. Su origen y organización en Valencia*. Valencia, Imprenta Domenech, 1889, cap. III, p. 58 i ss., cap. IV, pp. 94-115, on destaca la festa religiosa i el vessant assistencial. Pel que fa referència als gremis de Màlaga, VILLAS TINOCO, S., *Los Gremios malagueños. 1700-1746*. Universidad de Málaga, 1982, vol. II, p. 172 i ss.; MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...* pp. 99 i 474; AV 10-27, ordinacions de 1505, article tretzè, passament de comptes de l'andador. També articles 17, 19 i 20, amb el control dels deutes i l'obligació de la feina ben feta i reglamentada. L'article 18, recorda l'obligació d'assistir als Consells gremials. L'article 21, referma la conservació perpètua de les ordinacions, però a l'ensem, la renovació obligada pels canvis de cada etapa històrica.

⁴¹⁵ SERAFINI, C., *La Confraternita di Misericordia, Castiglion Fiorentino. 1572-1995: oltre quattro secoli di presenza attiva*. Castiglion Fiorentino, any 1995.

solucions concretes per garantir la subsistència material i espiritual del confreres i agremiats per poder fer front a les dificultats habituals de la vida quotidiana.

Tot aquest procediment demostra la necessitat de regular les nombroses situacions de precarietat, molt habituals. Per això, segons les circumstàncies, l'actualització dels ajuts era constant. Aquesta organització dels ajuts feia necessària una anàlisi d'algunes activitats relacionades amb els agremiats necessitats, arrancant des de les ordinacions de 1599 on es posa de manifest que es regulaven solucions per a totes les situacions de precarietat i s'actualitzaven els ajuts per fer-hi front. Dins aquest context s'ha de valorar la importància dels ingressos provinents de les sancions i penyoraments, perquè tots els incompliments de les ordinacions eren penalitzats amb cent sous barcelonins, que s'aplicaven "pels pobres de la dita confraria".⁴¹⁶ Aquesta seria la justificació de pes per obligar al compliment de les normes i dels objectius gremials, amb l'aplicació d'unes taxes i sancions que permetien recaptar les quantitats necessàries per ajudar els més desfavorits del gremi. Els termes de les quanties s'havien concretat des de les ordinacions de 1599, quan s'obligava tots els mestres a pagar cada dissabte o diumenge, dos diners per socòrrer les vídues i els confreres necessitats, segons ho definia l'article XIV.⁴¹⁷ En cas de malaltia i rebuda del Viàtic, seria el gremi qui pagaria els dos rals per cada dia que el malalt ho demanés. Evidentment, qui no pagués, seria privat de l'ajut quan ho necessités. Això ja s'havia proposat a l'article sizè de les ordinacions fundacionals de 1505, on el gremi es feia càrrec de les necessitats dels agremiats, fins i tot del sepeli i l'enterrament dels més pobres.⁴¹⁸

A la segona meitat del XVII, l'any 1673, es constata aquesta previsió habitual davant les situacions més extremes de mestres perxers, que, per edat i problemes de salut, demanaven jubilar-se "per haver sexanta anys y poch mes".⁴¹⁹ L'any 1691, s'ampliaven els possibles receptors dels ajuts gremials. Per millorar les condicions de la feina, es demanava més integració i col·laboració entre les fadrins i els mestres. Els fadrins demanaven als mestres, que ells, els fadrins, ja que pagaven les quotes com un mestre, quan un fadrí estigués malalt, els mestres deixessin els ciris per acompanyar el Viàtic; que els fadrins rebessin l'ajut com a mestres pobres i si morien, els resessin les misses com es feia als mestres difunts. Com es considerà una petició justa, es va concedir als

⁴¹⁶ AV 33-125, u de juliol de 1599.

⁴¹⁷ AV 33-89, ordinacions de 1599, art. XIV; AV 33-125, Privilegi concedit l'any 1599.

⁴¹⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 11, any 1693, p. 457, 20 de desembre.

⁴¹⁹ AV 33-121, any 1673.

fadrins el que demanaven.⁴²⁰ Aquestes decisions demostren la cohesió interna entre tots els agremiats en moments de crisi.

Durant la Guerra de Successió la situació econòmica greu va comportar que els prohoms del gremi dels Perxers rebaixessin els ajuts i fins i tot es va prohibir d'admetre deutes entre agremiats. Fora en aquest moment, que s'observà una major coacció per part de les jerarquies gremials degut a la gran quantitat de morosos i degut a la necessitat de materialitzar el cobrament de les taxes com una part important dels ingressos pel manteniment del gremi.⁴²¹

Independenent de les dificultats, els ajuts sempre es materialitzaven o per la via normal de treure diners de la caixa del gremi o augmentant les taxes als agremiats, però mantenint els ajuts com una prioritat. En definitiva, aquesta situació de penúria no responia només a una situació interna dels Perxers sinó que anava lligada paral·lelament als setges de Lluís XIV de finals del XVII i a la Guerra de Successió.

L'any 1706, el gremi de Perxers no disposava dels mitjans econòmics necessaris i no podia ajudar als mestres i familiars més desvalguts. Per això va decidir manllevar uns diners, demanar un prèstec, al Regent Vicari de Barcelona, d'unes quatre-centes lliures.⁴²² Pel fet de ser tan elevades les despeses no es podia socórrer els mestres i les seves mullers. Per aquest motiu es va prendre la decisió de fer una "bossa de caritat" per part de tots els agremiats:

Quiscun confreres i confrassas que vulguin inscriure's, paguin sis sous per any com a cuota de inscripció i així serán socorreguts cada dia amb sis sous, quan ho necessitin per malaltia, sempre que hi haguin diners en la bossa.⁴²³

Per altra part, els prohoms acordaren que només s'ajudaria a qui estigués al corrent de les quotes i fes el pagament amb puntualitat, (dins el plaç marcat, del 15 d'agost fins a l'1 de setembre).⁴²⁴ Tots els agremiats, des de llavors, pel fet de ser-ho, des de l'instant de la seva inscripció i registre als llibres gremials estaven obligats a fer els pagaments de les quotes i les taxes. Així col·laboraven i s'integraven en el gremi, amb

⁴²⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 9, any 1691, p. 379-380, 16 d'agost.

⁴²¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 20, any 1702, p. 385 i 423; AHPB. Notari Llauredó, Protocol 22, any 1704, pp. 9 i 90. També, ib. pp. 97 i 292, dotze d'octubre.

⁴²² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 24, any 1706, 30 d'abril, p. 102. Dues-centes lliures serien pels ajuts directes i les altres dues-centes servirien com a reserva per anar pagant el prèstec i per alguna emergència puntual.

⁴²³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 24, any 1706, tres de juliol, p. 135.

⁴²⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 24, tres de juliol de 1706, p. 135 i ss.

les obligacions del manteniment i la millora de la confraria religiosa i el Misteri. Les situacions d'emergència s'anaven solucionant sobre el terreny perquè els mitjans econòmics limitats, no permetien gaire planificació.

Les jubilacions eren una de les preocupacions majors del gremi durant la Guerra de Successió, tant pels ajuts que generaven com per la pèrdua d'agremiats que estaven en actiu. El 1710, els nous mestres, degut a la situació bèl·lica tenien l'obligació de fer les guàrdies encomanades als Perxers, per les autoritats de la Ciutat. Com havien adquirit el compromís de col·laborar en les obligacions del gremi i del Misteri, degut a la guerra, també havien de col·laborar en les tasques de vigilància militar, fent les guàrdies corresponents. A més de fer l'examen per arribar a mestre i fer el pagament de les taxes gremials, aquests nous mestres estaven obligats a portar el fanal per la guàrdia nocturna, una obligació que se'ls demanava sovint degut a la necessitat d'una vigilància permanent derivada de la guerra.⁴²⁵

Els setges i la guerra van perjudicar greument els Perxers, que no podien desenvolupar les activitats gremials amb normalitat. Per aquest motiu, com les peticions de jubilació i exempció de serveis i obligacions es multiplicaven. Al mateix temps els prohoms del gremi es van tornar molt estrictes i analitzaven amb molta cura totes les peticions de jubilació que els presentaven els agremiats. L'objectiu dels Perxers, a l'hora de demanar-les es que si es concedien quedarien exempts de les guàrdies i dels pagaments i taxes del gremi.⁴²⁶

Degut a la necessitat de diners convertida en un problema permanent en el decurs del conflicte successori, en ple setge final de 1713-1714, dos mestres varen fer un préstec als Perxers, per poder pagar els ajuts diaris de les guàrdies.⁴²⁷ Com la situació es feia insostenible econòmicament, es va acceptar l'oferiment de Jacinto Vives, mestre perxer. Aquest mestre va donar al gremi, un préstec sense interès, però a canvi de que el seu fill fos passat-registrat de fadrí a mestre perxer.⁴²⁸ El gremi li concedí el que demanava promentent fer-li "minoració i tota cortesia" en el seu examen de mestría i si el fill moria abans de passar a mestre, se li restituïrien al pare, les 50 lliures que havia avançat.

⁴²⁵ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 28, any 1710, p. 581 i ss. mes d'octubre.

⁴²⁶ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, anys 1713-1714, p. 26, 1713.

⁴²⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, anys 1713/1714, p. 501, 22 de desembre de 1713.

⁴²⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, anys 1713/1714, any 1714, p. 553, 26 de gener. Els protocols notariais i les resolucions del Consell del gremi en són un reflex de la situació.

Degut a que el 1713 els gremis de la ciutat van apostar, influenciats per la Junta de Braços de juliol d'aquest any, per continuar la guerra, van formar la Coronela contra Felip V i Lluís XIV. La col·laboració militar llavors era més necessària que mai i la situació econòmica era molt delicada. Per estimular aquesta col·laboració militar, la ciutat de Barcelona decidí donar a cadascú, dos rals de plata i el gremi dels Perxers, també. Per fer-ho més eficient, es va decidir fer el pagament diàriament. En el supòsit més que probable que algú quedés ferit, també se li faria aquest pagament fins que recuperés la salut. Per concretar aquesta col·laboració militar, degut a les circumstàncies, el sistema de lleva obligada va ser fer l'elecció per sorteig, entre mestres i fadrins.⁴²⁹

El dia 1 d'agost de 1713, com que el setge de la ciutat era molt dilatat i ningú no podia treballar, el gremi havia fet un censal per valor de dues-centes quatre lliures i quinze sous per pagar els socors. Els Pintors i els Clavataires tenien el mateix problema de finançament que els Perxers.⁴³⁰ El dia 17 d'octubre del mateix any, atès que la Coronela tenia molta feina, cada gremi s'havia d'encarregar del repartiment dels aliments als seus agremiats soldats. Era l'anomenat "pa de munició".⁴³¹ Totes aquestes activitats d'ajut repercutien en la feina del gremi i dels agremiats, ara ocupats en les accions més urgents com el manteniment i cura dels que feien les tasques de vigilància i supervivència.

7.4 Les ordinacions, els ajuts materials i la pobresa després de la guerra

Uns anys més tard d'acabada la guerra, cap al 1722, la situació ja s'havia començat a normalitzar. Es repregueren les tasques habituals del gremi i els ajuts per socors dels malalts i desvalguts.⁴³² L'any 1725, els aspirants a mestre, un cop acabat l'examen i fet el jurament, es comprometien a fer el pagament de les quotes del gremi i del Misteri, quan n'hi haguessin, amb l'obligació de formar d'andador, un càrrec incòmode i poc desitjat, mentre no hi hagués un altre mestre més nou.⁴³³ (En principi, l'andador era qui havia d'avisar tots els altres agremiats quan es convocaven les reunions. Era una funció de l'últim mestre inscrit. L'andador havia de caminar pel barri i pujar a totes les vivendes per avisar els perxers)

⁴²⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, any 1713-1714, p. 563, 23 de març.

⁴³⁰ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, any 1713, 1 d'agost, p. 433. Els convents i parròquies eren els acreedors principals, com també ho eren els agremiats que oferien avançar les quantitats dels pagaments del gremi.

⁴³¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, any 1713, 17 d'octubre, p. 476.

⁴³² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 39, any 1722, p. 449.

⁴³³ AV C34-132/133, any 1693. AV C34-199, any 1725. AV C34-200, any 1730. AV C34-239, any 1732. Són alguns models d'exàmens, amb les obligacions posteriors dels aspirants.

El 1728, totes les taxes i fiscalitzacions es van dividir en diferents parts: una primera part per a la caixa del gremi, una segona part per a l'executor i una tercera part per a l'Hospital General.⁴³⁴ Sempre hi havia una motivació assistencial que, d'altra banda, servia per justificar aquesta actuació de força institucional per refermar l'autoritat dels prohoms. Els Perxers demostraven el seu agraïment als agremiats que havien tingut càrrecs i a tots els que havien fet un servei al gremi amb lleialtat i generositat. Per aquest motiu, l'any 1734, quan es jubilà el síndic perxer, Maurici Rossell, després d'haver estat molts anys en el càrrec, se li reconegueren els mèrits i se li concediren un seguit d'honors: va ser nomenat síndic vitalici, conseller i col·laborador del nou síndic, amb poder per ser present en tots els tràmits i gestions, amb una gratificació de quatre sous i quatre diners per terça.⁴³⁵

Els Perxers també establiren torns a la feina. Si algú no acceptava alguna feina, li passaria el torn i no podria treballar aquelles feines fins que li tornés a tocar. L'abús i l'incompliment serien castigats amb vint-i-cinc lliures cada vegada. Totes aquestes bones intencions sembla que no van ser gaire factibles degut a la varietat de les feines i perquè el repartiment provocava una gran "confusió i discòrdia" entre els agremiats, ja que hi podia haver diferències degut a la preparació de cadascú, "uns són bons en unes feines i d'altres ho són en altres".⁴³⁶

Les obligacions i els ajuts no eren exclusius dels mestres perxers, també els aprenents i fadrins tenien uns deures imposats pel gremi des del moment en el qual s'inscrivien en els llibres oficials. Com el gremi i la confraria religiosa estaven units i els Perxers s'encarregaven d'un Misteri des de finals del segle XVII, els nous aprenents i oficials feien el pagament de la seva inscripció separant una quantitat per contribuir a les despeses de la confraria religiosa. Això els suposava la integració dins el gremi amb l'obligació d'assistir a les festes oficials i a les processons derivades de la devoció i del Misteri. Sempre havien d'anar acompanyats d'un mestre, però mai el podien substituir, com havia passat el 1752.⁴³⁷ Aquests deures assistencials dels aprenents, oficials i mestres, asseguraven el control efectiu dels agremiats i permetien ingressar unes quantitats regulars pel gremi i per a la confraria religiosa, condició indispensable per poder concretar els ajuts.

⁴³⁴ AHPB. Notari Gomis, Protocol 16, any 1729, juny, p. 115.

⁴³⁵ Aquí es refereix a la rebaixa proporcional del pagament de les taxes i dels impostos.

⁴³⁶ AHPB. Notari Gomis, Protocol 7, any 1743, desembre, p. 620.

⁴³⁷ AHPB. Notari Gomis, Protocol 3, 20 de febrer de 1752, p. 90 i ss.

L'any 1751, en un Consell general del gremi, es demanava que degut a les atribucions de la junta, s'havia d'elegir "personas de sana y recta conciencia e intenció" afegint:

Que la passió nols vencia si sols la sinceritat y verdadera lley al comú, pues altrament axí com ab lo favor de Deu y pal remei de Maria Santissima Mare y Sra. Nostra deven esperar un total acert y regimen ab lo consuelo y unió que com a bons confreres desitjam tots...⁴³⁸

Ja ho hem analitzat en un altre capítol, que aquesta preocupació anava molt lligada als objectius fundacionals dels Perxers i que demostrava un interès per la bona marxa del gremi, especialment pel que fa referència a les feines de representació, com els càrrecs elegits. Seria la garantia dels objectius d'unitat i cohesió interna, poder comptar amb persones eficients.

La vinculació dels ajuts amb la condició d'estar al corrent del pagament de les quotes provocava aquestes situacions d'ajut entre agremiats, per solventar els problemes puntuals. Així, les vídues que gaudien dels beneficis del marit difunt, estaven obligades al pagament de quatre sous i quatre diners per any, perquè si no ho pagaven, "no se lis donará la caritat" i no tenien dret a les misses que se celebraven per als difunts.⁴³⁹

Hem trobat diferents casos de "pobres de solemnitat", a mitjans del segle XVIII, com el cas del mestre Francesc Dexens, que, declarant-se pobre de solemnitat, havia demanat quedar exempt de les taxes del gremi i de la confraria. Es comprometia a pagar cada any quinze sous, encara que aquell any els hi havia deixat un altre perxer, Francesc Pasqual. Prometia pagar els endarreriments "si Nostre Senyor lo posa a major fortuna", així, pagant els deutes, no quedaria exclòs de l'assistència del gremi. L'any 1753 va morir el perxer Marià Rosell, pobre de solemnitat ("pobre miserable") que havia tingut càrrecs anteriorment dins del gremi. Degut als serveis que havia fet a tothom durant molts anys, es decidí reconèixer la seva dedicació, "se li pagarà l'enterro" amb diners del "fons del Comú".⁴⁴⁰

Davant la pobresa de bona part de la societat, els gremis adquirien compromisos contractuals com a confraria religiosa, amb el sentit de caritat i de justícia, molt arrelat, encara que barrejat amb els sentiments i les necessitats més urgents, en primer lloc dels agremiats i en segon lloc, de la ciutat. Així, l'any 1767, per Ordre del Capità

⁴³⁸ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1751, p. 573.

⁴³⁹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1751, p. 21.

⁴⁴⁰ AHPB. Notari Gomis, Protocol 4, any 1753, pp. 85 i 559.

general, Comte de Ricla, es va fer una elecció de comissionats dels Col·legis i Gremis, per “fer venir el blat” “per lo abast dels abitans de Barcelona”. Per organitzar aquest ajut, es va celebrar un Consell general amb la presència dels comissionats dels Col·legis i Gremis i de les Parròquies de Barcelona, el contingut del qual va ser la redacció d'un Memorial per reclamar l'ajut de tothom per importar "blat" a la ciutat. Es demanava que cadascú havia de fer una aportació a un fons comú per tal objectiu.⁴⁴¹ Com es patia una gran carestia de blat a la ciutat, els representants dels gremis tèxtils van fer una petició a les autoritats perquè s'havia de posar remei al problema i perquè era convenient un control més estricte dels mateixos comissionats, degut a que els dotze que treballaven en la comissió havien abusat del repartiment del blat.⁴⁴² Es van demanar diners al gremis. Els Perxers ho van resoldre donant una quantitat del fons gremial, convidant tots els agremiats perxers a fer donació del que creguessin convenient i “posasen los diners que Bolques de Gracia(...)que lo comú los hi abonava”. El gremi de Perxers va fer una donació de dues mil lliures, quantitat molt important que, en aquell moment, representava un seixanta per cent de tot el pressupost anual. Va ser extreta del fons de reserva del gremi, amb un quaranta per cent d'aportacions dels agremiats. Hi van participar seixanta-un mestres i quaranta fadrins, alguns dels quals van fer donacions significatives que pujaven de cent fins a tres-centes lliures.⁴⁴³ És important aquesta aportació dels Perxers davant la carestia de 1767 en funció de la seva col·laboració. Això ens permet pensar que les condicions d'aquest gremi es mantenien dins un nivell d'estabilitat amb aquests ajuts quantiosos, per socórrer la ciutat en les seves necessitats més urgents.

Anys després, quan el bloqueig marítim dels anglesos, el 1779, va paraitzar-se, novament, el comerç i la producció de tallers. Encara que una bona part dels fadrins s'allistà, calia ajudar els homes grans, les dones i els nois. Com la guerra va durar de 1779 a 1783, després de dos anys d'hostilitats i de bloqueig, la situació de fam i misèria a Barcelona reclamava ajuts urgents. Es va haver de recórrer, un altre cop, a l'olla pública i els col·legis i gremis van haver d'auxiliar als agremiats necessitats i als desvalguts propis i de la ciutat, amb molts aturats forçosos degut al conflicte bèl·lic entre Espanya i Anglaterra, on Espanya recolzava les Tretze Colònies americanes aixecades contra els anglesos i els anglesos estaven fent un bloqueig marítim.⁴⁴⁴

⁴⁴¹ AV D21-16, any 1767. AV 33-19, any 1767.

⁴⁴² AV 33-19, any 1767.

⁴⁴³ AV D21-16, any 1767, 19 de setembre.

⁴⁴⁴ CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*, vol. I, p. 83 i 84.

7.5 L'assistència mèdica dins del gremi de Perxers

La primera vegada que es va plantejar la medicina dins del gremi de Perxers va ser a partir de la Guerra de Successió. En un Consell celebrat el 14 de gener de 1704 els prohoms, veient que els altres gremis tenien metge i els Perxers també en necessitaven, van decidir que convenia contractar-ne els serveis d'un, amb unes condicions escrites.⁴⁴⁵ Els prohoms del gremi, juntament amb el metge, concretaven els ajuts al malalt i a la família, en cas de mort; defineixen les quotes que diàriament havia de rebre el malalt i segons si el malalt havia de rebre o no, el sagrament del Viàtic, la comunió dels malalts, se li apujava la quantitat.

Atès que es tractava d'un càrrec i d'una feina de persones vinculades a la vida dels perxers, també les seves activitats reflectien unes diferències, cert elitisme, com el que existia dins l'àmbit professional: el metge es dedicava als mestres i fadrins, a les dones i fills dels mestres.⁴⁴⁶ Els primers temps es prescindia dels familiars dels fadrins i dels aprenents del gremi. Aquesta dedicació va anar variant amb el pas dels anys i es va anar adaptant a les necessitats i al nombre d'agremiats i familiars, ampliant el seu servei.

La decisió definitiva de tenir metge propi a conducta, el qual estava obligat a fer les visites a domicili, s'havia adoptat en un Consell general de l'any 1752, coincidint amb uns anys d'expansió i estabilitat. En aquell moment, s'havia elegit un metge conegut de dos magistrats amb els quals hi havia dues causes pendents. Els altres gremis tenien metge propi "conduit doctor per visitar en les cases de mestres" i els Perxers van decidir fer el mateix. Com es pagava una taxa per despeses gremials cada any, s'elegí una comissió de quatre persones perquè fessin les gestions oportunes, informant puntualment el Consell del gremi i cobrint les despeses amb el fons de reserva del gremi.⁴⁴⁷ Acceptada la necessitat de tenir metge propi, els Perxers va contractar un metge, amb totes les funcions, condicions i responsabilitats, basat en onze articles:

- 1- El metge havia de visitar al malalt a domicili, tant de dia com de nit, quan sigués avisat.
- 2- Dues visites diàries a cada malalt, "germà confrare", muller, fills i filles, sempre que visquessin a casa del pare.

⁴⁴⁵ AV 33-126, any 1704 .

⁴⁴⁶ AV 28-15; AV 28-16.

⁴⁴⁷ AHPB. Notari Gomis, Protocol 3, any 1752, octubre, p. 432.

- 3- Si era reclamat d'urgència, aquesta visita no comptaria com una de les dues que s'havien de fer.
- 4- Si el malalt o malalta estava greu o accidentat, el metge, sense límits, hauria de fer totes les visites que foren necessàries.
- 5- Si es volia consultar amb altres metges, el metge ho podia fer, sense cap augment del salari que ja tenia assignat.
- 6- En cas d'accident, si el metge no s'hi presentava amb rapidesa i això podia provocar un dany per al malalt, els agremiats podien anar a cercar-ne un altre, amb el pagament de les despeses a càrrec del metge oficial del gremi.
- 7- Aquest incompliment, però, per estalviar abusos i malentesos, havia de ser notificat als prohoms, que farien les indagacions pertinents i cercarien la possible culpabilitat d'una o altra part, arribant, fins i tot, a revocar la "conducta"-contracte i obligacions del metge, donant per acabat aquest contracte i fent-li pagar totes les visites que hagués de fer l'altre metge.
- 8- Obligació de visitar tots els agremiats antics i tots els nous que s'anaven afegint i assentant en els llibres del gremi.
- 9- S'hi inclouen "los confreres germans mestres com los fadrins". (Els metges haurien de visitar, no només els mestres i familiars sinó també els fadrins. Així s'ampliava l'assistència mèdica)
- 10- S'assignava un sou al metge, de trenta lliures, que es pagaven en dos semestres (més endavant, al final del segle XVIII el sou ja arribava a les cinquanta lliures).
- 11- Perquè tingués vigència i oficialitat, el metge havia de signar aquest contracte davant el notari del gremi.⁴⁴⁸

L'any 1761 es varen elegir dos metges, que van signar el corresponent contracte davant notari, amb unes condicions gairebé idèntiques a les anteriors. En destacaven, lògicament, els dos sous de quaranta lliures i també el pagament semestral. El contracte va ser signat de mutu acord, el gremi dels Perxers adquirí el compromís del pagament semestral del sou amb puntualitat i s'obligava amb tots els béns del gremi en aquest contracte.⁴⁴⁹

El 1766, considerant que el nombre d'agremiats i familiars anava en augment, es van nomenar quatre metges, en una decisió presa en Consell general.⁴⁵⁰ Es van anar

⁴⁴⁸ AHPB. Notari Gomis, Protocol 3, any 1752, p. 458 i seg.

⁴⁴⁹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 11, any 1761, p. 175 i seg.

⁴⁵⁰ AHPB. Notari Lluch i Vilallonga, 1774-1782, dos de febrer de 1776 i AHPB. Notari Gomis, Protocol 4, any 1766, p. 77, 16 de maig, en Consell general de 14 de maig, amb l'efectiva posada en pràctica

detallant encara més les condicions de la feina: els metges havien de visitar mestres, fadrins, fills i filles que no tinguessin estat (soters, encara per casar), també les vídues; havien d'atendre els familiars dels agremiats que els cridessin, estaven obligats a donar remeis, purgar i sagnar i a la realització tant de pràctiques curatives com preventives. Les visites a domicili s'havien de fer abans del migdia. El metge indisposat o absent havia de cridar un substitut. Si algú volia aprofitar-se'n, els metges havien d'avisar els càrrecs i prohoms del gremi. També es mantenia el sou de quaranta lliures per metge i any. Els quatre metges no tenien el mateix sou: dos dels metges eren els titulars, amb quaranta lliures l'any i els altres dos metges eren els ajudants, amb un sou de vint-i-cinc lliures l'any.⁴⁵¹

Uns anys més tard, degut a la quantitat de feina que tenien i feien, es decidí augmentar el sou a cada metge, que van passar a cobrar, des d'aquell moment, cinquanta lliures.⁴⁵² També hi tenien relació els sous i les quotes pagades als metges, les minuts per visites als malalts, els ajuts per les comunions dels malalts i la durada de les consultes.

La pràctica mèdica estava molt regulada dins el gremi dels Perxers, que disposaven de metge o metges propis, amb contractes ben detallats.⁴⁵³ Els metges eren proposats i elegits en Consell general, on s'especificaven minuciosament totes les seves competències i tots els serveis que havien de dur a terme. Com que dels metges no es podia prescindir fins a la mort, es tractava d'una activitat molt regulada i d'unes funcions molt ben definides, amb l'assignació d'un sou per a cada metge. La quantia del sou variava cada any i s'abonava cada mig any. Les ordinacions per les quals es regia la feina dels metges sempre havien estat, amb petites variacions, les mateixes, encara que els sous havien sofert canvis a causa de l'actualització obligada pel pas dels anys.⁴⁵⁴

amb data de 16 de maig. Sempre s'actuava amb contundència perquè certes situacions ho reclamaven i perquè el poder executiu dels prohoms i les decisions del Consell general així ho exigien, preservant sempre, el principi d'autoritat del gremi i dels prohoms.

⁴⁵¹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 4, any 1766, p. 77, 16 de maig.

⁴⁵² AHPB. Notari Lluch i Vilallonga, 1774-1782, dos de febrer de 1776.

⁴⁵³ AV 28-15, any 1774; AV 28-16, any 1776; AV 33-91, any 1791. Es feien noves ordinacions quan moria un dels metges i s'aprofitava l'avinentsa per anar actualitzant les condicions de la feina. Aquestes variacions només afectaven el nou metge, perquè el metge antic mantenia les seves condicions de feina, excepte les millores salarials, que també s'actualitzaven i aquesta millora era compartida pels dos metges.

⁴⁵⁴ Fins a l'any 1776, els metges cobraven quaranta lliures per any, però en Consell general dels Perxers, AV 32-74/76, es va exposar que els metges tenien massa feina a causa del "crecido número" d'individus del gremi i per això demanaven un augment de sou, que se'ls va concedir amb un augment de sou fins a cinquanta lliures per any. Però l'any 1790, AV 32-203, en Consell del gremi també es van modificar els sous, perquè havien quedat petits a causa de la feina i del nombre d'agremiats i les seves famílies. Va ser un Consell general amb moltes absències, però es va decidir augmentar el sou

7.6 La Germandat de Joves Perxers. Ordinacions i atribucions

La Germandat dels Joves Perxers va ser un complement dels ajuts del gremi i de la preocupació per la salut dels agremiats i familiars. La seva organització recolzava els metges en la seva feina i va tenir una gran importància durant les últimes dècades del segle XVIII. Degut al creixement de la població agremiada durant l'últim terç del segle XVIII, els fadrins, que des de feia molts anys mantenien llurs peticions de participar més plenament en la vida del gremi i de ser valorats com a agremiats de ple dret, havien fet demandes per millorar la seva situació i ser equiparats als mestres en el tractament de la malaltia o de la mort. En aquell moment, sempre dins l'aixopluc del gremi, volien ampliar llurs activitats. Per això van decidir formar una Germandat per fer arribar els ajuts i socors a més gent. Van crear una Germandat de socors, una mena de mutualisme des d'on s'organitzaven i concretaven els ajuts als agremiats, especialment els ajuts mèdics i sanitaris, amb l'obligació de ser agermanat i de pagar les quotes demanades.

És el resultat de les peticions que els fadrins perxers ja feia temps que reclamaven, amb més participació dins el gremi. Llurs relacions amb els mestres no sempre havien estat normalitzades, encara que molts fadrins eren gent gran que exercia com a fadrí perquè no havien pogut arribar a mestre o perquè no tenien els mitjans per establir-se com a mestres, amb botiga pròpia i obrador. Per això creiem que la Germandat complementa els ajuts i l'assistència material i mèdica dels Perxers. Així, analitzem l'origen i l'organització de les Germandats que els Joves Perxers van instituir des de l'últim terç del segle XVIII, encara que això ja era una petita reivindicació de molt temps abans.

El 19 de juny de 1774, demostrant que els fadrins es relacionaven amb el gremi i amb els mestres sense cap plantejament de ruptura, es va celebrar un Consell general dels fadrins perxers a la seu del gremi, que ells anomenaven "de mestres". Els fadrins volien tenir més pes dins el gremi i cercaven més representativitat.⁴⁵⁵ Per dur a terme els seus objectius van decidir instituir la Germandat de Joves Perxers amb càrrecs propis: tres clavaris i un col·lector. Hi havia quatre oficials, dos d'antics i dos de nous cada any. Es feia elecció, també, d'un infermer mestre i d'un infermer fadrí, un escrivà fadrí, un oïdor mestre i un oïdor fadrí. Pel que sembla, hi havia col·laboració de mestres i fadrins. Mentre un agermanat s'hi inscrivís sent fadrí, en el cas de passar a mestre,

dels metges a setanta-cinc lliures per any, atès que hi havia quòrum i hi era "la mejor y más sana parte del gremio".

⁴⁵⁵ AHPB. Notari Lluch i Vilallonga, 1774-1782, any 1774, 19 de juny.

podia seguir dins la Germandat.⁴⁵⁶ Aquesta no feia cap acte contrari al gremi ni perjudicava la convivència dels agremiats. Es tractava d'una iniciativa integradora, que al mateix temps volia descentralitzar les atribucions i concretar quines corresponien als mestres i quines als altres agremiats, com els fadrins, molts dels quals eren persones de certa edat, amb molta experiència de la feina.

La Germandat de Joves perxers, en consonància amb els fadrins perxers, pretenia ampliar l'assistència als més necessitats, no només als mestres i familiars i s'organitzava segons el que definien llurs ordinacions, tenint en compte les situacions concretes. Actuava com una mena de mutualitat i sistema d'assegurances pels associats, amb els avantatges i les limitacions que marcaven els estatuts. Tot el contingut girava entorn de les malalties i llurs conseqüències familiars i laborals. Es pretenia fer front a les eventualitats de la vida quotidiana garantint una assistència sanitària i uns ajuts a tots aquells que ho poguessin necessitar.

El 8 d'octubre de 1775, en Consell general de la Germandat, sent presents tots els càrrecs, degut a les dificultats econòmiques que patien molts agremiats, es van concretar les quotes, els ajuts i els subsidis. Es va decidir que com que hi havia diners suficients a la caixa, s'havien de donar set lliures de subsidi per la mort i si el malalt rebia el Viàtic i els sagraments, s'augmentava la quantitat fins a tretze lliures, sis per la rebuda dels sagraments i set per a l'enterrament, en cas de mort. Cada "germà" malalt havia de rebre quatre sous diaris de subsidi. També es decidí apujar-ho a sis sous i perquè ningú no se n'aprofités, "el malalt deu fer avisar el clavari per controlar la malaltia i el subsidi".⁴⁵⁷

Les actuacions de la Germandat es concretaven amb detall i el control dels agermanats assegurava una major eficàcia per poder concórrer a les necessitats. Al cap d'un any(1776), en un Consell general, es va fer un balanç de les actuacions de la Germandat: l'assistència a un malalt de feridura, amb un subsidi de sis rals diaris i quatre rals més per cada dia de cura a Caldes, "a pendre los banys". També es va decidir apujar les quotes per malaltia: vuit sous diaris, sis lliures per rebre els sagraments, sis sous diaris per malalts de cirurgia i si aquests malalts havien rebut els sagraments, dotze sous de subsidi diari "fins que el metge el deixi". Donat el cas que la malaltia s'allargués, s'havien de pagar vuit sous des dels trenta dies fins a mig any. Si la malaltia era habitual, esdevenia crònica, s'havien de pagar quatre sous diaris, i si el

⁴⁵⁶ AHPB. Notari Lluch i Vilallonga, any 1774, 19 de juny.

⁴⁵⁷ AHPB. Notari Lluch i Vilallonga, any 1775, vuit d'octubre.

malalt era donat d'alta per almenys dos mesos, "si recau malalt", havia de gaudir des del començament de tots els subsidis. Tot això sembla que va provocar alguns abusos. En canvi, un fadrí malalt que ignorava tot això, quan es va assabentar, va reclamar els endarreriments i mitjançant el certificat mèdic va aconseguir gaudir dels pagaments i cobrar també tots els endarreriments.⁴⁵⁸ Analitzant les situacions i les ordinacions de la Germandat, sembla que ens estem referint a un precedent de les mutualitats aparegudes des del segle XIX, amb condicions i limitacions per malaltia i per la seva durada, amb un sistema de subsidis molt avançat, tenint en compte que es plantejava a l'últim terç del segle XVIII.⁴⁵⁹

⁴⁵⁸ AHPB. Notari Lluch i Vilallonga, any 1776, Consell de Joves Perxers, dotze d'octubre.

⁴⁵⁹ AHPB. Notari Lluch i Vilallonga, any 1777, tres de febrer.

VIII. LA CONFRARIA RELIGIOSA DELS PERXERS

8.1 Característiques generals

Per ubicar aquest capítol, a més de diferents publicacions que fan referència a les confraries, hem tingut el benefici de gaudir íntegrament del contingut dels dos llibres de la confraria religiosa i del Misteri, del qual els Perxers es varen encarregar, complementats amb la casuística derivada de la seva administració i organització. Són els llibres AV 24 i AV 19 de l'Arxiu Villaronga, recolzats per altres escrits i continguts dels mateixos Consells del gremi, degut a la importància del Misteri i al contracte signat amb una confraria externa, amb l'afegit de la imatge pública que des de la confraria i el Misteri, els Perxers podien gaudir dins la ciutat i davant els altres gremis.

Dins la col·laboració dels Perxers amb la ciutat, a més dels ajuts econòmics i militars, destaca la representació pública del gremi a través de les manifestacions religioses i de les festes i celebracions. En aquest context hem de destacar la importància de la manifestació pública de la pietat i la religiositat dels Perxers, concretada amb una Confraria religiosa externa, mitjançant un contracte per fer-se càrrec del Misteri per anar a la processó.⁴⁶⁰ Per Rumeu de Armas, la confraria de caràcter religiós i assistencial havia nascut al segle XII per influència estrangera, especialment de França. Les seves activitats coincidien amb la regulació dels oficis per part de molts municipis. L'autor creu que de la unió entre confraria i ofici va néixer la confraria gremial més endavant.⁴⁶¹ En un principi es tractava de dues funcions diferenciades, que en moltes confraries estaven unides, com els Perxers, des del seu origen el 1505, quan defensaven l'objectiu d'ajut i de fraternitat i la regulació de la feina que els definia. Aquest concepte d'assistència no és refereix encara a unes prestacions modernes sinó a l'ajut de caritat, a la solidaritat entre la població i a les accions individuals o agremiades envers les necessitats del més pròxims, com els parents i familiars, amb especial atenció als més desvalguts del gremi. Era un primer pas abans de l'aparició de les prestacions posteriors, més generalitzades i definides per llei.

Les confraries eren associacions religioses de laïcs que exercien una funció de previsió social. Es tractava d'associacions privades que actuaven a la vida pública per fer front i solucionar les necessitats més urgents i habituals de la vida quotidiana.

⁴⁶⁰ RUMEU DE ARMAS, A., *La Previsión Social en España*. Madrid: Taurus, 1944. CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*. DURAN I SANPERE, A., *Barcelona i la seva història*, 3 vols. Barcelona: Ed. Curial, 1975, vol. II: La societat i l'organització del treball, cap. VI. La vida religiosa, pp. 529-574, sobre la festa del Corpus i les processons de la Semana Santa.

⁴⁶¹ RUMEU DE ARMAS, A., *La Previsión Social en España*. Madrid: Taurus, 1944, pp. 41, 42, 44 i ss.

Havien estat un mitjà per organitzar i cohesionar els fidels al voltant d'una devoció i per relacionar l'Església i la societat, perquè ajudaven a les pràctiques de pietat i desenvolupaven una gran activitat assistencial quan encara no hi havia institucions estatals d'abast general o tot just començaven la seva existència.⁴⁶² Les confraries encara que eren de creació medieval, van mantenir-se i van augmentar en nombre al llarg dels segles XVI i XVII i XVIII.

Es tractava d'un precedent de les societats de socors mutus del segle XIX i d'ajut espiritual als confreres i agremiats. Si arribava el cas, s'encarregaven de l'ajut material als agremiats més pobres i als malalts. No eren associacions tancades, perquè la seva capacitat de recepció també s'extenia a les persones alienes al gremi i a la feina.⁴⁶³ Sempre havien mantingut aquest esperit d'acollida excepte en alguns casos excepcionals. Les seves funcions eren comunes però convindria destacar-ne dos aspectes: la funció religiosa i la funció assistencial, totes dues relacionades i definides per les ordinacions. Els Perxers unien el vessant professional del gremi amb el vessant devocional i assistencial de la confraria.

Les confraries presenten una gran varietat segons llurs objectius, sobretot les que estaven relacionades amb pràctiques específiques de pietat i d'ajut, com la confraria de la Caritat, la confraria del Roser i la confraria del Santíssim Sacrament. Aquesta última, dedicada a fomentar la pràctica Eucarística.⁴⁶⁴ Les confraries també organitzaven les festes més concorregudes i les pràctiques de pietat. Estaven sotmeses a la jurisdicció eclesiàstica des del 1604. En el segle XVIII això es va modificar. L'any 1783, el Consell de Castella, va prohibir totes les confraries que no tinguessin autorització reial i no gaudissin de nous estatuts aprovats.⁴⁶⁵

⁴⁶² GUIMERÀ RAVINA, C., "Les associacions religioses de laïcs a la Barcelona de la segona meitat del segle XVIII". *Revista Pedralbes*, I Congrés d'Història Moderna, pp. 501-506.

⁴⁶³ AV 20-255/259, cap a 1830. *Expedients promoguts per l'admissió d'aprenents de la Reial Casa de Caritat*. No paguen quotes; També, AV 24-2, introducció i article primer, que defineixen la llibertat de pertinença al Misteri, almenys en teoria: "aquellas personas que liberament se volran agregar".

⁴⁶⁴ MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...*, p. 100 i 101. També, p. 102. L'any 1746 els Perxers van deixar d'anar a la Reserva del Santíssim, l'encàrrec de la qual va passar als Velers. Encara que els Perxers van mantenir la Reserva, al Convent dels Pares Caputxins, per l'Octava de la Mare de Déu d'agost, la festa patronal, "l'Assumpta". RUMEU DE ARMAS, A., *La Previsión Social en España*, p. 395. CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*, pp. 234-306.

⁴⁶⁵ ARIAS DE SAAVEDRA ALÍAS, I. Y LÓPEZ-GUADALUPE MUÑOZ, M.L., *La represión de la religiosidad popular. Crítica y acción contra las cofradías en la España del siglo XVIII*. Universidad de Granada, 2002. Analitza la religiositat popular amb estudis regionals concrets. Ens interessa especialment el capítol dedicat a "La política ilustrada ante la religiosidad popular. Intendentes y cofradías bajo Carlos II", pp. 299-332 i "El conde de Aranda ante la religiosidad popular. Releyendo el informe sobre cofradías de 1773", pp. 333-352.

8.2 El Misteri. Càrrecs, administració i manteniment

Encara que les confraries eren associacions de creació medieval i els Perxers tenien la seva devoció a la Patrona, l'Assumpció de la Mare de Déu, des dels orígens, atenien les necessitats dels agremiats més pobres o dels malalts, però no formaven part de cap confraria religiosa fora l'àmbit gremial. Els Perxers no es varen encarregar de cap Misteri fins el 1692, quan van signar el compromís amb la Confraria dels Dolors, per fer-se càrrec del Misteri de Sant Simeó.⁴⁶⁶ La confraria esdevenia des d'aleshores, pel gremi de Perxers, una devoció de caràcter públic, fomentada per la pròpia Església. Estava adscrita a un convent de la ciutat, seu de la confraria del Misteri. Pretenia ser una associació devota perquè l'ajut als confreres necessitats ja estava perfectament organitzat i constava expressament a les ordinacions primeres del gremi, de l'any 1505.⁴⁶⁷ No es tractava d'una activitat nova pel que fa referència a la devoció i als ajuts pels pobres del gremi, però era una novetat oficial que s'encarreguessin d'un Misteri adscrit a una de les confraries religioses de la ciutat. Els Perxers, fins aleshores, sempre havien celebrat la Festa gremial el dia de la Mare de Déu d'Agost, com l'acte públic més rellevant.⁴⁶⁸

Fins al segle XVII seguien la seva devoció inicial però no va ser fins el 1692 quan es van decidir a participar amb el Misteri de Sant Simeó, prenent l'encàrrec, mitjançant contracte, de formar part d'una confraria religiosa.⁴⁶⁹ Els objectius pietosos dels Perxers no variaven, s'ampliaven públicament. Com era un Misteri mantingut abans pels Mestres de Cases, els Perxers van decidir redactar i aprovar unes noves ordinacions per ser presentades a la Confraria dels Dolors i organitzar la seva devoció i manteniment. Es van elegir sis persones, quatre mestres i dos fadrins per fer les gestions adequades i perquè s'havia d'organitzar la processó del Diumenge de Rams,

⁴⁶⁶ AV 24-1; AV 24-2. Són els llibres monogràfics amb tota la documentació i ordinacions del Misteri, on consten els estatuts i contractes, les condicions i obligacions del gremi i dels confreres, les quotes que s'havien de satisfer, les despeses de manteniment del Misteri i tot un ritual sobre l'assistència a les processons i altres actes lligats al Misteri. En hem centrat en aquesta documentació oficial i en el contingut dels Consells sobre el Misteri, per fer-ne la anàlisi i l'exposició del que segueix.

⁴⁶⁷ AV 10- fol.37, *Ordinacions de la Confraria dels Perxers*, "fetes en lo any mil sinch cents sinch, lo 22 novembre"; RUMEU DE ARMAS, A., *La Previsión Social en España*, p. 395; CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*, pp. 234-306. MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...*, p. 282, nota 7;

⁴⁶⁸ AV 33-107, any 1753; AV 4-225; AV 4-228; AHPB. Notari Llauredó, Protocol 1, anys 1682-1684, p. 338, 15 de setembre, "sota la invocació de Ntra. Sra. d'Agost".

⁴⁶⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 10, any 1692, p. 191, tretze d'abril. Consell general sobre si el gremi s'encarregaria del Misteri de Sant Simeó perquè els Mestres i fadrins de cases hi havien renunciat amb la confraria de Nostra Senyora dels Dolors, per no poder fer el manteniment. AV 24-2. És el llibre amb totes les ordinacions des de 1692, amb el Misteri de Sant Simeó, les ordinacions del Misteri de la Santa Espina l'any 1724, els projecte de 1745 i les noves ordinacions amb la Confraria de la Soledat, de l'any 1751; AV 24-1 i AV 24-2, són els llibre amb les ordinacions del Misteri i el contracte amb les confraries a les quals estava vinculat, tant el Misteri de Sant Simeó com el Misteri de la Santa Espina.

un encàrrec obligat del Misteri de Sant Simeó. Per això el Consell del gremi va decidir prendre la responsabilitat del Misteri demanant que tots els mestres antics que ho volguessin s'hi agreguessin, però fent-ho obligatori pels nous mestres des de l'any 1692.⁴⁷⁰

Dos anys abans, el novembre del 1690 es donà una ordre a totes les confraries de la ciutat de Barcelona perquè anessin a la processó del Corpus. La petició-ordre va seguir cada any, encara que els Perxers des del mes d'abril de 1692 ja ho havien decidit: s'encarregarien d'un Misteri perquè, entre d'altres raons, "també tenien bandera les altres confraries".⁴⁷¹ Moltes de les activitats gremials responien a una mena de competència, rivalitat i honorabilitat davant la ciutat i els altres gremis, encara que els Perxers no tenien compromís amb cap Misteri fins aleshores. Les resolucions oficials, en aquest cas, no omplien cap buit, sinó que refermaven una situació i uns fets que ja s'estaven produint.

En cap document consta que els Perxers s'haguessin preocupat amb anterioritat per la representació religiosa a través d'una confraria oficial de la ciutat. No tenim referències que hi hagués aquesta preocupació fins l'any 1692, prenent aleshores, en Consell general, la resolució per dur-la a terme. En aquell moment, quan semblava que hi havia una petita recuperació de la vida corporativa, aviat tallada per les guerres, els Perxers no es volien quedar al marge de les activitats que realitzaven altres gremis. Era l'hora d'encarregar-se d'un Misteri i d'anar a la processó. Des d'aleshores, el Misteri i la processó ja no es podrien deslligar. Era una obligació contractual que s'havia de mantenir sempre, comptant amb la col·laboració dels agremiats i generant unes despeses importants pel manteniment del Misteri. La processó exigia la sortida i contemplació del Misteri i perquè això fos possible, s'havia de fer una tasca de conservació i de manteniment anual, concretada amb la renovació de l'ornamentació i amb l'elecció dels càrrecs i dels acompanyants i portadors del Misteri, per anar a la processó pels carrers de la ciutat.

El vessant d'una religiositat pública del gremi, com a encarregat del Misteri, en teoria, era independent del gremi com a institució, però hi estava molt unit i en depenia econòmicament. Els ajuts corrien a càrrec del gremi, des dels seus orígens, però la representació pública i la participació en les processons era una activitat lligada al Misteri, el qual ara, per primera vegada, els Perxers s'obligaven a mantenir i publicitar.

⁴⁷⁰ AHPB, Notari Llauredó, Protocol 10, any 1692, p. 192.

⁴⁷¹ AHPB, Notari Llauredó, Protocol 8, any 1690, 22 d'abril, p. 237 i 537.

Els càrrecs del Misteri, encara que havien de ser separats, per assegurar-ne una millor eficàcia i administració, els desenvolupaven els càrrecs dels Perxers, separant les funcions. Encara que les ordinacions específiques exigien dur una comptabilitat i uns llibres separats, sovint coincidien els càrrecs del gremi i els del Misteri per estalviar una duplictat que només hauria provocat problemes d'atribucions. Així, amb un sistema mixte, es mantenia la independència del gremi i del Misteri, però estaven estretament relacionats i molt sovint les actuacions es feien difícils de separar.

El Misteri, des d'aleshores, mantingué un pes cabdal dins la vida corporativa i es considerà una part essencial per a tots els confreres.⁴⁷² Era la reliquia venerada, el "pas" que la confraria i el gremi acompanyaven per Setmana Santa i per la Processó del dia del Corpus, sent les denominacions molt variades. Hi havia "Misteris" comuns a diferents gremis perquè les despeses de manteniment i ornamentació eren molt elevades i un sol gremi no les podia satisfer. Degut a això, es fàcilment deduïble que els gremis amb un Misteri propi evidenciaven un poder adquisitiu considerable, perquè només la seva conservació s'enduïa un percentatge molt alt de les despeses generals del gremi, sent un motiu de discussió constant, degut a la sangonera econòmica que representava.⁴⁷³ Per això era un punt de debat en les reunions gremials, on es discutia si era adient seguir amb el Misteri, qui tenia l'obligació d'anar-hi, quines serien les despeses en atxes de cera, qui ho havia de pagar, qui s'havia de fer càrrec de l'organització, com i quan es feien les eleccions dels càrrecs, quina data i lloc; decidint fer-ho en dimarts Sant a casa del majoral anterior.⁴⁷⁴

Alguns autors s'encarreguen d'exposar només els aspectes negatius de les confraries, altres, les lloen amb un entusiasme excessiu, però en el fons del conflicte hi havia una guerra d'atribucions entre les autoritats civils i eclesiàstiques, un conflicte de competències comentat exhaustivament per Carrera Pujal.⁴⁷⁵ Totes les confraries tenien una capella o església com a seu oficial de trobada, de reunió i de culte, amb uns

⁴⁷² Això ho podem veure en els llibres d'Entrades i d'Eixides dels Perxers, en els pagaments que s'havien de fer, en la part de quota d'examen de mestria i en les quotes d'entrada al gremi. Sempre hi havia una part reservada pels ajuts als pobres i una altra pel manteniment del Misteri, per la seva ornamentació i conservació, cosa per altra part, molt onerosa.

⁴⁷³ Els Llibres de comptes dels Perxers, que comencen amb regularitat l'any 1760, encara que el Misteri és molt anterior, data de finals del XVII, 1692, aquests llibres, marquen com a despeses del Misteri, entre un 20% i un 45% del total de les despeses, segons els anys.

⁴⁷⁴ AV 24-2, introducció i article tres; AV 24-3, article tres; CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*, p. 240; AV C34-125, des de juny de 1692, és el llibre de mestries, on consta la procedència, nom dels pares, bateig, aprenentatge i oficialat i també el jurament de mestre i les obligacions conretes amb el Misteri, com anar a la processó del Diumenge de Rams amb el Misteri de Sant Simeó i fer el pagament de les quotes del gremi i també del Misteri.

⁴⁷⁵ CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*. Barcelona: Ed. Bosch, 1951, pp. 243-247; 252-257.

estatuts oficials aprovats per la jerarquia, amb el patronatge d'un sant, de la Verge o de Crist, "baix advocació de l'Assumpció...", com els Perxers, ampliat més tard amb la devoció i el manteniment dels Misteris de Sant Simeó i de la Santa Espina.

Els Perxers, amb l'encàrrec d'un Misteri específic, havien contret una obligació. Aquesta obligació acceptada pel gremi, va ser motiu de discussions i de reunions del Consell general del gremi per definir clarament les funcions, obligacions i pagaments, el compliment dels contractes amb les confraries amb les quals participaven dels actes i processons i per passar comptes de les despeses de manteniment i del control dels agremiats que tenien l'obligació d'acompanyar el Misteri i d'assistir a les celebracions religioses. Les ordinacions del Misteri i les normes internes dels Perxers deixaven ben clar la separació de càrrecs i de funcions, posant especial relleu en el manteniment i administració del Misteri, amb independència de les altres activitats i despeses del gremi. El Misteri era una obligació de tots els càrrecs i agremiats, s'havia de mantenir i millorar amb les quotes d'entrada i amb els pagaments realitzats per tots els inscrits. Aquest manteniment exigia una dedicació i una inversió forta. Anualment s'havia de repassar tota l'ornamentació i preparar el Misteri per sortir a les processons. El Misteri estava reglamentat per unes ordinacions amb característiques pròpies i gaudia d'uns càrrecs temporals amb unes funcions específiques com: dur les atxes i assistir a la processó. Els Perxers eren responsables de mantenir la resta de l'any el Misteri i els ornaments en un lloc segur, inventariant totes les pertences i objectes de valor dels passos per anar a la processó contractada.

8.3 Ordinacions específiques del Misteri

Les ordinacions eren el reconeixement públic del gremi i la seva organització fins a la Nova Planta. Des del segle XVIII, com les atribucions sobre gremis van passar a mans de l'Audiència, les lleis generals i les resolucions estaven per sobre de les ordinacions, que fins aleshores havia concedit i vigilat el govern de la ciutat. Durant aquest període anterior, la ciutat tenia plenes atribucions per acceptar i signar les ordinacions dels gremis, que depenien de les autoritats municipals. La ciutat podia renovar les ordinacions, demanar reformes i autoritzar la creació de nous gremis o la fusió d'altres gremis ja existents. El mateix havia succeït amb les confraries. Les ordinacions específiques del Misteri, totalment separades de les ordinacions gremials, definien totes les condicions d'organització i totes les obligacions, mitjançant un contracte signat amb la confraria corresponent,

Totes les ordinacions del gremi de Perxers fan constar els objectius d'ajut i fraternitat, definint i concretant els repartiments de les quantitats objecte de penyora i dels ajuts i taxes pels més desvalguts. No resulta doncs, gens estrany que l'any 1692, els Perxers prenguessin l'encàrrec del Misteri de sant Simeó per refermar públicament la seva trajectòria.⁴⁷⁶ Per entendre aquesta relació entre la confraria religiosa i el gremi sobre l'encàrrec d'un Misteri que s'havia de mantenir i havia de concórrer a la processó, concretem les obligacions dels Perxers amb el Misteri. En primer lloc, amb el Misteri de sant Simeó i uns anys més tard, amb el Misteri de la santa Espina. Era un compromís que representava un canvi qualitatiu dels Perxers per fer pública la seva trajectòria devocional, cosa que altres gremis ja havien fet.

8.4 El Misteri de Sant Simeó de l'any 1692

Des de 1692, el gremi va acceptar la custòdia i manteniment del Misteri de Sant Simeó fins el 1714, quan, degut al setge, va ser destruït.⁴⁷⁷ Anys més tard, el 1723, els Perxers es van encarregar d'un altre Misteri, renovant un costum pietós i honorífic que ja tenien, però, amb el nou Misteri de la Santa Espina.⁴⁷⁸ Aquest darrer Misteri també depenia del gremi, mitjançant un contracte signat, com amb el Misteri anterior, encara que s'organitzava amb càrrecs propis i gaudia de certa independència, amb un clavari, majorals, portadors del Misteri i de les atxes per a la processó, a la qual tots els confreres tenien l'obligació d'anar-hi per haver estat inscrits com a perxers i com a confreres. Encara que no es podien barrejar els càrrecs, aquests eren perxers reconeguts i normalment, amb experiència en els càrrecs gremials. Per estalviar conflictes amb el gremi i una possible duplicitat de funcions, seguint les ordinacions del Misteri, es decidí que el credenser dels Perxers, fos el clavari del Misteri, però sempre, separant les dues funcions i mantenint llibres de comptes independents perquè les ordinacions dels Perxers prohibien la duplicitat de càrrecs i funcions, encara que per necessitat, es permetia que el credenser actués com a clavari del Misteri.⁴⁷⁹ Sempre van ser activitats comunes però amb llibres de comptes per separat, encara que a la pràctica, només es disposava d'un sol llibre per les funcions del gremi i del Misteri,

⁴⁷⁶ AV 24. Tot el Llibre fa referència específica a la Confraria religiosa i al Misteri, des de 1692.

⁴⁷⁷ AV 24-1, Llibre del Misteri, 1692-1767; També AV 24-2, on, com a llibre del Misteri, consten totes les ordinacions i característiques d'aquest compromís i devoció; AHPB. Notari Llauredó, Protocol 32, any 1715, p. 149, vint-i-vuit de març. Degut al bombardeig i al setge de la ciutat, no havia quedat res, ni casa del gremi, ni Misteri. Tot va quedar destrossat i per tant, no es podia anar a la processó, "amb molt disgust pels confreres". Els Perxers, confreres del Misteri, es varen convocar a la "Capella de la Congregació dels Dolors de la Mare de Déu del monestir y Convent de la Benaventurada Verge del Bon Succés", per tractar sobre la processó del Diumenge de Rams i sobre les obligacions del Misteri, degut a la situació bèl·lica.

⁴⁷⁸ AV 24 i AV 19, Llibres del Misteri de Sant Simeó i de la Santa Espina.

⁴⁷⁹ AV 24-2, article 8; AV 24-3, article 8; AV 19-2, article 3.

concretant clarament les entrades i despeses de cadascú.⁴⁸⁰ Formalment, doncs, es dividien funcions i feines, però la pràctica diària les unificava, sense barrejar-ne les activitats. Així semblava més operatiu.

El setze d'abril de 1692, els Perxers es varen encarregar per primera vegada del Misteri de Sant Simeó, amb l'obligació d'anar a la processó acompanyant la Confraria de Nostra Senyora dels Dolors, el Diumenge de Rams.⁴⁸¹ Aquest Misteri, va quedar destruït l'any 1714, degut al dilatat setge de la ciutat i amb les destrosses provocades pels bombardejos borbònics, segons la versió oficial del gremi.

El llibre específic del Misteri i les seves ordinacions remarca la justificació i la necessitat per part del gremi dels Perxers, de fer-se càrrec del Misteri de Sant Simeó, l'any 1692:

Experimentats los faels christians del molt que aprofita per sas animas la pia intercessió de la Puríssima Verge Maria Mare de Nostre Senyor Deu Jesuchrist... y de lo molt fruyt que fins vuy ha fet y se espera fara..., la devota Confraria dels servents y esclaus de tant Soberana Senyora fundada en memoria dels mes principals DOLORS que porti en la vida y mort de fill Jesus en la Iglesia y Monestir de Nostra Senyora del Bonsuccés dels pares servents...en la professó que fa tots anys lo Diumenge de Rams... e com ab un Consell General de la Confraria de Perxers y Mercers... tingut y celebrat als catorsa de ...abril...Fouch delliberat de que se prengué a son compte lo Sant Misteri de Sant Simeón, que per los Fadrins Mestres de Cases de la present ciutat es estat RENUNCIAT als majorals de Nostra Senyora dels Dolors, perquè aquells nol podian MANTENIR...⁴⁸²

Aquestes semblen ser les raons essencials, una necessitat de substituir els Mestres de Cases i una devoció que s'havia de manifestar públicament.

El Misteri de Sant Simeó respon a la devoció dels Perxers. Per a l'administració del Misteri es van elegir sis persones, quatre mestres i dos oficials del gremi dels Perxers amb l'objectiu d'un bon govern del Misteri i de passar comptes als Perxers de tot el que s'anava fent. Com era una obligació i una devoció molt important es demanava ajut a tots els agremiats per fer front a les despeses de manteniment del Misteri i perquè

⁴⁸⁰ AV 24-2, pàgina 1, anvers i revers; també AV 9, AV 11, A19-8. Són els llibres de comptes dels Perxers, on consten tots els ingressos i pagaments, també les despeses de la processó i el manteniment del Misteri.

⁴⁸¹ AV 24-1, Llibre del Misteri, 1692-1767.

⁴⁸² AV 24-2, introducció i article primer. Sembla que alguns gremis no podien mantenir les despeses del Misteri. Els Perxers van crear una comissió de quatre mestres i dos fadrins per decidir fer-se càrrec del Misteri, així consta a AV 24-2, any 1692; AHPB. Notari Llauredó, Protocol 10, any 1692, p. 191.

cadascú, segons les seves possibilitats i generositat, donés “de libera voluntat la charitat li apareix fer”. Els Perxers també s’encarregaven de l’ornamentació

*De diferents palmatorias o panateras de plata per lo rodador y adorno de dit Sant Misteri sens haver-se de pagar mans junt ab quatre cantoneras, de 3 panateras quiscuna cantonada.*⁴⁸³

Aquesta ornamentació s’anava enriquint cada any amb nous elements. Per major lluïment del Misteri es va decidir comprar totes les palmatories necessàries encara que la despesa fora molt gran. S’elegiren quatre comissionats del Misteri per vigilar el procés d’aquesta ornamentació. El preu final de les palmatories pujava “32 sous la onza, y pesaven 64 onzas 1 quart”, valent 102 lliures i setze sous. Com no hi havia diners a la caixa del gremi, per la decadència gremial del finals del segle XVII que hem explicat en els capítols anteriors, un perxer, Francesc Sala, va avançar una part. També es van fer les corones “per Sant Josep i per Nostra Senyora” i com tampoc hi havia diners, es va fer un altre préstec de 100 lliures, per part dels agremiats.⁴⁸⁴ El primer Misteri dels Perxers, el Misteri de Sant Simeó, coincideix des de finals dels segle XVII amb el canvi de segle i amb els setges de la ciutat de Barcelona durant la Guerra de Successió. Era evident que s’accentuessin les dificultats econòmiques en aquell context. Com es tractava d’una activitat central del gremi, quan les despeses no es podien satisfer per manca de diners, sempre hi havia algú que oferia avançar les quantitats per poder seguir les processons i el manteniment del Misteri amb tota normalitat.

Per fer-ho més eficaç, el sistema d’organització del gremi va passar íntegrament a la confraria religiosa i al sistema d’organització del Misteri; quedant ben palesa aquesta manera de fer, en l’ordre i jerarquia que cada agremiat-confrare havia d’ocupar a la processó.⁴⁸⁵

Si pertànyer al Misteri era optatiu pels que no eren perxers, per aquests era una obligació sota jurament quan arribaven a mestre i una obligació per a tots els agremiats des del dia de la inscripció com a aprenent, quan havien de fer un pagament d’una lliura.⁴⁸⁶ Aquesta obligació es feia extensible a les activitats relacionades amb el Misteri,

⁴⁸³ AV 24-2, introducció a les ordinacions del Misteri de Sant Simeó, 1692. AHPB. Notari Llauredó, Protocol 13, any 1695, p. 33.

⁴⁸⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 13, any 1695, p. 168; AHPB. Notari Llauredó, Protocol 20, any 1702, p. 77. Es decidí que l’ornamentació, la plata i enramada del Misteri s’havia de tancar “en lo taulell de la Sala del Consell de la confraria”.

⁴⁸⁵ AV 24-2, article quart; AV 24-3, article quart.

⁴⁸⁶ AV-C34-125, juny de 1692: “estan obligat de anar a la professó (sic) del Diumenge de Rams ab lo Misteri que la present Confraria te de Sant Semió en lo convent de Ntra. Sra. Del Bonsuccés de la

com haver d'anar a la processó, penalitzant amb contundència els absents. No s'exemptava ningú d'anar-hi, remarcant l'obligació només per a qui tingués una raó molt greu, d'enviar-hi un substitut o de posar una atxa a la processó, pagada per ell.⁴⁸⁷

Després de l'acta inicial s'hi van afegir quinze fadrins i els trenta-quatre confreres agremiats, més tots els que hi anessin venint en un futur "se apregaran para major conservacio y augmente de dit Sant Misteri i es varen veure obligats d'anar a la Professó de Diumenge de Rams", cadascú amb "una atxa".⁴⁸⁸ Poc abans de la signatura del Pacte de Gènova dels catalans amb Anglaterra, els gremis acordaren preparar pel juny de 1705 la processó dels Diumenge de Rams amb la Confraria dels Dolors. Van celebrar un Consell general per decidir les reformes i millores del Misteri perquè no hi havia suficient financiació per a la processó. Com a solució es va posar una taxa recaptada entre tots els agremiats.⁴⁸⁹

Les ordinacions del Misteri les havien redactat conjuntament el gremi de Perxers i la Confraria titular del Misteri. Eren independents de les ordinacions gremials, però la pràctica dificultava aquesta independència. Resultava molt laboriós delimitar les atribucions d'ambdues institucions, cosa que provocava situacions de tibantor, abusos i plets per intromissió dels uns en les activitats i organització dels altres.⁴⁹⁰

Dins les ordinacions s'estableix el règim de govern, càrrecs, objectius i finalitats, les relacions de la Confraria dels Dolors amb el gremi dels Perxers i una normativa puntual sobre festes i processons. Els càrrecs de la confraria eren electius.⁴⁹¹ Moltes confraries es reunien en una seu pròpia, en aquest cas, el Convent del Bonsuccés de Barcelona, que era la seu central de la confraria i Misteri contractat pels Perxers i "deixava en règim de préstec" els misteris respectius.⁴⁹² Però el local propi dels Perxers estava ubicat al Convent de Santa Catarina Màrtir.⁴⁹³ El Convent de Santa "Catherina martir",

present ciutat y pagar tot lo que los confreres pagan y en avant pagaran tant del gremi com del Sant Misteri..."

⁴⁸⁷ AV 24-2, 1692, article primer; AV 24-3, article primer.

⁴⁸⁸ AV 24-2, 1692, introducció; AV 24-2, 1692, article primer; AV 24-3, 1724, article primer. Veiem com el llibre 24-2 correspon al Misteri de Sant Simeó i data de l'any 1692.

⁴⁸⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 23, any 1705, p. 107, deu de març.

⁴⁹⁰ AV 24-2, art. vuitè i novè; AV 24-3, art. sisè i vuitè; AV 24-2, pàgina u, anvers i revers; AV 19-4; AV 33-56.

⁴⁹¹ AV 24-2, introducció i article tercer; AV 24-3, art. tercer i setè; AHPB, Notari Llauredó, Protocol 10, any 1692, p. 206; CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*, p. 240.

⁴⁹² AV 24-2, introducció; CARRERA PUJAL, J., ob.cit. p. 247.

⁴⁹³ Els Perxers no van tenir casa pròpia fins a finals del segle XVII. Van canviar de seu i es van ubicar definitivament a l'últim terç del segle XVIII. Per raons practiques i d'espai, com era obligat assistir a les reunions del Consell del gremi i eren molts els agremiats, es reunien a les sales del Convent de Santa Caterina, que tenien llogades. Allà celebraven totes les reunions del Consells i es prenen les decisions internes. AV 24-2, introducció, fins que no hi va haver casa pròpia, els Perxers es reunien

pertanyent a l'Orde de Predicadors, es considerava un dels llocs de reunió dels menestrals més humils.⁴⁹⁴ També era el lloc de reunió del gremi dels Velers, perquè era normal la convivència de diferents gremis i confraries en un mateix convent, quan hi havia una semblança en llurs devocions i la proximitat ho permetia.

La taxa d'entrada pel manteniment i devoció del Misteri era de "quatre sous" cobrats conjuntament pel clavari i els majorals, sempre de mutu acord.

Item que los comptes que se donaran de dit Sant Misteri se hajan de donar molt APARTATS dels de dita Confraria, porque aquelles no sien compresos de diners de dita Confraria, que per ço se ha fet clavari per lo Sant Misteri, porque no hagués de donar comptes de dos cumuns un clavari.⁴⁹⁵

Els Perxers, quan havien de resoldre problemes del Misteri, donaven autorització als càrrecs del Misteri, controlant les activitats religioses i barrejant alguna vegada, com a cosa pròpia i contra el que definien les ordinacions, els comptes del Misteri i els comptes del gremi.⁴⁹⁶ Era una situació comprensible perquè els diners sortien tots de la mateixa caixa, derivats d'uns ingressos que cada agremiat havia de fer, encara que sempre s'especificaven amb detall els pagaments. Com a punt d'equilibri intern, tota actuació feta per compte dels agremiats, que no hagués estat reconeguda i autoritzada pels prohoms del gremi, havia d'anar a càrrec dels particulars que l'havien plantejat.⁴⁹⁷

Com que es disposava dels objectes de valor del Misteri, es va prendre la decisió de protegir aquest patrimoni amb algunes mesures concretes. Convenia que la plata i demés enramada del Misteri estigués protegida amb pany i clau dins el taulell de la sala del Consell del gremi.⁴⁹⁸ El clavari no només era l'administrador general sinó que també era el responsable dels objectes del Misteri dels quals havia de passar comptes en acabar el seu mandat, per això, els inventaris s'havien de fer quan el càrrec acabava la seva feina, encara que si no hi havia variacions importants, no s'especificaven tots els

també a les cases dels prohoms del gremi, habitualment a la casa del prohom en cap; AV-C34-117, any 1688 i ss.

⁴⁹⁴ AHPB. Notari Llauredó, Manual 23, any 1736, 26 de setembre, p. 540. ARRANZ, M., tesi doctoral, *Los profesionales de la construcción en la Barcelona del siglo XVIII*, any 1979, amb versió catalana publicada pel Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona l'any 1991, sota el títol, *Mestres d'obres i fusters. La construcció a Barcelona en el segle XVIII*, p. 56.

⁴⁹⁵ AV 24-2, 1692, article cinquè.

⁴⁹⁶ Llibres de comptes dels Perxers, AV 9 i AV 11. AV 9 *Llibre de Clavariat de Eixides del gremi de Perxers. 1761-1877*.

⁴⁹⁷ AV 24-2, 1692, ordinacions del Misteri de Sant Simeó, article sisè; AV 24-3, 1724, article sisè. Això demostra que el Misteri tenia una dependència pràctica del gremi i per aquesta raó, els càrrecs del Misteri, estaven lligats de peus i mans.

⁴⁹⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 20, any 1702, p. 77.

objectes i bens administrats, seguint els inventaris amb un mateix contingut, encara que hagués canviat el clavari.⁴⁹⁹ Una de les raons per la qual el Misteri disposava d'un clavari propi, era l'administració d'alguns objectes de valor com: tres corones, una de la Verge, una del Nen Jesús i una per Sant Josep; domassos, capes, safates i altres complements. Tot estava fabricat amb argent, com l'espasa de la Verge amb el mànec d'argent i els ornaments dels Misteri, com els teixits, elaborats amb incrustacions d'or i d'argent.⁵⁰⁰

La manca de recursos econòmics sovintejava a finals del segle XVII i els primers anys del XVIII durant la Guerra de Successió, per això, la solució freqüent sovint va ser, la reducció de les despeses del Misteri i en segon lloc, si els diners encara no arribaven, la caixa del gremi, tot i que estava exhausta, se'n faria càrrec.⁵⁰¹ Aquests plantejaments i discussions es repetien en situacions de dificultats, però al final, com estava en joc l'honorabilitat del gremi i el compliment de les obligacions contractuals, no es reduïa cap despesa sinó que els Perxers cercaven altres fonts de finançament, com préstecs i noves taxes.

El 1705, en ple setge dels aliats a Barcelona, per raons de seguretat, es va decidir dipositar en lloc segur tot el que tenia valor, com la plata i objectes del sant Misteri, els llibres de registre i de mestries i els altres bens i objectes de valor, perquè siguessin custodiats tant per la confraria com pels prohoms del gremi; fent-se càrrec dels objectes de valor els prohoms i oficials, resguardant el Misteri en el convent de Nostra Senyora dels Dolors.⁵⁰² De totes maneres, com al final de totes aquestes dificultats, la Festa no s'havia pogut celebrar amb normalitat, els Perxers decidiren celebrar la missa i les absoltes. Es tractava d'un fet excepcional, perquè la Festa es considerava patrimoni del gremi, innegociable, però les circumstàncies extremes obligaven a prendre una decisió molt dura, això que per poder gaudir de la Festa es recaptava, amb caràcter anual, un pagament en concepte de lloguer o canon.⁵⁰³

⁴⁹⁹ No només al final del seu mandat anual sinó després d'acabar la processó, se li dona al clavari un plaç de tres mesos per donar "bo y lleal compte". Les despeses de la preparació i celebració solien ser importants.

⁵⁰⁰ AV 31-1b, 1702: *Inventari dels bens mobles que la Confraria del Misteri de Sant Simeón, qui vuy los confreres de la Confraria de Ntra. Sra. dels Perxers y Mercers... y los fadrins Perxers y Mercers de dita Confraria tenan y aportan quiscun any lo die de Diumenge de Rams en la Proffesó que tots anys en dit die se fa en lo monestir y convent de Ntra. Sra. del Bonsuccés...*

⁵⁰¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 23, any 1705, p. 205

⁵⁰² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 23, any 1705, p. 237, 17 d'agost.

⁵⁰³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 23, any 1705, p. 269.

Amb el Misteri passava el mateix. Hi havia un compromís contractual, estava en joc la imatge del gremi i els Perxers havien de mantenir llurs obligacions sense excuses ni limitacions, encara que les condicions foren adverses.

L'any 1709, com les despeses seguien sent nombroses s'intentava reduir qualsevol objecte per estalviar. Es decidí que les dues atxes deixarien d'anar a la processó i per posar a l'hora els ingressos, es donarien dos mesos de plaç a tots els deutors amb el gremi perquè normalitzessin els deutes, abans d'iniciar accions coactives contra ells.⁵⁰⁴

L'ornamentació del Misteri era molt important i provocava quantioses despeses, com a l'any 1712, quan s'havia d'anar a l'argenter per fer "la mitja canya de plata per lo circulo de dit Misteri" que "pujava 130rls. de vuyt". També es necessitava un drap de vellut carmesí "per cubrit la embalaustrada del Sant Misteri".⁵⁰⁵ S'havia de fer l'ornamentació per la processó del Diumenge de Rams, feia falta una enramada pel Misteri que s'havia de confeccionar amb seda de Nàpols i ja es tenien les mostres preparades. També s'havia de teixir vellut pels costats del Misteri.⁵⁰⁶ Els detalls són ben precisos i ens permeten concloure que la importància del Misteri i de la confraria religiosa tenien la màxima prioritat encara que la situació econòmica fos complicada.

Després de la partença de l'Arxiduc Carles a Viena l'any 1711, cada any se seguien fent eleccions dels càrrecs del Misteri i del gremi com una manera de mantenir la normalitat per damunt de les situacions canviants i conflictives que s'anaven presentant.⁵⁰⁷

A finals de 1713, les dificultats econòmiques extremes del setge borbònic final, van obligar a empenyorar la plata pertanyent al Misteri i del seu patrimoni. Com que el Misteri es considerava essencial, es va prendre una altra vegada la decissió de no tocar els bens del mateix i, a canvi, s'imposà una taxa a tots els agremiats per aconseguir la quantitat necessària.⁵⁰⁸ Creiem que aquestes accions per dur al límit totes les dificultats de la guerra, es deuen a l'aplicació d'una mena de recurs moral molt efectiu abans d'imposar noves taxes.

⁵⁰⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 27, any 1709, p. 308, onze de juny; p. 662, onze de juny.

⁵⁰⁵ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 30, any 1712, p. 29 i ss.

⁵⁰⁶ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 30, any 1712, p. 66, vuit de febrer.

⁵⁰⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 29, any 1711.

⁵⁰⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 31, 1713-1714.

Després de l'Onze de setembre de 1714, el 28 de març de l'any 1715, es convocà un Consell general dels Perxers a la capella de la Confraria dels Dolors de la Mare de Déu del Monestir i Convent de la Benaventurada Verge del Bon Succés, perquè degut al setge de la ciutat i al bombardeig continuat de l'any anterior, no va quedar res dempeus, ni la casa, ni el Misteri. Tot va quedar absolutament derruït, provocant una situació que mai s'havia plantejat abans, perquè no es podia anar a la processó; això va ser motiu d'un gran disgust per tots els agremiats.⁵⁰⁹

El Misteri va quedar malmès després del setge de 1714 per les tropes borbòniques i va quedar pràcticament desfet. Com el gremi se'n va quedar sense, es plantejà un plet amb la Confraria dels Dolors, a la qual pertanyia el Misteri.⁵¹⁰ Des de llavors, els Perxers varen decidir signar noves ordinacions per encarregar-se oficialment del Misteri de la Santa Espina, pertanyent a la Confraria de la Soledat.⁵¹¹ Per aquesta raó, cap a 1720, quan la documentació gremial ens assenyala l'inici d'una recuperació de les activitats dels Perxers, es replantejà, com a prioritària, la situació del Misteri que els Perxers havien administrat des de 1692 fins a la seva destrucció el 1714. Els majorals de la Confraria dels Dolors varen demanar als Perxers que reconstruïssin el Misteri per anar a la processó, però com refer-lo resultava pràcticament impossible perquè no hi va quedar res i els Perxers estaven fins el cap d'amunt de deutes, van haver de fer una declaració de bona voluntat, "es fan vots per poder refer-lo en poc temps i anar a la Processó", "ab la deguda veneració i obsequi ques deu a Maria Sanctissima de los Dolors".⁵¹² Al febrer de 1721, s'insistia que el Misteri feia molta falta perquè era el primer en sortir a la processó, per la qual cosa no quedava una altra solució que intentar refer-lo.⁵¹³ Finalment, els Perxers, en Consell general celebrat el 8 de març de 1721, decidiren fer una valoració del Misteri, el resultat de la qual va ser fer un pagament a la Confraria dels Dolors i compensar les obligacions contractuals amb la dita Confraria, per les quals els Perxers havien d'anar sempre a la processó amb el Misteri.⁵¹⁴

D'altra banda, com la Confraria de la Soledat, ubicada en el Convent de la Mercè, volia que algun gremi s'encarregués de la devoció i culte del Misteri de la Santa Espina a la processó del Divendres Sant, es proposà en Consell del gremi acceptar el nou

⁵⁰⁹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 32, any 1715, p. 149, vint-i-vuit de març

⁵¹⁰ AV 24-1; AV 24-3.

⁵¹¹ AV 24-3. Gairebé tota la documentació del Misteri es troba als llibres AV 24 i AV 19. Molts dels documents són extensos, amb deu o quinze pàgines, analitzades en aquest capítol.

⁵¹² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 37, any 1720.

⁵¹³ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 38, any 1721, p. 58, u de febrer.

⁵¹⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 38, any 1721, p. 113, vuit de març.

Misteri, elegint representants dels Perxers davant la Confraria de la Soledat per tractar tots els tràmits i fer el contracte corresponent.⁵¹⁵

8.5 El Misteri de la Santa Espina

Degut al setge de la ciutat de l'any 1714, el Misteri de Sant Simeó va quedar totalment destruït, els Perxers es van quedar sense "pas" per anar a la processó, però per continuar "tan sancta y Pia devoció", van decidir fer-se càrrec d'un altre Misteri, el Misteri de la Santa Espina.⁵¹⁶ Es tracta del "Misteri de la Sancta Espina pertanyent a la Confraria de Nostra Senyora de la Soledat", "fundada y erigida en lo Real Convent de Ntra. Sra. de la Mercé", amb la que es fa la Processó del Divendres Sant per la tarda, tots els anys.⁵¹⁷ Com els Perxers es volien fer càrrec d'aquest "pas", van prendre la decisió de fer ús de les mateixes ordinacions però renovant "tot el que sagui de renovar..."⁵¹⁸

En aquest punt s'hauria de fer memòria que la destrucció massiva dels "pasos" de les confraries el 1714, no va ser deguda només a la guerra i al setge de la ciutat. La causa primera d'aquella destrossa sembla ser la incautació abusiva que es va fer per part del nou govern borbònic i per la Reial Audiència dels drets de peatge als comerciants i per l'imposició de contribucions extraordinàries exigidas des de l'any 1715, les quals van obligar a les corporacions a vendre tot el que tingués una mica de valor, argent i altres ornamentacions que tenien previstes pels Misteris i les processons. El nou rei Borbò, Felip V, va desmantellar quasi totes les confraries existents.⁵¹⁹ La pressió fiscal s'aliava amb els estralls de la guerra, per ofegar les confraries i gremis.

El catorze de març de 1723, els Perxers, com no podien seguir amb les obligacions del Misteri de Sant Simeó, desaparegut materialment, van assumir el compromís d'encarregar-se del Misteri de la Santa Espina, per anar a la processó del Divendres Sant.⁵²⁰ Aquell mateix any, es va deliberar de "pendrer lo Misteri de la Santa Espina". És significatiu que només acabada la guerra i normalitzada la situació, els Perxers ja estaven afiliats al Misteri, un senyal per continuar totes les activitats i compromisos del gremi, tallats pel conflicte bèl·lic.

⁵¹⁵ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 38, any 1721, p. 148.

⁵¹⁶ Fins ara només havíem citat el llibre 24-3, pel Misteri de la Santa Espina, però vam trobar els originals dins el llibre AV19, transcrits i copiats a AV19-3, per 1748 i AV19-2, per l'any 1751.

⁵¹⁷ AV 19-3, any 1748, fol 1.

⁵¹⁸ AV 24-3, any 1724, introducció.

⁵¹⁹ AV 24-1; AV 24-3. També, AV 19; AV 23-3, és un llibre contemporani d'aquest canvi de Misteri.

⁵²⁰ AV 19-1, 14 de març de 1723; AV 24-1, ib. També, AV 19-6, vint-i-quatre d'agost de 1751. Són les Capitulacions signades entre els majorals de la Confraria de la Soledat i el gremi de Perxers sobre el pas o Misteri de la Santa Espina.

Les eleccions dels càrrecs del nou Misteri també seguien un procediment definit per les ordinacions noves. S'havien de convocar vuit mesos abans de la processó, elegint dos majorals mestres i dos majorals fadrins, vuit portadors del Misteri, quatre de mestres i quatre fadrins, "tindran bossa a part".⁵²¹ Sempre es feien eleccions per la festa de l'Assumpta i es convocaven el dimarts Sant, amb molta antelació per preparar-ho tot. Ja s'havia fet amb el Misteri de sant Simeó, uns anys abans.⁵²²

Per l'elecció del clavari del Misteri, els majorals havien de proposar una terna votada entre tots, "per escrutini" i si algú elegit per un càrrec presentava la renúncia, hauria de pagar "un real de vuyt", "lo qual hage de servir en augment del Sant Misteri" i per optar al càrrec un altra vegada haurien de passar tres anys.⁵²³ Amb aquesta mesura s'intentava que no hi hagués cap monopolització dels càrrecs, que no es produís cap mena de nepotisme i que tothom s'ho prengués amb serietat, sense aprofitar-se dels canvis de cada moment. Si es prenia una decisió i s'acceptava un càrrec, l'elegit havia de ser coherent. Com hi havia problemes amb les atxes del divendres Sant perquè no es pagaven, es va imposar una pena de 10 rals a tots els que no anessin a la processó i no donessin l'avís un dia abans, obligant-los a fer el pagament de l'atxa que els pertocava.⁵²⁴ Com a disposició final es prohibia una pràctica habitual, per la qual els aprenents anaven a la processó en substitució dels mestres, per això es va decidir que "el mestre que no pugui anar-hi, trobi un substitut i pagui les despeses de atxa".⁵²⁵

L'any 1734, com no hi havia portadors voluntaris per dur el Misteri, Francesc Font va proposar que es lloguessin els serveis de gent no agremiada i es fes un pagament a quatre bastaixos, per fer de portadors del Misteri.⁵²⁶ S'havia de mantenir la imatge externa encara que es contractessin persones alienes als Perxers, tenint en compte que molts gremis incomplien les seves obligacions amb la confraria i el Misteri. Els Perxers sempre complien amb la Confraria i la processó.⁵²⁷ Sembla que la devoció anava de baixa i es començaven a professionalitzar les feines, fins i tot en aquests detalls de col·laboració amb el Misteri, una col·laboració acceptada sota jurament dins l'acta de mestria de cada mestre i en el moment d'inscriure mestres i fadrins als llibres del gremi, quan també es feia un pagament pel Misteri i s'adquiria un compromís amb el gremi i amb el Misteri.

⁵²¹ AV 24-2, 1692, article tercer; AV 24-3, 1724, article tercer.

⁵²² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 19, any 1701, p. 140.

⁵²³ AV 24-2, 1692, article tercer; AV 24-3, 1724, article tercer.

⁵²⁴ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 17, any 1730, p. 200, u de març.

⁵²⁵ AHPB. Notari Gomis, Protocol 17, any 1730, p. 200, u de maig.

⁵²⁶ AV 9, Llibre de Clavariat de Eixides, començat l'any 1761, fins l'any 1877. Consten els pagaments als camàlics, portadors, bastaixos. Es convertirà en una petita despesa anual, de 8-10 lliures.

⁵²⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 21, any 1734, p. 150, juny.

Seguint amb la preocupació per la bona conservació del Misteri, l'any 1737, com "la Santa Espina te les barres folrades de cuiro i estan molt maltratadas"(...)"per la decencia de dit St. Misteri, s'han de fer coixinets nous i folrar-se nou les barres".⁵²⁸ Això afegia més despeses pel gremi, derivades de les obligacions concretes amb la Confraria de la Soledat, propietària del Misteri. La gestió del Misteri suposava certa complexitat. El mateix any de 1737, la vídua del mestre March, havia tingut tot l'any el Misteri a casa seva, "l'hi ha ocupat un cuarto", per aquest motiu demanava una gratificació per compensar el la feina del manteniment. Com es considerava una petició justa es va resoldre donar-li unes tres lliures per any amb la condició de guarnir i desguarnir el Misteri i vetllar per la conservació, però ni la vídua ni el seu nebot quedaven exempts dels pagament de les taxes habituals dels Perxers, encara que la vídua ho havia demanat amb insistència, diverses vegades.⁵²⁹ És evident que tothom volia treure el millor profit de cada situació, especialment amb la reducció de pagaments i taxes. Seria una contraprestació, amb una negociació econòmica, per altra banda justificable degut a la feina feta.

Un dels primers objectius que s'havien de seguir per posar ordre al Misteri era refer l'ornamentació i l'estructura perquè tot estava malmès, les barres folrades de cuiro "están del tot maltratadas" i "per decencia del Misteri" s'havien de fer coixinets nous i folrar de nou les barres. Es decidí fer coixinets de vellut nous, s'havien de folrar les barres i totes les despeses anaven a compte del gremi dels Perxers, que no es podia permetre donar una imatge de provisionalitat i necessitat.⁵³⁰

8.6 El Misteri a mitjans del segle XVIII

Els Perxers van conèixer uns anys d'expansió a mitjan segle XVIII. En aquells moments de plenitud, les despeses amb motiu de la Festa i del Misteri, molt nombroses, representaven entre el vint i el quaranta-cinc per cent del total del pressupost del gremi.⁵³¹ El que semblava bastant normal era la disminució i l'augment molt ràpid del percentatge de les despeses, degut no només a les despeses del Misteri, sempre constants, sinó als pagaments per plets intergremials, pagaments als "comissionats" i "ajuts" a l'exèrcit, una fiscalització que provocava una caiguda del percentatge de les despeses del Misteri dins el total de les despeses dels Perxers.

⁵²⁸ AHPB. Notari Gomis, Protocol 1, any 1737, p. 187, 17 d'abril.

⁵²⁹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 1, any 1737, p. 187, 17 d'abril.

⁵³⁰ AHPB. Notari Gomis, Protocol 1, any 1737, ibidem.

⁵³¹ Hem fet una separació de les despeses de caràcter religiós i hem arribat a aquest percentatge sobre el total anual dels anys considerats "normals", sense cap conflicte o cap despesa extraordinària.

En Consell general dels Perxers celebrat el dos de febrer de 1745, es van fer propostes sobre el Misteri de la Santa Espina. Uns anys més tard, el vint-i-quatre de maig de 1751, es van redactar noves ordinacions entre els Perxers i la Confraria de la Soledat, perquè els Perxers havien fet una petició per renunciar al Misteri. Les causes que ho explicaven eren que, des de les primeres ordinacions del nou Misteri, signades l'any 1723, els problemes havien estat constants. Molts agremiats només trobaven inconvenients degut "a molts i exhorbitants" despeses que els Perxers havien fet per participar en la processó del Divendres Sant.⁵³² Aquesta situació coincidia amb uns plets entre particulars i el gremi, plets que només multiplicaven "inquietuts" i "gastos superfluos". Per això, es demanava la supressió de les ordinacions de 1723 i que s'acceptessin les noves ordinacions proposades l'any 1751. No era l'única raó. Aquells anys, a mitjans del segle XVIII, es volien racionalitzar les despeses, però les taxes del Misteri s'havien de mantenir perquè les despeses derivades del compromís assumit eren constants. A més, s'havia de fer un taüt pel Misteri, però abans s'havia de consultar als Majorals de la Confraria de la Soledat. Com la decisió presentava de certa dificultat i s'havien de fer diverses gestions, es van elegir quatre comissionats.⁵³³ També es polemitzava sobre si es desfeia el Drap de Morts o no, perquè s'havien de pagar els drets a la parròquia de Santa Maria del Mar. Per majoria es considerà que com feia temps s'havia aconseguit un drap "molt lluyt", "que no es desfassi" i que "el comú pagui els drets del seu fons".⁵³⁴

El Misteri acostumava a ser un motiu de conflicte perquè representava el gremi davant els altres gremis i la ciutat. Era un símbol d'honorabilitat, considerat essencial dins la vida gremial. El seu manteniment obligava a fer un esforç econòmic important, amb un control rigorós de les despeses. Encara que hi hagués moments crítics, el Misteri havia de ser considerat com a prioritari, passava davant d'altres problemes i situacions. Era un tema delicat, com quan un perxer, Sebastià Pelegrí va fer un plet contra els prohoms i el clavari, Francesc Font, demanant la condemna del clavari a passar comptes del Misteri des de 1740, perquè creia que hi havia irregularitats.⁵³⁵ Els prohoms consideraven aquesta demanda com una temeritat. Feia vint anys que no es

⁵³² AV 24-1, any 1724, introducció. AV 19-5, on només es donen normes per anar a la processó i sobre l'organització i manteniment del Misteri; AV 19-6, 1751. Introducció a les noves ordinacions i fol. 2. Com a exemple referenciat, AHPB. Notari Llauredó, Protocol 22, any 1704, p. 336, dotze de novembre. El candelero Jeroni Gelabert va fer el compte de la cera des del 24 de març de 1701, durant tres anys i pujava 78 lliures, 6 sous i 6 diners. Com era una despesa forta es va decidir reduir el consum de cera, marcant les quantitats i els ciris per a la festa, "no se puga gastar mes de sinquanta siris de quaranta dos de candeleros y que los quatre siris del monumento no puyan passar mes de vuyt lliures, ço es dos lliureas quiscu..."

⁵³³ AHPB. Notari Gomis, Protocol 11, any 1747, p. 206, 23 d'abril.

⁵³⁴ AHPB. Notari Gomis, Protocol 11, any 1747, p. 219.

⁵³⁵ AHPB. Notari Gomis, Protocol 11, any 1747, p. 184, 24 de març.

passava comptes pel Misteri perquè en Consells celebrats els anys 1729 i 1730 es decidí no fer cap col·lecta especial, pagant les despeses del fons del gremi, així s'estalviaven discussions entre els agremiats. Així i tot, com les acusacions eren greus, el gremi va demostrar que el clavari havia passat comptes cada any amb normalitat i que el problema radicava en la incompetència i desconeixement del denunciador, Sebastià Pelegrí. Els prohoms proposaven un plet contra Pelegrí però molts perxers van preferir solucionar el problema a nivell intern. És evident, que un plet augmentaria les tensions i les despeses, provocaria enfrontaments, una pèrdua de temps i energies, a més de les despeses que se'n podien derivar. Sempre que la situació ho permetia, el consens i el diàleg eren la solució més raonable, acceptada per ambdues parts, abans d'emprendre accions legals que acabarien perjudicant tothom. Per paliar els efectes que sobre l'economia dels Perxers tenien les activitats de caràcter religiós, es va decidir imposar una taxa de set sous per persona, com una mesura d'ajut al manteniment del Misteri, però com aquesta quota tant petita no suposava cap solució, es va decidir que ja no s'hauria de pagar la quota perquè el gremi de Perxers satisfaria totes les despeses del Misteri. El "comú" s'encarregaria de tots els pagaments.⁵³⁶

L'any 1744, com no hi havien portadors perxers es demanà col·laboració als confreres d'altres confraries i gremis, però com el problema no s'havia resolt, l'any 1748, es va fer un pagament als quatre portadors mestres i als quatre fadrins perquè hi anessin.⁵³⁷ Es va decidir no donar diners pels ciris de cera a cap majoral mestre; el gremi ho pagaria tot, "però si els majorals volen, poden fer la llum que li aparega pagant de sos diners".⁵³⁸ Encara que la processó i el Misteri es consideren de vital importància pels Perxers, sovint hi havia algú que volia eludir les seves obligacions, amb això es demostra en part, que la valoració del Misteri era més una valoració oficial dels Perxers com a gremi, que no pas dels confreres a nivell individual.⁵³⁹ Fins i tot, dos perxers van fer arribar un memorial al Sr. Vicari General de Barcelona perquè no volien ser portadors. Un perxer va acabar complint i l'altre s'hi va avenir més tard, sota coacció d'una sanció econòmica.⁵⁴⁰

⁵³⁶ AV 33-56, any 1751; AV 24-3, article cinquè. Però el 1692, quan els Perxers es van comprometre amb el Misteri de Sant Simeó eren només quatre sous i quatre diners. AV 24-2. A mitjans del segle XVIII són els anys de més empena i de més activitat dels Perxers, en tots els aspectes de la vida corporativa i per tant, també tenim més documentació i més variada.

⁵³⁷ AHPB. Notari Gomis, Protocol 8, any 1744, p. 155, 23 de març.

⁵³⁸ AHPB. Notari Gomis, Protocol 9, any 1745, p. 81, dos de febrer.

⁵³⁹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 12, any 1748, p. 139, vuit de març. Com hi havia problemes per fer elecció dels portadors, el gremi de Perxers es va comprometre a donar quaranta vuit rals per sis portadors mestres per anar a la processó amb vesta i atxa; també es van pagar quaranta vuit rals per sis portadors fadrins. Davant anirien dos fadrins i dos mestres i mentre durava la processó s'anirien intercanviant per torns.

⁵⁴⁰ AHPB. Notari Gomis, Protocol 13, any 1749, p. 183, 26 de març.

Les ordinacions del Misteri de la Santa Espina es van renovar i millorar l'any 1751. L'ur aprovació es va veure facilitada perquè no suposava cap despesa per a la confraria de la Soledat i perquè s'havien de millorar alguns detalls.⁵⁴¹ El capítol tercer tractava específicament del procediment d'extracció dels càrrecs del Misteri i de la conveniència que el credenser del gremi dels Perxers sigués el clavari del Misteri, definint també, que els majorals o prohoms del Misteri no poguessin ser reelegits fins passats tres anys.

El Misteri, fora ja de l'àmbit religiós, plantejava problemes institucionals: s'havien de presentar dos agremiats perxers contra els prohoms de la confraria religiosa, perquè desoïnt el que disposaven les ordinacions, havien comès abusos en les atribucions del clavari.⁵⁴² El procés va donar la raó als dos demandants, mitjantçant dos resolucions internes, perquè havien denunciat l'excés d'identificació dels càrrecs i dels comptes del gremi i del Misteri.⁵⁴³

Les noves ordinacions de 1751 constaven de vint articles amb el següent contingut: l'elecció dels majorals del Misteri i dels portadors d'atxes, una decisió presa en consell general dels Perxers perquè es necessitaven quatre bosses per les votacions; l'elecció de vint mestres per acompanyar el Misteri a la processó; programació de les eleccions anuals dels càrrecs; també es deixava molt clar qui havia d'anar amb atxa i quin seria el recorregut de la processó; també constava com es faria el pagament de les atxes; s'havia de concretar el lloc de custòdia i de manteniment del Misteri durant l'any; quines eren les obligacions de cadascuna de les parts, com tenir en compte l'obligació dels majorals de la Soledat de col·locar la relíquia de la Santa Espina en el Misteri, amb l'acompanyament obligat de sis frares caputxins amb les atxes enceses. Aquest articulat també definia l'ordre de cadascú en la processó, una ubicació detallada minuciosament quan analitzem tot el que es relaciona amb la processó; també es concretava com havia de ser el vestuari de cadascú, però pagat de la pròpia butxaca excepte la cera i les atxes que anirien a càrrec dels Perxers. En cas de no poder-se fer la processó, tots aquests bens i despeses es farien servir pels fills i filles dels Perxers necessitats "en adjutori de son matrimoni carnal o espiritual", també es defineixen les sancions pels que no es presentessin a la processó, destinant als malats dels Perxers aquestes quantitats penyorades...⁵⁴⁴ L'acord entre els Perxers i Confraria de la Soledat

⁵⁴¹ AV 17-2; AV 19-4; AV 19-6, any 1751, fol 6 revers.

⁵⁴² AV 19-8, any 1751.

⁵⁴³ AV 19-3, u de maig de 1748. Totes les resolucions es prenen amb antelació. Vuit mesos abans d'anar a la processó es definia que els majorals o prohoms del Misteri no podien tornar a ser elegits fins passats tres anys; AV 19-2, art. 3; AV 19-4, any 1751.

⁵⁴⁴ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1751, p. 317, 15 de juny. AV 24-3, 1724, 14 de març. Un document important, AV 19-6, any 1751, amb les ordinacions del Misteri de la Santa Espina. Es va fer

va ser total perquè els confreres de la Soledat no van tenir cap despesa i ho van acceptar de bon grat.⁵⁴⁵

El mateix any de 1751, es plantejà també la possibilitat de no assistir amb el Misteri a la Processó, degut als impostos que es pagaven i degut a les despeses quantioses pel seu manteniment i l'ornamentació. En aquest Consell general dels Perxers amb l'assistència de trenta set mestres i vint-i-nou fadrins, es va discutir tot això i "amb pluralitat de veus" es va resoldre no anar més a la processó si no es canviaven les condicions i els pagaments, treient les quantitats del fons de la caixa dels Perxers i no de les taxes cobrades als particulars. Pel que sembla la situació era complicada perquè no es podien variar les condicions del Misteri, definides a les ordinacions, sense l'altra part signant del contracte, la Confraria de la Soledat; qualsevol decisió unilateral, provocaria un plet que els Perxers segurament perdrien per incompliment del contracte. Per solucionar el problema, s'elegí una comissió de dos fadrins, per enviar un escrit amb la deliberació presa en Consell, a la Confraria de la Soledat.⁵⁴⁶

Durant tres anys, de 1748 fins el 1751, s'havia fet la recaptació del Misteri, però la processó no s'havia celebrat. Degut a això, els Perxers havien de donar cent lliures per l'ornamentació i manteniment del Misteri, tal com es desprèn d'un plet entre un perxer, Dexens i els Perxers.⁵⁴⁷ Això demostra que les despeses es mantenien encara que la processó, que n'era la causa directa, no s'hagués pogut celebrar.

Constantment s'estaven renovant els articles de les ordinacions amb la Confraria de la Soledat, i es recordaven els punts motiu de conflicte, com l'article divuitè, on es concretava que un mestre podia anar amb l'aprenent a la processó, fent-se càrrec de les despeses, però mai podia delegar en la figura de l'aprenent perquè hi anés en substitució del mestre. Només es permetia aquest canvi, quan s'avisava un altre mestre o un fill de mestre per fer la substitució.⁵⁴⁸

un Memorial sobre les ordinacions de la Santa Espina, per respondre al plet que va plantejar un perxer, Sebastià Pelegrí. AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, cinc d'octubre de 1751, p. 501: "S'ha fet la Capitulació del Misteri de la Santa Espina entre la Confraria de la Soledat i els Perxers. En poder del notari Bonaventura Galí, el vint-i-quatre d'agost de 1751."

⁵⁴⁵ AV 19-6, 1751, article 20: on els prohoms de la Confraria de la Soledat estaven d'acord amb les ordinacions perquè no els suposava cap despesa. Els Perxers i els prohoms de la Confraria de la Soledat es van comprometre, conjuntament, al compliment de tots els articles de les ordinacions i van signar el vint-i-vuit de febrer de 1752.

⁵⁴⁶ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1751, p. 402, set d'agost.

⁵⁴⁷ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1751, p. 421. Els Perxers van reconèixer haver donat pel Misteri a Pere Font, Carles Bayona, Carles Gelabert i Jacint Bassas, mestres i altres joves perxers, mil noranta una lliures i setze sous perquè un temps abans els Perxers havien rebut la mateixa quantitat. Per tant, tothom estava en pau amb els préstecs.

⁵⁴⁸ AHPB. Notari Gomis, Protocol 3, any 1752, p. 89; Protocol 6, any 1755, p. 337, vint-i-tres de juliol.

Seguint tot aquest procés de renovació, el vint i el vint-i-vuit de gener de 1752, es van aplicar els nous canvis de les ordinacions i de les normes del Misteri.⁵⁴⁹ Aquell mateix any, un informe demostrava que el Misteri estava en "suma indecència", sobretot l'enramada; per paliar-ho, es va subministrar el vellut i el galó necessaris, tot a càrrec del gremi dels Perxers, obligant tots els confreres d'anar a la processó, una obligació que feia anys que no s'havia plantejat, havent-hi diners del fons del Misteri per fer-ho.⁵⁵⁰

L'any 1753, es va aclarir el plet tingut amb Sebastià Pelegrí a causa de les ordinacions del Misteri. Pelegrí observava les ordinacions velles i els Perxers les noves; com no es volia seguir cap plet, es decidí fer noves ordinacions, derogant les antigues.⁵⁵¹

Per estalviar reunions i plets, es descentralitzaven algunes funcions de govern cap a la junta particular del gremi, la junta de sisena, integrada per sis perxers que podien decidir sobre les qüestions relacionades amb el Misteri i la processó com: els conflictes amb els càrrecs, les absències dels que havien d'anar a la processó i el manteniment de les activitats del Misteri i de la confraria.⁵⁵² Això reforça la nostra percepció de que la preocupació econòmica i l'afany d'organització, eren factors fonamentals dins la trajectòria dels Perxers, eren un motiu de gran preocupació, justificada, perquè es tractava de l'essència del gremi i representava una garantia de normalitat.

Totes aquestes característiques no ens permeten creure en una confraria religiosa tancada i estàtica. El que succeïa era un reflex de la dependència entre el Misteri i la confraria religiosa amb les activitats del gremi. Per tant, coincidien el seu lluïment i la seva decadència amb el desenvolupament i el retrocés del gremi.⁵⁵³ Els Perxers demostraven flexibilitat en l'aplicació de les normes i en la preocupació per renovar la vida gremial. Constantment es modificaven resolucions del Consell general, cercant solucions concretes per a tota mena de situacions. Degut a això, com no s'acabava de solucionar l'absentisme ni l'incompliment d'anar a la processó, es proposà que els mestres que anessin amb atxa, quedarien lliures d'anar-hi, sense haver de pagar per la

⁵⁴⁹ AV 19-6, 1752, fol 8/10.

⁵⁵⁰ AHPB. Notari Gomis, Protocol 3, any 1752, p. 219, maig.

⁵⁵¹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 4, any 1753, p. 137, març. Com es volien estalviar plets es va prendre la decisió de fer noves ordinacions. Com quasi tothom havia renunciat a ser majoral i portador, per estalviar convocatòries de Consells i despeses inútils, es donaren poders a la junta del gremi perquè decidís en aquests casos. Sembla que la preocupació econòmica, l'afany d'organització i el bon funcionament del gremi eren essencials per a la trajectòria dels Perxers i es convertien en una obsessió, per altra banda justificada, perquè estava en joc la supervivència i la raó de ser del gremi.

⁵⁵² AHPB. Notari Gomis, Protocol 4, any 1753, p. 137, març.

⁵⁵³ AV 9- *Llibre de Clavariat de Eixides del gremi de Perxers. 1761-1877.*

renúncia, encara que els hi hagués tocat per sorteig, presentant com a solució, que des de les hores, s'havia de seguir l'ordre de llista dels inscrits en el gremi i quan s'acabés, es recomençaria de vell nou, penalitzant aquest últim incompliment severament, seguint el que definien les ordinacions del Misteri.⁵⁵⁴

Avançant en el temps, el dia cinc de març de 1767, en Consell general, es resolgué que els quatre mestres nous acabats d'examinar, tenien l'obligació d'anar a la processó, perquè així es definia des de les ordinacions del Misteri de la Santa Espina, l'any 1724, renovades el 1751.⁵⁵⁵ Això demostrava la continuïtat de les ordinacions, amb les renovacions puntuals, però mantenint els continguts que es consideraven vigents. És un senyal evident de l'escassa concurrència dels mestres a la processó, per això s'havia d'aplicar alguna mena de coacció per forçar la participació dels agremiats.⁵⁵⁶

Moltes decisions de les reunions tenien un sentit pràctic, volien estalviar conflictes amb els agremiats, per això, en Consell dels "mestres Perxers i Mercers" celebrat l'any 1767, es decidí que els mestres jubilats no estaven obligats a anar a la processó del Divendres Sant; només era una obligació pels quatre mestres més nous "i que vagin amb vesta", tal com consta en l'acta de mestria, amb el compromís del compliment amb el gremi i amb la confraria religiosa.⁵⁵⁷ En Consell general de 22 de març de 1776, amb la presència de setanta-sis mestres perxers, es va llegir una Ordre del Governador, amb els horaris per les processons "esser ab lloch de destino a les 3 de la tarde" i "...se procuren evitar los gastos superfluos de refrescos" i "que lo Sant Misteri se tingen en les Iglesias o en altre part decent..."⁵⁵⁸

Per la festa de la Patrona dels Perxers, es feia el convit al Convent seu del Misteri i de la confraria religiosa, pertanyent a l'orde dels Caputxins, sent convidats tots els frares de la comunitat, com a l'any 1786.⁵⁵⁹ Com era habitual es donava un donatiu als Caputxins per haver acollit els Perxers i per la Festa, oficiant la Missa solemne i fent el sermó corresponent. També s'hi feien altres Oficis com les misses en sufragi dels

⁵⁵⁴ AV 33-102, 17 de març de 1767.

⁵⁵⁵ AV 24-1, any 1724, introducció. Citem les primeres ordinacions per donar continuïtat a l'organització dels càrrecs del Misteri; AV 24-1, any 1767; També, AV 32-365, febrer de 1806.

⁵⁵⁶ AV 24-1, any 1767; També, AV 32-365, febrer de 1806.

⁵⁵⁷ AV 33-102, 17 de març de 1767.

⁵⁵⁸ AHPB. Notari Lluch i Vilallonga, 1774-82. El 22 de març de 1776, es va prendre aquesta decisió en Consell general del gremi, amb l'assistència de setanta-sis agremiats. També, AV 32-77/78.

⁵⁵⁹ AV 32-242, Llibre de Consells; AV 32-185, Consell general dels Perxers, 29 de novembre de 1786.

difunts, les primeres comunions i Viàtics, amb una celebració molt solemne, que destacava sobre les altres, el dia de la Festa, el quinze d'agost, festa de l'Assumpció.⁵⁶⁰

Per problemes econòmics, cap a 1790 es plantejava la possibilitat de no anar a la processó. La junta particular del gremi i els comissionats, en una reunió del set de desembre de 1793, van analitzar l'extrema situació econòmica del gremi, fins el punt de rebaixar l'ajut religiós i assistencial, modificant substancialment les despeses del Misteri i rebaixant les despeses següents: els pollastres que es regalen per Nadal, rebaixa del sou dels metges de seixanta a cinquanta lliures, la Festa al convent dels Caputxins tindria només cinquanta ciris i no hi hauria música. Per combregar, el gremi només subministraria quatre atxes i no vuit. Les atxes de la processó les hauria de pagar cadascú, perquè el gremi no podia fer-se'n càrrec. Tampoc no es donaria el Pa de Morts el Dia dels difunts.

Totes aquestes despeses que es volien eliminar o rebaixar, tocaven la sensibilitat dels agremiats perquè eren una tradició de molts anys i podien provocar un dany greu per la imatge del gremi, un mestre perxer, davant la situació crítica del gremi, a finals del segle XVIII, es va oferir a pagar-ho tot, per poder mantenir la tradició, però els Perxers, mantenint en primer lloc "el seu decoro", van satisfer les quantitats que es necessitaven abans d'acceptar aquest ajut.⁵⁶¹

Degut a la guerra amb França, el març de 1795 es va decidir no anar a la processó del Divendres Sant, perquè la guerra suposava moltes despeses i els Perxers no les podien satisfer.⁵⁶² Com a resposta, els majorals de la Confraria de la Soledat, van obligar els Perxers al compliment de les obligacions amb el Misteri, davant un conflicte que ningú desitjava, els Perxers van decidir presentar-se a la processó però només amb els prohoms i oficials, amb dotze atxes de la Confraria dels Perxers, sense atxes de la Confraria de la Soledat i sense fer extracció dels càrrecs.⁵⁶³ Pel que sembla de la

⁵⁶⁰ AV 9 i AV 11, són els llibres de comptes dels Perxers, on hi consten els donatius, els pagaments fets per les misses i comunions, la "xocolata per los Caputxins en lo dia de la festa" i tot un seguit de despeses per l'ornamentació de l'altar i per fer els pagaments al "candeler", les factures del qual eren molt quantioses.

⁵⁶¹ AHPB. Notari Morelló, Llibre de Consells, 1775-1803, set de desembre de 1793, p. 183. AV 32-258, també el mes de desembre de 1793, on s'insisteix en la reducció de despeses. També, AV 32-269, dotze de març de 1795, on s'especifica que no es pot anar a la processó del Divendres Sant amb el Misteri de la Santa Espina degut a les despeses de la guerra amb França.

⁵⁶² AHPB, Notari Morelló, Llibre de Consells, 1775-1803, any 1795, p. 220, onze de març.

⁵⁶³ AV 32-272, Llibre de Consells del gremi, 30 de març de 1795; AHPB. Notari Morelló, Llibre de Consells, 1775-1803, any 1795, p. 231, 30 de març.

documentació treballada, el mes de febrer del 1796, la situació ja estava normalitzada.⁵⁶⁴

Cap a final del segle XVIII i fins l'any 1808, per eliminar les despeses del Misteri, es va plantejar el problema a votació, sent acceptat tot el que tenia relació amb el Misteri. Mai hi va haver una votació contrària, relacionada amb el Misteri i la processó.⁵⁶⁵ Els problemes per poder assumir les obligacions contractuals amb el Misteri, van sovintejar durant uns deu anys. Era una constant en moments de crisi, quan davant la possibilitat d'eliminar la processó i tot el que l'envoltava, s'havien de concretar solucions urgents, retallant la participació i les despeses.⁵⁶⁶

8.7 La Processó

Una de les expressions públiques de la pietat popular era la presentació del Misteri pels carrers i places, motiu de festa i de constant preocupació del gremi, degut a l'organització de la processó, amb l'ornamentació del Misteri i la concreció dels càrrecs i portadors que hi havien d'anar. Les processons no eren només manifestacions externes del poble, motiu de festa i de proclamació de la pietat pels carrers. Les processons estaven ben arrelades en la fe del poble i se sentien amb molta intensitat.⁵⁶⁷ Sovint, aplegaven una generació dels nadius i de gent de fora ciutat que venien expressament per celebrar la diada en commemoració d'algun sant o per viure l'ambient de festa i de pietat, on tothom hi participava, cantant i visitant les esglésies dels sants i santes als quals es tenia devoció.

⁵⁶⁴ AV 32-281. AHPB, Notari Morelló, Llibre de Consells, 1775-1803, any 1796.

⁵⁶⁵ AV 32-268; AV 32-269; AV 32-272. Són Consells dels Perxers habuts sobre aquest tema.

⁵⁶⁶ AV 32-310, 15 de febrer de l'any 1800. Un Consell general dels Perxers on es decideix que com hi havia molts deutes i molts agremiats no pagaven les taxes, quan algú estigués un any sense pagar les taxes, seria exclòs del sufragi de les misses quan es morís. Encara que no volien anar a la processó, els Perxers van decidir anar-hi, com l'any 1795. AV 32-272, 30 de març de 1795. AV 32-268; AV 32-269; AV 32-272, any 1795. Degut a les moltes obligacions del Perxers durant la Guerra contra els francesos, es va proposar que el Misteri de la Santa Espina no anés a la processó, però les obligacions contractuals de 1751 amb la Confraria de la Soledat, no ho permetien. Es va decidir anar-hi però amb una reducció dels confreres "oficials" que representaven als Perxers, i no es va fer elecció de càrrecs anuals per anar a la processó.

⁵⁶⁷ Servien per lluïment del gremi, AV 19-1, 14 de març de 1723. Suposaven prestigi davant les autoritats i els altres gremis i generaven despeses quantioses. AV 9: Llibre d'Eixides del gremi de Perxers i AV 32: Llibre de Consells del gremi de Perxers, 1751-1807. Les processons es preparaven amb gran intensitat i amb tota mena de detalls, molts mesos abans. AV 32-104, any 1778, el mes de febrer es feien les eleccions dels càrrecs del Misteri per anar a la processó, AV 32-247, any 1793 i AV 32-281, any 1796. Vegeu del BARÓ DE MALDÀ, *Costums i tradicions religiosos de Barcelona*, "Calaix de sastre", Arxiu Diocesà de Barcelona, 1987. Es un reflex d'un esperit eminentment religiós i patriòtic, p.5. És una crònica d'una cinquantena de volums, poc ordenada, però amb infinitat de detalls de la vida quotidiana. Dels diferents volums analitzats es desprèn que el fet religiós era present en totes les manifestacions de la vida de Barcelona. Sembla un testimoni de la fe popular i d'una fe arrelada. També, PÉREZ SAMPER, M.A., coordinadora de *La vida quotidiana a través dels segles*. Barcelona: Ed. Pòrtic, 2002, MOLAS RIBALTA, P., "La vida d'un artesà a l'Europa moderna", pp. 193-204.

El Cristianisme des dels seus orígens, manté dues tendències, per alguns irreconciliables però perfectament compatibles: la crida i seguiment personal, d'una banda i la manifestació col·lectiva de la fe i de les pràctiques de pietat, per una altra. Així, aquesta manifestació comunitària es veu reflectida en la celebració de les misses, reforçades per la reforma del Concili de Trento contra les pràctiques personals i intimistes dels protestants. Els sagraments també tenen aquesta manifestació de festa, de sentit comunitari, de participació en la salvació des d'aquest món limitat. Per això els gremis, també els Perxers, donaven tanta importància als actes religiosos i a les oracions i misses pels seus agremiats i celebraven la Festa de la Patrona amb gran solemnitat.

S'han fet molts estudis sobre la vida de l'Església, però es fa difícil trobar-ne sobre la pràctica de la fe per part dels creients a l'edat moderna. La vessant religiosa dels Perxers ens pot ajudar a treballar aquest aspecte més personal i vivencial.⁵⁶⁸ S'encarregaven oracions per demanar el bon temps i bones collites, es resaven oracions per donar gràcies pels beneficis obtinguts a través de la pregària comunitària. A la ciutat de Barcelona s'havia organitzat un recorregut per totes les esglésies de la ciutat, encarregant oracions i pregàries pels casos de més necessitat. Es tractava d'actes públics amb l'assistència de les autoritats polítiques i religioses.

Aquestes manifestacions populars, tenien la seva màxima expressió en les festes cabdals del Cristianisme: Nadal, Pasqua, Quaresma, Setmana Santa i com a festa més celebrada, com a veritable Festa Major, la Diada del Corpus.⁵⁶⁹ La processó del Corpus

⁵⁶⁸ Encara que són obres de caràcter general convé destacar-ne algunes que ens semblen més aclaridores. DELUMEAU, J., *El Catolicismo de Lutero a Voltaire*. Barcelona: Labor, Nueva Clío 30 bis, pp.156-189, 1973. HUIZINGA, J., *El otoño de la Edad Media*. Madrid: Alianza Editorial, 1973, on s'analitza el sentit religiós del Cinq-cents a Europa i ens aproxima a la religiositat i als sentiments particulars del poble. DURAN I SAMPERE, A., *Barcelona i la seva historia*. Barcelona: Ed. Curial, 1973, també ens fa referència a les pràctiques de pietat. Però és JOAN BADA qui ha fet l'estudi més concret de les oracions, processons, pietat popular i manifestacions religioses al segle XVI, a *Situació religiosa en Barcelona en el segle XVI*. Barcelona: Ed. Balmes, 1970. També tenim a l'abast, una bona font de treball que ens ha permès analitzar com eren la mentalitat i el sentiment i plantejament del fet religiós. És el *Dietari de l'Antic Consell Municipal*, analitzat per LOBATO FRANCO, I., "Religió i societat: processos i rogatives públiques a Barcelona, 1550-1620". *Pedralbes*, I Congrés d'Història Moderna, pp. 429-434. Veieu també, LORTZ, J., *Historia de la Iglesia*, 2 vols., vol II, Edad Moderna y Contemporánea, nova edició d'aquesta obra clàssica, preparada per Ediciones Cristiandad, Madrid 2004.

⁵⁶⁹ DURÁN I SAMPERE, A., *Barcelona i la seva historia*, vol. II, pp. 529-571. On analitza l'origen i característiques de la festa del Corpus, celebrada a Barcelona des de 1320 però amb una tradició molt més antiga, segons les cròniques. Era una festa molt lluïda que va rebre els elogis d'altres ciutats, com València, que va començar les seves celebracions el 1355. A finals del segle, 1395, el seu cardenal-arquebisbe es desfeia en lloançes de la celebració de Barcelona. Durán i Sampere fa un recorregut per segles, de la processó de Barcelona, destacant-ne els seus trets més rellevants. La processó era un reflex de la situació econòmica i de l'estat ànimo de la població, p. 542. Des de l'any 1575, els gremis es van obligar a assistir-hi, a través d'unes disposicions dictades pel govern de la ciutat, que eren d'obligat compliment. També, AMAT I DE CORTADA, R., *Calaix de Sastre. Costums i tradicions religioses de Barcelona*. p. 77 i 78, fa referència a la diversitat de les confraries i festes de la ciutat.

aplegava els gremis amb els seus estendards, totes les confraries anaven amb els “passos” i també els representants de les parròquies i ordes religiosos. A Girona, els gremis, com a Barcelona, participaven molt activament i amb gran solemnitat.⁵⁷⁰ Els diferents cronistes parlen de novenaris i sermons, però l’activitat central de tota la festa eren les processons. Es tractava d’una manifestació obligada i de gran participació popular; de processons n’hi havia per tot arreu, sota diferents advocacions i en diferents esglésies, però no totes tenien la mateixa rellevància.⁵⁷¹ Les processons eren un element fonamental de les festes, de sortir al carrer i de manifestar una religiositat en grup. N’hi havia de tota mena però les més organitzades i significatives se centraven a la Setmana Santa i a la Diada del Corpus. Townsend parlava de unes cent-mil persones pels carrers de Barcelona, gent de tota mena i de diferents indrets que venien a visitar les esglésies.⁵⁷² A Barcelona, les processons del Corpus i de la setmana Santa eren sostingudes pels gremis, que hi participaven amb entusiasme i rivalitzaven per fer acte de presència amb els càrrecs i autoritats de les confraries de les quals s’encarregaven.⁵⁷³

Actualment, després del Concili Vaticà II, acabat l’any 1965, s’ha fet memòria de les manifestacions de fe i de pietat, no solament dins l’àmbit privat sinó també en el vessant públic; però és una evidència, que les manifestacions religioses no tenen la publicitat que tenien en temps passats. Durant el segle XVIII i els segles anteriors, la fe i la pietat es vivien al carrer, la relació entre els poders polítics i religiosos era molt estreta, la societat, en general, tenia un gran sentit de religiositat i de pietat.⁵⁷⁴

La religiositat al segle XVIII era popular i alhora populista. La població gaudia d’unes manifestacions de pietat en certs moments exagerades, però d’una força i d’una vivència sense cap mena de dubte. El fet religiós era essencial per explicar la finitud de l’èsser humà i el seu desig de transcendència. Només així es pot arribar a comprendre el veritable sentit i la importància de les processons i de les altres manifestacions de temps passats; la relació entre la fe com una opció personal i la seva publicitat des de la

⁵⁷⁰ BATLLE PRATS, L., “El marianismo en las asociaciones gremiales gerundenses”: *Analecta Sacra Tarraconensis*, 30 (1957) pp. 309-328.

⁵⁷¹ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 38, any 1721, p. 148.

⁵⁷² TOWNSEND, J., *Viaje por España en la época de Carlos III (1786-1787)*. Madrid: Turner, 1988, p.425-426.

⁵⁷³ DURÁN I SAMPERE, A., *Barcelona i la seva història*, vol. II, p. 20 i ss. Aquest segon volum treballa els gremis i oficis, la seva organització, els costums, lleis, festes i celebracions.

⁵⁷⁴ LLORCA, B. I GARCÍA-VILLOSLADA, R., *Historia de la Iglesia Católica*, vol. III, Edad Nueva, 1303-1648, amb un gran estudi sobre la reforma catòlica i la reforma protestant, destacant-ne els tòpics i les veritats, els sentiment reformista i la pietat popular: cap. XIV, pp. 519-532, cap. XV, pp. 545-559 i cap. XVII, pp. 581-599. També el vol. IV, Edad Moderna, 1648-1814, capítol VIII, “*La vida interna de la Iglesia*”, pp. 467-515 on s’exposa l’espiritualitat, les devocions, les escoles de moral i la predicació.

confraria religiosa de cada gremi; el sentit de prestigi davant dels altres gremis i davant de tota la societat civil; la relació amb una comunitat religiosa on es podia donar oficialitat a tot aquest sentiment tant profund que marcava tota la vida, des del baptisme, les comunions, les misses pels difunts i la celebració de la Festa del gremi; el Viàtic als malalts, els enterraments celebrats amb tota cerimònia i evidentment, les processons de Setmana Santa i del Corpus.

El Diumenge de Rams venia gent de fora, "Gent en los dos Sexos de Barcelona.y de fora, á seguir tot lo Curs de la Primera Professó del Bonsuccés de Maria Santissima dels Dolors, y veurerla passár..." El Divendres Sant, al matí, s'escoltaven els sermons de la Passió, a l'església del Pi se celebrava la processó de la Santa Espina, es feien hores santes i per la tarda, sortia la última processó de la Setmana Santa, a la qual hi assistia gairebé tothom, amb cadires per seure i poder seguir tot el trajecte amb comoditat. Es tracta de:

La PROFESSO ultima de la Semana Santa, que ix de la Iglesia de la mercé de MARIA SANTISSIMA DE LA SOLEDAT, vá á ocupár sos puestos, per quant passie la Professó, y seguir la multitud, que te humor lo curs de esta; sent la Professó propia dels nobles; caballers, y Ciudadans casats en acompañár, y portár al Sant Christo, en son pás...⁵⁷⁵

El Dia del Corpus, es feia la processó de la Catedral a la qual hi participava tothom, amb cinquanta representants oficials dels gremis i amb tots els gremis amb els seus estandarts i escuts, per dignificar la feina i significar el sant patró de cadascú.⁵⁷⁶

Les processons, eren una barreja de culte i festa de la pròpia feina perquè els gremis i llurs confraries hi barrejaven els elements religiosos i professionals, predominant les enramades, els panegírics exaltats, les prohemies i el cant exaltat dels goigs del sant corresponent, que en cas dels Perxers, es tractava dels goigs en lloança de l'Assumpció de la Verge Maria. Com exemple, hi trobem el Memorial dels gremis, fet el 1765, amb motiu de l'arribada del Rei Carles III.⁵⁷⁷

⁵⁷⁵ DURÁN I SAMPERE, A., *Barcelona i la seva història*, vol. II, p. 20 i ss. CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*, dedica diversos capítols a les manifestacions religioses de la ciutat, ressenyades en el seu moment pel que fa referència als Perxers, especialment a la processó.

⁵⁷⁶ DURÁN I SAMPERE, A., *Barcelona i la seva història*, vol. II, p. 20 i ss.

⁵⁷⁷ DURÁN I SAMPERE, A., *Barcelona i la seva història*. III vol. Vol. I: *La formació d'una gran ciutat*, p. 353. Documents de cultura. Barcelona: Editorial Curial, 1973. Del mateix autor, ob. cit. Vol. II: *La societat i l'organització del treball*, pp. 515-516; vegeu, PALLAS VILLARONGA, J., Tesi de Llicenciatura inèdita: *Aproximación al corporativismo barcelonés: El gremio de Galoneros, 1692-1836*. 28 de setembre de 1976. UAB, Biblioteca d'Humanitats, p. 28, on fem constar un exemplar dels goigs "Gozos a la Gloriosa Asunción, de María Santísima, que venera por su patrona y tutelar el Gremio de Galoneros de la ciudad de Barcelona". És facsímil de final del segle XVIII, editat pel gremi de Perxers, en la Impremta de la Viuda Pla, administrada per Vicente Verdaguer, carrer Cotoners. "...El Gremio de

La processó del Corpus, va ser instituïda com una part de la litúrgia, pel Papa Joan XXII, l'any 1317. A Sevilla, encara que hi tenim notícies de començament del segle XV, hem de referir-nos a 1454, per trobar dades puntuals i concretes. Hi havia una comissió conjunta formada per les autoritats de la ciutat i pels càrrecs de la Catedral, amb unes despeses, el repartiment de les quals es feia a parts iguals. Abans de la processó, es pavimentaven els carrers, es tapaven forats, es netejava la ciutat i es perfumava amb plantes, flors i essències aromàtiques. La processó començava en acabar l'Ofici a la Catedral; la presidien al capdavant, els nois del Cor amb atxes de cera, seguits d'altres amb estandards i amb incens; després hi anaven quatre acompanyants amb vesta; també hi figuraven vint-i-set nens del cor, disfressats de pastors i àngels, i amb dos orgues portàtils. Seguien els canonges de la Catedral portant unes relíquies, com si fossin un precedent dels "Pasos", però amb figures de carn i òs. Tancava la processó el Santíssim acompanyat de l'Arquebisbe i d'altres alts dignataris. Això era la representació oficial però els gremis feien el seu acompanyament amb els seus estandards i amb figures de caràcter grotesc, com una mena de "Falla". Durant el segle XVI, aquestes manifestacions dels gremis foren substituïdes pels Autos Sacramentals, amb l'afegit de Germandats, Ordes religiosos i Tribunal de la Inquisició. L'Arca on anava el Santíssim Sagrament va ser substituïda per les Custòdies i a finals del segle XVI, les despeses ja eren exorbitants.

Totes aquestes referències ens demostren unes inquietuts comunes, unes pràctiques de pietat, unes situacions de prestigi de la ciutat i dels estaments que hi tenien pes en la vida social i política i una problemàtica també comuna que no diferenciava una ciutat de les altres, almenys en els detalls més importants. La processó del Corpus a Barcelona, va néixer l'any 1320 amb molt d'entusiasme, però consta que aquest entusiasme per la participació popular a la festa, va anar de baixa, obligant a intervenir els Consellers del Govern de la ciutat, fent proclames pels carrers i exhortant els gremis i llurs agremiats perquè hi participessin.

Els gremis van decidir fer noves disposicions l'any 1575, unes disposicions taxatives sobre les obligacions que tenien tots ells de figurar a la processó del Corpus, representats pels seus prohoms i càrrecs, amb sancions importants, fins a penes de presó pels incomplidors.⁵⁷⁸ Semblava que la pietat havia deixat pas a les obligacions i aquestes s'obrien a la picaresca i a l'incompliment.

Galoneros, que por patrona os venera, sedle luz y medianera, en los instantes postreros..." Document de AV 18-4.

⁵⁷⁸ DURÁN i SAMPERE, A., ob.cit. vol.II, p. 529 i ss., pp. 542, 551, 562 i 572, amb referències puntuals a les processons. Sembla que la festa del Corpus es va mantenir sense canvis durant els segles XVI i

Al segle XVIII, l'any 1772, pels aldarulls ocorreguts a Madrid, es van suprimir tots els elements populars de la processó del Corpus, sent extensible aquesta supressió a totes les altres processons que es feien durant l'any i a totes les manifestacions de caràcter religiós i popular.⁵⁷⁹

Encara que hi podien haver problemes, les processons del segle XVIII eren molt lluïdes, sobretot les de Setmana Santa. Per organitzar-les sense conflictes es van constituir tres confraries: la Confraria de la Mare de Déu dels Dolors dels Pares Servites, a l'església del Bonsuccés; la de la Puríssima Sang, a l'església de Santa Maria del Pi i la de la Mare de Déu de la Soledat, a l'església de la Mercé. Estaven molt ben organitzades i el seu gran desenvolupament va fer desaparèixer la processó de la Santa Espina que es feia a la Catedral. Però tal com va passar amb la processó del Corpus, la celebració es va anar paganitzant, degenerant i perdent el sentit i la serietat pròpia del que se celebrava. Aquests fets varen provocar la intervenció directa dels majorals i prohoms de les confraries i gremis.⁵⁸⁰

El seguici s'organitzava amb meticulositat. Estava format per confreres portadors dels "Misteris", que es congregaven a la casa del majoral i reclamaven berenar i refresc, una situació que va provocar veritables abusos. El "Misteri" suposava l'exhibició pública del gremi però amb el pas dels anys s'anava tornant una manifestació popular de caràcter profà, modificant substancialment la seva essència. El trajecte es modificava a conveniència, per poder passar davant les cases dels benefactors i de la gent de pes del gremi.⁵⁸¹ Per tallar els abusos, les tres confraries encarregades de les processons, es reuniren el vint-i-set de març de 1746 a l'església de la Mercé, per posar-hi ordre a les tres processons dels Diumenge de Rams, de Dijous i de Divendres Sant. Es va decidir concentrar tothom a les esglésies corresponents, cada confraria es faria càrrec

XVII, però no sempre amb el mateix entusiasme, encara que els gremis hi estaven obligats i s'havia de fer una ornamentació pels carrers de la ciutat. Al segle XVII, els problemes de protocol eren evidents, amb disputes entre els càrrecs i representants del Consistori per ocupar un lloc preeminent, ben a prop del Santíssim. Aquest podia ser un punt de fricció que els Perxers i altres gremis i confraries tenien regulat amb tot detall.

⁵⁷⁹ CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*, pp. 234, 247 i 252, on es comenta l'aspecte negatiu i d'abús de les confraries i processons.

⁵⁸⁰ DURÁN I SAMPERE, A., ob.cit. vol. II, p. 572 i ss.

⁵⁸¹ AV 19-6, fol 10, 28 de febrer de 1752, es va produir un fet insòlit. Uns mestres i fadrins van pledejar perquè els mestres havien enviat aprenents a la processó perquè els substituïssin, un fet que provocà que els aprenents substituïts, anessin molt més a prop del Misteri que molts mestres dels Perxers i això era contrari a les ordinacions, al sentit de l'honor i evidentment, al propi orgull. També, AHPB. Notari Gomis, Protocol 12, any 1748, p. 139, vuit de març. Com hi havia problemes per fer elecció dels portadors, el gremi dels Perxers es va comprometre a donar quaranta vuit rals per sis portadors mestres que anirien a la processó amb vesta i atxa i també es varen pagar quaranta vuit rals per sis portadors fadrins. Al davant de la processó anirien dos fadrins i dos mestres i s'anirien intercanviant per torns per estalviar problemes i rivalitats.

de l'ordre dels seus confreres, els participant haurien d'assistir amb torxes enceses i es penalitzaria qualsevol desobediència i atemptat contra l'ordre i la dignitat.⁵⁸²

Com queda ben palès, la processó era una activitat molt important, reflectia la manifestació externa de la grandesa dels gremis i del seu lluïment davant les autoritats i dels altres gremis.⁵⁸³ Més que una devoció profunda, es volia demostrar a tota la societat, a tota la ciutat, que hi havia un prestigi i que fins i tot es podia dilapidar l'economia gremial, per això, les despeses de les processons i festes, eren sempre molt quantioses.⁵⁸⁴ Els preparatius es feien amb gran meticulositat, amb molta cura i els elegits per organitzar el Misteri i els acompanyants del Misteri, havien d'anar preparats amb mirament i elegància. Els càrrecs i els acompanyants oficials eren elegits cada any i els majorals no podien tornar a desenvolupar el càrrec fins tres anys més tard.⁵⁸⁵ Es feia elecció de clavari, de majorals, de portadors del Misteri i de portadors d'atxa, en nombre de quinze a vint-i-cinc, però aquesta xifra variava segons la situació econòmica i els imprevistos provocats per problemes personals d'última hora: molts portadors renunciaven al càrrec per no tenir responsabilitats i perquè creien que els sous rebuts per la seva feina no eren adequats per la dedicació que suposava.⁵⁸⁶ L'elecció es feia presentant ternes de candidats per cada nomenament; la votació era bastant lliure perquè es votava a qui es volia entre els candidats proposats i sortia elegit qui més vots obtenia, posant totes les qüestions del Consell a votació final per refermar-les o per denegar-les.⁵⁸⁷

Els Perxers que anaven a la processó, els elegits i els nous mestres, duïen "vesta", d'altres "casaca" i la resta havien d'anar vestits amb tota decència i dignitat. També es van elegir sis frares perquè amb atxes pagades pels Perxers acompanyessin el Misteri i la relíquia de la Santa Espina per tot el trajecte.⁵⁸⁸

⁵⁸² DURÁN I SAMPERE, A., ob. cit., vol. II, p. 573 i ss.

⁵⁸³ AV 19-1, 14 de març de 1723. les processons eren un motiu d'honorabilitat del gremi, per lluir en públic i millorar la seva imatge davant les institucions i la ciutat.

⁵⁸⁴ AV 9: Llibre de Eixides del gremi de Perxers, on consten les despeses anuals del Misteri. AV 32, Llibre de Consells, 1751-1807, on el que fa referència al Misteri i a les processons, que omplen una bona part de la documentació, especialment quan s'apropava l'època de Setmana Santa i quan s'havia de fer elecció dels càrrecs del Misteri.

⁵⁸⁵ AV 24-2, article tercer i AV 24-3, article tercer.

⁵⁸⁶ AV 19-5, 1745. Els Perxers tenien dotze portadors que pagaven quinze sous pel Misteri, perquè el portessin quatre mestres o quatre persones que volguessin ajudar a la Confraria. Es proposà donar cinc lliures al majoral mestre perquè posés quatre ciris i anés a la processó. La cera seria pagada pel gremi i cada majoral havia de fer un donatiu amb la quantitat que li semblés bé. AV 32-247; AV 19-6, articles segon i cinquè. Els portadors depenien de les condicions econòmiques de cada època, per aquest motiu, molts confreres renunciaven al càrrec per no tenir responsabilitats i perquè consideraven que els sous rebuts no eren justos i estaven per sota de la feina que s'havia de fer.

⁵⁸⁷ AV 32, Llibre de Consells, 1751-1807.

⁵⁸⁸ AV 19-6, article quinçè.

El 1745, es va fer elecció de dotze portadors els quals havien de pagar cadascú quinze sous pel Misteri, perquè el portessin quatre mestres o quatre persones que volguessin ajudar. També es va proposar donar cinc lliures al majoral mestre perquè havia de posar quatre ciris i havia d'anar a la processó. La cera seria pagada pel gremi dels Perxers, però cada majoral hauria de posar en caixa la voluntat per ajudar a les despeses.⁵⁸⁹ Com aquest sistema d'anar amb atxes a la processó resultava molt oneros i també s'havia de fer el pagament de tots els ciris, les atxes eren recuperades pel gremi i no podia endur-se-les ningú: Els ciris es consumien en grans quantitats, per la processó, per la Festa de la Mare de Déu i per la reserva del Santíssim dins l'Octava de la Festa.⁵⁹⁰ Cada any es dedicaven moltes lliures del pressupost pels ciris de cera, també s'hi afegia el sou del candelero que també era quantiós.⁵⁹¹ En moments de dificultats la primera mesura consistia en la reducció de sous als diferents càrrecs i en la reducció del consum de ciris.⁵⁹² En Consell general s'havia decidit que si un any no se celebrava la processó, l'elecció de majorals i representants s'havia de realitzar novament i l'andador estava obligat a fer arribar una notificació als nous majorals, fent-los memòria de les obligacions contretes i perquè anessin a la processó.⁵⁹³ Encara que semblava un formalisme, el compliment de les normes internes era de rigor, una prioritat, independentment de les situacions, perquè s'actuava com si res hagués passat.

Les despeses per l'ornamentació del Misteri es cobrien amb les quotes d'entrada dels aprenents i amb altres quantitats dels agremiats com donatius i taxes. Es fabricaven grans corones de flors cada any, amb una clàusula que prohibia fer-ne ús i aprofitar ornaments d'anys anteriors, regulant el plaç de fabricació de cada ornamentació i també el plaços per renunciar a l'encàrrec i per renunciar al càrrec rebut per elecció.⁵⁹⁴

⁵⁸⁹ AV 9: Llibre d'Eixides, 1766, deu lliures; 1770, cinquanta-vuit lliures; 1771, cinquanta-dues lliures; 1772, quaranta-vuit lliures; 1779, cinquanta-nou lliures; 1782, noranta lliures; coincideix amb la primera època d'exportació de productes a Amèrica i una part dels guanys es podien fer servir per despeses gremials. L'any 1786, vuitanta-tres lliures; 1791, noranta-vuit lliures; 1793, cent nou lliures; 1796, cent onze lliures; 1799, vuitanta-set lliures; 1801, cent vuit lliures. Encara que aquests últims anys, especialment l'any 1796, el gremi estava en deute amb el clavari, per unes sis-cents trenta lliures, l'equivalent al 50% del pressupost d'aquell any de 1796.

⁵⁹⁰ AV 32-81/84, l'any 1776 es va demanar en diferents Consells que la festa de l'Assumpta no se celebrés el dia 15 d'agost, sinó el dia festiu corresponent a l'Octava de l'Assumpció. Aquesta petició gairebé es va aprobar per unanimitat, com solia passar amb les propostes que tocaven punts claus de la vida corporativa. AV 32, Llibre de consells, p. 258, any 1793; p. 272, any 1795; pp. 333 i 336, any 1803.

⁵⁹¹ AV 9, Llibre d'Eixides.

⁵⁹² AV 32-300, any 1798; any 1806, p. 365.

⁵⁹³ AHPB. Notari Lluch, 27 de març de 1779.

⁵⁹⁴ AV 31, document sense numerar, any 1736.

El Misteri estava tot l'any a la seu del gremi de Perxers o a casa d'un càrrec agremiat. Els ornaments, capes, panys i joies, es mantenien tancats a la "caxa" del Misteri amb quatre claus diferents.⁵⁹⁵ Els altres ornaments i estris, exceptuant els que continguessin or i argent, s'havien de guardar a l'armari de la casa del gremi.⁵⁹⁶ Els mestres i fadrins electes havien d'anar a la seu dels Perxers per endur-se i fer sortir el Misteri, il·luminat per atxes pagades pel gremi.⁵⁹⁷ Els quatre portadors i els majorals, tenien assignat un sou equivalent per la feina feta, encara que no sempre s'hi conformaven.⁵⁹⁸

Tota renúncia al càrrec i a l'assistència a la processó tant per part dels representants oficials del gremi com dels particulars, havia de ser comunicada amb antelació. Qui renunciava havia de fer un pagament com a penyora, equivalent a la despesa que el gremi hagués tingut en cada cas.⁵⁹⁹ Si per un greu impediment algú no es podia presentar per anar a la processó, com el gremi es feia càrrec de totes les despeses, es destinava la mateixa quantitat a obres pies, sobretot per ajut a donzelles a punt de casar, començant per les més pobres i necessitades.⁶⁰⁰

L'ordre i situació dins la processó es marcaven amb meticulositat. Els mestres i fadrins elegits, havien d'acompanyar el Misteri tot el trajecte, il·luminant-lo amb les atxes.⁶⁰¹ L'ordre evidenciava la tendència classista dels gremis i provocava indirectament tota mena d'abusos. D'entrada, la situació de cada confrare havia de quedar establerta i ben definida segons el càrrec que representava dins el gremi. L'ordre de la processó mantenia una jerarquia que no canviava en segles i reflectia un ordre social. Veiem-ho:

El majoral mestre de l'any anterior, tancarà la processó, situant-se enmig de les dues fileres; l'any següent, que serà el tercer des de la seva elecció com a majoral, tindrà el càrrec de "Dessaner" de la Confraria de la Soledat, una mena de mestre de cerimònies per organitzar que tothom sigués al seu lloc, posar-hi ordre i vigilar la integritat del Misteri. Si arribés el cas que el majoral no pogués anar a la processó, la feina de mestre de cerimònies recauria en el clavari del Misteri, que tenia les funcions de credenser del

⁵⁹⁵ AV 24-3, article novè.

⁵⁹⁶ AV 19-6, article tretzè.

⁵⁹⁷ AV 19-6, article 14.

⁵⁹⁸ AV 9: Llibre d'Eixides. Eren quatre i es pagaven vint-i-cinc lliures a repartir; també s'hi van afegir dos majorals, repartint aquesta quantitat entre els sis. També, AV 32-247, on s'evidenciava aquest desacord dels sis encarregats del Misteri. AV 19-6, articles segon i cinquè.

⁵⁹⁹ AV 19-6, article setzè.

⁶⁰⁰ AV 19-6, article 14; AV 24-2, article desè; AV 24-3, article desè.

⁶⁰¹ AV 19-3, any 1748; AV 24-3; AV 19-6, article quart.

gremi, amb la feina teòrica de fiscalitzar el clavari. El prohom en cap dels Perxers havia d'anar enmig de tothom, el majoral mestre de l'any anterior a la dreta del prohom en cap i el majoral fadrí a l'esquerre.⁶⁰² El prohom segon dels Perxers anava a la dreta, davant el majoral mestre. El clavari del gremi se situava a l'esquerre, davant el majoral fadrí. El clavari del Misteri a la dreta, davant el prohom segon, però en el supòsit de no haver substituït el mestre de cerimònies de la Confraria de la Soledat. L'examinador dels Perxers aniria situat a l'esquerre davant el clavari del gremi.

Aquesta situació només era factible si tots estaven inscrits en els llibres gremials i eren confreres del Misteri, perquè en cas contrari no podrien ocupar aquest llocs de privilegi. Els altres confreres perxers anirien per ordre d'antiguitat de la mestria i si hi compareixien fills de mestres, anirien davant dels mestres. Més endavant, els fadrins que no eren fills de mestre i en primer lloc, davant de tots i per tant, més lluny del Misteri, els aprenents si n'hi haguessin.⁶⁰³ La importància de cada càrrec suposava més proximitat al Misteri, encara que no sempre s'havia fet així; per aquest motiu s'originaven baralles i problemes.⁶⁰⁴

Com és evident, no tot era devoció pia. El mes de gener de 1742, el bisbe de la ciutat, Francisco del Castillo i Vintimilla, davant els desordres ocorreguts a les processons, "movido por su celo pastoral", volia suspendre totes les processons de Diumenge de Rams, Dijous i Divendres Sant, perquè deia, "parece en el modo de proceder, que los más, esperan estas funciones como ocasión la más proporcionada para los divertimentos, conversaciones, deshonestidades y glotonerías". Per afegir-hi encara més detalls, els gremis feien despeses importants en refresc i empitjoraven les seves despeses mentre s'anava perdent tot sentiment de religió i de pietat.⁶⁰⁵

Tot això passava abans de començar les processons i quan arribava l'hora, es feia tard de seguida, s'acabava a mitjanit i es propiciava tota mena de desordres.⁶⁰⁶ Els sopars i les xerrades resultaven inacabables, perquè hi havia tota mena de tertúlies i sembla que amb aquesta ambientació, el culte diví s'oblidava amb facilitat, per aquestes

⁶⁰² AV 19-6, article desè; AV 24-2, article quart; AV 24-3, article quart.

⁶⁰³ AV 19-6, article desè; AV 24-2, article quart; AV 24-3, article quart.

⁶⁰⁴ AV 19-6, fol 10, 28 de febrer de 1752. És el plet entre mestres i fadrins perquè alguns mestres no havien anat a la processó i havien enviat substituïts entre els seus aprenents. Com els aprenents estaven situats més a prop del Misteri que molts mestres s'havien incomplert les ordinations del Misteri i les normes per anar a la processó. La solució va ser prohibir que els aprenents anessin a les processons aquell any.

⁶⁰⁵ CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*, p. 234, 235 i ss. Vegeu, AV 9, Llibre d'Eixides, on es concreten totes les despeses i la quantitat pels refrescos que s'han de repartir.

⁶⁰⁶ AV 32-77/78, any 1776.

raons, com l'any 1742 no es van posar solucions als problemes denunciats pel bisbe, les processons de Setmana Santa no es van celebrar, així s'estalviaven problemes encara més greus.

Les processons nocturnes celebrades a diferents indrets van ser prohibides per reial decret del 9 de febrer de 1774, perquè no s'oblidés el sentit religiós i la festa no degenerés en aldarulls i abusos. El calendari festiu, seguint el calendari litúrgic, va ser regulat per reial decret del 16 de gener de 1716. Les processons també havien de ser motiu de lloança per a la monarquia, d'aquí l'interès pel seu control. S'obligava a respectar el descans dominical per lleis del 19 de novembre de 1771 i a passar totes les festes gremials a diumenge, per llei del 23 de novembre de 1774. La política intervencionista de l'Estat arribava fins al punt de legislar qualsevol manifestació festiva per assegurar l'ordre públic i el contingut potencialment perillós de tot acte públic i comunitari.

L'any 1768, El bisbe de Barcelona, Josep Climent, va aconseguir amb l'ajut d'altres autoritats de la ciutat, eliminar de les processons tots els elements de caràcter popular que desvirtuaven el sentit religiós de la festa del Corpus.⁶⁰⁷ Posteriorment, es restructuraren les processons, però com no s'aconseguí que se celebrassin més aviat, es dictaren normes per fer-les de nit, decidint el Bisbat i l'Ajuntament, que s'il·luminés tot el camí amb atxes, des del primer toc d'oració. L'any 1770, Campomanes, per controlar totes aquestes institucions i manifestacions i acabar amb les despeses resultants, -aquest era el pretext oficial-, mitjançant el Tribunal Suprem, va dictar una Ordre perquè abans d'acabar l'any es fes relació de tots els gremis, germanats i confraries i gent confrare, que celebrassin una o més festes durant l'any, festes de qualsevol mena, aclarint si el permís o l'autorització de les quals disposaven era Reial o Eclesiàstic, amb la definició clara de tots els comptes de cada gremi, confraria o

⁶⁰⁷ DURÁN I SAMPERE, *Barcelona i la seva història*, A., p. 547. El bisbe Josep Climent va néixer a Castelló el 1706 i morí allà, el 1781. Va ser canonge de la seu de València, catedràtic de filosofia de la Universitat de València i bisbe de Barcelona de 1766 fins a 1775. Tenia molt clar el que diferenciava la litúrgia de l'espectacle i la superstició i va intentar apropar el poble i el clergat. Promogué el català en les visites pastorals. Destaquem la seva implicació socials, remodelant l'Hospici i creant la primera necròpolis pública, a l'actual Poblenou. L'any 1770 escrigué al papa Climent XIV, intercedint per l'església d'Utrecht. Això el va fer sospitós a Roma; denunciat a la inquisició i jutjat per una comissió de bisbes i superiors generals, que el recolzaren. Durant l'assalt a la Catedral de Barcelona el 4 de maig del 1773 va ser el mediador dels amotinats per l'abolició de les quintes. L'acusació de Campomanes al bisbe Climent per aixoplugar i mantenir a les famílies dels diputats de col·legis i gremis, que es traslladaren a Madrid per demanar clemència pels detinguts amb motiu del motí de quintes de 1773, provocà que els detinguts fossin empresonats sense escoltar-los. Els fiscals i Campomanes van censurar la conducta del bisbe. Climent dolgut pel que considerava una injustícia presentà la renúncia com a bisbe de Barcelona. Es retirà a Castelló i donà tots els seus béns davant notari.

germandat.⁶⁰⁸ Sembla que hi va haver una confusió perquè de bon començament hom creia que aquesta Ordre era una conseqüència dels abusos denunciats pels bisbes, però l'Audiència i el Capità General van dirigir un escrit a Sa Magestat perquè les confraries de Catalunya fossin eliminades, argumentant que n'hi havia moltes i que s'escapaven al control civil i no treballaven només les manifestacions religioses sinò que les activitats s'extenien a l'àmbit civil, a qüestions temporals que no els hi eren pròpies; en resum, segons l'Audiència i el Capità General els gremis i les confraries s'atribuïen unes competències que els poders civils consideraven fora de mida, com "la asistencia y subvención recíproca en las enfermedades, oprimiendo con sus procedimientos a los vasallos legos para cumplimiento".⁶⁰⁹

El problema de les confraries i gremis era polític i sobretot econòmic: es volia dur a terme, per part de les autoritats una persecució de les confraries, per part de les autoritats, donant per fet que podien ser un llast, però per altra banda, com els establiments públics de beneficència, sobretot els hospicis, tenien una recaptació molt forta provinent de les confraries, uns quaranta mil reials, no se les podia eliminar. El vint-i-nou d'agost de 1771, el Comte de Aranda va aconseguir la supressió d'algunes confraries mitjançant una Reial Ordre, el contingut de la qual afectava només a les petites confraries que pululaven per tot arreu i que no permetien cap benefici, però en canvi, moltes d'aquestes confraries estalviaven a l'Hisenda Pública moltes activitats assistencials i ajudaven a equilibrar els pressupostos, per això no se les podia suprimir. Es dictaren normes d'extinció que els Perxers no van dur a terme i que es podien resumir en: extinció total de les confraries gremials, aplicant aquesta norma a qualsevol confraria que no tingués autorització civil o eclesiàstica, tallant d'un sol cop moltes confraries de les quals no se'n tenien referències oficials. Es mantenien les confraries aprovades per ambdues jurisdiccions, la civil i la eclesiàstica, però amb noves ordinacions aprovades pel Consejo de Castilla.⁶¹⁰ Es respectaven les confraries religioses però se'ls donava un plaç per aconseguir l'autorització Reial. Es va aprovar aquest dictamen el dia disset de maig de 1784, a través d'una Reial Resolució.

En resum, era ben clar que l'objectiu de la persecució de les confraries passava pel control de l'Estat, un Estat cada vegada més centralista, que volia intervenir i controlar la vida pública. Encara n'hi ha més, es pretenia la reducció de les despeses religioses a la mínima expressió, tenint en compte la lluita dels governants davant la posició de cert

⁶⁰⁸ AV 33-10, any 1770.

⁶⁰⁹ CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*, pp. 236 i 242.

⁶¹⁰ RUMEU DE ARMAS, A., *La Previsión social en España*, pp. 406-407 i ss.

monopoli en l'àmbit educatiu i moral, amb una posició predominant de l'Església, sobretot per part d'alguns ordes religiosos de molta influència en tota la societat; per això, l'Estat presionava les associacions amb tota mena d'impostos que tot sovint les ofegaven perquè no els podien satisfer; per això, l'Estat, veient que la principal sangria després dels impostos, venia de les institucions religioses, es va decidir per acabar-ho tot d'una vegada, minvant i escanyant encara més, la precària situació econòmica dels gremis.⁶¹¹

8.8 La festa de la patrona: la festa de l'Assumpció

Els Perxers també celebraven la festa de la patrona, la Mare de Déu d'Agost. No corresponia a cap manifestació derivada de la Confraria del Misteri, perquè era molt més antiga. Es tractava de la primera i més important manifestació religiosa del gremi, des de la seva fundació el 1505. Mai va deixar de celebrar-se, ni en temps de guerres ni per causa dels problemes econòmics bastant freqüents. La festa anava precedida d'uns preparatius meticulosos i de l'arranjament de la imatge de la Verge i amb la seva custòdia i conservació en un lloc segur. Paral·lelament, per dur a terme l'objectiu assistencial, sempre present, aquell dia assenyalat, es visitava els malalts i moribunds del gremi. S'ajudava les vídues i orfes, es pregava i es deien misses pels difunts.

La festa de l'Assumpta, patrona dels Perxers, gaudeix d'una tradició eclesial molt estesa.⁶¹² Tant els ortodoxos com els catòlics i anglicans donen culte a la Mare de Déu i la veneren sota l'advocació de l'Assumpta, concretament a l'Església d'Orient, com la Dormició. Les obres d'art i molts escrits s'han fet ressò d'aquesta tradició i devoció arreu del món, també a Catalunya, on està molt arrelada. No era, doncs, una casualitat del gremi dels Perxers, sinó la continuïtat d'una tradició que a la ciutat de Barcelona era molt forta i a Girona, encara més. La festa de la Mare de Déu d'Agost omple la

⁶¹¹ Els gremis es veien gravats amb l'Impost de Pavellons, amb el Cadastre, ambdós anuals, que representaven centenars de lliures de despeses l'any; també es feien pagaments per la milícia, el manteniment de l'exèrcit, per formar companyies en cas de guerra, per la defensa i les guàrdies de la ciutat, pel pagament d'impostos, per col·laborar amb l'Hisenda Pública, una sangonera: AV 32-248, per peticions d'ajut a l'exèrcit. AV 32-250, pel manteniment del Batalló dels gremis. AV 32-302, any 1798, sis d'octubre, amb una petició Reial perquè els gremis fessin un "Donativo voluntario" i un "Préstamo patriótico" per ajudar les despeses reials i l'Hisenda pública.

⁶¹² El Dogma de l'Assumpció de Maria va ser proclamat pel papa Pius XII amb la Constitució Apostòlica, *Munificentissimus Deus*, de 1 de novembre de 1950. AAS 42(1950), pp. 753-771, on es fa un repàs de tota la trajectòria històrica de la devoció a la Mare de Déu, des dels primers temps dels Cristianisme, a Orient i a Occident. Encara que el dogma no era oficial, des de temps antics, els fidels, amb les manifestacions de la pietat popular, tenien l'Assumpció com una festa molt important i per culte a la Mare de Déu, així ho demostren les nombroses obres d'art al llarg dels temps. Vegeu REAU, L., *Iconografía del arte cristiano. Iconografía de la Biblia. Nuevo Testamento*. Barcelona: Ediciones del Serbal, 2000, 6 vols., vol. 5, corresponent al tom 1, vol. 2, segons la divisió de l'autor, pp. 55-134, i pp. 619-656, especialment. Fa referència a tota la iconografia sobre la Verge i les seves manifestacions artístiques, tan canòniques com de la pietat popular.

geografia europea i americana, especialment dins els territoris d'Amèrica Central i Amèrica del Sud.⁶¹³ La primera referència oficial a l'Assumpció es troba a la litúrgia oriental. Al segle IV se celebrava la festa en "Memòria de Maria", una festa que commemorava l'entrada al cel de la Verge Maria i on es feia referència a la seva assumpció. Aquesta festa va ser anomenada la *Dormitio* o Dormició de Maria, al segle VI, quan se celebrava la mort, resurrecció i assumpció de Maria, tot alhora. Degut a factors polítics i lingüístics, perquè les relacions amb Orient eren tenses i la llengua grega era desconeguda per molts, la doctrina de l'Assumpció de Maria no va ser desenvolupada fins al segle XII, amb diversos tractats i escrits que recollien escrits anteriors de sant Agustí i altres escrits contemporanis del mateix segle.

A Girona, la festa de l'Assumpció té molta tradició, amb una confraria medieval que s'hi dedicava. Hi ha nombrosa documentació on es refereixen tots els detalls de la festa, tot ordenat i custodiat a l'Arxiu Capitular de la Catedral.⁶¹⁴ Es feien processons amb la imatge de la Verge que representava la Dormició, tal com també es venera a l'antic monestir cistercenc de Sant Cugat del Vallès, avui parròquia de Sant Pere d'Octavià. La tradició i devoció a la Verge és molt extensa, només cal fer memòria que els monestirs del Cister i altres ordes religiosos, com els cartoixans fundats per sant Bru, estan dedicats a Santa Maria, una escultura de la qual presideix la portalada i algun dels altars, especialment l'altar major. Els artistes hi dedicaven una atenció especial, per això la seva representació en la pintura i escultura és molt abundant i demostra que el poble coneixia les tradicions i devocions a través de les imatges de les esglésies, molt nombroses i variades, segons l'època. La tradició i la pietat popular s'havien avançat a les definicions dogmàtiques, molt posteriors.

La festa de la Mare de Déu d'Agost, l'Assumpció, era la manifestació religiosa més solemne dels Perxers, considerada la pràctica i veneració religiosa i popular més important. Per això el gremi i els agremiats realitzaven un gran esforç de preparació, organització i despeses. Els Perxers celebraven la festa amb una gran solemnitat. Es tractava com avui encara es pot constatar, d'una festa sempre en expansió i encara que el Misteri, per circumstàncies ja esmentades, hagués patit dificultats, supressions temporals i reduccions en la seva solemnitat, la festa sempre es va celebrar, fins i tot en

⁶¹³ REAU, L., *Iconografía del arte cristiano*, ib., pp. 57-59 i pp. 638-640.

⁶¹⁴ ROURA GUIBAS, G., *La Festa de l'Assumpció de la Mare de Déu a Girona, segons la consuetud de 1655*, pp. 387-414, en format pdf. També, VILA, J., *La Festa de l'Assumpció a Girona*, 1998, a *Festa d'Elx* 48, p. 97-114.

temps de guerra.⁶¹⁵ El mateix passava amb els moments de dificultats quan semblava que es decidia no celebrar la festa. Sempre s'acabava rectificat perquè la festa del gremi es considerava una activitat essencial que no es podia eliminar, "encara que la ciutat estava sitiada", com l'any 1705.⁶¹⁶ Per damunt de tot, s'havia de mantenir la normalitat, es va decidir seguir fent la celebració de la festa de la patrona en el lloc habitual, el Convent de Santa Caterina Màrtir.

Al segle XVIII, les autoritats borbòniques, prenent exercir un control sobre aquestes manifestacions populars, varen dictar lleis i normes per controlar i prohibir les festes. L'Església també regulava el calendari dels dies festius i pretenia donar caràcter religiós a les festes, eliminant els elements paganitzants que gradualment s'havien anat introduint. L'organització d'un calendari més racional de les festes, per part de l'Església, estava motivada per una preocupació laboral, perquè els menestrals i la gent humil treballaven a jornal, el nombre de festes del calendari els impedia fer la feina i per tant, no tenien ingressos.

Les despeses de la festa, encara que eren elevades, no tenien punt de comparació amb les despeses del Misteri, eren molt inferiors.⁶¹⁷ La festa tenia un caràcter molt religiós i solemne. Se celebrava una missa solemne, l'Ofici, on es tocava música, un detall que encaria la festa.⁶¹⁸ Es feien despeses importants per la cera i els donatius als Pares Caputxins perquè oficiaven les misses i celebraven les festes i comunions dels Perxers i familiars durant tot l'any. No sempre es celebrava la festa amb la mateixa magnificència, però mai va ser suprimida. Com a almoïna i pagament als Pares Caputxins només pel dia de la festa se'ls donaven unes lliures de xocolata, que variaven segons el preu de cada any.⁶¹⁹ Els Caputxins, en diverses ocasions, s'havien considerat mal pagats i demanaren més almoïna per les misses de tot l'any en benefici i

⁶¹⁵ AV 33-107, any 1753; AV 4-228. AHPB. Notari Llauredó, diferents protocols, des de l'any 1706 fins a l'any 1726, on podem constatar que la festa del gremi se celebrava cada any, passés el que passés.

⁶¹⁶ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 23, any 1705, p. 236, 14 d'agost, vigília de la festa patronal.

⁶¹⁷ La mitjana de despeses del Misteri se situava entre les quaranta i les cinquanta lliures per any, sense tenir en compte les despeses per reparació i manteniment, que sempre n'hi havia. La festa suposava entre trenta-cinc i quaranta-cinc lliures. Però també hi havia ingressos que se sumaven per la col·lecta, unes quinze lliures, més una quantitat per "la caixa de la Mare de Déu".

⁶¹⁸ AV 9: Llibre d'Eixides, 1760-1870. La música doblava les despeses, perquè hi participaven de nou a dotze músics. Tenim referències fins a mitjans segle XIX, AV 4-225, anys 1847, 1848 i 1849.

⁶¹⁹ L'any 1761 es van donar tres lliures de xocolata per la "prédica y sacristá" i es van pagar dues lliures i dos sous. L'any 1770 havia baixat el preu de la xocolata, els Perxers van ser més generosos i van donar quatre lliures de xocolata, que valien dues lliures i setze sous. L'any 1784 encara se'n donava la mateixa quantitat, però ja valia tres lliures. L'any 1785, la xocolata va pujar molt de preu i ja es pagaven quatre lliures i tres sous. Hi va haver anys que els Perxers van donar als Pares Caputxins fins a deu i dotze lliures de xocolata.

sufragi dels difunts dels Perxers.⁶²⁰ També s'obsequiava els Caputxins pel dia de la festa i en la forma acostumada, per haver fet la predicació i el sermó, amb "1 ral de vuyt al predicador"; el predicador era escollit pels mateixos Perxers.⁶²¹ Hi ha la dita que si l'almoïna era escassa, també el sermó havia de ser més curt. Semblava que un sermó més llarg donava més solemnitat i representava que la donació feta havia estat generosa.

Els Perxers s'encarregaven de l'ornamentació de l'altar i en feien tots els preparatius.⁶²² L'any 1786 es va calar foc a l'altar preparat per celebrar l'Ofici de la festa i els Pares Caputxins van demanar una almoïna addicional al gremi dels Perxers per fer-ne la reparació.⁶²³ Després de la Guerra del Francès contra Napoleó, els Perxers celebraren la festa al Convent de la Mercè i més endavant, al Convent de Santa Marta.⁶²⁴

Els objectes ornamentals, molt nombrosos, es guardaven d'un any a l'altre, però en èpoques de dificultats econòmiques van anant desapareixent, havien estat venuts d'amagat per individus del gremi o destruïts per alguna guerra o saqueig.⁶²⁵

Cada any, l'endemà de la festa, els prohoms antics entregaven als nous càrrecs les claus i el llibre del gremi. Una vegada, Tomàs Arquer, prohom anterior en el càrrec, no va voler assistir-hi ni va voler entregar el llibre, cosa que va provocar una decisió fulminant dels prohoms i del Consell del gremi: excloure'l de tots els càrrecs. Al cap d'uns quants dies, Tomàs Arquer es va disculpar pel seu retard i com s'acostumava a fer, se li van retirar les sancions imposades. L'aplicació de les normes internes és contundent, però en cas de canvi d'actitud de qui les pateix, sempre es podia rectificar.

⁶²⁰ AV 32-242, any 1742, els Pares Caputxins van demanar un augment de l'ajut dels Perxers per les misses dels difunts. AHPB. Notari Lluch, 16 de juny de 1780, on es parla de l'Octava de l'Assumpta celebrada al convent dels Caputxins, amb quaranta hores d'exposició al Santíssim i amb el repartiment de la cera per cada dia de festa i exposició.

⁶²¹ AHPB, Notari Llauredó, Protocol 16, any 1729.

⁶²² AV 33-107.

⁶²³ AV 32-185, Llibre de Consells..., Consell general dels Perxers, celebrat el 29 de novembre de 1786.

⁶²⁴ AV 4-225 i AV 4-228. És el llibre de credença d'entrades del gremi des del 1776 fins al 1877.

⁶²⁵ AV 33-92, foli 5, cara b; AV 11-56, any 1800, cara b. AV 33-92, foli 5, cara b, any 1804: "Testimonio del Expediente formado a instancia de los Prohombres del gremio de Galoneros sobre las enemistades provocadas por razón de la Corona de plata de la Virgen, vendida por los Prohombres en 1800." L'any 1803, AV 32-341/345, es van celebrar diferents Consells sobre l'àfer de la Corona. És un testimoni de la precària situació econòmica dels Perxers, que es veien abocats a vendre part del seu patrimoni i alguns dels objectes considerats intocables com les ornamentacions del Misteri i encara més, la Corona de la Verge. Sovint, més que reparar el Misteri o la imatge de la Verge, se'n feia una reconstrucció, perquè l'us de la imatge i el desgast al llarg dels anys, obligaven el gremi a fer un esforç econòmic per mantenir-la amb la dignitat adequada.

L'any 1688 es decidí celebrar la festa com cada any, però sense més ornamentació, encara que la festa coincidia en diumenge.⁶²⁶

El dia de la festa es feien els obsequis als Pares Caputxins; es donava un ral de vuit pel sermó del predicador. Els Perxers tenien llibertat per elegir el predicador del convent que creguessin més oportú.⁶²⁷ El sermó de la festa s'ha de diferenciar de les homilies de la missa dominical, perquè en algunes ciutats el sermó tenia una importància social i política i pel que fa referència al bisbe de Barcelona, Josep Climent, els sermons van ser publicats després de la seva mort.⁶²⁸ Era important el sermó i també el predicador perquè la Festa era un dia assenyalat. No hi havia els mitjans de comunicació d'ara i la manca d'escolaritat ens presenta una població poc culta; per tant, el sermó era una lliçó religiosa, una catequesi preparada i fins i tot, un mitjà de crítica social i política.

En moments de dificultats s'intentaven eliminar despeses, però la festa se celebrava cada any, encara que es resolgués fer la celebració a la capella més barata, però fent elecció dels pendonistes, sis oficials amb les vares del tàlem i sis amb atxa, encara que abans només quatre anaven amb atxa. De totes maneres, no es va estalviar gens ni mica, ja que tant per la festa com per les processons hi anaven més representants i per a les processons es va donar una quantitat més alta a la Confraria de la Mercè per allargar el trajecte de la processó per més carrers.⁶²⁹

La festa havia de ser "publicada com comunament se estila per lograr la asistencia de la pleba, circunstancia que redundo en honra y gloria de Deu". L'endemà se celebrava l'aniversari en sufragi dels difunts del gremi, -s'hi posava el Drap de Morts, il·luminat amb quatre atxes i dotze ciris- i s'acabava la cerimònia amb una absolta general i cada religiós portava una candeleta encesa per les ànimes. Es donava a tots els assistents un pa beneït d'un sou per assolir la màxima assistència. Aquest pa es donava als mestres, als fills, a les vídues, als fadrins i a tots els que pagaven taxes, però als morosos, no. També s'havien de celebrar totes les misses als Pares Caputxins i els quatre brandons s'havien de portar al monument de Dijous Sant. L'import de tot això era de vint-i-cinc lliures, un "gasto adecuado y soportable", per "lo agrado de Déu", "obsequi de la Patrona" i "honor de la Confraria". Com acostumava a passar en

⁶²⁶ AHPB, Notari Llauredó, Manual 6, any 1688, p. 387, 17 d'agost.

⁶²⁷ AHPB, Notari Gomis, Manual 16, any 1729, 16 de juny, p. 116.

⁶²⁸ MESTRE SANCHÍS, A., VVAA, *Historia de la Iglesia en España. Siglos XVII y XVIII*. Capítulo VII: Religión y cultura en el siglo XVIII español, p. 584 i seg., on trobem les referències de les homilies publicades del bisbe Climent: CLIMENT, J., *Pláticas dominicales*, 3 vol., Barcelona, 1819.

⁶²⁹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 11, any 1747, p. 358, u d'agost.

aquestes reunions del Consell general, "nemine discrepante", es va acceptar tota aquesta organització i es va posar en pràctica.⁶³⁰

L'any 1776, una ordre de l'Il·lustríssim Governador als Pares Caputxins els recordava que la festa de l'Assumpta s'havia de fer en dia festiu i no en feiner. També es demanava que es determinés el dia exacte de la festa, que s'havia de celebrar el diumenge dins l'Octava de l'Assumpta.⁶³¹ De totes les despeses fetes el dia de la festa, l'import per la cera s'emportava la palma, amb setanta-vuit lliures, sis sous i sis diners. Per això, es va decidir reduir-ne el consum i que "no se puga gastar més de cinquanta siris de quaranta dos y quaranta dos de candeleras y que los quatre siris del monument no pugan passar, més de vuit lliures junts, ço es dos lliures quiscú..."⁶³²

Les despeses i el sistema d'organització de la festa i de la processó depenien de cada moment històric i cada any es feien variacions i canvis segons les possibilitats. Per aquest motiu, el 1747 es resolgué prendre la capella que "serà més barata per la Festa, encara que sempre hi ha hagut un cor o altre i sempre es fa amb la màxima solemnitat".⁶³³ Això referma la importància de la festa, quan en un Consell general celebrat molts anys més tard, el 1794, en plena Guerra Gran, on es demanava sobrietat en les despeses perquè la caixa del gremi estava sense diners i a més, des del Consell es proposava no donar el pa de morts ni els obsequis de Nadal.⁶³⁴

S'ha comentat, en iniciar aquesta exposició, que l'aspecte devocional de les confraries des de l'Edat Mitjana començava amb la simple devoció de gent molt diversa, a un sant, una santa o la Verge, però, posteriorment, els gremis d'oficis, el vessant professional, havien quedat units a una confraria religiosa o havien creat la seva pròpia confraria, per devoció dels agremiats i familiars i per raons assistencials i cura dels malalts i desvalguts del gremi. Pel que sembla, encara que els gremis, els Perxers també, tenien una tendència cap a l'exclusivitat en totes llurs accions, en certs moments es flexibilitzava la norma i es permetia l'associació per motius pietosos i per motius professionals.

⁶³⁰ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1751, 17 de juliol, p. 311.

⁶³¹ AHPB. Notari Lluch i Vilallonga, 1771-1782, 14 d'agost de 1776. També, AV 32-81/84, any 1776, Llibre de Consells del gremi de Perxers.

⁶³² AHPB. Notari Llauredó, Protocol 22, any 1704, dotze de novembre, p. 336.

⁶³³ AHPB. Notari Gomis, Protocol 11, any 1747, u d'agost, p. 358.

⁶³⁴ AHPB. Notari Morelló, Llibre de Consells..., 14 d'agost de 1794, p. 198.

IX. LA MENTALITAT DELS PERXERS

9.1 Plantejament general

Sempre havíem llegit i estudiat, les gestes dels governants, les inquietuds oficials i les maneres de pensar dels dirigents, una minoria, però oblidàvem que la vida d'un poble o d'una comunitat, com el gremi dels Perxers, també es reflecteix en els petits detalls de cada dia, amb el pensament dels menestrals i gent senzilla, a través de les seves manifestacions externes, de les cartes particulars, dels documents generals i de les propostes i comentaris fets a les reunions gremials. Aquesta documentació ha estat extreta dels Consells del gremi, dels memorials dels Perxers sols o conjuntament amb altres gremis i també dels diferents plets i resolucions que hem trobat en les llibres gremials i en els protocols notariais. Per això hem analitzat el contingut de les resolucions, discussions i cròniques detallades del Consell general del gremi i d'altres escrits propis o conjunts, com els memorials i cartes enviades a les autoritats, on podem veure les queixes, les peticions i les inquietuds més concretes, que no poden quedar en l'anonimat. Aquest és un dels objectius de l'anàlisi d'alguns aspectes de la mentalitat dels Perxers, com a gremi i com a societat formada per centenars de famílies, amb unes aspiracions i amb uns problemes específics, la continuïtat dels quals perdura segles i per aquest motiu els anirem analitzant en aquest capítol.

Hem cregut adient fer aquesta aproximació de la mentalitat dels Perxers, perquè la relació entre la feina feta, el reconeixement social i la mentalitat oficial, és molt estreta. La mentalitat col·lectiva del gremi estava relacionada amb l'honorabilitat de la feina, amb la valoració de les condicions de treball i amb el pes que el gremi dels Perxers tenia dins la ciutat. Ens ajudarà a conèixer aquesta mentalitat, tot allò que els Perxers pensaven sobre l'entorn, allò que els envoltava, com: la pròpia feina i el sentit del treball, la unitat i cohesió corporativa, el fet religiós i les pràctiques de pietat, la solidaritat demostrada amb l'assistència als més pobres i desvalguts, la col·laboració de tota mena a les necessitats de la ciutat, la valoració de la monarquia, el sentit de l'honorabilitat com a gremi, el sentiment patriòtic, el militarisme obligat per la situació bèl·lica massa habitual, que posava en perill la feina, la casa i la família, les crítiques a les institucions, a l'administració i a les lleis que el gremi considerava perjudicials pels seus interessos. Tot això ens aproxima a una visió més precisa dels Perxers com a gremi.

9.2 La defensa i valoració de les ordinacions del gremi

Creiem, que per la seva importància s'ha de destacar la valoració de les ordinacions com a element vertebrador de l'organització i de les activitats del gremi, la mentalitat corporativa que se'n desprèn de l'organització interna, la feina com a punt cabdal dels Perxers, fonamental per a valorar llur identitat, la mentalitat compartida amb altres gremis, l'honorabilitat i la imatge pública, sempre presents en totes les actuacions del gremi.

Dins els capítols precedents hem treballat l'evolució de les ordinacions i llur pes específic en la vida i organització gremial, remarcant el que era adient a cada situació. Les ordinacions i privilegis reflecteixen en cada moment, les millores i canvis fets, com a l'any 1505, amb les ordinacions fundacionals que defensaven uns objectius de caritat i ajut. L'any 1582 amb la unió entre els Perxers i els Passamaners, degut a l'afinitat de moltes de les seves feines. Les ordinacions de 1599, quan es varen separar ambdós gremis i amb les noves ordinacions es definien l'organització i les peculiaritats dels Perxers, les característiques del gremi i tots els arguments que serien el punt de referència en les resolucions dels Consells, en els plets i penyoraments fins a finals del segle XVIII. L'any 1783 es varen posar al dia les ordinacions, però amb alguna variació dels continguts, on s'eliminaven antics avantatges dels parents dels mestres perxers.

Fem un repàs del que defineixen les ordinacions dels Perxers. Les primeres ordinacions tenien un clar contingut assistencial, volien refermar-se com a "confraternitat", demanant l'autorització del Veguer per constituir-se en confraria (en aquell moment, sinònim de gremi). Els objectius inicials dels Perxers havien de marcar forçosament llur organització i trajectòria.⁶³⁵

Per tant, considerant los honorable concellers y promens de la dita ciutat que los perxers que vuy son poblats y domiciliats en aquella desitjen entre si tenir y haver confraternitat y entendre en les coses necessaries al exercici de dit offici...per benefici e utilitat de la cosa publica de la dita ciutat.⁶³⁶

⁶³⁵ AV 10, ordinacions primeres de 1505, art. primer. Tots aquests càrrecs i funcions es concreten dins el capítol dels prohoms i càrrecs del gremi; AV 10, ib., articles vuitè, segon, sizè i setè.

⁶³⁶ AV 10, fol.37, ordinacions primeres de 1505.

L'organització inicial era molt simple i depenia de les activitats d'ajut als agremiats i de l'autoritat dels prohoms.⁶³⁷ El 1582, degut a les picabaralles amb els Passamaners, es decidí la unió d'ambdós gremis en un de sol.⁶³⁸ Tenien com a finalitat "lo bon asiento y quietud de dites confraries":

De aquí al devant, lo offici de passamaners y lo offici de perxers, sie unit, incorporat e, insolidat conforme es estat manat y provehit y ordenat per los concellers als dotze de juliol de mil sinch cents vuytanta dos, de manera que tots dits officis fassen una confraria...⁶³⁹

Era una mena de concòrdia entre ambdós gremis per normalitzar la situació dels agremiats, fent que poguessin realitzar les mateixes feines, examinant-se de la feina que els mancava, per gaudir de les dues mestries:

De manera que tots dits officis fassen una confraria sots invocació de la Asumsió de la sagratissima Mare de Déu y Sra. Ntra., en la Iglesia o, Monestir de Santa Clara de la present ciutat ahont lo solian tenir los dits perxers, o, en altra Iglesia, monastir o capella que ells voren o, elegiran de la qual sien confreres tots els qui voldran usar lo offici de passamaner en la present ciutat y altres que per llur devoció entrarhi volran...⁶⁴⁰

Aquesta unió tingué poca durada, perquè els recels mutus no tardaren a esclatar. El 13 de juliol de 1599, els dos gremis van demanar al rei Felip III, retornar a llurs ordinacions anteriors i separar-se definitivament.⁶⁴¹ Cadascú volia mantenir llurs privilegis i els agremiats protestaven perquè consideraven que la feina de l'altre gremi era una intromissió, d'aquí que volguessin la separació, per cercar l'autoprotecció, defensant els privilegis obtinguts al llarg dels anys. Aquestes actituds arribaren a la intolerància, amb plets i penyoraments reiterats, coincidint amb les tensions i problemes

⁶³⁷ Encara que la documentació fa referència als Perxers i altres gremis com a "confraria", s'ha cregut més adient unificar el concepte. Per això ens referim des del començament, al "gremi" encara que aquest concepte es generalitzarà des de finals del segle XVII. Només apliquem el concepte "confraria" a la confraria externa amb la qual els Perxers van fer el compromís d'encarregar-se del Misteri processional el 1692.

⁶³⁸ AV 10-30, 1751, on tenim la transcripció de les ordinacions comunes de 24 de novembre de 1582, sobre l'ofici de Perxers i Passamaners. També en parla CAPMANY, A. DE, *Memorias Históricas de la Marina, Comercio y Arte de la ciudad de Barcelona*. Barcelona: Teide, 4 vol., 1963, vol. I, p. 538. CARRERA PUJAL, J., *Historia política y económica de Cataluña*, vol. II, p. 158 i ss., també en fa referència però confonent les dates i acabant per confondre, fins i tot, Perxers i Passamaners. Això ens fa pensar que molts dels treballs posteriors, que citen Carrera Pujal, no han revisat les fonts perquè Carrera Pujal tampoc no les cita, ho dona per fet, així, tots repeteixen les mateixes errades de dates i conflictes, entrant en contradicció en el que s'escriu, amb diverses pàgines totalment desordenades i confuses.

⁶³⁹ AV 10, fol. 54, revers, ordinacions comunes entre Perxers i Passamaners, de l'any 1582, art. Primer i segon.

⁶⁴⁰ AV 10, ordinacions comunes de Perxers i Passamaners, any 1582, fol. 54, anvers.

⁶⁴¹ CAPMANY, A. DE, *Memorias históricas...* vol. I, p. 538. També, III part, pp.117-118.

derivats de la situació bèl·lica provocada pels setges de Lluís XIV, especialment els últims anys del segle XVII.⁶⁴²

Les noves ordinacions de 1599, varen delimitar les feines i serien el punt de referència des d'aleshores, per resoldre qualsevol problema entre gremis o amb els particulars. Es demostrava que la convivència desitjada el 1582, no havia estat possibles. Els Perxers es refermaven en l'exclusivitat de fabricació de certes feines. Amb tot, les tensions amb els Passamaners continuaven, sent aquestes ordinacions el precedent perquè l'any 1616 es provoqués el trencament definitiu amb la divisió de tots els bens i càrrecs comuns. Es decidí que cada gremi ocupés una de les places de Consellers, "conforme per lo vint i quatre de Corts a 3 de juliol de 1599, fou delliberat i decretat".⁶⁴³ Aquesta separació fou motiu d'un llarg plet durant la primera meitat del segle XVII, degut a un confusió dels tribunals, molt ben aprofitada pels Passamaners. Les autoritats de la ciutat confonien perxers i passamaners i aquest malentès va fer trontollar la relació gremial dins els seders. No obstant, la Sentència de la Causa fou favorable als Perxers.⁶⁴⁴ Aquesta resolució, els Passamaners no la compartien i mai la varen acceptar.

Es considerava que la separació decretada, amb les ordinacions de 1599, seria la solució definitiva, signant i confirmant perpètuament les noves ordinacions, mitjançant un privilegi reial. Això demostra que la monarquia tenia la voluntat de millorar les feines, encara que només es tractés d'un desig teòric. El contingut era ben entenedor. D'entrada era prioritari controlar la qualitat de la feina i vigilar el frau, obligant tots els agremiats, al compliment estricte de les ordinacions, dotant d'autoritat i dels mitjans necessaris al gremi, per vigilar i sancionar la fabricació i la venda fraudulenta, establint sancions molt dures, requisant les feines trobades en frau i cremant el material fraudulent. Seguint els objectius d'ajut i caritat, es repartien les quantitats de les sancions, en dues parts: una meitat per a la redempció de captius i l'altra meitat a

⁶⁴² AV 33-16, 1699-1700, *Memorial* on els Perxers denuncien l'estat deplorable en que es troben les confraries de la ciutat.

⁶⁴³ AV 10-27, ordinacions dels Perxers de 1505, transcrites l'any 1751; AV 33-89, ordinacions dels Perxers de 1599; AV 33-125, Confirmació d'un Privilegi fet pel rei Joan l'any 1472, que els Perxers han fet propi, any 1599, on es parla de "franjes, passamans, xarxes, parxes, llistes i altres guarnicions fetes ab taler", art. quart; vegeu també, AV 10-28 i AV 33, ordinacions dels Passamaners, articles segon, tercer i quart.

⁶⁴⁴ AV 10, fol 68/69 i AV 10, fol primer sense numerar, any 1616, on es deliberà sobre la separació a parts iguals de tots els bens dels Perxers i Passamaners, units des de 1582 fins a les ordinacions de 1599; també, separació dels càrrecs que tinguessin en comú, com les "Dues Places de Consellers", motiu d'una polèmica i d'un plet molt fort, provocat per un malentès de les autoritats que havien de definir la separació d'ambdues confraries i van confondre Perxers i Passamaners. La Sentència de la separació dels càrrecs va ser favorable als Perxers. Aquest fet, els Passamaners no el van admetre ni perdonar mai; AV 10, fol.14/20, en llatí, correspon als folis 19/20, "als VIII dies del mes de febrer del any M.D.C.XXVIII".

repartir entre l'executant i els prohoms del gremi a parts iguals. Aquesta feina requisada, havia de ser materialment cremada, però cap a finals del segle XVII, es decidí que les peces de galoneria i perxeria s'aprofitarien per fer altres feines, degut al material del qual estaven fetes. Una part s'eliminava, però les autoritats i els prohoms guardaven unes mostres com a prova. També es recordava l'obligació d'agremiar-se per poder fer la feina i treballar a casa d'un mestre, raonant els beneficis de la feina regulada i pressionant amb sancions.⁶⁴⁵

Es prohibia la fabricació i venda als no examinats, refermant l'exclusiva dels Perxers per fabricar amb teler, que havia de ser "perpetuament" i "els mestres perxers pugen viurer y sustentar ses cases".⁶⁴⁶ Aquesta "necessitat" d'una feina i un sou dignes, reflectia una preocupació per l'estabilitat de la feina i per la dignitat de les condicions dels aprenents i dels mestres, amb uns principis de justícia social evidents: fer una feina amb preparació i dignitat, amb el reconeixement social i econòmic adequat i amb un sou i uns guanys suficients per poder mantenir la família i tots els que hi depenien d'una manera o altra. Una preocupació plena de modernitat, plantejada com una obligació i una necessitat, però que actualment, es considera un dret fonamental definit a les constitucions i lleis de cada país.

Un qüestió fonamental sorgida de les ordinacions de 1599, va ser la preocupació per la cohesió i la unitat gremial, amb sancions elevades si arribava el cas.⁶⁴⁷ Es limitava la durada dels càrrecs per estalviar-ne un possible abús: "D'ara endavant lo primer que sera extret de qualsevol de ditas bossas haje de ser prom aquell any(...) (...)no pugui esser elegit qui no porti almenys tres anys sense haver sigut extret."

Sempre es cercava l'equilibri en totes les decisions preses, per això, donat el cas on algú, elegit com a càrrec, se'n aprofités, seria durament castigat, amb exemplaritat, sense fer-ne cap mena de distinció: "sigui prom, síndic, clavari, examinador, alferes, sargento, andador o altre càrrec" i segons la falta comesa, se'l suspendria total o parcialment de tots els drets i ajuts del gremi.⁶⁴⁸

⁶⁴⁵ AV 33-89, ordinacions de 1599, article primer, segon, sisè i setè. Dins el capítol de l'organització interna definim les atribucions de cada càrrec i també del Consell general del gremi com a màxim organisme executiu.

⁶⁴⁶ AV 33-89, ordinacions de 1599, article quart.

⁶⁴⁷ AV 33-89, ordinacions de 1599, art. primer, on després de justificar els canvis obligats pels temps, era necessari separar Perxers i Passamaners i s'havia de defensar el gremi de Perxers de la venda fraudulenta perquè era un engany als compradors i als mateixos agremiats perxers.

⁶⁴⁸ AV 33-89, ordinacions de 1599, article setè. Es interessant analitzar certes contradiccions en les mateixes ordinacions, perquè, comencen amb una justificació, bàsica en Dret, de que les lleis i normes, encara que mantinguin el principi general, han d'adequar-se als temps i situacions.

El contingut de les ordinacions sovint és repetitiu perquè hi havia la necessitat de deixar ben clar les funcions i límits de cadascú, sempre tenint en compte la cohesió i la unitat de la vida corporativa. Així, es refermava l'obligació de fer l'aprenentatge durant quatre anys a casa d'un mestre perxe i es prohibia la venda dins la ciutat, de qualsevol feina del gremi, prohibint també tenir botiga sense ser mestre del gremi perquè aquests eren els trets definidors del mestre perxer: la fabricació, la venda i tenir botiga pròpia.

Es concretava especialment el sentiment de caritat que obligava els agremiats i el gremi, a ajudar els perxers més pobres, repartint equitativament les quantitats de les sancions i d'altres ingressos gremials. Els ajuts es regulaven no com una beneficència sinó com una obligació de caritat. Els Perxers seguien tot aquest procés des dels inicis. De tot això es desprèn el manteniment de la tradició i la continuïtat dels ajuts. Més que una solidaritat en moments puntuals, això reflecteix les penúries comunes que els envoltaven i que formaven part de la vida quotidiana d'una bona part de la població. Les dificultats es convertien en un fet habitual per a molts dels agremiats i llurs famílies.

9.3 L'organització interna i la mentalitat corporativa

L'organització interna reflecteix la jerarquia professional, el funcionament del Consell general i l'elecció dels càrrecs, passant pel compromís adquirit amb el Misteri, des de 1692.⁶⁴⁹ L'estructura del gremi es va anar jerarquitzant al llarg dels anys, des d'una estructura més simple al segle XVI, amb una consolidació al segle XVII, derivada de l'aplicació de les ordinacions de 1599 i de les sentències que els van ser favorables, fins a arribar al segle XVIII. Els Perxers, gairebé sempre mantingueren els mateixos càrrecs: prohoms en cap i prohoms segon.⁶⁵⁰ Després de ser elegits s'havien de presentar a les autoritats municipals, per poder representar el gremi davant el notari i en els escrits i memorials. Fins el 1714 es presentaven als Consellers de la Ciutat, amb plenes atribucions sobre els gremis. Després de la guerra, li pertocava a la Reial Audiència.

Els Perxers, tenien molta cura de l'ordre intern. Cada càrrec tenia una funció específica per assegurar una millor funció. L'elecció era anual i sortia elegit qui tenia més vots, encara que hi podia renunciar, mitjançant una quantitat com a penyora.⁶⁵¹ La

⁶⁴⁹ AHPB. Notari Llauredó, Manual 10, any 1692, p. 192. També, AV 24-1 i AV 24-2, llibres amb les ordinacions del Misteri i el contracte amb les confraries a les quals estava vinculat, tant el Misteri de Sant Simeó com el Misteri de la Santa Espina.

⁶⁵⁰ AV 10, ordinacions de 1505, article desè; també, AV 32; AV 5, Llibre de Consells del gremi; AV 32, Llibre de Consells i diferents ordinacions. En gairebé tots els documents consten els noms de les màximes autoritats, els prohoms, també anomenats "proms".

⁶⁵¹ AV 10, ordinacions de 1505, article desè; AV 32-104, Consells; AV 32, Consells; AV 32-331/332.

renovació anual permetia major control limitava i els abusos d'unes atribucions massa dilatades en el temps.

Les dues màximes autoritats, el prohoms en cap i el prohoms segon, vetllaven per mantenir la unitat i l'autoritat i actuaven com a poder executiu.⁶⁵² Però la participació i el grau de decisió dels mestres comptava molt, sobretot quan el que s'havia de votar tocava d'una manera especial la vida gremial. Pel que es refereix a l'actuació dels prohoms, sempre se seguïen les mateixes pautes. En primer lloc, es feien ressò d'un problema concret. En segon lloc, s'escoltava les parts implicades. En tercer lloc, s'exposaven les actuacions que se'n podien derivaven, recolzades per les ordinacions i les normes. En quart lloc, s'aplicaven aquestes normes o les sancions corresponents, arribat el cas. Mai cap perxer podia excusar-se en el desconeixement de les normes, perquè el contingut es feia públic per a tothom, encara que aquesta publicitat, per defecte, havia estat un dels arguments d'alguns dels afectats per les decisions del Consell, que al·legaven desconèixer el que s'havia decidit i pretenien justificar el seu incompliment per no ser sancionats. Perquè no hi hagués cap dubte, s'informava puntualment tots els agremiats i les ordinacions s'imprimien i també es llegien en Consell general cada any. Tot això ens permet deduir que el grau d'alfabetització dels agremiats era considerable.

Des de les ordinacions de 1599, es reglamentà molt la qüestió d'ordre intern, essencial per mantenir l'estabilitat.⁶⁵³ Com a consideració moral, es definia que l'abús en el càrrec, perjudicava el gremi i havia de ser penalitzat. La falta es faria pública i el culpable seria inhabilitat per sempre d'exercir cap càrrec.⁶⁵⁴

⁶⁵² AV 10, ordinacions de 1505, article desè; també, AV 32; AV 5, Llibre de Consells del gremi; AV 32, Llibre de consells i diferents ordinacions; AV 10, ordinacions de 1505, article 15; AV 32, Llibre de Consells. Totes les diferències existents entre els agremiats havien de ser resoltes pels dos majorals o prohoms, que acostumaven a prendre les decisions de mutu acord; AV 10, ordinacions de 1505, article XVI; Tesina inèdita, PALLÀS VILLARONGA, J., *Los gremios barceloneses del siglo XVIII: el Gremio de Galoneros, 1505-1836*. Sección reserva, Biblioteca de Humanidades, Universidad Autónoma de Barcelona, 28 de Septiembre de 1976. L'Arxiu Villaronga, AV, ha estat propietat de Emili Villaronga, empresari tèxtil i de Leandre Villaronga, també empresari tèxtil, el seu fill. Aquest últim ha estat reconegut internacionalment com una de les figures més destacades de la recerca numismàtica, especialitzat en les monedes romanes i prerromanes d'Empúries. La normativa de conservació dels fons documentals d'arxiu ha obligat a fer una donació-dipòsit de tota la documentació dels Perxers, dins una nova ubicació a l'antiga seu dels Velers de Barcelona, al carrer Pau Claris, seu de l'Arxiu de l'Art Major de la Seda.

⁶⁵³ AV33-89, ordinacions de 1599, art. Primer. L'article segon també es justifiquen les noves ordinacions perquè obrers sense examinar treballaven d'amagat, perjudicant els amos que els tenien. Les feines eren de baixa qualitat, a més de perjudicar els aspirants a mestre, del gremi. L'article quart prohibia la fabricació i venda a tota persona no examinada dels Perxers, seguint amb el que disposaven les ordinacions de 1582 en el capítol 15. També es refermava la privativa de fabricació amb teler, un distintiu essencial del gremi. L'article cinquè reglamentava els penyoraments als incomplidors de les ordinacions i als que es neguessin al pagament de les taxes gremials, obligades.

⁶⁵⁴ AV 33-89, ordinacions de 1599, article setè.

Al llarg del segle XVII, degut a una jerarquització major dins el gremi, els prohoms, actuaven més sovint i amb més força contra els incomplidors. Un fet que preocupava era l'abús en el control i registre dels aprenents perquè podia provocar un dany irreparable. Així, es vigilava el registre i es recordava els mestres, l'obligació de mantenir llurs aprenents, sens passar d'un mestre a un altre.⁶⁵⁵ Aquesta vigilància estava justificada perquè el registre era una de les fonts d'ingressos més important i més regular del gremi.

Amb el rigor de l'aplicació de les normes es pretenia demostrar l'autoritat del gremi i el compliment de les normes, amb una vigilància expressa de les activitats i de la mà d'obra forana perquè perjudiquessin les feines del gremi. L'objectiu era potenciar la mà d'obra pròpia, limitant la que procedia d'altres gremis. Un exemple el trobem l'any 1687 quan els prohoms, fent el reconeixement anual de les feines a casa dels diferents mestres perxers, quan anaven a fer la col·lecta anual, varen trobar a casa el mestre Anton Polench, els seus quatre telers. En dos d'ells hi treballaven marit i muller i els altres dos estaven aturats. Com el mestre no va poder justificar-ho, se li requisà del material i se'l va penyorar.⁶⁵⁶

El sentit pràctic del gremi es demostrava amb l'elecció dels càrrecs. Tots els càrrecs havien de passar un any d'excedència, per poder ser reelegits. En canvi, el clavari, per garantir una bona gestió econòmica del gremi, com també era qui carregava una part dels deutes generals, acostumava a ser reelegit per diferents mandats. Aquesta mesura permetia reforçar la confiança en el càrrec, perquè una qüestió tan delicada com la gestió econòmica, sigués un factor d'estabilitat, realitzant tots els pagaments i ajuts programats. Com també s'havien de guardar les formes i donar dignitat als càrrecs, s'impedia exercir cap càrrec, als deutors del gremi.⁶⁵⁷

Alguna vegada les situacions de tibantor entre els agremiats o amb els prohoms, van anar més enllà de les paraules. L'any 1691, el mestre Anton Polench, "havia mal tractat a un aprenent que tenia en sa casa y que li havia trencat un braç ab alguna bastuna." La resposta del gremi va ser ferma i contundent. Se li "trenca l'Acta d'aprenentatge" i així, l'aprenent quedava lliure per treballar amb qualsevol mestre, restant el mestre

⁶⁵⁵ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 3, any 1685, p. 210.

⁶⁵⁶ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 5, any 1687, pp. 438 i 439.

⁶⁵⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 14, any 1696, p. 486, deu de setembre.

sancionat, sense operari, a més de considerar la possibilitat de denunciar el mestre violent.⁶⁵⁸

És evident que les crisis i les guerres podien enverinar la convivència. Durant la Guerra de Successió i la recessió consegüent, s'incrementaren les tensions entre els prohoms i els mestres dels gremis.

Amb la represa posterior a la Guerra de Successió, cap a 1730, els Perxers tornaven a organitzar-se amb força, volien normalitzar les activitats i tornaven a concretar les funcions dels càrrecs i del gremi.⁶⁵⁹ Degut a la renúncia de dos clavaris, perquè tenien moltes altres ocupacions i la manca de clavari, com a gerent del gremi, causava un perjudici gran, es proposà en Consell general, el 1730, que la renúncia a un càrrec havia de ser penalitzada, excepte en situacions puntuals i greus. Evidentment, no hi havia unanimitat en la presa d'una decisió tan delicada perquè, la seva aplicació, tard o d'hora podia afectar qualsevol dels mestres. Per justificar la manca d'acord en una qüestió tan important, els assistents argumentaven que encara no hi havia un estat d'opinió generalitzat sobre aquest tema. Per això, també es proposà com a solució, que els càrrecs s'haurien de professionalitzar, incentivant la dedicació i el servei al gremi amb un sou. Com semblava una proposta raonable, va ser acceptada.⁶⁶⁰ Aquesta proposta sempre hi era present, per això, el 1751 es tornava a refermar la necessitat d'una dedicació remunerada dels càrrecs com una garantia de bona feina, sense haver d'esperar el voluntarisme d'uns i d'altres.⁶⁶¹

9.4 La feina com a eix vertebrador de la identitat dels menestrals

Tot el que s'ha anat exposant demostra la importància de la feina per refermar la identitat del gremi i dels agremiats, els menestrals. És molt clar que l'activitat dels perxers, lligada al taller-obrador, a la venda de les mercaderies i a la representació que cadascú tenia dins el gremi, eren fonamentals i en certa manera, condicionaven la vida familiar perquè tot girava al voltant de la feina. Així, el paper de les dones dins el gremi, resultava fonamental. Aquesta feina els permetia seguir les activitats i fins i tot, com passà al segle XVIII, les dones dels Mestres perxers s'erigiren en capdavanteres d'un plet i uns escrits contra el gremi de Passamaners, que fabricaven feines dels Perxers i

⁶⁵⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 9, any 1691, p. 406, quatre de desembre.

⁶⁵⁹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 17, any 1730.

⁶⁶⁰ AHPB. Notari Gomis, Protocol 17, any 1730, 15 de novembre.

⁶⁶¹ AHPB. Notari Gomis, Protocol 2, any 1751. Tot s'havia de concretar molt bé, per estalviar possibles conflictes i malentesos, especialment si els càrrecs eren remunerats.

els perjudicaven. Van ser aquestes dones les que iniciaren les accions de queixa i els plets, per defensar el gremi, en realitat, als marits i la feina familiar.

La preocupació del gremi per mantenir la feina, per vigilar la qualitat, el compliment de les ordinacions, reflecteix aquesta mentalitat menestral, on la feina era la raó de ser del gremi. Ser agremiat significava el recolzament del gremi, significava poder fer una feina regulada per les lleis i normes; tenir la seguretat, al menys teòrica, que es treballava segons la llei. Per això s'actuava amb molta contundència contra els transgressors i especialment contra els no agremiats, que estaven fora les normes corporatives i no entraven dins aquella jerarquia oficial que reconeixia la feina feta. La feina no agremiada es considerava un frau i perjudicava la imatge del gremi i dels agremiats, als quals es defensava des del Consell del gremi i amb les accions punitives i de vigilància realitzades pels prohoms i els altres càrrecs.

Això ens permet valorar la necessitat de la continuïtat de la feina gremial, de pares a fills o facilitant el casament dels aspirants, antics aprenents, amb les filles dels mestres. El vincle personal ja existia, degut a la convivència a casa el mestre durant anys i el vincle professional, també, perquè els fills i els futurs gendres gaudien de la preparació adequada. Era una forma d'assegurar la feina perquè la mobilitat laboral i els canvis, no eren una característica exclusiva del segle XVII ni del XVIII. D'aquesta manera, els gremis asseguraven la feina i ajudaven a cohesionar la població. Creiem que aquesta preocupació de continuïtat era una de les causes de que es concedissin avantatges als fills i parents dels mestres, -perquè seguissin la feina del pare-, uns avantatges concretats amb uns quotes més baixes i amb uns exàmens i proves menys dificultosos que els aplicats als aspirants no emparentats. És una conseqüència lògica per complir els objectius professionals i mantenir la feina familiar. Tot això refermava els menestrals en la seva feina, els donava l'autonomia necessària per seguir treballant i, d'aquesta manera, es consideraven valorats dins el seu petit món, format pel barri i la feina, tot relacionant-ho amb el gremi al qual pertanyien.

Manuel Arranz, considera que aquesta mentalitat dels menestrals venia derivada dels orígens pagesos de molts dels aprenents dels gremis i creiem que no li falta raó perquè la procedència i la feina dels pares també marca el tarannà dels aprenents, que anaven a ciutat per millorar la seva condició i per aprendre un ofici. Encara que els aprenent sortien del cercle rural, mantenien la mentalitat tradicional de la feina i arrelaven dins un

gremi, iniciant altres activitats, però amb un sentiment semblant de pertinença i d'estabilitat.⁶⁶²

9.5 La mentalitat compartida amb els altres gremis. Els memorials

Sovint, els escrits i memorials estan carregats d'arguments moralitzants, amb plantejaments extrems i catastrofistes, per demostrar la importància dels problemes i la necessitat urgent d'actuar per part dels poders públics i les institucions. Cada document, cada escrit i resolució, es plantejava en Consell del gremi, analitzant i discutint el contingut. Després, es presentava davant el notari i es votava per acceptar o rebutjar el que es proposava, sempre tenint en compte els costums i tradicions, però sobretot, el compliment de les ordinacions i normes internes, sempre en benefici del gremi.

Els memorials són un llibre obert de la vida gremial, sotmesa a interessos i preocupacions tan pròpies com comunes amb altres gremis. Dels continguts es desprèn tot un seguit d'inquietuds, peticions i queixes que estaven sempre latents però que en moments puntuals, degut a la conjuntura que s'estava vivint i degut a les situacions externes, sovint complicades i molt relacionades, era el moment per fer-ne una redacció més ordenada i acurada, amb un recull de totes aquelles qüestions que preocupaven els gremis i llurs agremiats.

El gremi de Perxers va redactar i signar tot un seguit d'escrits, cartes i memorials queixant-se de la situació dels gremis i de la competència dels productes estrangers i fent una dura crítica de les lleis que afavorien l'entrada d'aquests productes, perjudicant la fabricació pròpia. Són escrits redactats en un context de situacions difícils com les guerres i la crisi de finals del segle XVII o la crisi de finals del segle XVIII, amb més guerres i amb un conjunt de lleis liberalitzadores, que no els afavorien gens. Els memorials es referien a les condicions de penúria dels gremis, en época de crisi, als abusos de l'entrada i als avantatges obtinguts pels productes estrangers. Sempre eren molt crítics amb la incompetència i desídia dels funcionaris que frenaven o desconeixien les lleis i normes que havien d'aplicar.

El tó dels memorials havia de ser forçosament dramàtic, plantejant les situacions i arguments fins a l'extrem, per donar-hi més força a les queixes i peticions, amb una

⁶⁶² ARRANZ, M., *La menestralia de Barcelona al segle XVIII. Els gremis de la construcció*. Barcelona: Ed. Proa, p ob. cit., p. 65

lamentació constant: “Seguramente que la tristeza, el disgusto y la palidez que se nota en la cara de los industriales catalanes desde el momento en que recibieron la noticia...”

Per això, molt sovint, els escrits i memorials, que sovintegen en la documentació dels Perxers en època de crisi, parlen del drama de les vídues que pateixen necessitat, dels orfes i desvalguts, dels vells que están en la més absoluta misèria, de la manca de feina, de la mendicitat i dels robatoris, del clima de misèria i inseguretats provocat per les dificultats. Són arguments que es repetiran fins el començament del segle XIX.⁶⁶³

Els memorials i escrits més significatius, se centren en dues etapes dels Perxers, a finals del segle XVII i a finals del segle XVIII, especialment. La recuperació començada a finals del segle XVII va ser tallada per la Guerra de Successió. Encara que la situació dels constants setges francesos cap al Principat, no era massa favorable per les activitats econòmiques dels gremis, l'any 1685 representa una data de certa represa econòmica. Aquell any els Perxers varen signar una Concòrdia amb els Velers i Velluters i es van aplicar avenços tècnics, amb innovacions, teixits i mestres arribats de Flandes a més de les exportacions de vins i aiguardents de la burgesia catalana amb Holanda. Aquest canvi millorava el tèxtil i allunyava els tècnics i productes francesos, una veritable preocupació pels gremis i pels comerciants.⁶⁶⁴ El soci i col·laborador de Narcís Feliu de la Penya, Martí Piles va fer innovacions en el procés de filat i de prensat, i en la fabricació de cintes de perxeria-galoneria, amb teler, la feina específica dels Perxers.⁶⁶⁵ Evidentment, els gremis seders no hi estaven d'acord en que els comerciants poguessin fer aquestes activitats, en principi sotmeses a la reglamentació gremial.

⁶⁶³ AV 33-26, any 1826.

⁶⁶⁴ VVAA, *Manual de Historia Moderna*, GUAL, V., cap. 26 “Sobre la existencia de la crisis del siglo XVII”, pp. 337-353, p. 351. Barcelona: Ariel Historia, Editorial Ariel, 2ª reimpresión, 2000.

⁶⁶⁵ CARRERA PUJAL, J., *Història Política i Econòmica de Catalunya*. Barcelona: Bosch, 1947, vol. I, p. 2, quan crítica els plantejaments de Capmany sobre la bondat econòmica que Capmany pensava era obra dels primers borbó; MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses...*p. 554-556; també GARCÍA ESPUCHE, A., *Barcelona entre dues guerres. Economía i vida quotidiana (1652-1714)*. Barcelona: Eumo Editorial, 2004, “El textil: tradició, innovació, intercanvi”, pp. 265-272. Martí Pilés era un comerciant de Vic, membre de la Confraria de Botiguers de Teles de Barcelona, al segle XVII. Administrava una botiga de teixits a mitjan segle XVII. Podriem definir una part de les seves activitats com d'objector fiscal perquè havent-se negat diverses vegades a fer els pagaments d'impostos, havia estat detingut. Va ser un gran renovador dins l'àmbit empresarial juntament amb Narcís Feliu de La Penya. Va inspirar a aquest últim a escriure “El Fènix de Catalunya”, on es defensava entre altres coses, la creació d'una gran companyia comercial catalana, inspirada en les companyies holandeses. Se'l considera un dels renovadors de finals del segle XVII. Va fer progressos tècnics en el filat del teixits i va cercar solucions per poder utilitzar l'energia hidràulica, una de les seves preocupacions. El seu problema era la manca de capital per posar en pràctica les innovacions, per això va estar vinculat amb diversos mercaders, per poder tirar endavant els seus projectes.

La possible conjuntura emprenedora es va trencar quan van arribar grans quantitats de productes des dels mercats asiàtics i els gremis es van trobar indefensos per fer front a l'allau de manufactures de l'exterior. Això és el que reflecteixen els memorials dels gremis. En tenim una bona mostra a un memorial ple d'arguments de queixa enviat al rei Carles II, per les "Confrarias unidas de la present ciutat...", l'any 1699.⁶⁶⁶ És un document encapçalat pels Velers, Velluters i Perxers, els tres signants de la Concòrdia de 1685. Això demostra que els interessos dels comerciants (com Narcís Feliu de la Penya o Martí Piles), més partidaris d'importar productes forans i fins i tot d'introduir mà d'obra forana en els gremis i a les fàbriques capaces d'importar i aplicar noves tècniques, no coincidien amb els interessos dels gremis, que seguien defensant una feina considerada pròpia i exclusiva. El memorial comença amb una queixa sobre el deplorable estat dels gremis. Per paliar la situació, es demanava ajut a les autoritats, es criticava el lliure comerç i el treball forani, que causaven un greu dany a la indústria pròpia perquè els productes estrangers feien massa competència i perjudicaven les feines gremials. Això provocava una devallada de la producció gremial, l'abandonament de les feines per part dels oficials i aprenents i la manca de treball dels gremis que no podien satisfer ni les feines dels agremiats. El document acaba amb una crida per la situació extrema, demanant que ja no calen més informes ni escrits de queixa sino que les autoritats han d'actuar amb caràcter urgent.

Un altre escrit de queixa dels gremis, un altre Memorial de finals del segle, el mateix any 1699, enviat pels síndics dels gremis de la ciutat de Barcelona a les autoritats, defensava els oficis i les feines especialitzades, amb molts arguments morals i teòrics, citant autors clàssics per recolzar la feina gremial.⁶⁶⁷ S'hi proclamava la importància de l'economia i del comerç autòcton. Catalunya, deien, era un terra privilegiada pel comerç, però al mateix temps consideraven que moltes feines patien l'amenaça directa dels productes i treballadors foranis. Es criticava les autoritats perquè, per les actuacions concretes i per les lleis que s'aplicaven, semblava que hi hagués voluntat de perjudicar

⁶⁶⁶ BC. F. BONSOMS, núm. 2877, any 1699, *Exm. Senyor. Las confrarias unidas de la present ciutat, es a saber los Velluters, Velers, Perxers, Retorsedors de Seda, Passamaners, Botiguers, Brodadors, Tintorers de Seda...i 26 confraries més.*

⁶⁶⁷ BC. F. BONSOMS, núm. 2760, any 1699, *Queixa enviada pels Síndics de les Confraries de la ciutat.* Una altra crítica denunciant les penúries del moment, defensant els oficis i les feines especialitzades, cosa que ja havien fet molts autors i pensadors anteriors. L'escrit cita a Don Pedro Gonzales de Salcedo. Es parla del Príncep dels polítics, també de Ciceró, Plutarc i Casiodor, citant les seves obres per refermar els arguments favorables a l'activitat dels oficis organitzats. La Queixa es remunta a les cites del llibre de l'Èxode, llibre bíblic de la història del poble d'Israel, on es critica els pares que no ensenyaven els oficis als fills. Cita també a Petrus Gregorius, Plini i Séneca, citant diverses vegades a Ciceró com a mestre, quan defensa que només de les activitats agrícoles no es pot viure i que els oficis són una necessitat. Aquest escrit és la continuació d'altres cartes i memorials, com els del Doctor Francesc Maguerola i els Doctors Jaume de Cancer i Francesc Lleuger. També cita al Doctor Dalmau, "altre dels Advocats ordinaris de V.E. à que prengué la ploma, defensant-los ab sinch medis".

l'economia del país. Es demanaven aranzels protectors per frenar l'arribada de productes estrangers, fins i tot, es decidí no donar feines als treballadors estrangers, encara que hi havia moltes peticions, "en particular de alguns francesos."⁶⁶⁸ Com a solució, els gremis, a través dels escrits i estudis d'advocats especialitzats, presentaven dins aquesta Queixa, un seguit de raons per a la millora del comerç, com: no deixar l'entrada lliure als comerciants estrangers; no donar permís de residència als estrangers; treure molts dels operaris estrangers de la ciutat (el contrari del que plantejava Narcís de la Peña en el *Fènix*). El text assegura que si la ciutat, les autoritats i els gremis seguissin aquests criteris el resultat seria l'obtenció d'un gran benefici, "perquè això ja ho fan altres regnes". A més, afegia la necessitat de control dels treballadors que venien de fora i d'aplicar aranzels a les mercaderies estrangeres. Com a punt final, s'haurien d'imitar i posar en pràctica aquestes mesures per salvar la pròpia feina, tot coincidint amb l'anterior text de les confraries i gremis. Per això es demanaven més atribucions al Consell de Cent per actuar a favor dels gremis. Es defensava un lliure comerç amb limitacions i es demanava un control de les mercaderies foranes. El text es remunta a les lleis proteccionistes d'Alfons IV, a les Corts de 1422, encara vigents, a les prohibicions renovades per Ferran el Catòlic amb una política contradictòria que prohibia als catalans de vendre a d'altres territoris de la Corona. Si s'aplicaven les mesures proteccionistes reclamades amb urgència pels gremis, d'una banda s'eliminava i controlava la competència de les mercaderies estrangeres, però de l'altra, es frenava la possibilitat de qualsevol innovació, la qual cosa provocaria que el desenvolupament quedés frenat a canvi de mantenir un monopoli en la producció.⁶⁶⁹ El document insistia que els problemes no eren conseqüència només d'una manca de previsió sinó de negligència provada i "d'oblit voluntari" de les lleis anteriors. Els gremis consideraven que el bé i la utilitat pública havien de prevaler per damunt de qualsevol altre interès. Es considerava que la prohibició de robes d'or i argent o de seda sola vingudes de fora, tindria unes conseqüències molt positives perquè augmentaria la producció interna i el desenvolupament dels gremis, especialment dels seders com els Perxers, dedicats

⁶⁶⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 9, any 1691, p. 340, 22 de juliol. CARRERA PUJAL, J., *Història Política i Econòmica de Catalunya*, vol. I, pp. 362 i 401-410, on exposa amb tota mena de detalls que el comerç i la producció trontollaven perquè els productes estrangers entraven amb facilitat i creia que no es protegia prou la indústria pròpia enfront dels estrangers, especialment dels francesos. Són referències extretes del Consell de Cent i dels Fullets Bonsoms, centrades, moltes d'elles en les primeres dècades del segle XVII, però amb continuïtat durant tot el segle. Un reflex de les queixes constants per una problemàtica mai solucionada, que es considerava molt perjudicial pels gremis i altres activitats del país. El 1644, els Torsedors de seda enviaven un memorial explicant els avantatges de prohibir les sedes i matèries primeres vingudes de l'exterior; així es donaria treball i s'eliminaria l'ociositat.

⁶⁶⁹ GONZÁLEZ ENCISO, A. i altres autors, *Historia económica de la España Moderna* (Ed. Actas), Madrid, 1999, p. 109-110.

exclusivament a fabricar aquestes mercaderies. El document acaba amb la petició d'un proteccionisme major.

Com aquest memorial considera que el bé i la utilitat pública estaven per damunt de qualsevol privilegi, per això, els arguments proteccionistes tenien el suport legal i els precedents de lleis i normes, amb sentències favorables als gremis, en diverses ciutats, especialment a Saragossa, amb lleis proteccionistes com les de 1675, on es defensaven els gremis i es prohibia la "entrada de Mercaderias estrangeras, y draps de seda, y llana, amb mescla d'or i plata, o sens ella..."⁶⁷⁰ Fins i tot uns anys abans, cap a 1668, aprofitant un memorial dels Tintorers de seda, els altres seders: Velluters, Torsedors, Perxers, Passamaners i Velers, demanaren mesures de protecció a la seva feina i reclamaven més vigilància a les feines dels no agremiats.⁶⁷¹ L'escrit venia avalat pel Consell dels Vint-i-quatre de la ciutat que feia temps reclamava la celebració de Corts per tractar la qüestió del proteccionisme.

A finals del segle XVII, els gremis passaven per una situació precària i la pobresa era extrema.⁶⁷² Aquesta situació es transmet en una carta al rei, el 20 de Juny de 1699, on es reconeix la situació precària de les mercaderies pròpies i on es pretén que no s'extregui cap mercaderia del país. S'insisteix en la prohibició de fer ús de robes estrangeres i de potenciar la pròpia feina, donat que la Ciutat de Barcelona i la Generalitat eren massa permissives amb les mercaderies dels comerciants anglesos i holandesos. Es demanava l'aplicació de la llei de 1620, molt restrictiva i proteccionista, com una possible solució. Dins aquest context, s'entén i queda justificada la pugna entre Perxers i Passamaners i la voluntat dels primers de trobar suport amb els Velers i Velluters, de buscar una concentració gremial per tal d'evitar la competència interna i externa. El consentiment de Velers i Velluters vindria justament donat per aquesta precarietat.

Encara que la Concòrdia de 1685, signada entre els Perxers, Velers i Velluters, pretenia conciliar els conflictes derivats de la feina, cadascú volia refermar la seva posició i autoprotegir-se. Per això, s'aprofitava qualsevol fet, per fer memòria dels privilegis propis i també per refermar l'autoritat gremial, fent ús d'una vigilància meticulosa. Així, els Perxers havien trobat que uns velers treballaven feines que no els

⁶⁷⁰ BC. F.BONSOMS, núm. 2760, any 1699, *Queixa enviada pels Síndics de les Confraries de la ciutat*, nº 17.

⁶⁷¹ CARRERA PUJAL, J., *Història Política i Econòmica de Catalunya*, vol. I, pp.429-432.

⁶⁷² BC. F.Bonsoms, núm. 2760, any 1699. *Queixa enviada pels Síndics de les Confraries de la ciutat*, nº 30.

corresponien i van fer una mena de memorial, solemne, recordant la feina i les característiques que els diferenciaven dels altres gremis signants de la Concòrdia i dels seders. La definició que els mateixos Perxers donen de la feina, és ben clara, el 1700, prenent com a base les ordinacions de 1599:

Botiga oberta y obrar, y vendrer en ellas a la menuda tot, y qualsevol genero de guarnicions y de robas, y demes feinas que als talers de diversas maneras se acostuman fer o poden ferse per adornos de vestit y asseñaladament entre altres cosas gassas vulgarment ditas glassas tant mostrajadas com llisas de palm en avall...⁶⁷³

Les queixes dels gremis eren constants encara que Narcís Feliu de la Penya, que representa els interessos de la burgesia comercial, en els *Anales de Cataluña*, feia una lloança, creiem que interessada, del regnat de Carles II, amb una visió positiva de l'economia, que no coincidia amb la visió dels gremis i dels memorials analitzats.⁶⁷⁴ La realitat és que, en gairebé tots els casos, les guerres encara agreujaven més la difícil situació. Els gremis afegien a tots aquests problemes, la preocupació constant per tallar i perseguir el frau i del contraban, una preocupació que s'allargaria fins el primer terç del segle XIX, quan els escrits dels Perxers demostren que tenien el convenciment de que la prosperitat del Principat i de gran part d'Espanya depenia de les lleis proteccionistes per al seu comerç i la seva indústria.⁶⁷⁵

⁶⁷³ IMH. Documentació gremial, sèrie P-R, lligall 17, Perxers i Llisters, any 1700.

⁶⁷⁴ FELIU DE LA PENYA, N., *Anales de Cataluña*, vol. III, p. 411. DANTÍ, J., *Aixecaments populars als Països Catalans (1687-1693)*. Barcelona: Curial, 1990, p. 80. Vegeu, també, ALABRÚS, R.M^e., *Felip V i l'opinió dels catalans*, p. 55 i seg.

⁶⁷⁵ AV 33-59, any 1806; AV 33-26, any 1826. AV 33-9, u de març de 1636. AV 33-16, any 1804. D21-2, any 1804. VICENS VIVES, J., *Manual de historia Económica de España*, p. 397. La presència dels estrangers, capitals i productes, sempre havia estat una constant de l'història d'Espanya, sobretot des del segle XVI, on per imperatius econòmics i polítics, els diferents governs, necessitats de capitals, com no els podien trobar a l'interior, havien de proveir-se a l'exterior, creant una dependència molt forta de la seva política; eren els almanys, genovesos, holandesos i francesos qui se'n beneficiaven. Vegeu RUÍZ MARTÍN, F., *Las finanzas españolas durante el reinado de Felipe II*, Banco de España, pp. 109-173; AV 33-32, any 1787, quan els gremis seders varen demanar que acabés l'especulació de la seda estrangera a la ciutat. Amb altres documents on es demanava, també, el control dels productes estrangers i la defensa de la matèria primera i de la fabricació pròpia, AV 33-31, any 1787; AV D21-11, any 1788, on es demanava més control pels productes que comerciaven amb Amèrica, tots controlats per certificats de fabricació pròpia: AV D21-5, any 1789, se seguia demanant un major control amb els productes estrangers i amb el frau generalitzat en el comerç amb Amèrica; AV 26-7, any 1796, on s'exposa la situació ruïnosa de la seda valenciana, situació provocada per l'entrada incontrolada de sedes de l'exterior; AV D21-9, any 1797, on es critica la política del govern, política que permet llibertat de comerç als estrangers, deixant en l'abandonament legal als productes propis. Aquesta queixa la varen fer directament els Perxers de Barcelona. Per això, des d'aquest moment, sovintejaven els memorials proteccionistes dels gremis i la crítica a les lleis del govern, perquè els perjudicaven en llurs interessos.

9.7 Honorabilitat, prestigi del gremi, imatge pública

La representació pública dels interessos del gremi havia estat encarregada a un càrrec de prestigi, el síndic del gremi, també anomenat procurador.⁶⁷⁶ Ja existia al segle XVII i tenia un ajudant, el “consindich” o “subsindich”, el qual en els actes públics havia de seure al costat del clavari.⁶⁷⁷ Sempre se li donaven plens poders, com a l’any 1686.⁶⁷⁸ com era el màxim responsable del gremi davant les autoritats, s’encarregava de presentar i gestionar els plets, feia tots els tràmits, dirigia les acusacions i la defensa en els judicis, presentava els testimonis i arguments de cada plet.⁶⁷⁹ Havia estat elegit en Consell del gremi, amb l’aval dels prohoms, també tenia encomanada la tasca específica de vigilar el compliment de les ordinacions i de les resolucions.⁶⁸⁰ Encara que el nomenament, aparentment el presentava com un càrrec provisional i de poca durada, els plets molt llargs i continuats, el convertiren en un càrrec permanent perquè la feina del síndic no s’acabava mai. Degut a que les peticions, memorials i plets eren un fet habitual, amb nombroses gestions per resoldre-ho tot, el síndic podia actuar col·legiadament, amb uns ajudants que hi col·laboraven en moments determinats, perquè les nombroses qüestions plantejades així ho requerien. Aquesta feina en equip resultava més eficient, però no estava exempta de problemes.⁶⁸¹

Això ens permet deduir que disposar d’un càrrec amb tantes atribucions i amb plens poders, era un senyal evident del creixement del gremi de Perxers i de la necessitat de coordinar totes les funcions i activitats gremials. Seguint el que ja hem comentat abans, la tendència a la jerarquització dels Perxers al llarg del segle XVIII es reflectia en un càrrec específic per representar el gremi davant les autoritats. Al mateix temps, amb el síndic, es descentralitzaven activitats que els prohoms no podien assumir i s’agilitzaven els tràmits davant els poders públics i els altres gremis.

En conseqüència, deduïm que progressivament a la perllongació del càrrec del síndic, els agremiats tenien cada cop menys participació i delegaven en els quatre

⁶⁷⁶ AV 32-34; en tenim referències fins a finals del segle XVIII, AV 32-305, any 1799.

⁶⁷⁷ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 1, desembre de 1684, p. 423.

⁶⁷⁸ AHPB. Notari Llauredó, Protocol 4, any 1686, p. 456, 15 d’octubre..

⁶⁷⁹ AV 27-3, any 1698; AV 27-10, any 1731. El llibre AV 27, és un llibre-carpeta on vam ordenar tots els plets dels Perxers. Allà es veu reflectida la importància del càrrec, com a representant dels Perxers en les causes i com a defensor oficial del gremi; AV 27-5, any 1722-23; AV 27-16, any 1755; AV 28-6, any 1755.

⁶⁸⁰ Per la documentació trobada, el síndic va ser refermat en el càrrec i mantení les funcions fins ben entrat el segle XVIII. Vegeu nota anterior i AV 32-305, 18 de juliol de 1799: “...concedint al dit Sindich poders de Plets segons estil, y facultat per a practicar todas las Diligencias oficiales, Judiciais y Extrajudiciais que per dit efecte convingan”. També, AV 32-306.

⁶⁸¹ AV 32-8, Llibre de Consells del gremi, any 1751.

comissionats elegits perquè ajudessin el síndic. Al síndic se li assignà un sou de 25 lliures, com a reconeixement de la seva feina. En el mateix Consell de 1751, es demanava que degut a les atribucions de la junta, s'havia d'elegir: "personas de sana y recta conciencia e intenció" i "que la passió nols vencia si sols la sinceritat y verdadera lley al comú..."⁶⁸² Això és un indicador dels objectius del gremi i una referència ben clara al bé comú, afegint-hi també altres valoracions com: la necessitat persones preparades, amb afany de servei i sentit de la justícia. Representa un bon resum dels objectius dels Perxers des de la seva fundació i al llarg de tota la trajectòria.

Durant la relació amb les autoritats de la ciutat i amb les institucions, es tenia molta cura de l'honorabilitat i la imatge pública del gremi. Així, com el dia dos d'octubre de 1701 arribava "la Reial Magestat de FelipV" i s'havien de fer actes en el seu honor, adornant les cases del gremi, es volia que tothom hi col·laborés perquè l'objectiu era ben clar, "alcanzar de la clemencia del Rey nostre Señor la confirmació de dits privilegis".⁶⁸³ Aquest és un element molt important pels Perxers, llurs ordinacions es fonamentaven en que la màxima autoritat, el rei, sancionés i refermés les ordinacions i privilegis, com una garantia per poder la fent feina amb el recolzament oficial. Com des de les ordinacions giraven totes les activitats i l'organització interna del gremi, s'havia de dedicar tot l'esforç per obtenir el vist-i-plau oficial, per això es decidí: "...i es gastí el que hague menester..." Donar una bona imatge, ser generosos en els donatius i ajuts oficials, podia reforçar el gremi i ajudar a l'aprovació de les peticions fetes pels Perxers.

Tots aquests aspectes de la mentalitat corporativa dels Perxers van anar sorgint i es desenvoluparen al llarg dels anys, des de les ordinacions primeres, passant per les resolucions del Consell gremial i les decisions preses pels càrrecs, fins als escrits, cartes i memorials, sense oblidar els procediments emprats en els plets i les actuacions concretes del gremi davant la ciutat i els altres gremis, també amb les celebracions de les festes oficials i religioses que els dugueren a fer-se càrrec d'unes obligacions amb una confraria externa per mantenir un Misteri i anar a les processons de la ciutat. Sense oblidar les implicacions constants dels Perxers en la defensa de la ciutat i en els ajuts freqüents, reclamats en moments de dificultats.

⁶⁸² AHPB, Notari Gomis, Protocol 2, any 1751, p. 573.

⁶⁸³ AHPB, Notari Llauredó, Protocol 19, any 1701, 23 de setembre, p. 413.

CONCLUSIONS

Com a resultat de la recerca, presentem les conclusions a les quals hem arribat, unes conclusions que es desprenen de la documentació treballada, reforçades amb l'anàlisi dels fets i situacions. Havíem de llegir entre línies, perquè si el que es diu i s'escriu és important, els interrogants que es plantejaven i el que se'n deriva, també ho és.

Quan varem començar aquesta recerca ens plantejàvem uns interrogants, que per la documentació que teníem a l'abast, semblava molt probable que es podrien aclarir amb arguments de pes. Ja no es tractava d'una aproximació a la trajectòria dels Perxers sinó d'un estudi extens i concret sobre el gremi i totes les activitats que hi anaven lligades. El punt central de la recerca era la demostració que els Perxers havien estat un element fonamental per a la cohesió social dins la ciutat de Barcelona, a més d'assegurar la unitat i l'ordre a nivell intern, perquè actuaven amb col·legialitat a través dels Consells del gremi i cercaven conciliar, sempre que fora possible, els conflictes que s'anaven presentant, especialment els derivats dels conflictes bèl·lics i també els plets i controvèrsies amb altres gremis o amb alguns particulars, a causa de la feina. Després de fer la recerca, quan anàvem redactant els diferents capítols, eliminat repeticions, ordenant els documents i escrits, ens adonàvem que tot estava relacionat i que no es podia fer una redacció simple, només amb un o dos aspectes dels Perxers. Res no es podia deslligar del conjunt, si no volíem desfigurar la recerca i les possibles conclusions.

Creiem que, després d'una recerca d'anys, després d'analitzar centenars de documents d'arxiu, la major part inèdits degut a l'especificitat del contingut i de l'arxiu original dels Perxers, no es tractava de cercar l'equilibri entre dues tendències sinó de ser objectius amb la realitat gremial, des de l'estudi concret dels Perxers al llarg de segles i per tant, des d'una perspectiva àmplia i extensa en el temps i els continguts. És evident que els Perxers mantingueren una part de les característiques generals dels gremis, però amb les diferències que marquen el tèxtil i els seders. Hi afegim que els Perxers, per llur rellevància, també tenen unes característiques pròpies, definidores i específiques, derivades d'una llarga història i de les nombroses activitats que se'n deriven. Degut a aquesta especificitat hem posat de relleu que la sederia, tot i ser una activitat de luxe i minoritària, gaudia d'un gran pes a la Barcelona moderna, des de la Baixa Edat Mitjana. Això anava lligat a les activitats de fabricació i venda, a les característiques de la feina i a un concepte del luxe relacionat amb aquesta activitat.

No creiem que, després d'aquesta recerca segueixin les afirmacions que els gremis serien només, petites associacions que defensaven l'ordre tradicional i certa estabilitat social en un moment determinat, sense més pretensions. Aquest ha estat un plantejament massa simplista, sovint moralitzant, que volia refermar uns valors perduts amb els canvis socials i econòmics al llarg dels segles. Tampoc s'ha de mantenir l'estudi unidireccional com si els gremis s'haguessin d'analitzar només des d'una perspectiva jurídica i econòmica, amb un plantejament acabat, tenint com a referent unes institucions perfectament reglamentades on tot estava regulat fins al més petit detall, cosa que en part és certa, però sense arribar a una visió dels gremis exempta de problemes i limitacions. És clar que quan aparegueren els canvis socials i econòmics amb la industrialització, els gremis estaven exhausts, havien tocat sostre, havien arribat al límit i si no s'adaptaven a les noves activitats i tendències, estaven condemnats a llur desaparició perquè, entre d'altres raons, la manca de renovació mantenia molts gremis a la defensiva, amb unes formes d'organització anacròniques. Si ho apliquem als Perxers, d'entrada semblaria que el gremi com a institució, no havia evolucionat gaire, però veient la seva trajectòria amb una perspectiva de segles, els Perxers van mantenir llur identitat lligada a les ordinacions sinònim de privilegis, van aplicar els canvis, modernitzant les situacions de règim intern que es presentaven i evidentment, mantingueren la relació amb els altres gremis i amb les autoritats, cercant en tot moment, una solució als conflictes plantejats, malgrat l'afany de pledejar per defensar el que consideraven una feina pròpia i exclusiva.

Per totes aquestes raons, en començar la recerca justificàvem la nostra tesi, presentant els Perxers com un exemple de cohesió i d'integració a la Barcelona moderna. Ara ens refermem encara més en aquella primera justificació, perquè els Perxers van ser una corporació necessària a la Barcelona moderna, especialment al segle XVII i durant bona part del segle XVIII i van jugar un paper molt important per a la cohesió de la població i pel desenvolupament industrial posterior.

Els Perxers són un dels gremis tèxtils de la branca de la seda, amb una trajectòria més definida, però amb les seves peculiaritats concretes, dins els gremis de la ciutat de Barcelona. La llarga trajectòria i el pes que tingueren dins la ciutat han quedat reflectits en llur vitalitat secular, sempre des de la documentació directa de l'arxiu del gremi i d'altres fonts documentals treballades. Destaquen les col·laboracions amb la ciutat i els altres gremis, l'organització interna, la força dels plets i els escrits i memorials, sols o conjunts amb altres gremis. Per tot això, el gremi de Perxers podria ser un referent

d'una bona part de la història social i econòmica de la Barcelona moderna, a l'àmbit tèxtil.

És evident que els Perxers reflecteixen l'estil de fer i la mentalitat d'una època, però aquesta mentalitat no és estàtica, va anar canviant fins al segle XVIII, demostrant que unes formes de vida considerades tradicionals, ja no serien les úniques possibles. Això anava lligat amb una renovació de les activitats i de la mentalitat, és clar. Per aquest motiu, els canvis generals havien de provocar una devallada dels fonaments que fins aleshores s'havien considerat gairebé permanents, com un senyal d'estabilitat.

Aquesta realitat dels Perxers, vol demostrar que els Perxers han estat un suport per l'estabilitat en moments de canvi. Van ajudar als inicis de la industrialització, amb un canvi de mentalitat, que encara que no era general dins el gremi, molts dels mestres que hi pertanyien, ja tenien, actuant amb més dinamisme que la pròpia institució, cosa per altra part lògica, tenint en compte els objectius generals del gremi i la preocupació per defensar les ordinacions, encara que es flexibilitzessin les situacions, quan arribava el cas. El procés de la industrialització podia ajudar al desenvolupament social i econòmic, amb la demostració que és més factible crear una indústria allà on hi havia unes infraestructures i una mentalitat de treball des de segles, que allà on ha estat imposada per llei. L'element sociològic esdevé fonamental per a les activitats econòmiques i per tant, els Perxers semblen un dels possibles puntals per anar aplicant aquests canvis. Amb llur evolució i organització interna ens aproximem a una comprensió més exacta dels canvis iniciats al segle XVII i consolidats al segle XVIII. Com una conseqüència de tot aquest procés, ens interessava esbrinar la importància dels Perxers en un món canviant, el seu rol en aquella Barcelona que s'obria pas cap a noves formes d'organització social i econòmica. Ens interessava veure si els Perxers van saber amotllar-se als canvis o van ser una rèmora. Si la institució es corresponia amb els agremiats i si la seva mentalitat corporativa reflectia la mentalitat i les inquietuts dels associats. Malgrat la desfeta de l'Onze de Setembre de 1714, el canvi dinàstic i el reformisme i centralisme borbònics, els Perxers foren un dels gremis seders amb més força al segle XVIII, tenien una vida corporativa molt diversificada i intensa i participaven en totes les manifestacions oficials de la ciutat.

Des dels continguts de la recerca feta podem valorar els resultats obtinguts. Havíem de començar per la trajectòria històrica dels Perxers des de la seva creació el 1505, el procés de consolidació al segle XVII i les diferents etapes d'expansió i retrocés derivades dels conflictes polítics i bèl·lics des de finals del segle XVII fins a ben entrat el

segle XVIII. Aquesta trajectòria ens apropa a la relació dels Perxers amb altres gremis com els Passamaners i amb les institucions de la ciutat. Els Perxers van ser un gremi integrat i integrador dins la vida de la ciutat de Barcelona. En són una bona mostra els ajuts de tota mena, les col·laboracions amb la ciutat i els altres gremis, la continuïtat de la feina i els intents de conciliació en moments difícils, quan els aldarulls, la fam i les guerres obligaven a mantenir la serenitat i l'estabilitat. Aquest era en part l'objectiu del capítol segon, on havíem d'analitzar la col·laboració continuada dels Perxers en la vida de la ciutat, especialment els obligats ajuts militars amb homes i material, un fet que marca moltes de les actuacions del gremi, perquè la guerra afectava a tota la població i els setges continuats frenaven les activitats, provocant inestabilitat, danys i destrucció de vides humanes i de propietats.

Relacionat amb això, analitzàvem les relacions entre els Perxers i els altres gremis, especialment amb els que hi havia més afinitat en la feina, sigués per pledejar o per unir-se defensant interessos comuns. Seria el cas dels plets continuats amb els Passamaners. Sempre hi havia motius per pledejar, perquè les ordinacions i privilegis atorgats en comú, degut a les separacions posteriors, cada gremi les tenia com a pròpies, provocant situacions de conflicte inacabables, amb una interpretació interessada dels fets i de les ordinacions i lleis. En les conciliacions destaquem les concòrdies i els acords, en especial la Concòrdia signada entre Perxers, Velers i Velluters, l'any 1685. Aquesta col·laboració dels Perxers amb els altres gremis i amb les institucions és una pràctica constant al segle XVII i durant tot el segle XVIII. La nombrosa documentació analitzada ho corrobora, el seu contingut de la part final del XVII i de bona part del XVIII dóna una continuïtat temàtica que ens ha permès presentar amb coherència, la feina feta, per arribar a les conclusions finals, sense especulacions gratuïtes, com un resultat natural de la recerca.

Amb l'organització interna dels Perxers, llurs càrrecs i atribucions, hem pogut constatar la importància de les ordinacions i normes, un referent necessari per seguir la trajectòria del gremi. Es tracta d'un contingut essencial, extens i detallat, que ho acaba de definir tot, sempre amb l'objectiu de defensar la unitat interna i l'autoritat dels prohoms i del Consell general del gremi. Hem tingut el recolzament inestimable dels plets, sentències i llibres de Consells i cartes del gremi, amb una informació de primera mà.

Aquesta cohesió interna queda demostrada amb l'estudi de les jerarquies del gremi. Ens referim als aprenents, oficials i mestres. Hem treballat els llibres de registre de

personal, la procedència dels agremiats i les valoracions que es fan de cada situació específica i com a punt culminant de tot el procés, les proves per arribar a mestre, amb exemples ben significatius i amb els compromisos adquirits mitjançant jurament, tant amb la confraria religiosa com amb el gremi professional. Tan important era la feina com les activitats assistencials i de pietat. Ens ha semblat essencial poder provar que els Perxers no eren tan exclusivistes com altres gremis, per això s'analitzen els càrrecs i persones agremiades, llur procedència, l'ofici dels pares, les condicions d'accés, els exàmens proposats a cada candidat i els parentius entre fadrins i mestres, perquè els parents gaudien d'avantatges en les proves, en la llargària i dificultat dels exàmens i en el pagament dels drets a la confraria religiosa i al gremi. L'anàlisi específica i documentada dels aprenents i llur trajectòria, dels oficials-fadrins i especialment dels mestres, demostren que, a més dels avantatges de la situació professional, els mestres també tenien unes obligacions inherents a llur condició, unes obligacions personals, familiars i gremials, amb el compromís de col·laboració amb el gremi davant les autoritats. Tot era fiscalitzat per estalviar males interpretacions i abusos. Totes les activitats i decisions anaven lligades, per mantenir la unitat de la vida corporativa perquè en principi, el gremi defensava tothom, formant una unitat de criteri entre la institució i els agremiats. La casuística és molt variada. Hem analitzat les situacions més rellevants per concretar les solucions que des dels càrrecs i per decisió del Consell general, s'aplicaven a cada cas.

Havíem de concretar un dels objectius fundacionals dels Perxers: l'assistència i ajut als pobres i necessitats del gremi. Seguint una tradició medieval, els Perxers s'avançaven a les prestacions i socors derivats d'una política de beneficència sota el patronatge de les autoritats estatals i amb la seva resposta omplien un buit que permetia solucionar les situacions de pobresa i malaltia, estalviant molts maldecaps als poders públics. Ells mateixos s'encarregaven de la salut i les necessitats materials dels seus i, quan els hi era requerit, dels altres ciutadans necessitats. Donaven cohesió a la societat en moments de crisi i quan les dificultats econòmiques i bèl·liques encara escanyaven més la població. Com un complement d'aquestes preocupacions materials i de salut, hem concretat l'exercici de la medicina dins el gremi, una feina molt relacionada amb l'administració dels sagraments i amb els encàrrecs d'oracions pels malalts i moribunds. Aquesta activitat mèdica estava reglamentada amb unes ordinacions específiques on hi consten les funcions i obligacions dels metges del gremi. Juntament amb les germandats organitzades pels fadrins del gremi cap a finals del segle XVIII, serien un clar precedent del mutualisme i dels socors mutus del segle XIX. Analitzant la documentació gremial i notarial, hem trobat aquest agermanament paral·lel

dels fadrins i aprenents dels Perxers, associat amb altres gremis, amb la qual cosa plantejaven unes millores i unes peticions socials molt àmplies. Podem constatar que, els Perxers tenien una mena de socors mutus molt abans de l'aparició de les polítiques assistencials del segle XIX. No podem parlar de reivindicacions perquè encara no hi havia consciència de grup, ni existia una càrrega ideològica, tal com es plantejarà al segle XIX, però les inquietuds sí que hi eren presents dins el gremi i els individus més vulnerables, com els fadrins i els aprenents, s'organitzaven per reclamar una major representació dins el gremi i una millora de les seves condicions, sense que això els representés cap ruptura ni cap separació.

Des dels inicis, el sentiment religiós i la necessitat d'ajut a les penúries dels més pobres van anar lligades, tant a nivell corporatiu com particular, amb quotes i pagaments per fer-hi front, amb l'administració dels sagraments i la cura espiritual dels agremiats, especialment dels malalts. Aquest objectiu, sempre present, demostra una organització social que s'avançava a les previsions oficials, poc sensibles encara a solucionar els problemes de la població, perquè no hi havia una legislació que ho concretés i perquè els gremis i les confraries ja ho tenien cobert com una prioritat. Seria una demostració de que la iniciativa privada resolva les necessitats socials més urgents, amb una organització definida per les ordinacions, per no haver de caure en el voluntarisme i en la improvisació. Eren uns objectius innegociables, el compliment dels quals, exigia als Perxers una bona administració de les quotes del gremi, amb la imposició de taxes i la reducció de despeses, perquè mai podia faltar aquest ajut als desvalguts. Aquest és un dels aspectes més importants de la col·laboració del gremi a les urgències pròpies i de la ciutat. L'organització d'aquests socors, podem considerar-ho un precedent del mutualisme posterior, destacant la previsió i ajut en casos d'orfandat, els ajuts a les vídues i jubilats, l'ajut i la previsió als impeditos i als malalts.

Aquesta previsió de les necessitats dels agremiats, ens va dur a l'anàlisi de l'exercici de la medicina dins el gremi. Varem constatar que no es tractava només de resoldre problemes puntuals de salut sinó que els metges, amb els seus informes, ajudaven els prohoms a concretar les quanties i la durada dels ajuts, tenint en compte, sempre, la situació particular de cada perxer, amb un seguiment personalitzat de la malaltia, de l'evolució del malalt i de la durada de la probable convalescència. Per això l'assistència mèdica estava molt regulada. Des d'aquesta relació entre metges, malalts i prohoms, es programaven moltes activitats i feines, tenint en compte la situació de cadascú, cercant el que podia ser més profitós per cada agremiat i pel gremi. Com a complement d'aquestes inquietuds i necessitats, els fadrins van organitzar una germandat, l'últim

terç del segle XVIII, des de la qual ampliaven els ajuts, especialment mèdics, als agremiats i s'obrien les prestacions a persones alienes al gremi. Cercaven una millor relació amb els mestres i van col·laborar als objectius del gremi, sense ruptures, demanant ser valorats com a agremiats, amb les mateixes condicions que els mestres. Aquestes peticions demostraven que la mentalitat anava canviant i que s'havien d'actualitzar els objectius del gremi, pel que tocava als agremiats.

Per tot això, també volíem analitzar el sentiment religiós relacionat amb les pràctiques de pietat i els sagraments i allò que de folklòric podia tenir. No tot era pietat profunda, però tampoc floklore. Més aviat es tractava d'una demostració de fe arrelada des de generacions i d'un costum pietós, sempre defensat des de la pròpia institució i acceptat per tots els agremiats. Hem diferenciat les pràctiques religioses amb els sagraments administrats als Perxers, com un complement dels ajuts als més pobres del gremi, de la pràctica i devoció pública, amb la qual els Perxers, seguint el costum de les antigues confraries medievals, s'havien encarregat a finals del segle XVII i durant tot el segle XVIII, de diferents "Misteris", passos de confraries, amb el compromís del manteniment i ornamentació, assistint a les festes i processons de la ciutat. Tot estava reglamentat i amb un grau considerable de despeses, sovint necessàries per mantenir el prestigi davant les autoritats i els altres gremis.

Un altre aspecte destacat de la rellevància social del gremi seria la preocupació per la imatge pública, donat que aquesta podia refermar la importància del gremi davant la ciutat i els altres gremis, amb un augment del prestigi, cosa que també creava rivalitats intergremials. Aquí destaca la preocupació pel manteniment de la Confraria religiosa i el Misteri, amb l'obligació d'anar a la processó. Aquesta devoció pública, començada a finals del segle XVII, exigia fer un manteniment de l'ornamentació, una preparació de les celebracions públiques i una elecció de càrrecs del Misteri, a més de provocar unes despeses importants per a l'economia del gremi. De totes maneres, com era un motiu d'honorabilitat i de mantenir la imatge davant de la resta, les autoritats barcelonines i els mateixos agremiats, no es van estalviar esforços per seguir aquesta pràctica durant més d'un segle.

Sempre s'havia pensat que els gremis eren associacions endogàmiques i privilegiades. Des de la documentació dels Perxers, analitzada en aquesta recerca, creiem que això no es pot mantenir d'una manera categòrica, sinó que s'ha de matisar. No podíem repetir els plantejaments que lloaven la bondat del reformisme del segle XVIII, amb el convenciment que els gremis, massa tradicionals, eren un fre del progrés i

de les activitats econòmiques i comercials. Se'ls considerava només, com unes institucions tancades i molt jerarquitzades, sense tenir en compte altres factors, que hem presentat al llarg de la recerca. Per això, un altre dels objectius de la tesi era demostrar si el gremi era aparentment una institució tancada i anacrònica o al contrari, es tractava d'una corporació dinàmica, encara que aquest dinamisme fora moderat. Tant la mobilitat dels inscrits i llur procedència com les activitats de molts mestres, associats amb altres persones no agremiades o treballant també altres feines que no eren les pròpies del gremi, ens posen de manifest que una cosa és la institució com a tal, analitzada fredament des de les ordinacions i normes internes i una altra cosa seria la pràctica quotidiana, la casuística i les activitats de molts dels agremiats, que ens palesen unes inquietuds i també una situació d'equilibri entre les feines oficials del gremi i les altres activitats, a les quals molts hi accedien. Un dels exemples més evidents són les companyies de comerç de mestres perxers o l'activitat gremial de molts mestres, que s'havien examinat d'altres gremis i podien exercir diferents activitats, això sí, definint-se clarament per quin gremi volien pagar els impostos. Això també ens fa pensar que, segons les dades treballades, no es pagava el mateix a cada gremi al qual s'estigués inscrit i que les activitats gremials i d'empresa tenien diferents graus de fiscalitat.

Aquesta visió d'una institució estàtica, considerada una característica tradicional dels gremis, semblaria perpetuar-se si analitzem només les innovacions tècniques que d'entrada, el gremi, defensant la feina tradicional, no podia acceptar, perquè el compliment estricte de les normes estava per sobre de les possibles millores. Per altra banda, hem constatat que moltes de les innovacions dels mestres, encara que en un principi eren rebutjades oficialment, a la llarga no quedava una altra solució que acceptar-les. Era una manera d'integrar tothom i d'adaptar-se a les noves situacions. D'entrada, el gremi adoptava una actitud defensiva davant qualsevol canvi, però amb el temps, s'anava suavitzant perquè no quedava més remei que fer-ho. Des de mitjans del segle XVIII, els mestres més actius, una minoria, tenien molts telers, monopolitzaven una bona part de la fabricació i venda, estaven associats amb altres persones alienes al gremi i seguien desenvolupant càrrecs del gremi, un fet que no deixa de sorprendre i que ens demostra que els plantejaments teòrics s'amotllaven a les circumstàncies canviants. Una de les explicacions que trobem ha estat que si d'entrada el gremi actuava amb contundència contra el que considerava una feina no autoritzada, després, fent ús de l'esperit de conciliació que acompanya gairebé bona part de la seva trajectòria, s'intentaven solucions abans d'arribar a un conflicte obert o als tribunals, una

pràctica que endarreriria les feines i en la qual s'invertia molt de temps i es dedicaven grans quantitats de diners, per fer front a les despeses davant els tribunals.

La reglamentació de la feina podia semblar que donava rigidesa a l'organització interna, però creiem que si la preocupació per mantenir l'ordre i el compliment de les ordinacions, sempre hi eren presents, també hi havia un esperit de conciliació perquè els problemes continuats només provoquen un desgast de forces, d'idees i de mitjans econòmics, creant una mena d'esperit de pledejar, que s'accentuà especialment a finals del XVII abans de l'adveniment dels Borbons, que desviava moltes de les accions del gremi cap a altres direccions. Aquesta unitat interna, tan necessària per l'estabilitat corporativa, també es reflectia en el control dels agremiats, des de l'inici de llur pertinença al gremi, amb unes condicions per poder ser aprenent, per seguir com a fadrí i per preparar, si arribava el cas, les proves finals, els exàmens de mestria. Només en aquell moment es podia dir que un agremiat ho era de ple dret, però amb unes obligacions i deures que suposaven, mitjançant un jurament, el compliment d'uns compromisos, destacant els ajuts als més necessitats i l'acceptació de les atribucions dels càrrecs i les funcions que els hi eren inherents. Això no significa que només hi hagués una vigilància dels agremiats i de llurs feines, sinó que existia un sentit estricte d'ordre i de cohesió per poder assegurar la vida corporativa. Aquesta vigilància dels agremiats era una preocupació important, perquè el frau i la feina dels no agremiats suposaven una fabricació fora del control gremial i perjudicaven els mestres, que amb els tallers-obradors oberts i amb l'autorització del gremi, fabricaven i venien a la botiga, els seus productes. Aquesta competència deslleial havia estat causa de molts plets i sancions perquè perjudicava els interessos de la institució i dels perxers agremiats.

D'altra banda, aquesta feina es flexibilitzava amb la regulació del treball de les dones dins el gremi, considerant que representava un ajut important en moments de dificultats o simplement, quan la feina augmentava i es necessitava mà d'obra, perquè les normes internes i les ordinacions ho limitaven a un sol aprenent i era necessari cercar altres solucions. Llavors, els Perxers, podien fer treballar les dones directament emparentades i així millorava la seva feina. No es tractava només d'una economia submergida sinó d'una necessitat personal i familiar sempre regulada. Per això, quan aquesta mà d'obra no pertanyia al gremi i algú abusava contractant d'amagat treballadors externs, el gremi sortia en defensa del que considerava propi i sancionava amb duresa els infractors, especialment si ho feien mestres agremiats. En aquests casos, l'exemplaritat obligava a l'adopció d'unes sancions molt més dures, perquè l'autoritat dels prohoms i del Consell gremial havia de prevaler sobre les consideracions personals.

Un altre fet destacable és la responsabilitat dels càrrecs i de llur gestió en acabar el mandat, quan havien de passar comptes en una reunió del Consell general del gremi. Era un acte públic, perquè els càrrecs tenien la representació i la gestió del gremi. L'exigència de servei i responsabilitat ha quedat manifestada en les resolucions dels Consells gremials, en les atribucions de cada càrrec i en el sistema de control i de sancions, sempre preservant la cohesió institucional, sense permetre cap intent d'organització paral·lela al gremi. Si un perxer hi pertanyia, havia de ser consegüent amb el seu compromís, acceptat lliurement des de l'aprenentatge i corroborat amb fermesa, mitjançant jurament, en un acte públic i solemne, la mestria, on s'adquiria aquets compromís davant els prohoms i els altres càrrecs del gremi.

Si hem analitzat la situació dels prohoms i càrrecs del gremi, llurs funcions i llur preocupació per mantenir el gremi cohesionat sense que els canvis poguessin fer trontollar l'estabilitat, ha estat precisament per això, per concretar la importància de l'estabilitat i la unitat interna. El sentiment elitista en moments de crisi n'és una de les conseqüències d'aquesta preocupació, on certa endogamia ens permet pensar només en l'esperit tancat, l'honorabilitat de la feina i la preocupació per l'aplicació de les ordinacions i normes internes, però realment, els objectius anaven molt més enllà. Volíem demostrar si els Perxers eren un gremi tancat, tal com podia semblar pels estudis generals sobre els gremis, si els Perxers es perfilaven com una rêmora i un fre pel progrés econòmic i social, un entrebanc per les innovacions o al contrari, perquè aquesta llarga trajectòria sembla indicar altres elements, ja citats, de modernitat.

L'organització del treball dels oficials i aprenents del gremi ens demostra que, dins la jerarquia necessària per a la bona marxa del gremi, també hi havia la col·laboració i el bon tracte entre tots els agremiats, perquè al cap i a la fi, acabaria donant continuïtat a la feina i a una manera de fer. Per això creiem que de tot això se'n desprèn una mentalitat, unes inquietuds i uns objectius comuns, des dels càrrecs fins a cadascú dels pertanyents al gremi, els aprenents, els fadrins, els mestres i llurs familiars.

Dins l'anàlisi de la documentació hem fet referència, encara que molt definida en el temps, a les activitats econòmiques del gremi, que ens mostren la preocupació per l'estabilitat econòmica ocupava un lloc important en les resolucions dels Consells. Per això, la regularitat dels ingressos era una garantia de continuïtat. Això ens ha permès concretar les etapes d'expansió i de retrocés marcades per les dificultats internes i també per la situació de cada moment històric. Els Perxers no eren unitats de producció ni tenien les estructures d'una empresa moderna, oberta a uns mercats nacionals i

internacionals, demostraven una preocupació constant per l'estabilitat, cercaven un sistema d'autonomia i un intent d'autofinançar-se i depenien dels ingressos regulars, derivats de les quotes dels aprenents i de les mestries, sumats als imports de les sancions aplicades als incomplidors, una part de les quals quedava en reserva per cobrir les necessitats dels més pobres i per fer els pagaments puntuals quan arribaven situacions d'emergència, cosa molt habitual. Qualsevol variació en els ingressos podia fer trontollar les activitats gremials.

Un dels mecanismes més importants per mantenir la cohesió interna i per assegurar la feina dels agremiats, a més de la imatge pública del gremi, va ser el control de la qualitat de la feina, amb una vigilància continuada, aprofitant l'aplicació de les ordinacions, les resolucions internes i especialment, les lleis i sentències que els havien estat favorables. Això donava la força necessària per actuar contra els infractors. No era un objectiu teòric sinó que les accions del Consell del gremi i dels prohoms, com a màxima autoritat del gremi, anaven en aquesta direcció de refermar la institució i de la defensa aferrissada del que consideraven una exclusiva i una feina pròpia del gremi. Això va lligat al control de l'intrussisme professional, vigilant especialment que els mestres del gremi no aprofitessin qualsevol excusa per contractar persones alienes al gremi o per abusar de les inscripcions dels aprenents. No creiem que fos una qüestió d'immobilisme sinó que cada activitat i cada feina, tenia els seus propis reglaments i per tant, qui volia treballar altres activitats, ho podia fer, però mai des de la disciplina i l'ordre intern del gremi. És clar que la pertinença a un gremi sempre havia estat lliure i que els inscrits assumien un compromís mitjançant jurament, en el cas dels mestres, amb el qual s'obligaven al compliment de les ordinacions i dels objectius i normes internes del gremi al qual, lliurement pertanyien. Hi havia moltes activitats no agremiades i des del segle XVIII, molts mestres de diferents gremis s'havien associat amb altres mestres o amb persones alienes, per comerciar i per treballar altres feines, un fet que els gremis estaven obligats a permetre perquè mentre no es tractés de feines gremials, ningú podia impedir altres activitats i negocis. Podem constatar la fermesa del gremi en la defensa de les feines pròpies, però també podem veure una certa flexibilitat davant altres situacions que no podien controlar perquè no els pertanyien.

Dins aquest context econòmic, és important remarcar quina havia estat la resposta dels Perxers a les innovacions materials i ideològiques i com els van afectar. També ens interessava analitzar la manera amb la qual les institucions, -l'Estat en primer lloc i els propis gremis en segon lloc-, van reaccionar o col·laborar davant la crisi i la

desaparició dels gremis, per això hem analitzat també els plantejaments d'alguns defensors i d'alguns crítics, amb el sistema gremial.

Si volíem analitzar la modernitat dels Perxers, insistim en dues activitats del gremi que ens ho permeten destacar. Per una banda, els ajuts i socors davant situacions de malaltia, jubilacions i manca de feina, tot concretat a les ordinacions i normatives específiques, amb els pagaments per fer-hi front. Els Perxers sempre mantingueren aquesta prioritat, en temps de bonança i en temps de crisi. Els Perxers mai van renunciar al compromís assistencial i als ajuts als més desvalguts i necessitats, molt abans que la legislació oficial convertís la beneficència i els socors en un servei, sovint mal plantejat o que la legislació, molt tardana, ho concretés. Com a segona preocupació, hem destacat el protagonisme de les dones dins el gremi perquè en un context de poca valoració de la feina, especialment la feina de les dones, els Perxers, des de la seva creació, en concret, des de les ordinacions comunes amb els Passamaners de 1582, havien regulat aquestes feines, perquè eren un punt d'integració on es demostrava la importància de la feina familiar i també eren un bon recolzament en moments de crisi, en especial quan degut a les guerres, molts dels homes deixaven la feina per haver de fer les guàrdies o defensar la ciutat i altres poblacions. A més, en moments d'expansió, com es necessitava més mà d'obra i el sistema gremial era limitat en aquest aspecte, per fer front a les obligacions de tenir un sol aprenent per mestre, els mateixos mestres, a més d'integrar les dones de la família, amb aquesta feina familiar rebien un ajut important. Aquesta normativa no va estar exempta de dificultats, evidentment, perquè n'hi havia que ho aprofitaven per contractar la feina amb dones no emparentades, més encara, amb la resolució del Consell de trenta-sis, l'any 1636, una nova legislació a favor de la feina de les dones, havia provocat conflictes amb els gremis, especialment amb els Perxers, que consideraven una intromissió de les dones en la seva feina, a més de crear una situació de competència poc adequada per garantir la feina, la qualitat, els preus i la venda dels productes. Oficialment s'hauria d'esperar al regnat de Carles III per trobar una legislació sobre aquestes feines. És evident que un dels motius per justificar la normativa municipal de 1636 era estalviar l'ociositat de les dones, però això el gremi de Perxers ja ho havia resolt el 1582, demostrant una sensibilitat moderna per l'època, a més d'un sentit pràctic evident.

També preteníem demostrar que els Perxers tenien una mentalitat corporativa ben estructurada, cosa que creiem s'ha analitzat profundament i que es desprèn dels continguts de cada capítol. Al llarg de tota la trajectòria dels Perxers es referma el sentit de l'autoritat i de l'organització interna, que en part explicarien la trajectòria secular i les

etapes de recuperació i expansió del gremi i dels agremiats. També hem volgut demostrar aquesta modernitat, aquest avançar-se al seu temps amb una legislació molt sensible i propera als problemes, no només dels agremiats i llurs famílies sinó de la ciutat de Barcelona amb la qual hi van col·laborar permanentment. Destaquem aquell sentiment religiós tan arrelat, amb la necessitat d'organitzar els ajuts espirituals i l'administració dels sagraments a petis i grans. Aquella solidaritat material i espiritual que no és un sentiment epidèmic sinó la constatació de que els problemes quotidians sempre hi eren presents i que la cohesió i unitat dels agremiats passava per mantenir una situació d'estabilitat, que la malaltia i la manca de feina podien fer trontollar, posant en perill a la mateixa institució. Per això de tota la trajectòria es desprèn la preocupació per l'estabilitat dels Perxers com a institució i també dels agremiats. Això ens demostra que el gremi de Perxers, va ser necessari dins la vida de la ciutat, col·laborant en els conflictes bèl·lics, amb ajuts d'homes i de diners, ajudant en moments de crisi per dur blat a la ciutat, fent el pagament pel manteniment d'una olla pública, col·laborant amb la ciutat i els altres gremis, mitjançant escrits, peticions i memorials en moments de crisi, actuant de mediadors en els conflictes socials i els aldarulls, tant en temps de guerra com posteriorment, al llarg del segle XVII, durant la Guerra de Successió i també quan els aldarulls de quintes i els rebomboris del pa a la segona meitat del XVIII, destacant llur paper de mediadors, actuant d'intermediaris de les autoritats de la ciutat per controlar la situació, desmarcant-se clarament dels conflictes i dels que els incitaven. Això és el que defensem i volem demostrar, que els Perxers actuaren com un veritable factor d'integració de la població i també de cohesió interna i ciutadana. No és un fet casual ni s'improvitza en moments de crisi, és una actitud derivada de la seva trajectòria i dels objectius de fraternitat, d'una banda i de la preocupació per la qualitat de la feina, d'una altra.

Els gremis també facilitaven la fiscalització de persones i de les activitats i donaven certa cohesió ciutadana. Evidentment que podien escapolir-se del control que es cercava des de l'administració, per això, la monarquia els anava fiscalitzant; provocava una mena de competència entre els gremis, amb les Reales Fàbriques i les manufactures reials, un fet que al final va resultar ser un projecte ruinós i un fracàs de les polítiques oficials.

Les conclusions són un recull de tota la recerca i la resposta als interrogants plantejats, insistint en els aspectes més destacats que proven la importància del gremi de Perxers a la Barcelona moderna, com a institució de cohesió social i el sentit de modernitat, no enfrontat amb el manteniment de la tradició gremial, sinó obert en molts

aspectes, a situacions i solucions que més endavant seran considerades un signe de modernitat, com la sensibilitat demostrada amb els socors i ajuts, les innovacions tècniques, la mentalitat col·lectiva, el sentit crític que permetia rebutjar lleis i normes considerades injustes, la col·laboració generosa a les necessitats de la ciutat, la conciliació en situacions de crisi i de conflicte, la unitat corporativa, les nombroses obligacions socials i polítiques. Això demostra una capacitat d'actuar, una organització i una integració ciutadana indubtable. El dinamisme dels Perxers al llarg de la seva història és un fet evident. Varen tenir un protagonisme de relleu. Creiem que la cohesió demostrada al llarg dels anys els va permetre una llarga vida, on van haver de trampejar amb tota mena de situacions de risc, amb crisis econòmiques, problemes socials i conflictes bèl·lics, molt compromesos. Sense oblidar els problemes interns, els plets amb altres gremis, amb una capacitat considerable d'adaptació a les noves situacions. També destaquem la resolució dels problemes corporatius, la sensibilitat social envers els desvalguts propis i de la ciutat. No és una casualitat aquesta trajectòria tan definida i secular.

La documentació d'arxiu ens ha permès treballar aspectes inèdits de la vida gremial i concretar en un sol gremi un seguit de continguts, amb una gran diversitat de situacions polítiques i econòmiques, canvis ideològics, religiosos, jurídics i d'organització, recolzats amb una documentació continuada que referma les expectatives primeres. Després d'analitzar aquesta documentació, semblava que podíem demostrar que els Perxers, un gremi seder pertanyent a l'Art Menor de la Seda, encara que treballaven un producte minoritari i luxós, tenien un gremi amb gran dinamisme i havien estat un factor de cohesió social al llarg de la seva història, degut a les seves activitats, a la bona relació amb els poders públics i les col·laboracions i diferències amb els altres gremis, passant pel control dels agremiats des de la procedència i continuïtat dels aprenents, fadrins i mestres. No podem deixar de banda els ajuts i col·laboracions amb la ciutat, en situacions d'emergència, ni la política assistencial del gremi. Tot això es desprèn de l'organització jerarquizada, amb una complexitat que els obligava a recórrer a diferents professionals, per poder desenvolupar totes les activitats marcades en les ordinacions i en les normes sorgides dels Consells generals. Amb aquesta recerca no preteníem la defensa de cap gremi en particular ni dels gremis en general, es tractava de constatar un fet ben concret, la importància dels Perxers dins la sederia i llur pes dins la ciutat de Barcelona a l'època moderna.

Finalment, volíem esbrinar les raons per les quals els Perxers varen ser un dels gremis amb una trajectòria més llarga i diversificada. Aquestes raons les hauríem de buscar en l'objectiu d'estabilitat i en la unitat interna de la qual sempre n'estaven vigilants. També en la preocupació per la feina ben feta i per la situació dels agremiats.

Defensem en aquesta recerca que els Perxers eren un element d'estabilitat perquè actuaven de cohesió dins la societat, formaven comunitats d'agremiats i els atendien en les seves necessitats. Aquesta creiem que va ser una de les causes de que al segle XVIII, l'administració borbònica, d'entrada, els mantingués, perquè li solucionaven un problema d'estabilitat i representaven una facilitat des del registre dels agremiats, per assegurar la fiscalitat del nou Estat. Els gremis ja tenien la seva reglamentació i organització i disposaven d'un llistat dels agremiats, els negocis i botigues, les famílies que les formaven, el nombre de telers que tenia cada mestre, la quantitat de matèria primera, el nombre d'aprenents i quans agremiats participaven de la vida corporativa, des dels Consells o en els actes externes de la ciutat, amb les celebracions socials i religioses. Tot un seguit de dades que l'administració només havia de reclamar amb certa periodicitat, però que era controlava a nivell intern, pels mateixos gremis.

Com un element més per justificar aquesta integració social dels Perxers, al segle XVIII s'havien format germandats de fadrins, que volien descentralitzar algunes funcions del gremi, ampliant els socors i ajuts a tothom, agremiats i no agremiats. Semblava que volien aprofitar un moment de certa debilitat corporativa, per demanar-ho, però es reunien a les cases del gremi i acceptaven tota mena d'agermanats. Mai van plantejar una ruptura sinó l'ampliació d'unes prestacions i la demanda d'una relació més justa entre tots els agremiats, especialment entre els fadrins i els mestres, que en el fons treballaven conjuntament. Els fadrins demanaven major representació. Com tothom necessitava l'ajut dels altres, s'havia d'integrar i cohesionar tot el gremi, sense jerarquies ni distincions. Excepte aquest intent de descentralització, que no va ser cap divisió, els Perxers mantingueren sempre la cohesió.

Molts dels mestres més actius, mantenien una bona relació amb el gremi, però treballaven amb altres gremis formant veritables empreses de comerç, per aquesta raó, encara que el gremi semblava un fre a les reformes i a la renovació econòmica, molts dels seus mestres varen donar el pas cap a una economia capitalista i de mercat. Indirectament, el gremi de Perxers estava dins la base dels canvis socials i econòmics des del segle XVII i al llarg del segle XVIII i, molt directament, va ser un dels precedents de les societats de socors, del mutualisme i l'ajut assistencial moderns. Negar-ho no

s'ajustaria a la realitat però idealitzar aquest paper del gremi també seria massa exagerat i pretenció. Creiem que aquesta recerca ens ha ajudat a centrar aquestes aportacions en el seu just equilibri, tenint en compte tant els encerts en la gestió i en els canvis gremials, com les limitacions socials i econòmiques dels Perxers.

BIBLIOGRAFIA GENERAL

ALABRÚS, R.M^a, *Pensament polític i opinió a la Catalunya moderna (1652-1759)*, UAB, Universitat Autònoma de Barcelona, any 1995, vol. I, pp. 88-92. Tesi de Doctorat.

ALABRÚS, R.M^a, *Felip V i l'opinió dels catalans*. Lleida: Pagès Editors, 2001.

ALBAREDA I SALVADÓ, J., *La Guerra de Successió i l'Onze de Setembre*. Barcelona: Empúries, 2000.

ALBAREDA I SALVADÓ, J., *Els catalans i Felip V. de la conspiració a la revolta (1700-1705)*. Barcelona: Fundació La Caixa, Editorial Vicens Vives, 1993.

ALBAREDA I SALVADÓ, J., *Política, religió i vida quotidiana en temps de guerra (1705-1714). El dietari del Convent de Santa Caterina i les Memòries d'honorat de Pallejà*. Eumo editorial, Institut Universitari d'Història Jaume vicens Vives, 14, UPF i Universitat de Vic, any 2001.

AMADES, J., *Costumari Català, els curs de l'any*, 5 vol. Barcelona: Salvat Editores SA, 2003, prenent com a base l'edició de 1950.

ANES ÁLVAREZ, G., *El Antiguo Régimen: los Borbones*, pp. 91-295. Historia de España Alfaguara IV, Alianza Universidad 44. Madrid: Alianza Editorial, 1975.

ARIAS DE SAAVEDRA ALÍAS, I., I LÓPEZ-GUADALUPE MUÑOZ, M.L., *La represión de la religiosidad popular. Crítica y acción contra las cofradías en la España del siglo XVIII*. Universidad de Granada, 2002.

ARIÈS, PH. I DUBY, G., *Historia de la Vida Privada*, 5. Madrid: Taurus, 1991.

ARRANZ, M., *Los profesionales de la construcción en la Barcelona del siglo XVIII*, any 1979, amb versió catalana publicada pel Col·legi d'Aparelladors i Arquitectes Tècnics de Barcelona l'any 1991, sota el títol, *Mestres d'obres i fusters. La construcció a Barcelona en el segle XVIII*. Tesi de Doctorat. Hem consultat el primer volum, ARRANZ, M., *La menestralia de Barcelona al segle XVIII. Els gremis de la construcció*. Barcelona: Biblioteca Històrica, Arxiu de la Ciutat. Proa, 2001.

BADA, J., *Situació religiosa en Barcelona en el segle XVI*. Barcelona: Ed. Balmes, 1970.

BARÓ DE MALDÀ, RAFEL D'AMAT I DE CORTADA, *Calaix de sastre, I, 1769-1791*. Barcelona: Biblioteca Torres Amat, Curial Edicions Catalanes, 1988.

BARÓ DE MALDÀ, RAFEL D'AMAT I DE CORTADA, *Calaix de sastre, "Costums i tradicions religiosos de Barcelona"*, Arxiu Diocesà de Barcelona, 1987. Amb 18 làmines al mig del text i les 16 últimes pàgines amb un índex alfabètic de festes i confraries.

BENNASSAR, B., *La España del Siglo de Oro*, Biblioteca de bolsillo, 71. Barcelona: Editorial Crítica, 2001.

BERG, M., ED., *Mercados y manufacturas en Europa*. Barcelona: Editorial Crítica, 1995.

BETRÁN MOYA, J.L., *La Peste en la Barcelona de los Austrias* (en col·laboració amb Ricardo García Cárcel). Lleida: Milenio, 1996.

BRAUDEL, F., *El mediterráneo y el mundo mediterráneo en la época de Felipe II*, 2 vol. Madrid: Fondo de Cultura Económica, 2ª edició, 1976.

CANALS VIDAL, F., *La tradición catalana en el siglo XVIII. Ante el absolutismo y la Ilustración*. Madrid: Fundación Francisco Elías de Tejada y Erasmo Percopo, 1995.

CAPMANY I SURIS DE MONTPALAU, A. DE, *Memorias Históricas sobre la Marina, Comercio y Artes de la ciudad de Barcelona*. Madrid, Imprenta de D. Antonio de Sancha. 1779-1792, 4 vol. Barcelona: Ed. Teide, 1963.

CARRERA PUJAL, J., *La Barcelona del segle XVIII*. Barcelona: Bosch, Casa Editorial, 1951. 2 vols.

CARRERA PUJAL, J., *Historia política y económica de Cataluña. Siglos XVI al XVIII*. 4 vols. Barcelona: Bosch, Casa Editorial, 1947.

CARRERA PUJAL, J., *Historia de la economía española*. 5 vols. Barcelona: Bosch, Casa Editorial, 1943-1947.

CIPOLLA, C.M., *Historia Económica de Europa (2). Siglos XVI y XVII*. Ariel Historia, 17. Barcelona: Ed. Ariel, 1979.

CIPOLLA, C.M., *Historia Económica de la Europa preindustrial*. Biblioteca de la Revista de Occidente, 24. Madrid: Revista de Occidente, 1979.

CLAYBURN LAFORCE, JR., J., *The Development of the Spanish Textile Industry. 1750.1800*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press, 1965.

COLMEIRO, M., *Historia de la Economía Política en España*, 2 vols. Madrid, 1863. Imprenta de Cipriano López.

COMÍN, F., HERNÁNDEZ, M. I LLOPIS, E. (EDS.), *Historia Económica de España. Siglos X-XX*. Barcelona: Editorial Crítica, 2003.

COORNAERT, E., *Les Corporations en France avant 1789*. 2^a ed. Paris : Les éditions ouvrières, 1968. Imprès el 1989 par Ivry-sur-Seine.

COORNAERT, E., *Les Compagnonages. (du moyen age a nos jours)*. Paris : Les éditions ouvrières, 1966.

COROLEU, J., *Memorias de un menestral de Barcelona, 1792-1864*. Barcelona: Tipografía de La Vanguardia, 1901.

DANTÍ, J., *Aixecaments populars als Països Catalans (1687-1693)*. Barcelona: Curial, 1990.

DANTÍ, J., *El Consell de Cent de la ciutat de Barcelona (1249-1714)*. Episodis de la Història, 332. Barcelona: Rafael Dalmau editor, 2002.

DE CAMPS I ARBOIX, J., *El Decret de Nova Planta*, Episodis de la Història, 38. Barcelona: Rafael Dalmau editor, 1993.

DELUMEAU, J., *El Catolicismo de Lutero a Voltaire*. Barcelona: Ed. Labor, Nueva Clío 30 bis, 1973.

DESDEVICES DU DEZERT, G., *L'Espagne de l'Ancien Regime*. 3 vols. Vol. III, cap. II: Industrie. Paris, 1897-1904.

DE VRIES, J., *La economía de Europa en un período de crisis*. Madrid: Ed. Cátedra, 1982.

DICCIONARI D'HISTÒRIA DE CATALUNYA. Barcelona: Edicions 62, 1993.

DIETARIS DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA. ANYS 1689 A 1701, vol. IX. Generalitat de Catalunya, 1ª edició, 1996.

DÍEZ RODRÍGUEZ, F., *Viles y mecánicos. Trabajo y sociedad en la Valencia preindustrial*. Valencia: Edicions Alfons el Magnànim, 1990.

DOMÍNGUEZ ORTIZ, A., *Sociedad y Estado en el siglo XVIII español*, Ariel Historia, 9. Barcelona: Ed. Ariel, 1976.

DOMÍNGUEZ ORTIZ, A., *El Antiguo Régimen: Los Reyes Católicos y los Austrias*. pp.127-152. Historia de España Alfaguara III, Alianza Editorial 42. Madrid: Alianza Editorial, 1974.

DOMÍNGUEZ ORTIZ, A., *Carlos III y la España de la Ilustración*. Madrid: Alianza Editorial, 1988.

DOMÍNGUEZ ORTIZ, A., *Crisis y decadencia de la España de los Austrias*. Ariel quincenal, 14. Barcelona: Ed. Ariel, 1971.

DURÁN CANYAMERAS, F., *Els exiliats de la Guerra de Successió*, Episodis de la Història, 60. Barcelona: Rafael Dalmau, editor, 1964.

DURÁN I SAMPERE, A., *Barcelona i la seva història*. 3 vol. Documents de cultura. Barcelona: Editorial Curial, 1973.

ELLIOTT, J.H., *El conde-duque de Olivares*. Barcelona: Editorial Crítica, 1998.

ELLIOTT, J.H., *La España Imperial*. Barcelona: Ed. Vicens Vives, 1998, 5ª ed.

ESCARTÍN SÁNCHEZ, E., *La Intendencia de Cataluña en el siglo XVIII*. Barcelona: Santandreu Editor, 1995.

ESPINO LÓPEZ, A., *Catalunya durante el reinado de Carlos II. Política y guerra en la frontera catalana, 1679-1697*. Bellaterra, UAB, 1999.

FARGAS PEÑARROCHA, M^a.A., *Biografía de Felipe V* (en col·laboració amb Pere Molas Ribalta). Madrid: Sociedad Estatal de Conmemoraciones Culturales, S.A., 2004.

FARGAS PEÑARROCHA, M^a.A., *Família i poder a Catalunya, 1516-1626: les estratègies de consolidació de la classe dirigent*. Barcelona: Pagès, 1997.

FELIU DE LA PENYA, N., *Fénix de Cataluña. Compendio de sus antiguas grandezas, y medio para renovarlas*. (Barcelona, 1683). Exemplar numerat, 332. Barcelona: Ed. Base, 1975.

FELIU DE LA PENYA, N., *Anales de Cataluña*, 3 vols. Barcelona, 1709.

FERNÁNDEZ, F.X. I RIART, F., *Els Exèrcits de Catalunya (1713-1714). Uniformes, equipaments, organització*. Barcelona: Rafael Dalmau, Editor, 2007.

FERRO, V., *El Dret Públic CATALA. Les institucions a Catalunya fins al Decret de Nova Planta*. Vic: Eumo Editorial, 1ª edició 1987, 2ª reimpressió, 1999.

FERRONE, V. I ROCHE, D., *Diccionario Histórico de la Ilustración*. Madrid: Alianza Editorial, 1998.

FRANCH BENAVENT, R., *Crecimiento comercial y enriquecimiento burgués en la Valencia del siglo XVIII*. Valencia: Institució Alfons el Magnànim, 1986.

GARCÍA ABELLÁN, J., *Organización de los Gremios en la Murcia del siglo XVIII y recopilación de sus ordenanzas*. Murcia, 1976.

GARCÍA CÁRCEL, R., *Historia de Cataluña. Siglos XVI-XVII. Los caracteres originales de la historia de Cataluña*. Barcelona: Editorial Ariel, 1985.

GARCÍA CÁRCEL, R., *La cultura del Siglo de Oro. Pensamiento, arte y literatura*, dentro de "Historia de España", vol. 17. Madrid: Temas de Hoy, 1996.

GARCÍA ESPUCHE, A., *Un siglo decisivo, Barcelona y Cataluña 1550-1640*. Madrid: Alianza Editorial, 1998.

GARCÍA ESPUCHE, A., *Barcelona entre dues guerres. Economia i vida quotidiana (1652-1714)*. Barcelona: Eumo Editorial, 2004. Especialment, "El textil: tradició, innovació, intercanvi", pp. 265-272.

GIRALT, E., *Ideari d'Antoni de Capmany*, Antologia catalana, 13. Barcelona: Edicions 62, 1965.

GONZÁLEZ ENCISO, A. i altres autors (diferents edicions), *Historia económica de la España Moderna*. Madrid: Ed. Actas, 1999.

GRICE-HUTCHINSON, M., *El pensamiento económico en España (1177-1740)*. Barcelona: Editorial Crítica, 1982.

HEERS, J., *Le travail au moyen age*. Paris: PUF, Presses Universitaires de France, 1982.

HERR, R., *España y la revolución del siglo XVIII*, Madrid: Aguilar, 1975.

HUGUET, R., *Els artesans de Lleida. 1680-1808*. Lleida, 1990.

HUIZINGA, J., *El otoño de la Edad Media*. Madrid: Alianza Editorial, 1973.

JACCARD, P., *Histoire social du travail de l'antiquité a nos jours*. Paris: Payot, 1960.

JUNTA DE COMERÇ de Barcelona, *Discurso sobre la Agricultura, Comercio e Industria del Principado de Cataluña (1780)*. Edició a cura d'Ernest Lluch, Editorial Altafulla, Barcelona, 1997, 410 pp. D'aquesta obra va fer un comentari bibliogràfic FERNÁNDEZ DÍAZ, R., *Revista de Historia Industrial*, 12, 1997, pp. 237-240. És la continuïtat d'un projecte que va començar Ernest Lluch amb *El Pensament Econòmic a Catalunya*, l'any 1973 i va seguir entre altres obres, amb *La Catalunya vençuda del segle XVIII*, l'any 1996, on comentava el projecte de la publicació i comentari íntegre del *Discurso*, que el mateix Lluch ja havia plantejat a "Recerques", N° 10, l'any 1980.

KAMEN, H., *La España de Carlos II*. Madrid: Editorial Crítica, 1981.

KAMEN, H., *Del imperio a la decadencia. Los mitos que forjaron la España moderna*. Madrid: Editorial Temas de Hoy, 2006.

LARRUGA, E., *Memorias Políticas y Económicas sobre los frutos, comercio, fábricas y minas de España, con inclusión de los reales decretos, órdenes, cédulas, aranceles y ordenanzas expedidas para us gobierno y fomento*. Madrid, imprenta de Benito Cano, 1787-1800, 45 volúmenes en cuarto. S'ha consultat l'edició de 1995-1997. Institución Fernando el Católico. Gobierno de Aragón, Instituto Aragonés de Fomento, Zaragoza, 1995-1997, una reproducció facsímil de l'edició de Madrid.

LÓPEZ BARAHONA, V. Y NIETO SÁNCHEZ, J.A. (Ed.), *El trabajo en la encrucijada: los artesanos urbanos en la Europa de l'Edad Moderna*. Madrid: Taller de Historia Social, 1996.

LORTZ, J., *Historia de la Iglesia*, 2 vols., vol II, Edad Moderna y Contemporánea, nova edició d'aquesta obra clàssica, preparada per Ediciones Cristiandad, Madrid 2004.

LOMBART, V., *Campomanes, economista y político de Carlos III*. Madrid: Alianza Editorial, 1992.

LLORCA, B., I GARCÍA-VILLOSLADA, R., *Historia de la Iglesia Católica*, vol. III, Edad Nueva, 1303-1648. Madrid: B.A.C., Biblioteca de Autores Cristianos, 199, any 1999. També el

vol. IV, Edad Moderna, 1648-1814. Madrid: B.A.C., Biblioteca de Autores Cristianos, 199, any 2001.

LLORCA, B., GARCÍA-VILLOSLADA, R., LABOA, J.M^a., *Historia de la Iglesia Católica II, Edad Media*. Madrid: B.A.C, Biblioteca de Autores Cristianos, 1999.

LLUCH, E., *El Pensament Econòmic a Catalunya. (1760-1840). Els orígens ideològics del proteccionisme i la presa de consciència de la burgesia catalana*. Barcelona: Edicions 62, 1973.

LLUCH, E., *La Catalunya vençuda del segle XVIII. Foscors i clarors de la Il·lustració*. Barcelona : Edicions 62, Universitària 1, 1996.

LLUCH, E., *L'alternativa catalana (1700-1714-1740)*. Vic: Eumo Editorial, Universitat de Vic, 2000.

LOBATO FRANCO, I., *Compañías y negocios en la Cataluña preindustrial*. Universidad de Sevilla, 1995.

LÓPEZ BARAHONA, V. I NIETO SÁNCHEZ, J.A. (EDS.), *El trabajo en la encrucijada: los artesanos urbanos en la Europa de la edad Moderna*. Madrid: Taller de Historia Social, 1996.

LYNCH, J., *España bajo los Austrias*, 2 vol. Historia/Ciencia/Sociedad, 56. Barcelona: Ediciones Península, 1973.

MARTÍNEZ RODRÍGUEZ, E., *El artesanado urbano de una ciudad tradicional: Santiago de Compostela a mediados del siglo XVIII*, Santiago de Compostela, 1984. Coordinado por E. Portela Silva, Santiago de Compostela, 2003.

MARTÍNEZ, SHAW, C., *Cataluña en la carrera de Indias, 1680-1756*. Barcelona: Editorial Crítica, 1981.

MERCADER I RIBA, J., *Felip V i Catalunya*. Col·lecció estudis i documents, 9. Barcelona: Edicions 62, 2ª edició, 1985.

MERCADER I RIBA, J., *Els capitans generals (segle XVIII)*. Barcelona: Ed. Vicens Vives, 1963.

MESTRE SANCHÍS, A. I VVAA, *Historia de la Iglesia en España. Siglos XVII y XVIII*. Capítulo VII: Religión y cultura en el siglo XVIII español, p. 584 i ss. Les homilies publicades del bisbe Climent: CLIMENT, J., *Pláticas dominicales*, 3 vol., Barcelona, 1819.

MOLAS RIBALTA, P., *Los gremios barceloneses del siglo XVIII*. Madrid: Confederación Española de Cajas de Ahorros, CECA, 1970.

MOLAS RIBALTA, P., *Economía i societat al segle XVIII*. Barcelona: Edicions La Paraula Viva, 1975.

MOLAS RIBALTA, P., *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*. Barcelona: Ed. Curial, 1977.

MOLAS RIBALTA, P., *La burguesía mercantil en la España del Antiguo Régimen*. Madrid: Cátedra, 1985.

MORAL RONCAL, A.M., *Gremios e Ilustración en Madrid. (1775-1836)*. Madrid: Actas Editorial, 1998.

MOREU-REY, E.: *Revolució a Barcelona el 1789*, Institut d'Estudis Catalans, Memòries de la Secció Històrico-arqueològica, XXV, Barcelona, 1967.

NADAL, J. I TORTELLA, G. (EDS.), *Agricultura, comercio colonial y crecimiento económico en la España contemporánea*, Ariel Historia, 3. Barcelona: Ed. Ariel, 1974.

NAVARRO ESPINACH, G., *El despegue de la industria sedera en la Valencia del siglo XV*. Serie Minor, Generalitat Valenciana, 1992.

OLIVIER-MARTIN, F., *L'organisation corporative de la France de l'Ancient Règime*. Paris: Librairie du Recueil, Sirey, 1938.

PALLÀS VILLARONGA, J., *Los gremios barceloneses del siglo XVIII: el Gremio de Galoneros, 1505-1836*. Sección reserva, Biblioteca d'Humanitats, UAB, Universitat Autònoma de Barcelona, 28 de Setembre de 1976. Tesina de Llicenciatura Inèdita.

PÉREZ ESTÉVEZ, M^a.R., *El problema de los vagos en la España del siglo XVIII*. Madrid: Confederación Española de Cajas de Ahorros, CECA, 1976.

PÉREZ SAMPER, M^a. DELS À. (coord.), *La vida quotidiana a través dels segles*. Barcelona: Ed. Pòrtic, 2002.

PÉREZ SAMPER, M^a. DELS À., *La Casa de Borbón: familia, Corte y política: 1700-1808*. Madrid: Alianza Editorial, 2000.

PÉREZ SAMPER, M^a. DELS À., *Catalunya i Portugal el 1640*. Barcelona: Curial, Edicions Catalanes, 1992.

PÉREZ SAMPER, M^a. DELS À., *Carlos III*. Barcelona: Planeta, 1998.

PÉREZ SARRIÓN, G., *La península comercial. Mercado, redes sociales y Estado en España en el siglo XVIII*. Madrid: Marcial Pons Historia, 2012.

PEYREFITTE, A., *La sociedad de la confianza*. Barcelona: Ed. Andrés Bello, 1996.

PLAZA PRIETO, J., *Estructura económica de España*. Madrid: CECA, 1976.

PUGÉS, M., *Cómo triunfó el proteccionismo en España*. (La formación de la política arancelaria española). Barcelona: Editorial Juventud, 1931.

PUIG TÀRRECH, R., *Els aprenents de Reus al final del segle XVIII (1773-1793)*. Reus: Edicions del Centre de Lectura, 1992.

REAU L., *Iconografía del arte cristiano. Iconografía de la Biblia. Nuevo Testamento*, Barcelona: Ediciones del Serbal, 2000, 6 vols., vol. 5, (corresponent al tom 1, vol 2).

REDONDO VEINTEMILLAS, G., *Los gremios en Aragón durante la edad moderna*. Zaragoza: Anubar Ediciones, 1981.

REDONDO VEINTEMILLAS, G., *Las corporaciones de artesanos de Zaragoza en el siglo XVII*. Zaragoza: Institución "Fernando el Católico", 1982.

REGLÀ, J., *Els virreis de Catalunya*. Barcelona: Ed. Vicens Vives, 1970.

ROCHE, D., *La culture des apparences. Une histoire du vêtement XVIIe-XVIIIe siècle*. Paris, Seuil, 1989.

ROMÀ I ROSSELL, F., *Las señales de la felicidad de España y medios de hacerlas eficaces*. Diputació de Barcelona. Estudi preliminar d'Ernest Lluch. Barcelona: Editorial Alta Fulla, 1989. Publicat l'any 1766. El mateix any va ser editada la *Disertación histórico-político-legal por los Colegios y Gremios de la ciudad de Barcelona y sus Privativas*.

ROURA I AULINAS, LL., *Subjecció i revolta en el segle de la Nova Planta*. Vic: EUMO Editorial, 2005.

RUÍZ Y PABLO, Á., *Historia de la Real Junta Particular de Comercio de Barcelona (1758 a 1847)*. Barcelona: Diputació de Barcelona, Editorial Alta Fulla, 1994.

RUMEU DE ARMAS, A., *Historia de la Previsión Social en España. Cofradías. Gremios. Hermandades. Montepíos*. Madrid: Taurus, 1944.

SAINT-LEON, E.M., *Histoire des corporations de métiers depuis leurs origines jusqu'à leur suppression en 1791, suivie d'une Etude sur révolution de l'idée corporative depuis 1791 jusqu'à nos jours*, Paris, 1941. (trad. castellana, *Historia de las corporaciones de oficios*. Madrid: Editorial Partenón, 1947)

SALES, N., *Els segles de la decadència (segles XVI-XVIII)*. Història de Catalunya, dirigida per Pierre Vilar, vol. 4. Barcelona: Edicions 62, 2002. Pròleg de P. Vilar.

SANTOS ISERN, V.M., *Cara y cruz de la sedería valenciana (Siglos XVIII-XIX)*. Institució "Alfons el Magnànim". Diputació Provincial de Valencia. 1981.

SARRAILH, J., *La España Ilustrada de la segunda mitad del siglo XVIII*, 1ª parte: "Masa y minoría", pp. 17-154. Madrid: Fondo de Cultura Económica, 1979.

SCHNERB, R., *Libre-échange et protectionnisme*. Paris: Presses Universitaires de France, PUF, 1965.

SERAFINI, C., *La Confraternita di Misericordia, Castiglion Fiorentino. 1572-1995: oltre quattro secoli di presenza attiva*, Castiglion Fiorentino, 1995.

SERRA DE MANRESA, V., *Els Caputxins de Catalunya, de l'adveniment borbònic a la invasió napoleònica: vida quotidiana i institucional, actituds, mentalitat, cultura (1700-1814)*. Col·lectània Sant Pacià, num. LVII, Facultat de Teologia de Catalunya. Barcelona: Editorial Herder, 1996.

SERRA DE MANRESA, V., *La predicació dels framenors caputxins des de l'arribada a Catalunya al concili Vaticà II (1578-1965)*. Col·lectània Sant Pacià, num. 100. Barcelona: Facultat de Teologia de Catalunya, 2012.

SEWELL, W.H., JR., *Trabajo y revolución en Francia: el lenguaje del movimiento obrero desde el Antiguo Régimen hasta 1848*. Madrid: Taurus, 1992.

SOMBART, W., *Lujo y capitalismo*. Madrid: Alianza Editorial, colección de bolsillo, 713, 1979.

The Deplorable HISTORY of the CATALANS from their firth engaging in the WAR, to the Time of their REDUCTION. London, 1714. Barcelona: Fundació Enciclopèdia Catalana, 1991.

THOMPSON, J., *Els orígens de la industrialització a Catalunya. El cotó a barcelona, 1728-1832.* Barcelona: Edicions 62, 1994.

THOMPSON, J., *La indústria d'indianes a la Barcelona del segle XVIII.* Còrsia, 4, l'Avenç. Barcelona: Societat Catalana d'Estudis Històrics, SCEH, 1990.

TINTO I SALA, M., *La Història del gremi de Serrallers i Ferrers de Barcelona, any 1380.* Barcelona: Ed. Lit. Roses, 1980.

TORRAS I RIBÉ, J.M^a., *La Guerra de Successió i els setges de Barcelona (1697-1714).* Col·lecció Bofarull, 4. Capellades (Barcelona): Rafael Dalmau, Editor, 1999.

TOWNSEND, J., *Viaje por España en la época de Carlos III (1786-1787).* Madrid: Ediciones Turner, 1988.

TRAMOYERES BLASCO, L., *Instituciones Gremiales. Su origen y organización en Valencia.* Valencia, 1889, edició actualitzada, còpia facsímil, 1979.

UÑA SARTHOU, J., *Las asociaciones obreras en España.* Barcelona: Ed. Vicens Vives, 1965.

VASCHALDE, J., *Les industries de la Soierie.* Paris: Presses Universitaires de France, "Que sais-je?", 975, 1961.

VENTURI, F., *Il Settecento Riformatore.* 2 vols. Torino: Ed. Einaudi, 2a edició, 1969.

VICENS VIVES, J., *Manual de Historia Económica de España.* Barcelona: Ed. Vicens Vives, 1965.

VICENS VIVES, J., *Historia Social y Económica de España y América,* dirigida Jaime Vicens Vives, 5 vol. Barcelona: Editorial Vicens Vives, 1957-1959.

VICENS VIVES, J., *Coyuntura económica y reformismo burgués.* Ariel quincenal 8. Barcelona: Ed. Ariel, 1971.

VICENS VIVES, J., *Notícia de Catalunya.* Barcelona: Ediciones Destino, 1962.

VILAR, P., *Catalunya dins l'Espanya moderna. Recerques sobre els fonaments econòmics de les estructures nacionals*. 4 vols. Col·lecció estudis i documents, 4. Barcelona: Edicions 62, 1968. Vol. II, El medi històric. Vol. IV: *La formació del capital comercial*.

VILAR, P., *Assaigs sobre la Catalunya del segle XVIII*. Barcelona: Ed. Curial, 1973.

VILLAS TINOCO, S., *Los gremios malagueños. 1700-1746*. 2 vols. Universidad de Málaga, 1982.

VIRÓS I PUJOLÀ, LL., *Organització del treball preindustrial: confraries i oficis*. Barcelona: Publicacions Abadia de Montserrat. Biblioteca Milà i Fontanals, 36, 2000.

VVAA, *Història. Política. Societat i Cultura dels Països Catalans*, vol.5, I. PÉREZ, "La condició de les dones". Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1995.

VVAA, *El comerç entre Catalunya i Amèrica segles XVIII i XIX*. L'Avenç, Col·lecció Clío, 6, Barcelona, 1986.

VVAA, *El govern de les ciutats catalanes*. Barcelona: Edicions de la Magrana, IMH, Institut Municipal d'Història, Ajuntament de Barcelona, 1985.

VVAA, *La economía en la España Moderna*. Historia de España, XIV, Ed. Istmo. Madrid: Ed. Istmo, 2006.

VVAA, *De la monarquia dels Àustries a la dels Borbons: imatge i història d'un canvi dinàstic i polític*. Manuscrits, 18. UAB, Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions, Bellaterra, 2000.

VVAA, *Catalunya i Espanya a l'època moderna*. Homenatge a J.H.Elliott. Institucions i pensament polític. L'exèrcit i la hisenda. La cultura: la llengua i la historia. Manuscrits 15. UAB, Universitat Autònoma de Barcelona. Servei de Publicacions, Bellaterra, 1997.

Articles i capítols de llibres

ALABRÚS, R.M^a, "El conde de Aranda y Cataluña" en FERRER BENIMELI, J. (Dir) SARASA, E. y SERRANO, E. (Coords): *El conde de Aranda y su tiempo*, Institución "Fernando el Católico" (CSIC), Zaragoza, 2000, pp. 566-587.

ALABRÚS, R.M^a, "Raymundo Costa y Tomás Ripoll, dos dominicos frente a la Compañía de Jesús", en ALABRÚS, R.M^a. (ed.): *Tradición y modernidad. El pensamiento de los*

dominicos en la Corona de Aragón en los siglos XVII y XVIII. Madrid: Ed. Silex, 2011, pp. 95-136.

AMELANG, J.S., "Institucions no institucionals? Els fonaments de la identitat social a la Barcelona moderna". pp. 305-311. Important per la mentalitat dels gremis. Pedralbes, Revista d'Història Moderna. 13-II, 1993.

ANES ÀLVAREZ, G., "Población y subsistencias en la España del siglo XVIII", Cuadernos de Historia Económica de Cataluña, XX, pp. 9-16, Barcelona, Octubre de 1979.

BATLLE PRATS, L., "El marianismo en las asociaciones gremiales gerundenses": *Analecta Sacra Tarraconensis*, 30 (1957) 309-328.

BETRÁN MOYA, J.L., "Culto y devoción en la Cataluña barroca". Revista de historia Jerónimo Zurita, nº. 85, 2010, pp. 95-132.

BETRÁN MOYA, J.L., "Violencia y marginación en la Cataluña de la Época Moderna (siglos XVI y XVII)". Revista de Historia Moderna, nº 28, 2002, pp. 7-42.

BETRÁN MOYA, J.L., "El discurso religioso y la imprenta barcelonesa durante el reinado de Felipe V". Congreso internacional: Felipe V y su tiempo, coord. por Eliseo Serrano Martín, vol. 2, tomo 2, 2004, pp. 627-658.

CASTAÑEDA PEIRÓN, L., "Ensayo metodológico sobre los inventarios post-mortem en el análisis de los niveles de vida material: el ejemplo de Barcelona entre 1790-1794". pp. 757-769. Pedralbes, Revista d'Història Moderna, any 1991.

CILLÁN OTERO, F., "Las relaciones de la Real Sociedad Económica Matritense con el Consejo de Castilla. La política asistencial". Revista Torre de los Lujanes, Nº 43, Marzo 2001, pp. 243-253.

CLARA, J., "Les fàbriques gironines del segle XVIII". pp. 545-552. Pedralbes, Revista d'Història Moderna, any 1991.

CASTRO, C.DE, "Mercado y sociedad estamental en Campomanes". Revista de historia Económica, año XI, Nº 1.

DÍEZ, F., "La crisis gremial y los problemas de la sedería valenciana. (Finales del siglo XVIII y principios del siglo XIX)". Revista de Historia Económica, año X, Nº 1, 1992, pp. 39-61.

DONCEL CABOT, J., "Els adroguers i sucrers de Barcelona 1700-1820. Un exemple d'èlit gremial". pp. 689-697. Pedralbes, Revista d'història Moderna, any 1991.

ESCARTÍN SÁNCHEZ, E., "La Capitanía General de Catalunya i l'ordre constitucional català". Pedralbes: Revista d'història moderna, nº 13, 1, 1993, pp. 95-110.

ESCARTÍN SÁNCHEZ, E., "Els intendents en el regnat de Carles III". Pedralbes: Revista d'història moderna, nº 8, 2, 1988, pp. 107-118.

ESCARTÍN SÁNCHEZ, E., "El Catastro catalán: teoría y realidad". Pedralbes: Revista d'història moderna, nº 1, 1981, pp. 253-266.

ESCARTÍN SÁNCHEZ, E., "La intendencia de Cataluña en el siglo XVIII". Hispania: Revista española de historia, vol. 38, nº Extra 9, 1978, pp. 39-112.

ESCARTÍN SÁNCHEZ, E., "Las instituciones de Cataluña en el siglo XVIII". Coloquio Internacional Carlos III y su Siglo: Actas, vol. 1, 1990, pp. 925-940.

FARGAS PEÑARROCHA, M^a. A., "Nupcias y movilidad social en la constitución de lo público y lo privado en la Barcelona moderna". Cuadernos de Historia Moderna. Anejos, nº 8, 2009, pp. 151-173.

FLORENSA I SOLER, N, "La ciutat de Barcelona i la Reial Audiència contra Felip IV de Castella: lo pes de les paraules", dins *El Consell de Cent. Barcelona a la Guerra dels Segadors*. Barcelona, 1996, pp. 460 i ss.

GARCÍA SÁNCHEZ, L., "Solemne entrada a Barcelona y diversos acontecimientos festivos ante la Jura de Fueros del Reino de Cataluña por Felipe IV, en 1626: El Dietario, como testimonio, de Miquel Parets". pp. 473-480. Pedralbes, Revista d'Història Moderna. 13-II, 1993.

GELABERTÓ VILAGRAU, M., "Cofradías y sociabilidad festiva en la Cataluña del siglo XVII". pp. 495-501. Pedralbes, Revista d'Història Moderna. 13-II, 1993.

GRAU I FERNÁNDEZ, R., "La metamorfosi de la ciutat emmurallada: Barcelona, de Felip V a Ildefons Cerdà". Cuadernos de Historia Económica de Cataluña, pp. 49-58, Barcelona, Octubre de 1979.

GRAU I FERNÁNDEZ, R., "Antoni de Capmany: el primer model del pensament polític català modern", dins BALCELLS, A., (coord.), *El pensament polític català del segle XVIII a mitjan segle XX*, Barcelona, Edicions 62, pàg. 14-20.

GRAU I FERNÁNDEZ, R., “Antoni de Capmany i la renovació de l'historicisme polític català”, Barcelona, Ajuntament de Barcelona, 1994 (Acte commemoratiu de l'11 de setembre de 1714); “L'experiència del despotisme il·lustrat a Catalunya, 1759-1775”, *L'Avenç*, 254 (gener 2001, reed. 2006), pàg. 8-16.

GRAU I FERNÁNDEZ, R. I LÓPEZ, M., “Antoni de Capmany i el primer discurs contra Campomanes”, dins FONTANA, J., *Historia i projecte social. Reconeixement a una trajectòria*, Barcelona, Crítica, 2004, pàg. 539-550.

GRAU, R. I LÓPEZ, M., “Empresari i capitalista a la manufactura catalana del segle XVIII. Introducció a l'estudi de les fàbriques d'indianes”, dins *Recerques 4, Orígens del capitalisme*, pp. 19-58. Barcelona: Ed. Ariel, 1974.

GUIMERÀ RABIAN, C., “Les Associacions religioses de laics a la Barcelona de la 2ª meitat del segle XVIII”, pp. 501-506. Pedralbes, *Revista d'Història Moderna*, any 1991.

GUIMERÀ RAVINA, C., “Les associacions religioses de laics a la Barcelona de la segona meitat del segle XVIII. *Revista Pedralbes*, I Congrés d'Història Moderna, pp. 501-506.

LENCIAN PÉREZ, X., *Activitat laboral i espai familiar en els gremis barcelonins de l'època moderna*, pp. 335-339”. Analitza el treball de les dones i de les filles i familiars dels mestres. Pedralbes, *Revista d'Història Moderna*. 13-II, 1993.

LLEÓ CAÑAL, V., “Procesión del Corpus de Sevilla”, 1747. Con una carta de 1822 de José Blanco White. Comisaría de la ciudad de Sevilla para 1992. Ayuntamiento de Sevilla, 1991.

LLOMBART, V., “La Política Económica de Carlos III”. *Revista de Historia Económica*, año XII, Nº 1, 1994, pp. 11-39.

LOBATO FRANCO, I., “Religió i societat: processos i rogatives públiques a Barcelona, 1550-1620”, pp. 429-434. I Congrés d'Història Moderna, Pedralbes, *Revista d'Història Moderna*, any 1991, on analitza el Dietari de l'Antic Consell Municipal.

LÓPEZ I MIGUEL, O., “La urgència de la Salvació. Les misses post-mortem mataronines. 1690-1700”, pp. 471-478. Pedralbes, *Revista d'Història Moderna*, any 1991.

MATEU IBARS, J., “Capítols e Ordinacions dels Drets de Bolla de Plom e segell de cera del General del Principat de Catalunya”. Un comentario a la edición barcelonesa de

1579, conservada en la Biblioteca de la Universidad de Barcelona. pp. 35-43. Pedralbes, Revista d'Història Moderna. 13-II, 1993.

MIÑO GRIJALBO, M., "Obrajes y tejedores de Nueva España (1700-1810)". Revista de Historia Económica, año XI, Nº 1, 1993, pp. 216-220.

MOLAS RIBALTA, P., "Los cuerpos generales de comercio, la pequeña burguesía mercantil a fines del Antiguo Régimen". Cuadernos de Historia Económica de Cataluña, XIX, pp. 213-246. Barcelona, Noviembre de 1978.

MOLAS RIBALTA, P., "La Companyia de Feliu de la Penya (1676-1708) comerç de teixits i estructura social vers 1700". Cuadernos de Historia Económica de Cataluña, XII, pp. 77-126, Barcelona, Diciembre de 1979.

MOLAS RIBALTA, P., "Institucions i grups socials a la Catalunya dels Àustries", pp. 573-581. Pedralbes, Revista d'Història Moderna. 13-II, 1993.

MOLAS RIBALTA, P., "Reactivación económica y cambios sociales en los países de la Corona de Aragón", a *Historia de España*, dirigida per MENÉNDEZ PIDAL, R., Vol. XXVIII, La transición del siglo XVII al XVIII: entre la decadencia y la reconstrucción, p. 553 i ss. Madrid: Espasa-Calpe, 1993.

MOLAS RIBALTA, P., "La vida d'un artesà a l'Europa moderna", p. 198, dins l'obra coordinada per PÉREZ SAMPER, M^a. DELS À., *La vida quotidiana a través dels segles*, cap. 9, pp. 193-205. Barcelona: Ed. Pòrtic, 2002.

NARBONA VIZCAÍNO, R., "Las Fiestas Reales en Valencia entre la Edad Media y la Edad Moderna (siglos XIV-XVII)", pp. 463-472. Pedralbes, Revista d'Història Moderna. 13-II, 1993.

PÉREZ SAMPER, M^a.A., "La imagen de la monarquía española en el siglo XVIII". Obradoiro de historia moderna, nº 20, 2011, pp. 105-139.

PÉREZ SAMPER, M^a.A., "En el tercer centenario de la Batalla de Almansa". Boletín de la Real Academia de la Historia, Tomo 204, cuaderno 2, 2007, pp. 171-198.

PÉREZ SAMPER, M^a.A., "El motín de Esquilache: la gran crisis de Carlos III". Historia y vida, nº 446, 2005, pp. 70-80.

PÉREZ SAMPER, M^a.A., "Felipe V en Cataluña: un futuro sin futuro". Cuadernos Dieciochistas, nº 1, 2000, pp. 57-106.

PÉREZ SAMPER, M^a.A., “La Audiencia de Cataluña en el siglo XVIII”. *Revista de historia moderna: Anales de la Universidad de Alicante*, nº 13-14, 1995, pp. 51-72.

PLAZA PRIETO, J., *Historia de España*, VII, “Centralismo, Ilustración y agonía del Antiguo Régimen (1715-1833)”, p. 89-116. Barcelona: Ed. Labor, 1980.

VVAA, *Manual de Historia Moderna*, GUAL, V., cap. 26 “Sobre la existencia de la crisis del siglo XVII”, pp. 337-353, p. 351. Ariel Historia. Barcelona: Ed. Ariel, 2ª reimpressió, 2000.

RIERA I FORTIANA, E., “Les institucions catalanes i Felip V durant la seva estada a Catalunya (1701-1702)”, pp. 487-494. Pedralbes, *Revista d'Història Moderna*. 13-II, 1993.

ROS MASSANA, R., “Gremios y empresas en la industria lanera de Béjar, 1680-1808”. *Revista de historia Industrial*, 13, 1998, pp. 32-34. Estudi comparatiu. Ens interessava la bibliografia emprada, que dóna una perspectiva diferent, perquè es tracta d'una indústria lligada al comerç i a l'exportació.

ROURA GUIBAS, G., “La Festa de l'Assumpció de la Mare de Déu a Girona, segons la consuetud de 1655”, pp. 387-414, en format pdf. També, VILA, J., “La Festa de l'Assumpció a Girona”, 1998, a *Festa d'Elx* 48, p. 97-114.

SERRA DE MANRESA, V., “Un cas d'institucionalització del servei assistencial als empestats de la disenteria centúria, protagonitzat pels caputxins de Catalunya”, pp. 185-190. Dins l'obra realitzada pels Caputxins a Catalunya, destaca llur política assistencial i l'ajut als desvalguts. Pedralbes, *Revista d'Història Moderna*. 13-II, 1993.

TONIOLO, A., “Los sefarditas españoles y la sedería italiana en la primera edad moderna”. *Revista de Historia Industrial*, 12, 1997.

VICENTE VALENTÍN, M., “Darrera les estructures gremials: dones i institucions econòmiques a la Barcelona del XVII”, pp. 329-333. *Pedralbes*, *Revista de Historia Moderna*, 13-II, 1993. Planteja la problemàtica del treball de les dones i les normes i lleis que els gremis seders van definir al segle XVII, destacant-ne l'ordenança que el Consell de la Ciutat va fer pública l'any 1636 i que permetia el treball de les dones en certes feines i la venda de certs productes.

VILA I CARABASA, J.M., "Organització administrativa d'una confraria professional. L'exemple dels terrissers de Barcelona(1402-1531)", pp. 341-348. Revista d'Història Moderna. 13-II, 1993.

VILALTA I ESCOBAR, M^a.J., "Tradició, civisme i moralitat pública a la Lleida del segle XVI. Les ordinacions municipals de 1559", pp. 357-365. Pedralbes, Revista d'Història Moderna. 13-II, 1993.

VOLTES BOU, P., "Estudio estadístico de la coyuntura económica barcelonesa durante el reinado de Carlos III", Documentos y Estudios vol. VI, Instituto Municipal de Historia, Barcelona, Febrero 1961.

VOLTES BOU, P., "Materiales para el análisis socioeconómico de la Cataluña del primer cuarto del siglo XVIII". Cuadernos de Historia Económica de Cataluña, 2º trimestre, 1969-1970, pp. 287-380. Facultad de Ciencias Políticas, Económicas y Comerciales, Barcelona, 1970.

VOLTES BOU, P., "La ciudad de Reus y la Guerra de Sucesión". Cuadernos de Historia Económica de Cataluña, XIX, pp. 191-198. Barcelona, Noviembre de 1978.

VOLTES BOU, P., "El establecimiento y el utillaje de los antiguos sederos barceloneses". Cuadernos de Historia Económica de Cataluña, 3r trimestre, 1968-1969, pp. 41-61. Facultad de Ciencias Políticas, Económicas y Comerciales, Barcelona, 1969.

Fonts documentals. Fonts Primàries. Material d'arxiu

El material d'arxiu ha estat molt divers i nombrós. Ens ha permès una visió detallada del gremi de Perxers i de molts detalls de la vida corporativa. La diversitat de procedència no ha tallat la coherència de la recerca, al contrari, ens ha ajudat a concretar algunes situacions, que degut a algunes fractures temporals en la documentació, no ens quedaven prou lligades. Ja hem fet referència, dins la introducció, a la importància de les fonts directes, extretes dels arxius, especialment els protocols notariais de l'Arxiu Històric de Protocols Notariais de Barcelona i els documents i llibres gremials de l'Arxiu Villaronga, un arxiu monogràfic dels Perxers, on hi consta tota la seva trajectòria. Fem referència als documents i protocols més significatius, de cada arxiu, emprats en la nostra recerca.

1. Institut Municipal d'Història de Barcelona. IMH

IMH, secció Gremis, 21.5, Copia de las Reales Ordenanzas del Gremio de Galoneros, fol. 110-118.

IMH, Cadastre-Personal, 1716-1836, on consta com una tercera part dels mestres agremiats dels Perxers i altres gremis seders treballats, com Velers, Passamaners i Velluters, eren mestres de dos gremis i podien fer la feina indistintament; fins i tot, més de la meitat dels passamaners eren també barreterers. Encara que els Perxers tenien una gran diversitat en la doble mestria o en la segona feina, i s'havien de decidir per quina feien el pagament dels impostos, tal com consta en el Cadastre.

IMH. Fondos Junta de Comercio. Vol. 40, leg. 42, nº 20.

Almanak Mercantil (1796), p. 386. Fa referència al "Gremio de Galoneros y fabricantes de cintas."

IMH. *Rúbriques dels Registres dels Consells de la Ciutat de Barcelona*, fol. 66. "Confraries que no tenen lloch a Conseller ni a Consells de Cent".

IMH. Gremios. 21.5. Ordinacions de 1783.

IMH. *Rúbriques dels Registres dels Consells de la Ciutat de Barcelona*, fol. 66. "Confraries que no tenen lloch a Conseller ni a Consells de Cent".

IMH, Cadastre-Personal, 1713-1836, any 1716.

2. Arxiu Històric de Protocols Notarials de Barcelona. AHPB

Hem seguit l'ordre cronològic dels notaris amb els quals els Perxers tenien relació i dins llurs protocols quedaven registrades totes les activitats: Consells, plets, cartes, memorials i altres escrits.

Notari Vilana, amb documentació fraccionada del segle XVII, des de 1656 fins a 1680. Destaquem penyoraments diversos que ens fan pensar en l'activitat dels Perxers, com a feina coneguda i molt extesa.

Notari Llauredó, amb els protocols-manuals de 1682 fins a 1730. Ens referencien una etapa fonamental en la vida gremial, amb els setges de final del XVII, la recuperació dels Perxers tallada per la Guerra de Successió, l'evolució ciutadana del conflicte i el dramatisme del setge final. També, la recuperació lenta cap a 1720 i l'embranchida definitiva des de 1730. Allà hi consten els plets principals, alguns, memorials i queixes, la Concòrdia de 1685 amb els Velers i Velluters i els penyoraments i sancions als incomplidors de les ordinacions, a més de les resolucions dels Consells gremials, les

eleccions anuals dels càrrecs i el compromís, mitjançant contracte, amb una Confraria religiosa externa per fer-se càrrec d'un Misteri per anar a la processó. També es concreten els ajuts als més pobres i els pagaments i taxes que s'imposaven i s'havien de satisfer, com les col·laboracions amb la ciutat, degut a les guerres o per altres ajuts i donatius. Són una cinquantena de protocols on les referències i escrits sobre el gremi de Perxers són nombrosos i extensos, normalment amb un protocol per any, on es concreten totes les accions i escrits oficials del gremi, plets inclosos.

Notari Geroni Gomis, 1740-1762. Amb documentació fonamental des de 1740 amb la represa definitiva dels Perxers a mitjans segle XVIII. Inclou els plets de mitjans de segle. També els inventaris dels bens del gremi, Consells gremials, penyoraments i procediments judicials, amb la relació dels assistents a les reunions i dels càrrecs del gremi. També es registren concessions de mestries amb les mostres dels exàmens, un fet ja ressenyat al llibre específic del gremi. També hi consten escrits i peticions del gremi i qüestions relacionades amb l'organització interna i amb el compromís del Misteri. Dins la bibliografia i fonts documentals, destaquem alguns dels documents més significatius, treballats a la nostra recerca.

Notari Josep Rojas Albaret, amb el *Manual de certificaciones y atestaciones de los fabricantes de maniobras de seda* (1753), 28 de maig. Amb referències dels perxers importants. A més de la Companyia de Barcelona, el 1756, l'any 1763, Francesc Servià i Francesc Camps, perxers que exportaven cap a Amèrica. El Notari Rojas i Albaret, també ens fa referència de les fàbriques dels perxers, Tomàs, Tomba, Pi i Alsina, dins els manuals de 1770-1790, fol. 58 i ss. És una llàstima que no tinguem una continuació de les dades, però les que hem trobat i treballat són concluent i clares per demostrar l'expansió dels Perxers, especialment alguns dels mestres més actius.

Notari Sebastián Prats, amb protocols dels anys 1740-1750 i 1760-1770, on es concreten els contractes i les Companyies comercials entre perxers i d'altres. També hi consten inventaris de diferents mestres perxers.

Notari Morelló, 1774-1782. Ens referim especialment al llibre de Consells del gremi, des de 1775 fins a 1803, on segueix la trajectòria interna del gremi, amb les qüestions d'organització, ajut als necessitats i altres problemes de la vida corporativa. Destaquen també els cobraments dels deutes, les germandats dels perxers i d'altres agremiats, fent referència als fadrins-joves perxers i llur germandat, amb les ordinacions i les condicions dels agermanats.

Notari Llluch i Vilallonga 1785 i ss. En aquesta etapa coincideixen diferents notaris, com si s'especialitzessin en cada qüestió. Tot estava més diversificat que anys enrere. Es concreten algunes companyies comercials entre mestres perxers i altres associats.

Notari Mas i Güell, 21 d'abril de 1773, companyia comercial del perxer Antic Niella, foli. 218 i ss. Dins el Protocol-Manual de 1772, folis 189-197 està registrat el *Inventario de los bienes de Francisco Niqui, "perxer"*. També amb inventaris dels bens del gremi. Molts dels documents están relacionats amb negocis particulars de mestres perxers.

Notari Font Alier, 30 de maig de 1774, amb la constitució de la Companyia de Tomàs i Martí, perxers. El protocol de 1779, fol. 100, una companyia entre Francesc Tomàs, perxer, amb diversos comerciants.

Notari José Ribes Granés, amb els inventaris del gremi i dels mestres perxers.

2.1 Documents més destacats de l'AHPB

AHPB, Notari Llauredó, any 1685, pp. 309 i ss. Concòrdia signada entre Perxers, Velers i Velluters, per defensar-se de la fabricació i venda no agremiada, per part d'algunes dones i d'altres gremis.

AHPB, Notari Llauredó, Manual 2, anys 1684/86, p. 178, 11 de maig, on en un consell general del gremi es feia ressó que els Consellers de la ciutat reclamaven, un altre cop, l'ajut dels gremis.

AHPB, Notari Llauredó, protocol 19, any 1701, p. 413, vint-i-tres de setembre. El dia dos d'octubre arribava a Barcelona Sa Magestat Felip V i els gremis havien de col·laborar en l'ornamentació de cases i carrers.

AHPB, Notari Llauredó, protocol 23, any 1705, p. 242 i ss., on destaca que els gremis estaven exhausts i no podien fer front a més pagaments.

AHPB, Notari Llauredó, protocol 25, any 1707 fol. 883r, fins 890r. Una Societat entre un perxer i un sastre que va provocar un plet del perxer contra el gremi, perquè havia estat penyorat. Al final es va arribar a una concòrdia i es van haver de retornar els penyoraments fets.

AHPB, Notari Llauredó, protocol 27, any 1709, (octubre), p. 539. Es tracta dels Matalassers i els Gerrers.

AHPB, Notari Llauredó, protocol 31, any 1713-1714, p. 563, 23 de març. Demanant que el gremi havia de tenir un estendard com tenien altres gremis. Els estendards són un senyal d'identitat molt important per les confraries i gremis.

AHPB, Notari Rojas i Albaret, 1728-1757, el "Manual de certificaciones y atestaciones de los fabricantes de maniobras de seda" amb referències a perxers importants. A més

de la companyia de Barcelona, el 1756, l'any 1763, Francesc Servià i Francesc Camps, perxers, exporten cap a Amèrica.

AHPB, Notari Gomis, Manual 8, any 1744. Carta sobre les accions iniciades per les dones de mestres Perxers contra els Passamaners.

AHPB, Notari Sebastià Prats, protocols dels anys 1740-1750 i 1760-1770, Companyies comercials.

AHPB, Josep Rojas Albaret, *Libro de Certificaciones o atestaciones*, de l'any 1753, tal com consta el 28 de maig i el 5 de juny.

AHPB. Josep Rojas Albaret, *Manual de certificaciones* (1753), 28 de maig. És una llàstima que no tinguem una continuació de les dades, però les que hem trobat i treballat són concludents i clares per demostrar l'expansió dels perxers, especialment alguns dels mestres més actius.

AHPB, Notari Geroni Gomis, any 1754, Plet dels Perxers, Velers i Velluters contra els Passamaners, on es fa referència a tot el procés.

AHPB, Notari Morelló, Llibre de Consells, començat pel notari Gomis des dels anys 1775 i que acaba el 1803.

AHPB, Notari Sebastià Prats, el 1763, ens parla de diverses companyies. També tenim inventaris de dues dotzenes de perxers. 1785, Companyia entre un perxer i un mitjaire, on es donen poders a dos comerciants que viuen a Amèrica. Es concreten totes les condicions.

AHPB, Francisco Mas i Güell, Manual de 1772, folis 189-197. Inventaris del gremi i dels Mestres perxers. Inventario de los bienes de Francisco Niqui, "perxer".

AHPB, Notari Mas i Güell, 21 d'abril de 1773, companyia comercial del perxer Antic Niella, foli. 218 i ss.

AHPB, Notari Font Alier, 30 de maig de 1774, ens parla de la companyia de Tomàs i Martí, perxers.

AHPB, Notari Lluch i Vilallonga, Manual de 1777-1778, fol. 83, tracta de la societat entre el perxer Lambert i el colonel Luis Drouhot.

AHPB, Notari Morelló, Llibre de Consells, anys 1775-1803, p. 90, 11 de setembre de 1790.

AHPB, Notari Rojas i Albaret, ens parla de les fàbriques dels perxers, Tomàs, Tomba, Pi i Alsina, dins els manuals de 1770-1790, fol. 58 i ss.

AHPB, Notari Lluch i Vilallonga, Manual de 1777-1778, fol. 83, tracta de la societat entre el perxer Lambert i el colonel Luis Drouhot.

AHPB, Notari Ramon Font Alier, Manual 1779, fol. 100, Francesc Tomàs, perxer, amb diversos comerciants.

3. Biblioteca de Catalunya. Secció Reserva. Col·lecció Isidre Bonsoms i altres escrits

BC. Memorial, escrits i altres documents sobre la trajectòria dels Perxers, la relació amb els Julians i amb els Passamaners, en el lligall 36 dels Fondos de la Junta de Comercio, amb resums molt extensos, tal com passa amb la documentació dels plets, que fa referència a la evolució històrica, privilegis i ordinacions de cada gremi.

BC. F. BONSONS, núm. 2877, any 1699, Exm. Senyor. Las confrarias unidas de la present ciutat, es a saber los Velluters, Velers, Perxers, Retorsedors de Seda, Passamaners, Botiguers, Brodadors, Tintorers de Seda...i 26 confraries més. És un memorial de quiexa per la deplorable situació de les confraries de la ciutat. Es critica el lliure comerç i el treball forani, que causen un dany irreparable a la indústria pròpia. Es demanen mesures urgents amb l'aplicació del proteccionisme.

BC. F. BONSONS, núm. 2760, any 1699, Queixa enviada pels Síndics de les confraries de la ciutat. Segueixen els mateixos arguments del document 2877. Es parla de la penúria gremial i es defensa la especialització de les feines, amb arguments jurídics i morals. Es critica a les autoritats perquè demostrin una clara voluntat de perjudicar l'economia. Es demanen aranzels i protecció perquè així es defensarà la feina dels gremis. Es considera que les lleis proteccionistes són positives a molts altres indrets i es demana s'apliquin a Catalunya i els altres territoris peninsulars. També es critica que els productes estrangers només fan un petit pagament, tenen menys impostos i així no es pot competir en igualtat de condicions.

BC, Fons de la Junta de Comerç, lligall 36, amb força documentació de la història dels Mercers. La història dels Mercers és peculiar perquè llurs actuacions traspassen l'àmbit estrictament econòmic. Té l'origen al segle XV però s'hi afegiren en primer lloc i per devoció, diferents gremis, que van acabar "usurpant" al segle XVI, les feines de merceria.

BC. F. BONSONS, núm. 424. Any 1699, encara que hi ha una correcció posterior que ens indica una data de finalització propera a 1702. "Exm. Senyors: Los Cònsols de la Confraria dels Mercers Botiguers de Telas presenten un memorial en contra dels Síndichs de otras Confrarias." Són vuit pàgines, foli.

BC.F.BONSONS, any 1699. Els mèrits dels Mercers semblaven ben concrets. L'any 1655 van fer el seu ajut military per defensar Girona. Més tard, moltes lleves de soldats mercers a la ciutat de Barcelona, el 1655, 1657, 1675, 1678, 1684, 1693, 1694.

BC.F.BONSONS, any 1699, on consten els pagaments de 1684 i 1697 per la Coronela.

BC.F.BONSONS, núm. 670, any 1713, 13 d'octubre, *CONTINUACIÓN DEL DIARIO DEL SITIO, y defensa de Barcelona, con otras noticias, publicadas en esta Plaza dia 13 de*

Octubre de 1713. És un diari detallat dels fets ocorreguts i dels bombardejos patits. També es concreten les baixes, morts i ferits habuts i els desertors de l'enemic.

BC.F.BONSOMS, núm. 907. *Resposta y llicencia a una lamentació y despedida de Felip, Duch de Anjou, antes de ausentarse (com es just) de la Monarquía de Espanya que injustament poseia.* En vers, sense data, 1 foli.

BC.F.BONSOMS, núm. 903. *Coblas a la desitjada vinguda de Carlos III.* En vers, sense data, 1 foli.

BC.F.BONSOMS, núm. 911. *Chamberga en alabanza de Carlos III, Q.D.G. muchos años para nuestro consuelo.* En vers, sense data, 1 foli.

BC.F.BONSOMS, núm. 2958, any 1705. *Copia de la Real Carta que la Magestad... Carlos III... se digno remitir...* on s'anunciava al Conseller Segon de la Ciutat de Barcelona, President del Braç Reial en Corts, que el 16 de desembre de 1705, les seves tropes havien assolit la victòria sobre l'enemic i havien recuperat la llibertat...

BC.F.BONSOMS, núm. 4903. *Nuevo romance en que se declaran unos documentos y consejos que dio Leopoldo Ignacio Emperador (que Dios haya) a su hijo Carlos III, de Austria, Rey de España (que Dios guarde) a tiempo de salir de Viena, para la conquista de España.* En vers, sense data.

BC.F.BONSOMS, núm. 962. *Festivas demostraciones de la ciudad de Vich en la proclamación del rey Luis I.* Barcelona, Juan Veguer, 1724. 43 págs. 4ª.

BC.F.BONSOMS, núm. 965. *Epítome del alegórico festejo a SS.M. por la Ciudad de Barcelona, en su tránsito para Italia.* Barcelona, Teresa Piferrer, 1731. 7 págs. 4ª.

BC.F.BONSOMS, núm. 10467, any 1772. *D. Juan Phelipe de Castaños, del Consejo de su Magestad...* Tracta sobre el repartiment dels impostos i taxes.

BC.F.BONSOMS, núm. 4655 bis, any 1689. *INFORME DE VERDADERAS NOTICIAS per a lo mayor benefi, quietut, y gloria de CATALUNYA.* On es defensa la resistència de Catalunya contra França i que Catalunya és la defensa natural de les altres províncies de la Península.

BC.F.BONSOMS, núm. 2760, any 1690. *Lo Syndich de las Confrarias de la present ciutat de Barcelona...* Tracta del privilegi reial de les Corts d'Aragó, l'any 1626, sobre la prohibició de productes estrangers, refermat per la Ciutat de Saragossa a l'abril de 1675, prohibint l'entrada de mercaderies estrangeres. És un document ple d'arguments jurídics i de consideracions d'especialistes, on citen autors clàssics per refermar llur posició.

BC.F.BONSOMS, núm. 11318, any 1713. *TRATADO de comercio ajustado entre las coronas de España y de Inglaterra en Utrecht.* Es considera la continuació del *Tratado de Paz y Amistad...* signat per Espanya i Anglaterra el vint-i-tres de maig de 1667.

BC.F.BONSOMS, núm. 5151, any 1649. *ADVERTIMENTS ab los quals se mostra esser molt util, y convenient al be publich de tot lo Principat de Cathalunya, y Comtats de Rossello, y Cerdanya, lo prohibir vestir, y calsar de tota sort de Robes fabricades fora Regne.* Fa referència a unes 8.000 dones que treballen els teixits de seda, citant especialment els Tintorers, els Velluters, Perxers, Passamaners i Velers.

BC.F.BONSOMS, núm. 2441, any 1653. *Cridas per la tarifa dels preus de las cosas publicadas als 9 de Juliol. 1653.* És un llistat amb les tarifes de preus de molts gremis, especialment tèxtils, amb moltes mercaderies de sedes i tafetans, tot el que fabricaven els Perxers.

BC.F.BONSOMS, núm. 11126, any 1690. *Resposta del Rey...a una carta...per los Illustres, y Fidelissims Deputats, y Oidors del present Principat.* La guerra contra França genera destrucció del patrimoni. El Rei demana ajut als gremis per fer-hi front. S'ha d'organitzar la defensa de les poblacions de Catalunya i la manca de mitjans ho dificulta molt.

4. Arxiu Villaronga de Barcelona. AV

La redacció emprada en la titulació dels llibres gremials és original, per això mantenim els títols tal com estaven escrits, amb majúscules i minúscules canviant perquè estan escrits en diferents èpoques.

4.1 Llibres de l'Arxiu Villaronga

Llibre 1, Llibre d'assenyar els mestres perxers comensant el 1815 fins el 1905.

Llibre 2, Llibre d'Actes del "Gremio de Galoneros, cinteros, pasamaneros de Barcelona. 1900-1928.

Llibre 3, Llibre de assenyar els aprenents de la Confraria. 1752-1786.

Llibre 4, Credensa d'entrades. 1776-1877, amb diferents papers barrejats.

Llibre 5, Llibre dels oficials del gremi de perxers, 1690-1766.

Llibre 6, Llibre de entrada de aprenents des de 1614-1689.

Llibre 7, Registre de mestres perxers que comença l'any 1815 fins el 1905.

Llibre 8, registre del llibre de fadrins perxers. 1814-1850.

Llibre 9, Clavariat d'Eixides del gremi de perxers. 1761-1877.

Llibre 10, amb les ordinacions de 1505 pels Perxers i les ordinacions de 1548 pels Passamaners. També estan transcrites l'any 1751 en altres documents i plets.

Llibre 11, Clavariat d'Entrades del gremi de perxers. 1761-1877.

Llibre 12, Registre del llibre de Mestres Perxers comensant en lo any 1690 fins a 1807. Es relaciona amb el llibre 14.

Llibre 13, inexistent.

Llibre 14, Llibre dels aprenents perxers comensant en lo any 1690 fins a 1760.

Llibre 15, Registre del llibre d'aprenents perxers comensant en lo any 1814, i dels amos que els prenen.

Llibre 16, Sentència donada al plet entre perxers i passamaners sobre les places de Consellers. En pergamí, 6 fulls en llatí, escrits el 1648, però amb tot el procés des de 1630 fins el 1648.

Llibre 17, Llibre d'assentar els aprenents comensant en lo any de 1786 fins a 1815.

Llibre 18, papers barrejats de diferents temes i dates.

Llibre 19, anys 1723-1804, sobre la Confraria de la Santa Espina, ordinacions i capitulacions, i tot el que es fa i succeeix per lo dit Sant Misteri.

Llibre 20, Llibre per assentar aprenents perxers comensant en lo any 1808 fins a 1850; i altres documents barrejats.

Llibre 21, papers diversos del segle XVIII i XIX. 1754-1805.

Llibre 22, Llibre d'assentar fadrins perxers i altres papers barrejats, des de 1800 fins el 1850. (Es produeix un tall en la documentació i passa a 1905 on s'acaba)

Llibre 23, Llibre de resassentar aprenents del Comú de perxers. 1761-1838, i altres papers.

Llibre 24, tot el llibre sobre el "Sant Misteri", 1692-1769. Amb el Misteri de Sant Simeó, les seves ordinacions i reglamentacions.

Llibre 25, Llibre de Consells. 1807-1875. On es tracta de tota mena de continguts i qüestions, tot barrejat.

Llibre 26, papers diversos des de 1635 fins 1796: súpliques, memorials, plets i còpies de les ordinacions. Tot barrejat.

Llibre 27, anys 1722-1849, amb ordinacions i capitulacions, plets -pràcticament podem anomenar-ho com a llibre de plets, perquè així ho varem ordenar-, escriptures de compra i venda, capítols reials i lèxic gremial.

Llibre 28, Concòrdia dels metges. 1769-1774, amb les ordinacions i contractes dels metges, amb les condicions de la seva feina.

Llibre 29, Clavari, llibre de Rosechs. 1790-1802. El Clavari tenia l'obligació de fer-se càrrec dels deutes del gremi i acostumava a fer préstecs per ajudar a fer els pagaments oficials i els ajuts als més necessitats.

Llibre 30, Llibre de Cartes, 1751-1753, que tracten sobre el plet amb els Passamaners, anomenat dels "cordons" i la discussió sobre "si es telar i no torno".

Llibre 31, papers diversos de 1702 a 1815; amb inventaris, assentar aprenents i oficials, resolucions de diferents Consells i peticions.

Llibre 32, Llibre de Consells. 1751-1807.

Llibre 33, una carpeta amb infinitats de documents des de 1505 fins 1923: sentències, decrets, llibres de passaments de comptes, actes, plets, inventaris, ordinacions i còpies, categories i jerarquia gremial, diferents Consells, i els continguts tractats en ells. Ha estat el contingut més ampli i desordenat.

Llibre 34, des de 1598 fins el 1807; amb la creació i ordinacions de la Botiga de la “confraria de passamaners de telas o perxers”, “Lo Cos Comú de la Confraria de la Asunción”. Diferents exàmens d’ingrés al gremi, models d’examen, tècniques diverses i molt de lèxic tècnic. Hi consten les quotes d’entrada i registre del gremi, la procedència dels agremiats i l’ofici patern.

Aquesta és la nostra numeració, després de fer una completa buidada de tots els documents. Són les carpetes amb els esborranys i documents treballats a mà, fotocopiats i redactats. Tot està treballat, resumit i relacionat. Al final es varen ordenar tots els esborranys per capítols i amb anotacions al marge de cada document, per començar una primera tria dels continguts.

4.2 Documents més destacats de l'Arxiu Villaronga

4.2.1 Llibre AV-3, *Llibre de registre dels aprenents dels Perxers, 1752-1785/6*

4.2.2 Llibre AV 4

AV 4-187, any 1740, còpia de la concòrdia habuda entre els Perxers i els Ferreters Mercers sobre la venda de diferents articles. Aquest plet es va reiniciar l’any 1789, perquè els Ferreters Mercers no hi estaven d’acord.

4.2.3 Llibre AV 5, *Llibre de consells del gremi i de diferents ordinacions*

AV 5, 1/98, “Llibre ahont s’assentan los oficials de la confraria de mestres perxers y mercers de la ciutat de Barcelona comensant en lo any 1690”. Els drets d’entrada dels fadrins són: una lliura al gremi-confraria i deu rals pel Misteri, que els Perxers ja tenien al seu càrrec, el Misteri de Sant Simeó.

4.2.4 Llibre AV 6, *Llibre d’assentar els aprenents, 1614-1690*

4.2.5 Llibre AV 9, *Llibre de Eixides*

4.2.6 Llibre AV 10, les ordinacions dels Perxers

El podem considerar el llibre de les ordinacions del gremi, on trobem totes les ordinacions dels Perxers, des de la seva creació el 1505, les ordinacions conjuntes de 1582, amb els Passamaners, les ordinacions cabdals i definitòries de 1599, més algunes còpies de les ordinacions de 1783. També amb les transcripcions de les ordinacions anteriors i altres documents.

AV 10, fol. 54, revers, les ordinacions de 1582, d'unió entre Perxers i Passamaners, revocant i suspentent les ordinacions anteriors, les ordinacions fundacionals dels Perxers, l'any 1505 i les ordinacions primeres dels Passamaners, de l'any 1548.

També tenim a AV 10-22, la Sentència de 22 de setembre de 1627, "Sentencia guañada als Passamaners ab que no poden tenir res present o a bistas per vendre com sia fet ab taler". Amb la publicació definitiva l'any 1628. És la Sentència favorable als Perxers sobre els Passamaners amb la restricció de les feines, la data de les diferents ordinacions i amb l'aprovació de l'articulat.

Les ordinacions primeres dels Perxers, de 1505, van ser transcrites novament l'any 1751.

Aquest llibre també conté les ordinacions fundacionals dels Passamaners, any 1548. També hem trobat la separació definitiva entre Perxers i Passamaners, de l'any 1616. En els fol 68/69 i ss, es deliberà sobre la separació a parts iguals de tots els bens dels Perxers i Passamaners, units des de 1582 fins les ordinacions de 1599 i també de la separació dels càrrecs que tinguessin en comú, com les dues places de Consellers, motiu d'una polèmica i un plet molt forts, tot per un malentés de les autoritats que, quan havien de definir la separació d'ambdós gremis van confondre Perxers i Passamaners. La Sentència de la separació dels càrrecs va ser favorable als Perxers, però aquesta resolució, els Passamaners no la van admetre ni perdonar mai.

La sentència definitiva per delimitar les feines, està en llatí, AV 10, fol.14/20, en llatí, folis 19/20, "als VIII dies del mes de febrer del any M.D.C.XXVIII".

També hi consta, AV10-29, Concòrdia entre diferents gremis seders contra els Passamaners, feta l'onze de juliol de l'any 1567, perquè quan els Passamaners se separaren de la Confraria de Sant Julià, el 1548, tingueren les seves raons amb els antics associats.

Entre d'altres documents destaca: AV 10-24, any 1649 sobre la fabricació i venda exclusiva d'algunes mercaderies penyorades. Els Perxers es refermaven que fora

d'aquesta norma, considerada un privilegi exclusiu pel gremi, ningú més podia fer-ne ús i per tant, no es podia vendre a la ciutat cap feina requisada, excepte pels Perxers.

4.2.7 Llibre AV 11, *Llibre d'entrades*

Es correspon amb el llibre AV 9, Llibre de les despeses (eixides) del gremi

4.2.8 Llibre AV 14

Conté un doble contingut: AV C14, *Llibres de les mestries començat l'any 1505 fins el 1928* i una segona part, AV 14, *Llibre d'resentar els aprenents, 1761-1838*.

Allà es fa referència a les mestries, al nom de l'aspirant a mestre, al nom i procedència dels pares, la feina dels pares, l'aprenentatge fet pels candidats, els mestres amb els quals ha treballat, l'oficialat-fadrinatge i la prova final de l'examen per arribar a mestre. També hi consten les quantitats i drets satisfets, les diferents mostres dels exàmens, els membres que formaven part de cada tribunal, la qualificació final i la inscripció en el llibre de mestries, amb el jurament realitzat pel nou mestre. Es concreten les feines encarregades als aspirants, la procedència, l'ofici patern, els mestres examinadors i els càrrecs del gremi que els acompanyen.

4.2.9 Llibre AV 16

Tot el llibre sobre la Sentència de 1627, redactada a mà en sis fulls de pergamí, anvers i revers, en llatí. Aquesta Sentència es va recordar fins al segle XVIII, i com els Passamaners i Perxers seguien amb plets i recursos, les despeses eren considerables.

4.2.10 Llibre AV D21

D21-16, any 1767, consell general en el que es fa un Memorial per dur blat a la ciutat, i que cadascú posi una quantitat per un fons comú.

AV D21-18/19/20, 1793-95, Manteniment del "Lo Vatalló en la guerra con Fransa".

Memorials conjunts amb altres gremis, de caire proteccionista, AV D21-1, 1800; i una sèrie d'escrits, queixes i memorials proteccionistes des de 1819 fins 1827.

Llibre AV 18-3, any 1830, Classificació del Remplàs de l'Exèrcit de 1830, amb els pagaments de cadascú, segons la categoria.

4.2.11 Llibre AV 22, *Llibre de asentar fadrins, 1814-1905*

4.2.12 Llibre AV 23

AV 23-32, anys 1789/1791. Es ratificava que els Julians tenien prohibida la venda de mercaderies considerades dels Perxers.

4.2.13 Llibre AV 24-2

És el llibre sobre el Misteri de sant Simeó, des de 1692 fins a 1723, i sobre el nou Misteri de la santa Espina, des de 1723 fins a 1767. Es relaciona amb el llibre **AV 17**. Tots dos llibres fan referència als dos misteris, íntegrament. Són els llibres de les ordinacions, les eleccions de càrrecs i l'organització del Misteri i la processó. Tot això està recolzat també en els Consells del gremi, ressenyats en altres llibres i documents i en els protocols notarials.

4.2.13 Llibre AV 27, *Llibre de plets del gremi dels Perxers*

A més dels plets nombrosos, llargs pel contingut i en el temps, aquests plets dels Perxers amb altres gremis i amb els particulars, aquest llibre-carpeta fa referència a diferents documents de la vida corporativa. Els plets ens interessen per moltes raons: pel procediment emprat, per les sentències que se'n deriven, però també perquè són un recull de tota la trajectòria dels Perxers des dels orígens, amb tota mena de detalls, sovint repetitius, sobre les ordinacions, lleis, i conflictes al llarg dels anys. Ens recorden l'organització interna, el principi d'autoritat que sempre estava en joc quan es prenen decisions i quan es defensaven aferrissadament els objectius corporatius, tant de la feina com dels agremiats. També representen la jurisprudència sobre aspectes fonamentals de la vida gremial.

Plets més destacats

Concretem alguns detalls del contingut, per fer-ho més entenedor.

1604- Sentència dictada a favor dels Julians Mercers contra els Perxers. És la confirmació d'una altra sentència donada el 1565 pels enfrontaments entre ambdós gremis.

1616- Separació definitiva dels Perxers i Passamaners, AV 10-22.

1627 i 1629- Sentències favorables als Perxers, contra els Passamaners. Sentència definitiva de 22 de novembre de 1627, *Sentència guanyada als Passamaners ab que no*

poden tenir res present o a bistas per vendre com sia fet ab taler. Es defineixen les feines de cada gremi, AV 27-1 i AV 10-22.

1632- Comença la rivalitat amb els Passamaners

1636- Causa entre els Perxers i Passamaners per les dues places de Consellers

1636- Plet dels Perxers, Velers i Velluters contra algunes dones, sobre la fabricació de tafetans

1637- Sentència sobre les dues places de Consellers. Ratificada l'any 1648, AV 27-2.

1648- *Sentència favorable al Perxers contra els Passamaners, sobre les dues places de Consellers*, Llibre AV 16 complet ; AV 33-97, 1666, sobre les despeses del plet.

1685- Concòrdia entre Perxers, Velers i Velluters

1722- Plet contra els Passamaners sobre els tafetans i altres feines comunes. Plet començat l'any 1681, AV 27-5.

1728- Aclariments presentants pel síndic dels Perxers sobre el plet anterior, AV 27-8.

1729- Plets amb els Passamaners sobre els privilegis atorgats i les feines. És un conflicte de llarga durada, herència del segle XVII, fins a finals del segle XVIII. Comença una disputa aferrissada entre ambdós gremis sobre uns privilegis reials i sobre el pagament d'una forta quantitat, AV 27-9. L'any 1737 encara hi havia discussions, sentències i resolucions salomòniques, que no contentaven ningú i així es reprenien altre cop els plets, amb més arguments i penyoraments sobre el mateix, perquè no s'havia arribat a concretar res.

1731- Plet entre els Perxers i un veler.

1740- Plet contra els Passamaners, anomenat del "molinillo". El plet inicial havia començat l'any 1729 i després de 10 anys es tornaven a delimitar les feines de cadascú, AV 27-12 i AV 27-19.

1740- Còpia de la Concòrdia entre els Perxers i els Ferraters Mercers. El plet es reiniciarà l'any més tard, l'any 1789, perquè els Ferraters no hi estaven d'acord

1751- Plet contra els Passamaners sobre els cordons, AV 30; acabarà el 1761, AV 27-16. Té continuïtat amb penyoraments i altres gestions, confirmant la sentència favorable als Perxers, de 1755, ratificada per la "Junta de Comercio y Moneda" a novembre de 1763, AV 28-5 i AV 28-6. El Llibre AV 30, és el Llibre de Cartes del gremi, on es ressenyen totes les gestions del representant (agent) del gremi de Perxers a Madrid.

1768- Com a conseqüència dels plets anteriors, una Reial Provisió delimitava les feines d'ambdós gremis, AV 33-101.

1789- Plet dels Julians Mercers Vells contra els Perxers per no estar d'acord amb la concòrdia habuda entre ells l'any 1740

1800- Plet entre les Perxers i els Julians Ferreters Vells

1807- Reclamació feta pels Perxers perquè els Julians venien feines dels Perxers. Es tracta d'un procés que arribarà fins el 1816.

Extracte de documents dels plets

AV 27-29, any 1604, Sentència dictada a favor dels Julians Mercers contra els Perxers; és la confirmació de una altra sentència donada el 1565, degut a les disputes entre ambdós gremis, perquè les feines eren semblants. Aquesta rivalitat seguirà al segle XVIII.

AV 27-1, any 1627; AV 10-22, any 1627. "Sentencia guañada als Passamaners ab que no poden tenir res present o a bistas per vendrer com sia fet ab taler". Sentència favorable als Perxers sobre els Passamaners.

AV 27-2, 1637, Sentència entre els Perxers i els Passamaners sobre les "Dos plasses de Consellers". Amb sentència favorable als Perxers, de 1648, AV 16, íntegre, i AV 33-97, 1666.

AV 27-2, any 1639, Causa entre els Perxers i els Passamaners per les dues places de Consellers.

AV 27-5, any 1722, plet entre els Perxers i Passamaners, començat l'any 1681, sobre el que cadascú podia fabricar, en concret, sobre la fabricació i venda dels tafetans. 9 de novembre de 1722,- 11 de gener de 1723. Es demanava s'agilitzés els procés, que estava paralitzat.

AV 27-1, 1723, els Perxers s'encarreguen del Misteri de la Santa Espina.

AV 27-6, 25 de Juny de 1725. 30 pàgines. És el plet d'uns perxers contra el gremi, per un penyorament fet al negar-se a fer el pagament d'unes taxes sobre els galons d'or i plata.

AV 27-7, 1 juliol de 1727. Plet del gremi dels Perxers contra quatre mestres perxers. No hi ha més referències sobre la causa, extreta dels documents notariais.

AV 27-9, any 1729, comença una lluita aferrissada entre Perxers i Passamaners per delimitar les feines i per defensar els privilegis propis des de les ordinacions fundacionals al segle XVI.

AV 27-10, any 1731, plet entre la Confraria de Perxers i un veler.

AV 27-19, any 1740, plet refermat per una Reial Ordre de 1746 sobre el plet habut entre Perxers i Passamaners que delimita les feines dels Perxers i Passamaners, en conflicte permanent des de feia dècades, sobretot, des de 1729. La Reial Ordre donava la raó als Perxers.

AV 27-11. 1740 Traslado de los Galoneros a los Sogueros de Cáñamo sobre un apremio de cintas.

AV 27-29, 1789, plet amb els Julians.

AV 27-21, any 1800, plet entre els Julians Ferreters Vells i els Perxers. Aquest conflicte d'atribucions i feines s'anava repetint, com a l'any 1805, AV 27-27. A finals del segle XVIII, l'any 1789, un Reial Auto declarava que la continuïtat del plet entre Perxers i Julians no era procedent. Es fa un resum de la trajectòria de cada gremi des dels inicis. AV 27-22, any 1803. Els conflictes amb els Julians varen tenir una llarga història des de 1604, amb una sentència favorable als Julians Mercers, confirmació d'una altra sentència donada l'any 1565 entre els dos gremis, AV 27-29. És la privativa de venda a la menuda.

4.2.14 Llibre AV 32

AV 32-116, Ordre de la Junta de Comerç per armar dos o tres vaixells per fer el corso, Agost de 1779.

4.2.13 Llibre AV 33

El conjunt de documents de la carpeta 33, AV 33, és un recull de tota mena d'escrits, des de les ordinacions i còpies de 1599, la confirmació d'antics privilegis com: AV 33-125, de l'any 1599, "Confirmació feta en lo dit any per lo rey Felip de un privilegi del Rey Joan consedit a la Confraria de St. Julià dels Mercers en 20 Desembre de 1472".

Com a conseqüència d'algunes resolucions del Consell de Cent a favor de la feina de les dones no agremiades, AV 33-9, any 1636, amb el plet dels Perxers, Velers i Velluters contra diverses dones "que sens titol fan fer tafatanets de tots colors y midas y venen aquells en botiga en gros y a la menuda publicament". Fa referència a la legislació a favor de les dones, donada pel Consell de Trenta-sis de la ciutat de Barcelona, molt criticada pels gremis, recorreguda, la qual va provocar diferents penyoraments i fins i tot al final, una Concòrdia que anava adreçada a la fabricació i venda de tafetans i a la vigilància no només dels Passamaners i altres gremis sino també de les dones que lliurement fabricaven aquestes feines dels Perxers, Velers i Velluters.

AV 33-100, any 1685, la Concòrdia entre Perxers, Velers i Velluters. Concòrdia signada "Baix invocació de Ntra. Sra. d'Agost dels perxers i mercers", aprovant la unió amb Velers i Velluters per solucionar la fabricació i venda de tafetans i per controlar la feina, especialment dels no agremiats.

AV 33-16, 1699-1700, on els Perxers denunciaven "l'estat deplorable en que es troben les confraries de la ciutat".

AV 33-13. A finals del segle XVII, coincidint històricament amb un canvi de la situació, els Perxers i altres gremis, expressaven les seves queixes i peticions a les autoritats, amb memorials i escrits plens d'arguments sobre la situació conflictiva i difícil que s'estava vivint, i plens de raons i arguments moralitzants sobre el desastre econòmic i la misèria de les famílies. Aquesta situació es va repetir, per altres causes al final del segle XVIII.

Hem analitzat, dins aquesta carpeta, molts escrits i documents gremials, com les resolucions i acords sorgits dels Consells gremials, coincidents en alguns casos amb la documentació de procedència notarial. Els documents fan referència a tota mena de qüestions de l'organització interna, vida corporativa, plets, sancions, aprovació i cobrament de taxes, ajuts al necessitats del gremi, pràctiques de pietat, festa gremial, obligacions amb el Misteri, eleccions de càrrecs, elecció de metges, advocats i notari, pagaments a fer, col·laboració amb la ciutat, sigués material (per la fam) o per conflictes bèl·lics i pirateria a la costa. També es resolía sobre qüestions de disciplina i sancions, cercant sempre la unitat i defensant els objectius del gremi i el compliment de les ordinacions. És un recull variat, de molts escrits que, especialment tenen data del segle XVIII.

AV 33-125, Confirmació d'un Privilegi fet pel rei Joan, l'any 1472, que els Perxers han fet també propi, any 1599.

AV 33-125, any 1599. Ordinacions concedides pel Rei Felip III.

AV 33-89, Ordinacions de 1599. A la introducció de les noves ordinacions, per separar Perxers i Passamaners, consta la creació de la confraria dels Perxers l'any 1505, "sots la invocació de la Sacratissima e Immaculada Verge Maria Patrona y Señora nostra..." Transcripció feta el 1751, amb els continguts ja coneguts, repetits en tots els plets i en molts dels Consells gremials.

AV 33-89, transcripció de les ordinacions dels Perxers, de 1599.

AV 33, doc. 9, 1636, plet dels Velers, Perxers i Velluters contra algunes dones "que sens titol fan fer tafatanets de tots colors y midas y vene aquell en botiga en gros y a la menuda publicament".

AV 33-100, Concòrdia entre els Velers i els Velluters contra els Perxers, per delimitar les feines i sobre el permís de tenir botiga pública i fer la feina de perxer, any 1685.

AV 33-13, 1699, Memorials i queixes: Denúncia del "estado deplorable" en que es troben les confraries.

AV 33-126, Consell, tres de setembre de 1704.

AV 33-55, any 1710, contribució dels Perxers a un donatiu per despeses de la guerra del Principat.

AV 33-94, 12 de desembre, any 1733. Sentència a favor dels Perxers, per no haver de posar cap marca als galons d'or i plata.

AV 33-116, any 1740. Els consells del gremi que tracten totes les incidències, i on es prenen les resolucions a cada cas.

AV 33-116, any 1740. Sentència contrària al gremi, per haver prohibit les feines a les mullers i filles.

AV 33-57, any 1744. Edicte que imposava taxes.

AV 33-38, any 1746. La problemàtica del treball de les dones mai va ser ben resolta perquè l'aplicació estricta de les normes sobre aquesta qüestió, contrastava amb la flexibilitat del gremi quan de les dones dels agremiats es tractava, permetent que les mullers i filles poguessin treballar amb els mestres, com un ajut a la feina familiar. Així consta per resolució feta en consell general del gremi de l'any 1753.

AV 33-11, any 1746, comunicat dels gremis que recorda la prohibició donada el 1566 per Sant Pius V, de treballar en diumenges i festius, renovada per Edicte reial de 1740.

AV 33-48, 12 d'agost de 1746, sentència contra uns passamaners perquè dins la seva botiga tenien moltes feines dels Perxers.

AV 33-38, any 1746. Treball de les dones, permetent que les mullers i filles poguessin treballar amb els mestres, resolució feta en consell general del gremi de l'any 1753.

AV 33-56, 11 de juny de 1751. Els prohoms del gremi decideixen fer un plet contra uns agremiats que incomplien els pagaments.

AV 33-107, any 1753, consell sobre la Festa de Nostra Senyora d'agost i el que s'ha de posar a l'altar.

AV 33-43, any 1764. Carles Gelabert, mestre perxer, havia fet les proves de l'aspirant, havia maltractat els prohoms i, feia publicitat de que no li passaria res.

AV 33-19, any 1767, sembla que els comissionats del blat havien fet alguns abusos i els gremis van presentar una protesta formal.

AV 33-101, any 1768, Reial Provisió entre Perxers i Passamaners per delimitar les feines.

AV 33-10, any 1770, Nota del compliment d'una ordre per fer relació de gremis i confraries i les festes que celebren cada any, detallant el tipus de permís, Reial o Eclesiàstic i detallant els comptes de cada confraria.

AV 33-67, any 1779, despeses de guerra amb la Gran Bretanya, pagades pels Col·legis i Gremis.

Memorials dels seders de Manresa, AV 33-20, 1777, seders de València, 1781, AV 33-36, AV 33-63. Memorials dels Perxers, AV 33-65, 1781, a l'Ajuntament, perquè acabi l'exportació de la seda.

AV 33-32, 1787, on queda clar que tota aquesta activitat destructora també estava motivada per "maniobras de las Naciones Rivales..."

AV 33-91, any 1791. Ordinacions i reglamentació sobre els metges del gremi i llurs atribucions.

AV 33-93, AV 33-86, Projecte d'ordinacions dels Perxers, vuit d'agost de 1836.

4.2.15 Llibre AV C34-21/31

Memorial del Ordre y forma de tenir y dar a la Botiga Comuna Faedora, per a la Confraria dels Passamaners de Teler so, Perxers. També, AV C34-21, "Memorial de la Botiga Comuna dels Perxers, feta al 14 octubre de 1618 com apareix ab acta de venta de censal fet per els Perxers, al Prior del Convent y monestir de Montesión, per preu de 600 lliures".

Alguns models d'examen: AV C34-117, any 1688; C34-135, any 1693; C34-179, any 1709; C34-203, any 1726.

AV C34-198, any 1725. Tots els aspirants a mestre havien de disposar de les mostres per fer l'examen i aquestes mostres havien de ser entregades a cadascú amb un temps d'antelació.

4.10 Llibre AV 28

AV 28-15, 1774; AV 28-16, 1776, Concòrdia dels metges sobre les normes per exercir la medecina i els sous i obligacions entre els metges i els Perxers.

AV 28-6, 17 de setembre de 1755. És la sentència favorable als Perxers.

AV 28-7. 1772. Plet entre Passamaners, Barreters d'agulla i Perxers.

AV 28-3. Sobre els plet de 1772, entre Passamaners, Barreters i Perxers.

4.11 Llibre AV 25-27, 17 de març de 1728. Concòrdia amb la Confraria de la Soledat sobre la processó del Divendres Sant.

4.12 Llibre AV 30, *Llibre de Cartes*, any 1751-1753

Dedicat especialment al representant del gremi de Perxers a Madrid, per resoldre diferents gestions i plets, amb el nomenament, el sou, la representació del gremi als

ministeris i també amb alguna problemàtica interna que provocà el canvi del representant, "l'agent" a Madrid.

4.15 Llibre AV 32, *Llibre de Consells del gremi a mitjans segle XVIII*

AV 32-305, 18 de juliol de 1799: "...concedint al dit Sindich poders de Plets segons estil, y facultat per a practicar todas las Diligencias oficiales, Judiciais y Extrajudiciais que per dit efecte convingan".

4.24 Llibre AV 31, *Llibre de Asentar fadrins, comensant el 1 de Abril de 1766*, on consten els pagaments d'una lliura com a dret d'entrada en el gremi i una lliura per les despeses i manteniment del Misteri.